

ପ୍ରାଚୀନ ହୋଇଛୁ କେ
ଏହି ଯୋଜନା, ବାକ୍ସନିମ୍ବ
କର ମୋହନ ସେ ପରେ
ଏହି ହୋଇଥାଏନ୍ତା କେ
ଡ଼ିଆ ପାଠ କଲା
ନାହିଁ ବାଚି କି ତା
ଗାନ୍ଧାର ଅରିଦୂଷି
ଏମୁର ପ୍ରମାଣ

ମନମୋହନ ମିଶ୍ର

ଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ

ଲେଖକ :

ଶ୍ରୀ ମନମୋହନ ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ :

ଜେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ.
ନମଚଉଡ଼ି, କଟକ-୨

ବଳକ୍ଷ୍ମ ଭାଷାର ପ୍ରସ୍ତୁତି

OUR CURRENT SPEECH

ଲେଖକ :

ଶ୍ରୀ ମନମୋହନ ମିଶ୍ର

By :

Sri Manmohan Misra

ପ୍ରକାଶକ :

ଜେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ.
ଛୁଟସାଥୀ ଅପିସ,
କଟକ-୨

Published by:

J. Mohapatra & Co.
Chhatrasathi Office
Cuttack-2

ପ୍ରଚଳିତ ଶିଳ୍ପୀ :

ଶ୍ରୀ ଅଜିତ ମୁଖ୍ୟୀ
ଶିଳ୍ପରୂପମ୍,
କଟକ-୨

Cover designed by :

Sri Ajit Mukherjee
Silpa Rupam,
Cuttack-

ମୁଦ୍ରଣ :

ଛୁଟସାଥୀ ପ୍ରେସ
କାଳୀଗଳି,
କଟକ-୨

Printed at :

Chhatrasathi Press
Kallgali,
Cuttack-2

ବ୍ଲ୉କ୍ :

ପ୍ରସେସ ଆଣ୍ଟ ଅପରେଟ୍ କୋ.
C/o. ଜେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ.
ଚନ୍ଦିନିଚୌକ,
କଟକ-୨

Block makers :

Process & Offset Co.
C/o. J. Mohapatra & Co.
Chandinichouk,
Cuttack-2

ମୂଲ୍ୟ ସାତ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

Price Rs. 7-00

ସୂଚୀପତ୍ର

ମୁଖ୍ୟାଳା—

ନିଜ କଥା—

୧-୪

ଶତେ ବର୍ଷ ତଳେ—

ଆହରଣ—ଅନାଧାର—ପୁଷ୍ପପଟର ବ୍ୟାପ୍ତି—ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକର ସଂସାର—ବାତାବରଣର ସର୍ଜନା—ଲୋକଙ୍କ ସହିତ : ସାହୁଜ—ବୟୁତିର ଅଗଣ୍ୟ—ଅଗାତର ମୁଲକ : ପାଣି ପବନର ଭାଷା—ନରରେ ପାଣି ଛନ୍ଦ୍ରସ୍ତେଷ—ବାଟ କଢାଣିଆ : ସାପତଳ ଘାସା—କେ କେ ଗଜାମାତା : ଘୂରୁତ୍ତା ପବନ—ଭାଙ୍ଗି ଦୂନା ହେବଗଲ ।

୫-୩୮

ସାଧୁଭାଷା—

୩୯-୪୨

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଦ୍ୟା—

ବୁଝୁ ପାଠର ଭାଷା—ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶତ : ରସାୟନ ପର୍ଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ।

୪୩-୫୯

ଚଲନ୍ତି ଭାଷା ଓ ବ୍ୟାକରଣ—

୫୨-୫୭

ଶତ ସମ୍ବନ୍ଧ—

ଇଂରଜି : ଏକ ଅଭ୍ୟାସ ଭାଷା—ଆହରଣ ପର—ଓଡ଼ିଆରେ ସେ ବ୍ୟାପ୍ତ ନାହିଁ—ବ୍ୟାକରଣ ମେହରେ—ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ—ଓଡ଼ିଆ ଅଭ୍ୟାସକର ସୁନ୍ଦର—ନରକେ ବାଙ୍ଗ—ଓଡ଼ିଶାର ଜନ-ଜୀବନର ଗତ୍ୟ ଭାଷା—‘ମମାଜ’ ଓ ‘ସତ୍ୟବାବୀ’ର ପୁଷ୍ପାରେ—ଦରତ୍ରଭାର କାହାଣୀ—ରାଜମନ୍ତ୍ରର ଗତ୍ୟ—କାଉନ୍ଦ୍ରିଯିଲ ଭେଟ ଓ ପ୍ରତିନିଧି ପୁଷ୍ପଙ୍କ—ଓଡ଼ିଆ କୁଳ, ବୃକ୍ଷ, ମନୁଷ୍ୟଦାର—ପ୍ରୟୋଗର ବିଶେଷତା—ଲିଙ୍ଗ୍ୟ କରିବାର କଥା—

୫୮-୬୭

ମୂଳଦୂଆ—ଭାଷା ଓ ଗତ୍ୟ —

ଭାଷାର ଆଦି ପ୍ଲାନ—ମଣିଷର ମୁହଁ—ଭାଷା ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସମାଜନ ନୁହେଁ—ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଭାଷା ମେହରେ—ପରବର୍ତ୍ତିକର ସୀମା ଅଛୁ—ଭାଷା ମୂଳଦୂଆର ସୌଧ ନୁହେଁ—ମାନଦଣ୍ଡ କ'ଣ ?

୮୮-୯୮

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ, ପଦ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ବିଧୁ —

ଓଡ଼ିଆ ଏକ ମୌଳିକ ଭାଷା—ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ—ବିଶେଷ, ବିଶେଷଶ—କାରକ ଓ ବିକାର୍ତ୍ତ—ବାକୀର ଗୋଡ଼ : କିମ୍ବାପଦ—ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବାର ରୂପ : କର୍ମମାନ, ଅଗାତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳରେ—କେତେବେ ପ୍ରୟୋଗ ବିଧୁ—ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ।

୯୯-୧୦୯

ଓଡ଼ିଆ ରଦ୍ଧର ପ୍ରବୃତ୍ତି —

ବହିଶ ସଂହ ସନ ଓ ଚରୁର ବିଜୋଦ—କେତୋଟି ଭୁଲକା—‘ଗୁରୁବ୍ୟାଳ
ଦୋଷ’ ସେ କାଳର ସମାବେଚନା ଭାଷା— ୧୨—୧୩

ରଦ୍ଧ ଲେଖାର ବର୍ଣ୍ଣମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତି —

ଇଂରେଜ ରୋଲିର ପ୍ରଭାବ—ଅତି-ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଭାଷା—ସାପ ମରବ ନାହିଁ
କିନ୍ତୁ ବାଢ଼ ଭାଜିବ—ନିୟମିତ କରିଦିଲା ଭାଷା— ୧୩୪-୧୩୫

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନ୍ମ କଥା —

ଜାପାମନଙ୍କର ସାହୁଶ୍ୟ—ହିନ୍ଦୁ-ସୁବେହୀୟ ଭାଷା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟା—ଜାପାଯୁ
ଭାଷାମାନଙ୍କର ଭୟତି—ପ୍ରାକୃତ, ସଂସ୍କର, ଓଡ଼ିଆ— ୧୩୬-୧୩୮

ବାଚନ ଶକ୍ତିର ଭୟତି —

ବିଜ୍ଞାନ ମତ—ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ଵର୍ଗ । ୧୩୯-୧୪୦

ମୁଖ୍ୟାଳା

ଆଜକୁ ସାତ ବର୍ଷ ଛଲେ ଏ ବହି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଏଥପାଇଁ ଯାହା କିଛି ମାଲମସଲ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲା ତାହାକୁ ସଜାତି ବାହୁଦୂଷି ଗୋଟିଏ ଯଥାସଥ ରୂପ ଦେବାପ୍ରାଣୀ ମୋତେ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚ ମାସ କାଳ ଲାଗି ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ଘଟଣାସ୍ତ୍ରୋତ୍ତମ ମୋତେ ସେ ସମୟ ଦେଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏ ବହି ଅଲେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଶା ନଥିଲା, ଏହା କେବେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରିବ । ଏବେ ଅସୁମ୍ଭବ ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ଜବରଦଷ୍ଟି ଅବସର ମିଳିଲା ତାହାକୁ ଖଟାଇ ଏ ବହିଟି ଛିଡ଼ା କରାଇ ଦେଇଛି । ଆଉ ବେଶ ଡେବି ହୋଇଥିଲେ ସେତକ ବି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।

ଏ ବହି ପାଇଁ ଯାହା କିଛି ମାଲମସଲ ଯେଉଁଠୁ ଯେଉଁଠୁ ସର୍ବକ କରିଥିଲା ବା ଏବେ କରିଛି ସେ ସମସ୍ତ ଏବେ ଗ୍ରହସୂଚୀ ଆକାରରେ ଦେବା ସମ୍ବବ ନୁହେଁ । ଯେଉଁଠି ପାରିଛି, ବହିଗୁଡ଼ିକର ସୁଚନା ଏହି ଲେଖା ଭିତରେ ହିଁ ଦେଇଛି । ଯେଉଁ ଶହ ଶତ ଦେଖା ଓ ବିଦେଶୀ ଭାଷାକର୍ତ୍ତା ଓ ଜ୍ଞାନୀ ଗୁଣୀକର ବେଶଣା ଓ ନିର୍ଭାରଣକୁ ଭରିଯା କର ମୁଁ ଏହି ନିବନ୍ଧ ରଚନା କରିଛି ସେ ସମୟକଠାରେ ମୁଁ ରଣୀ । ସେମାନଙ୍କର ବେଶଣା ଓ ସୁଚନା ଯୋଗୁଁ ମୋର ଏ ବହି ଲେଖା ସମ୍ବବ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏଥରେ ଯେଉଁ ଉପରିହାରରେ ମୁଁ ପଢିଥିଲୁ ବା ଯାହା ମତାମତ ଦେଇଛି ତାହା ପୂର୍ବପୂର ମୋର । ଏଥପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦାୟିତ୍ବ ନାହିଁ ।

ବହି ଭିତରେ ‘ନିଜ କଥା’ରେ ପ୍ରଥମରୁ ମୁଁ କହିଯାଇଛି ଯେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଭାଷା ଆଲୋଚନା କରିନାହିଁ । କାରଣ କବିତାର ଭାଷା ସଧାରଣ କଥା ନୁହେଁ ବା ଗଦଖର ଭାଷା ନୁହେଁ । କବିତାର ଭାଷା ଭିତରୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷା ଭର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଳଗା ଅଳଗା କର ଦେଖିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ମୁଁ କବିତାର କୌଣସି ଉତ୍ତାହରଣ ଦେଇଛି ସେଇଠି ତାହା କବିତା ହିସାବରେ ଦେଇନାହିଁ । ଏକଥା ବହିଟି ପଢିଲେ ହିଁ ପ୍ରଷ୍ଟ ହେବ ।

ଏ ବହିରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟାବର୍ଣ୍ଣର ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସାତ ବର୍ଷ ତଳର ପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଉତ୍ତର ନେଇଥିଲି । ତେଣୁ ଏଠାରେ ହୀକାର କରିବାକୁ ପଢ଼ିବ ଯେ ଏହି ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ଖୁବ୍ ଉଚିତକେଟିର ଗଦ୍ୟ ଲେଖକ ଏପରି ଅନେକଙ୍କର ଭାଷାର ଉଦାହରଣ ଏଥରେ ନ ଆଇପାରେ । ଏଥରୁ ଯେପରି କେହି ମନେ ନ କରନ୍ତୁ ଯେ କାହାର ପ୍ରତି ହତମାନ୍ୟ କରି ବା ଉଦାସୀନ ହୋଇ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଗଦ୍ୟଭାଷା ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରିନାହିଁ । ମୋର ହାତପାହାନ୍ତା ପରିଧ ଉତ୍ତରେ ଓ ଏ ବହିର ପ୍ରତିଶାବ୍ଦ୍ୟ ବିଷୟର ଯୋଜନା ଚାହୁଦିରେ ସେସବୁ ଗଦ୍ୟର ଭାଷା ଆସି ନାହାନ୍ତି; ଏତିକି ମାତ୍ର ମୋର କୌଣସିଯୁତ । ବାକିୟେଉଁ ଗଦ୍ୟଭାଷା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଲୋଚନା କରିଛି ତାହା ମୋର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରିଛି, ଏଥର ସମସ୍ତ ତୋଷ ମୋର ବିଷୟର ଦୋଷ ହୋଇପାରେ । ଲେଖକ ଓ ପାଠକ ବରମୁାନେ ଏହାକୁ ମେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେନା କରିବେ, ଏତିକି ମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନା ମୋତେ ଜଣାଥିଲା ସେ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ମୁଁ ଏହି ନିବନ୍ଧ ରଚନାରେ ଚର୍ଚା କରିଛି । ବହିଲେଖା ପୂର୍ବରୁ ଅଧ୍ୟାପକ ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳକର କିନ୍ତୁ ଲେଖା ଉପରେ ମୁଁ ଆଖି ପକେଇ ଦେଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ରଙ୍କର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ଓଡ଼ିଆ ଓଗାବୁତ, କେତୋଟି ଶିଳାଲେଖର ଅନୁସରାନ ଓ ତାହାର ଭରତୀ ଉପରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ସିରାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦାରଣଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଅନୁମାନ ଓ ପୁରାଣ ପୋଥୁମାନକର ରୁପକ ତାତ୍ତ୍ଵପ୍ରେୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସେ ଶୁଣିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା ହାର ସିଇ ହୋଇନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତ ଏବେ ନିକଟରେ ଏ ସଂପାର ଛୁଟି ଘୁକ୍କିଗଲେ; ତେଣୁ ତାଙ୍କର ରବେଶରୀ ଏବେ ବି ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି ।

ଆଗେ ଭାଷାତତ୍ତ୍ଵର ଆଲୋଚନାରେ ଯାହା ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ଦର୍ଶା ଯାଉଥିଲା ଏବେ ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେବୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶ ପେଶରେ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ, କେବଳ ଅନୁମାନ । ଏବେ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ଯେତ୍ରାବ୍ଦୀ ଭାଷାତତ୍ତ୍ଵର ଅନୁସରାନ ପଢ଼ି ହୋଇଗଲାଣି । ତେଣୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ମାନବ ବିଜ୍ଞାପ ଷେଷରେ ସେପରି ପୁରୁଣା ଅନୁମାନଶୁଦ୍ଧକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାରେ ସିଙ୍ଗ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ତିକ୍ ସେପରି କି ଜ୍ଞାନଶୁଦ୍ଧ ଷେଷରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ‘ଏହା ଅମୁକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମତ’ ବା ‘ସମୁକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵ’ ବୋଲି କହିଦେବା ଯଥେଷ୍ଟୁ ନୁହେଁ । ସମୟ ଆସୁଛି, ସେତେବେଳେ ଜଣିତ, ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା, ପ୍ରକାର୍ତ୍ତବିଦ୍ୟା, ରସାୟନ ଭଳ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନ ବା ରୋକ୍ଟୋକ୍ ତତ୍ତ୍ଵ ପରି ମନସ୍ତ୍ରୀତି, ଭାଷାତତ୍ତ୍ଵ ଉଚ୍ଚ୍ୟବ ମାନବବିଦ୍ୟା କି ସେକ ତୋଳ୍କ ତତ୍ତ୍ଵ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

ତେଣୁ ଏ ବହି ଆରମ୍ଭ କଲାପରେ ମୋର ମନେ ହେଲୁ ଯେ, କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପାଞ୍ଚଶତ ବା ଏକଶତ ବର୍ଷର ଧାରଣାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜତି ପ୍ରଗତି ଠିକ୍ କରିବା ମଧ୍ୟ କେବଳ ଅନୁମାନ ହେବ । ବରଂ ପୃଥିବୀର ଶତ ଶହ ଭାଷା-ଷେଷରେ ଅନୁସରାନ ସେଉଁରୁ ତତ୍ତ୍ଵକ ପ୍ରାୟ ଗାଣିତିକ ସୁନ୍ଦରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଛି ତାହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରୟୋଗରେ ପରାମର୍ଶ କରି ଦେଖିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟ ଭଣ୍ଟା ଗୋଷ୍ଠୀର ଏକ ବିଶ୍ଵିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ । ପ୍ରୟୋଗର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବାର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଟକ୍ଲ ଗଲାବେଳେ ଭାଷାତତ୍ତ୍ଵର ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଅନାବିଷ୍ଟ ଓ ଅଂଶ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ କରିବାର ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ କଲେ ବହିର କଲେବର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇ ଆଥାତ୍ । ତେଣୁ ତାହାକୁ ଚଳନ୍ତି ଭାଷାର ‘ବିଜ୍ଞାନ’ ଭବରେ ଦିଣ୍ୟ ଖଣ୍ଡରେ ସନିବିଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି । ତେବେ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟବହାର ଓ ତତ୍ତ୍ଵ ଭିତରେ ଯୋଗସୂର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ନିବିଡ଼ ଯେ, ଅନେକ ପ୍ଲାନେଟରେ ପ୍ରୟୋଗକୁ ମନେ ରଖିବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଦାହରଣ ହିସାବରେ ପ୍ରୟୋଗ ଅନିବାର୍ୟ ଭବରେ ଉତ୍ସାହ ପାଥରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ଏହା ଫଳରେ ଆଲୋଚନା ଆହୁରି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଓ ସହଜବୋଧ ହେବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

ଏହି ବହି ଲେଖାରେ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ଓ ପନ୍ଥପଦ୍ଧିକୀ ପ୍ରତିହରେ ମୋର ଆମ୍ବୁଧୀ ରଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଗବେଷକ ଶ୍ରୀ ବାରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ କରକର ସାହାଯ୍ୟ ପାଶାରିବାର ନୁହେଁ । ଏହାଛନ୍ତା ଉଚ୍ଚଳମଣି ଗୋପକରୁକର ପୁରୁଣା ‘ସମାଜର’ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିବାକୁ ମୋତେ

(।)

ଉଜ୍ଜଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର କର୍ମନଞ୍ଜୀବୁନ ଅନୁମତି ଦେଇ ଏ ବହି
ଚଚନାରେ ସାହାୟ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ରଖା
ରହୁଲି ।

ଏ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରକାଶକ ବହିଟିର ମୁଦ୍ରଣ ପରିପାଠୀ, ବିଭାଗ ବଣ୍ଣନ
ଇତ୍ୟାଦି ଯାବଣ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରମସ୍ଥିକାର କରିଛନ୍ତି ଓ ଯଥା-
ସମ୍ବନ୍ଧର ଶୀଘ୍ର ବହିଟିର ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା ଦେଖାଇଛନ୍ତି
ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ସାଧୁବାଦ ଦେଉଛି ।

ଏ ବହି ଏକ ସେତୁବନ ମାତ୍ର । ଆହୁରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ବାଜା
ଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଉଚ୍ଚ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଭାଷାର ଗତିପ୍ରକାଶି
ଓ ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବାଦନାକୁ ବହୁ ଦିଗନ୍ତ ଅଭ୍ୟାସକାଳ କରିବାକୁ
ହେବ । ଏହି ପଥରେ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି ଥିଲା ତାହାକୁ ପୋତି ମୁଁ କେବଳ
ଏକ ସେତୁ ନିର୍ମାଣ କରୁଛି ।

ମୋର ଆଶା ଅଣ୍ଟାର ଗବେଶଣା ଓ ବର୍ଷିମାନର ବିଜ୍ଞାନର
ପ୍ରୟୋଗରେ ଭବିଷ୍ୟତର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାବିଦ୍ୟମାନେ ଆହୁରି ନୂତନ
ଦିଗନ୍ତ ଦାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବେ ।

ମନମୋହନ ମିଶ୍ର

ମହାଲପ୍ତୀ

୧୦ ତାରିଖ ସେପ୍ଟେମ୍ବର

୧୯୭୧ ରତ୍ନବାର

ନିଜ କଥା

୧୯୭୪ ମସିହା । ଜେଲଖାନାରେ ଥାଏ । ଅଟକବନ୍ଦୀ । ଛୁଟ
ଆଗ୍ନୀଳନର ଶରବିୟ । କେତେଦିନ ରହିବୁଁ, କାହିଁକି ରହିବୁଁ, କିଏ
କାହିଁକି ଏଠାକୁ ଆଣିଲୁ ସେଥିରେ କୌଣସି ଠିକ୍ ଠିକଣ ନ ଥାଏ ।
ସତରାଚର ଜେଲଖାନାକୁ ବାହାରିଲୁବଲେ ସେପରି ପୋଥୁ, କୋଥଳି
ବାନ୍ଧ ଦୁଇବର୍ଷ ବା ତନିବର୍ଷ ମାନିଆ ମନ ବୈଠକକୁ ଛନ୍ଦକର ଆସିବାକୁ
ପଡ଼େ ଏଥରକ ସେ ଥକସ୍ତା ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ପାଖରେ କୌଣସି ଯୋଜନା
ନଥାଏ । ତାହା ନ ଥିବାତ ନିଆରୁ ପୋଥୁପଦ କି ନଥିଲା । ଜେଲଖାନାର
ଲାଭକ୍ରାନ୍ତରେ ଯାହା କେତେ ଖଣ୍ଡ ଥିଲ ସେ ଉତ୍ତରେ ମନକୁ ଛନ୍ଦ ରଖିବା
ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନ ଥିଲ ସେ ପୋଥୁପଦରୁ ପୂରଣ ଶାସ୍ତ ଯାହା ବା
ଥିଲ ସେତକ ତ ଥିଲ ତାହା ଛଡ଼ା ଥିଲ କେତେଗୋଟି ଗ୍ରହାବଳୀ ।
ଫଳାରମୋହନ, ରଧାନାଥ, ନନ୍ଦକିଶୋର, ଗୋଦାବିଶାଶ ।

ଏହି ହେଲା ଅଧୟୁନ କିରୁ କିରୁ ହଠାତ୍ ଆଜି ପଡ଼ିଲୁ ପଣ୍ଡିତ
ମନ୍ଦିରଙ୍କ ଦାସଙ୍କର ଫଳାରମୋହନ ଗ୍ରହାବଳୀର ‘ଉପୋଦ୍ୟାତ’
ଉପରେ । ଆଗରୁ ଗଦିୟ ଭାଷା ବିଷୟରେ ରଧାନାଥଙ୍କର ‘ଇତାଲ୍‌ପୁ ଯୁବା’
ଆଉ ‘ବିବେକ’ ସାଙ୍ଗରେ ଫଳାରମୋହନଙ୍କର ଆମୁତରତ ମିଳାଉ
ମିଳାଉ ମନରେ କେତେବୁଢ଼ିଏ ସନ୍ଦେହ ଆଉ ତା’ର ଉତ୍ତର ଜାଗିଥିଲା ।
ଅବଶ୍ୟକ ଓଡ଼ିଶାର ଗଦିୟ ସାହିତ୍ୟର ଆଦୟଗର ଲେଖି ଦୁଇ ସୁଧାନିଧ,
ମାଦଳାପାଞ୍ଜିର କୌଣସି ଉତ୍କୃତ ଥିବା ପୋଥୁ ପାଖରେ ନ ଥିଲା ।
ତେଣୁ ହାତୀନ ଯୁଗର ଓଡ଼ିଆ ଗଦିୟ ଭାଷାକୁ ଛୁଟି ବର୍ଷମାନର ଭାଷା
ବିଷୟରେ ମନର ତେମାନ ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ମନେ ଛାଇର
କରିଥିଲା ।

ପଣ୍ଡିତ ମନ୍ଦିରଙ୍କ ଶେବ କରିଛନ୍ତି “କଞ୍ଚା ଓଡ଼ିଆରେ କହିଲେ
କୁହାଯିବ, ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଆଜି ମା’ ଦାପ ନାହିଁ ।
ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଏକଥା ସତ୍ୟ । ମୋ ମନେ ଆଣ୍ଟି, ଶୁଣିଥିଲ, ସେ
କାଳର ଶୁଣିମନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟକ ମୋର ବାଜୁଗୁଡ଼ୁ ସ୍ଵର୍ଗତ ଦନ୍ତମୋହନ

ମହାରଣୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ପ୍ଲଟଙ୍କୁ ମହାଯାତ୍ରା ପଡ଼ାଇଲୁ ବେଳେ ସାତ୍-
କେଶିଆ ଗଣ୍ଡ ବଞ୍ଚିନା ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ପଡ଼ିଲେ

‘କୁହେଳୀରେ ମଳବଞ୍ଚ ଭୁଗୁମାନ ଗିରି

X X X

ଶିଖା ତୋଳି କଳନ୍ତି କି ଗଗନର ସୀମା ?

ହଠାତ୍ ଦିୟୁତି ହେଲାପରି ଟିକିଏ ରହିଗଲେ ଓ ପ୍ଲଟଙ୍କୁ କହିଲେ,
ଓଡ଼ିଆରେ ହୃଦୟ, ମୁଣ୍ଡ ଟେକ, ‘ମୁଣ୍ଡ ତୋଳି’ ନୁହେ । ବଜାଳାରେ ହୃଦୟ
'ମଥା ତୁଲେ' । ଏଠାରେ ହୃଥରୀ 'ଶିଖା ଟେକ' । ଏବେ ଆଜିକାର,
ସେଠାକାର, ସଠିକ, ହୃବହୃ, ଛୁରଖାର, ନିଆଁ ଧୂ ଧୂ ଜହୁରି, ସେ
ଦୁଖରେ ହାୟୁ ହାୟୁ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆରେ ଅପ୍ରାକୃତିକ
ଓ ଅସଜାତ ଆମଦାନ ବରାବର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ତା ଭାଇ ମର୍ଯ୍ୟାବାରୁ
ତା' ଘରେ କାନ୍ଦ ବୋବାଳ ପଡ଼ିଲୁ ନ ଲେଖି ଆମ ଲେଖକମାନେ
ମାର୍ଜିତ ଭାଷାରେ ଲେଖୁଛନ୍ତି ତା' ଘରେ କନାକଟା ଲାଗିଲା । ଏ
ସବୁ ଲେଖି ବସିଲେ ସରବ ନାହିଁ । ଏପରି ପ୍ରକାଶ ଭାଙ୍ଗୀ କେବଳ
ସୁନ୍ଦର ମାତ୍ର ।” ତା' ପରେ ପଣ୍ଡିତ ଦାସେ କହିଛନ୍ତି “ଆମ ନାଟକ
ଲେଖାରେ ଏ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦିର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ମନ୍ଦ କେବଳ ଜେନାନ୍ତିକେ
ଓ ‘ଫ୍ଲାଗର’ ନୁହେଁ ଦେବ ଦେବଙ୍କର ଆର୍ଦ୍ରାବ ଓ କରଣୀଠାରୁ
ଗୁଣୀ ଗାରେଡ଼ର ବ୍ୟବହାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖକ ଓ ଦର୍ଶକଙ୍କର ପାଖରେ
ଆମାଦୃତ ଓ ହେୟ ଫୋର ନାହିଁ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଗତି ସୁମରେ
ଭାବୀ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନତି କରୁଛି ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ ।”

ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଶେଦୋକ୍ତ ଯଥାର୍ଥ । ଦିଶେଯତଃ ତାଙ୍କର ମାନଦଣ୍ଡ ହଁ
ପ୍ରକୃତ ମାନଦଣ୍ଡ । କାରଣ ଦର୍ଶକ, ଆଉ ପାଠକର ଯାହା ଅନାଦୃତ ଓ
ହେୟ ନହେଲା ତାହା ଚିନ୍ତିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାଷାର ମା ବାପ ହେଉଛନ୍ତି
ସେଇମାନେ । ଯେମାନେ ଯଦି ଆମର ଜିଶିତ ଭାଷାକୁ ଦେଖି ବା ଶୁଣି ଚିହ୍ନି
ପାଇବେ, ଯଦି ତାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆୟୁର୍ଵେଦ ବାନ୍ଧି ପାଇବେ ତେବେ ସିନା
ଯେ ଭାବ ଚିନ୍ତିବ । ପଣ୍ଡିତ ମଳକଣ୍ଠ ଦୁଃଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଓଡ଼ିଆ
ପାଠକେ ବା ଗ୍ରାହକେ ସବୁ ଦେଖି ଶୁଣି ବି ନାରବ ରହୁଛନ୍ତି । ଦୁଃଖ ବା
ଅନାଦର କରୁ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ବିରୁଦ୍ଧବା ନିତାନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ।
ମାରବତା ବା ଉଦ୍‌ବାସୀନତା ତ ସବୁବେଳେ ସମର୍ଥନର ସଙ୍କେତ ନୁହେଁ ।

ତାହା ଯଦି ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ କାର ଆଉ ମଣି ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ନ ଥାନ୍ତା । ଓଡ଼ିଆ ପାଠକ କଳମ ଧରି ସମାଲୋଚନା କରି ଜାଣିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଣିଛି କାର କାର, ମଣି ମଣି । ତେଣୁ ଯାହା ଅନୁକରଣ ବା ନକଳ ତାହାର ଆଶିଷ୍ଟିଶିଆ ଗୁରୁତକ୍ଷ ଅନୁକାଳ ଭିତରେ ମଞ୍ଜଳ ଯାଇଛି । ଏଥର ପ୍ରମାଣ ଅଭିବ ଅଛି କି ?

ସବୁକାଳେ ସବୁଠିଁ କବିତାର ଭଷା ବିଷୟରେ କେହି କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଭାଷାକୁ ସାତ ଖୁଣ ମାଟ୍ଟ । କାରଣ କଥା ଥିଲା, କବି ହୁଣ୍ଡ, ମେଘା ମୁଣ୍ଡ । କାରଣ କବିମନ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଶାଲ ଭଷା ଜାଣିଲେ ସବୁ ହେଲା ନାହିଁ, ଭଷାରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବା ଧୂଳ ଅଛି ସେଥିରୁ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତ ଅଛି ତାହା ସହିତ ଯାହା ଅବ୍ୟକ୍ତ ରହିଗଲୁ ସୁଚନାରେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ । ତେଣୁ ରଧାନାଥ ଯେତେବେଳେ ଲେଖିଲେ ଶିଖା ତୋଳି କଳନ୍ତି କି ଗଣନର ସୀମା' ସେତେବେଳେ ତୋଳିବା ସାଙ୍ଗକୁ କଳିବାର ଧୂଳ ବୋଧହୃଦ ତାଙ୍କର କବି ଲେଖମକୁ ପ୍ରେରଣ ଦେଇଥିବ । ତେବେ ଶିଖା ଟେକ କଳନ୍ତି କି ଗଣନର ସୀମା' ହୋଇଥିଲେ 'ଶିଖା' ସହିତ 'ଟେକ'ର ଛନ ଲହରୀ ବୋଧହୃଦ ମିଶା ଥାଆନ୍ତା । ସେ କଥା ହୁଏ । କାରଣ କବିକୁ ଭଷା ଶିଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଧୂଷ୍ଟତା । ତେବେ ବି କବିତାର ଭଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶୈଳୀର ନାଗପାଶ ଛୁଣ୍ଟାଇ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କଥିତ ଭଷାରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିବା କଥା କିଏ ନ ଜାଣେ ? ଏହି ବିଦ୍ରୋହ ଯେ ବହୁବାର ଜଣିଛି, ତାହାର ସାଷ୍ଟୀ ଠ ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସାରଳା ଦାସ ବା ସତ୍ୟକାରୀ ଯୁଗର ଗୀତଧରୀ କବିତାର ଲେଖକଙ୍କୁ ତ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବେ । ଏକଥା ଚିନ୍ତିଲୁବେଳେ ବିଲୁପ୍ତର ଚିନକା କୁଳର କବି ଓ୍ୟାର୍ଜନ୍ସ୍‌ଓ୍ୟାର୍ଥ, କଳିରିଦ ଓ ତାଙ୍କର ଗୀତଧରୀ କାହାଣୀ-କବିତା ଆପଣାଗୁର୍ବେଁ ମନ ଆଗରେ ଭୁବି ଉଠେ ।

କବିତାର ଭଷା ବିଷୟରେ ରେ । ଏତ ଗହନ କଥା । ତାକୁ ସାହିତ୍ୟର ପଣ୍ଡିତମାନେ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯାହା ପ୍ରତିଦିନ ପଡ଼ୁଛୁ ରେଡ଼ିଓରେ ଖବର ଅନ୍ତର ବଜୁତା ଆଲୋଚନାରେ ଶୁଣୁଛୁ ତାହା ହେଉଛି ଜୀବନ୍ତ ଚଳନ୍ତି ଭଷା । ସେହି ଭଷାର ମା ବାପ ନାହିଁ ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ଦୁଃଖ ଲଗେ । ତେବେ ଭଷାଟା ଯେତେବେଳେ

କଣ ଅଧିକର ମୌରସୀ ସମତି ନୁହେଁ ସେତେବେଳେ ତାହା ସେ ବାରହାର ଶୁଣିପିଣ୍ଡା ହେବ ଏକଥା ତ ନିଷ୍ଠିତ । ସେପରି ଏକ ଗଦଖର୍ଷା ଉଚିତ ଉତ୍ତରାର ବଦ୍ୟ ଭାଷାର ମାନ ନିରୂପଣ କରିବା ହେଉଛି ଏକ କଥା । ଯାହା ଆଦରଣୀୟ ବା ବରଣୀୟ ତାକୁ ଆଉ ଶୁଣିଲେ ଲାଭ ନାହିଁ । ଯାହା ବେଗବାନ୍ ଅଣ୍ୟ ଉଚିତ ଧାରୀଛି ତାହାର ଦଶୟଷ୍ଟା ପୂର୍ବର ଗତକୁ କଳିବା ଯେପରି ଗତକଥା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଯାହା ଭାଷାର ସ୍ରୋତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମିଶିଗଲା ଏକାକାର ହୋଇଗଲା ତାହାକୁ ଏବେ ବସି ବାହୁବା ଠିକ୍ ସେପରି ବିଅର୍ଥ ପରିଣମ ।

ସେ ଉଚିତ ପରିଣମ କରିବାକୁ ଏ ପୋଥୁ ଲେଖା ଯାଇନାହିଁ । ଆମର ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ ଯେଉଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ରୋତ ଏକ ସମୟରେ ବା ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଆସି ମିଶିଛି ସେଇ ସ୍ରୋତଗୁଡ଼ିକର ଉପରେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ବାନ ତୁପର ଅନୁଧାନ ପାଇଁ ଏଥରେ ଖୋଜନ ରହିଛି । ଚଳନ୍ତି ଭାଷାର ଏହା କେବଳ ଗୋଟାଏ ସମୀକ୍ଷା । ତାହାର ଗତ ନିର୍ଦ୍ଦରଶ ପାଇଁ ଏକ ବଜ୍ରମୁଖ । ଏହି ଗତି କିଭଳି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ତାହା ଏବେ କଷିବା ଦୁଃସାଧ । ତେବେ ଭବିଷ୍ୟତ ଉତ୍ତରାର ଆର୍ଥିକ ଜୀବନଧାରା, ସାସ୍ତ୍ରକ ଦିଗନ୍ତର ବିଦୃତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରଗତି ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରି ହେବ ।

ଆକିର ଆଲୋଚନାରୁ ସେହି ଭବିଷ୍ୟତର କଳ୍ପନା କରସାଇପାରେ ।

ଶତ୍ରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ତଳେ

ଯୋଗ୍ୟତା କଳନା କରିବାକୁ ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହୁଏ ‘କ’ଣ ପଡ଼ିଛ ?’

ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ୁଆ ହୋଇଥିଲେ କହେ—ଷ୍ଟୁଲ ଫାଇନେଲ୍ ବା ମାଟିକ୍ୟଲେସନ ଫୋଲ୍ । ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ୁଆ ହୋଇଥିଲେ କହେ—ଆଜ୍ଞା, ଏଇ ଓଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଛି । ମାଇନର ଯାଏ । ପୁଣିବା ଲୋକ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ପଡ଼ା । କଥା ଶୁଣିଲେ ମୁହଁ ଆମିଲା କରିଦିଏ । ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଟା କେବଳ ଧର୍ମକୁ ଆଶିଠାର; ସେ ପଢ଼ାରେ ଯେପରି କୌଣସି ମୁଖ୍ୟ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଇକ କଥାଟାଏ କହିଦେଲେ ବା ଶୁଣିବେଲେ ମନକୁ ବଡ଼ କାଟେ । ତେବେ ବି ସବୁଠାରୁ ଓଡ଼ିଆବିଧି ଲୋକ ଯେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାକୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ କରେ ଏ କଥା ତ ସତ !

କାହିଁକି ?

କବି ରଷ୍ଟ୍ରନାଥ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଲେଖିଥିଲେ ଯାର ଓଡ଼ିଆ ମର୍ମ ହେଲା “ବିପୁଳା ଏ ପୃଥିବୀର କେତେ ଟିକିଏ ମୁଁ ଜାଣେ ? ସଭ୍ୟତାର ଅବଶେଷ ମୀନାରର ଶୀଘ୍ର ଚାନ୍ଦାରେ ବସି ମୁଁ ରହିଛି । ତଳେ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶରେ ଆଉ ମୋର ଆଶିର ସୀମା ବାହାରେ ବିପୁଳା ଧରିବୀର ଜୀବନ କଳରବ ବ୍ୟାପ୍ତ ରହିଛି । ତାହା ସହିତ ମୋର ସଂଯୋଗ କାହିଁ ?” ଠିକ୍ ସେହିପରି ଯିଏ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ପଡ଼ି ଲେଖି ଜାଣେ ତା’ର ବୌଢ଼ କେତେଦୂର ? ଆହୁରି କେତେ ସାମାନ୍ୟ ! ରଷ୍ଟ୍ରନାଥ ବିନୟୁରେ ହେଉ ବା ଅବଶୋଷରେ ବାଇବିଛ ହୋଇ ଏମିତି ସିନା କହିଲେ ! ଭୁଜା ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ୁଆ ଲୋକ ମନଗ୍ଲାନିରେ ତ ଏ କଥା କହିବାକୁ ବାଧ । କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ପାଠରେ ସଂସାରର କେଉଁ ବିଦ୍ୟାର ଦାର ପିଣ୍ଡିଛି ? ଏହାର ଦିଗ୍ବିଳୟ କେବେଦୂର ? ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବିଶ୍ଵାମୀ ତାଙ୍କ ଆମ୍ବୁଚରିତରେ ଲେଖିଛନ୍ତି “ଓଡ଼ିଶା ସୁତନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିକ୍ରିନି ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆଣିବା ସବଳରେ ଯେତ୍ର ତଦନ୍ତ ହୋଇଥିଲୁ ସେଥିରେ

ଅନେକ ମେହିମାପୁର ଓଡ଼ିଆ କହିଲେ— “ଆମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଗଲେ, ରଖନ୍ତିନାଥ, ଜଗପାଣିଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ, ଚିଉରଙ୍ଗନ ଦାସ ଆଉ କଳିକଟା ସହର କାହିଁ ପାଇବୁ ?”

ଏହଳ ମନୋଘବ କେତେବେଳୁ ଖରାପ ଲାଗିପାରେ ; ଏହା ଓଡ଼ିଆ ମାତୃଭାଷା-ପ୍ରେସ ପ୍ରତି ଦ୍ରୋହାଚରଣ । କିନ୍ତୁ ଏଥରେ ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଧୂଟୁଛି ତାହା କ'ଣ ବିଶୁରଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ? ରଖନ୍ତିନାଥ, ଜଗପାଣି ଚନ୍ଦ୍ର, ଚିଉରଙ୍ଗନ ଆଉ କଳିକଟା ସହର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ବିଦ୍ୟାର ସାକେତ । କବିତା ଓ ସଂସ୍କୃତ, ବିଜ୍ଞାନ, ରଜମାତା ଆଉ ବିଶ୍ୱଜମାନତା, ବ୍ୟବସାୟ, ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଏ ସମୟ ବିଷୟ ଏହି କଥା ପଦକରେ ନିବଢ଼ି ଭାବରେ ଜଣି ହୋଇ ରହିଛି । ସଂସ୍କୃତ, ବିଜ୍ଞାନ, ରଜମାତା, ଅର୍ଥମାତା ଓ ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଯାବାର ଆଲେଖନ ହେଲା ଚଦ୍ୟର ଭଣ୍ଡା— ବା କଥା । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ କଥା ଯେ ଏଥରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସେ କାଳେ ବଞ୍ଚିତ ଥିଲା ତାହାର୍ଥି ଏଥରୁ ପ୍ରମାଣ ହୁଏ ।

ଆଜିକୁ ଶତ୍ରେ ବର୍ଷ ତଳେ ୧୮୭୪ ମସିହାରେ ‘ଉତ୍କଳ ବର୍ଷଣ’ ନାମକ ମାସିକ ପରିକାରେ ଗୋଟିଏ ନବନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହି ନବନ୍ୟାସର ନାମ ଥିଲା ‘ରତ୍ନାପୁ ଯୁବା’ । ଲେଖକ ଶୋହଳ ବର୍ଷ ବ୍ୟସ ସୁବକ ରଧାନାଥ ରାୟ । ସେତେବେଳକୁ ପୁରେପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟସବର ବେଳ । ପ୍ରେନ, ବିଲାତ, ପ୍ରାନ୍ସ, ଜର୍ମାନୀ, ହଲଣ୍ଡ ଆଉ ଆଫଲକ୍ରିକ ସେପାର ଆମେରିକାରେ ସେତେବେଳେ କଳକାରିଙ୍କାର ସମ୍ଭାର ବସି ପାଇଥିଲା । ଦୁଃସର ବିଭିନ୍ନ ସମୁଦ୍ରରେ ଏହି ଦେଶମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟ ଜାହାଜ ଆଉ ରଣତଥା ଖେଳ ଯାଇଥିଲେ । ସାର ସମ୍ଭାରର ସବୁ ପ୍ରକାର ଜଳବାୟୁ, ଆମ୍ବର ବିଶୁର, ସ୍ଵପ୍ନ ଧାରଣା ଏହି ଦେଶର ଲୋକଙ୍କର କଥାଭାଷା, ଆଉ ଜୀବନର ଅନୁଭବ ଭିତରେ ପ୍ରକେଶ କରିପାଇଥିଲା । ଆମର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବିଲାତ ଶାସନର ୧୮୫୭-୫୮ ପଲ୍ୟୁ ଯୁଦ୍ଧ ସେତେବେଳକୁ ଜତିହାସର ମାରଳ ଶୁଣର ବହୁତ ପଢକୁ ରହିଗଲାଣି । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସଂଗେ ସଂଗେ ବଜା ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ସେତେବେଳେ ଖୁବ୍ ଜୋର୍ ଘୋର୍ରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଇଛି ।

ହେଲେ ୧୮୭୪ ମସିହା ବା ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କାଳ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ଅଧ୍ୟପତନର କାଳ । ଏଠାର ଲୋକଙ୍କର ଅନୁଭବ ଭିତରେ ନିଭଟନ୍, ଆଭାମ୍ ସ୍ଥିଥ୍, ବିକାର୍ତ୍ତ୍ରୀ ବା ହିତ୍ମ ଆସି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାକୁ

ମୁଦ୍ରାସ୍ତ ଆସିନାହିଁ । ଆୟୁ ଜୀବନ ଚରିତରେ ଫଳାରମୋହନ ସେନାପତି ଲେଖିଛନ୍ତି “ସେ ସମୟରେ (୧୯୫୨-୫୩) ବାଇବେଳ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଆରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁପା ପୁସ୍ତକ ନ ଥିଲା । କଟକର ମିଷନ୍ ପ୍ରେସ୍ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁପାଶାନା ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ବାଲେଶ୍ୱରର ପାଦୀ ସାହେବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେଥିରେ ବାଇବେଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ା ହେଉ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ପାଦୀ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଶୁପା ପୋଥ ପଢ଼ିଲେ ‘ଜାତି ଯିବ’—ଏହି ଉପ୍ରେସ୍ କେହି ହିନ୍ଦୁ ପିଲା ସେ ଉଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ପଢ଼ୁନ ଥିଲେ ।” (ପୃଷ୍ଠା) ଓଡ଼ିଶାର ଜଳବାୟୁ ଭିତରେ ତେଣୁ ପୂର୍ବପୂରି ରହିଥିଲା ଗ୍ରାମୀଣତା । ଆଉ ଗ୍ରାମୀଣତାର ଦୌଡ଼ ଯେଉଁକି ଦୂର ସେତିକ ଭିତରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଆର କଥା ଭାଷା ସାମିତି ରହିଥିଲା ।

‘ଇତାଲୀୟ ଯୁବା’ ରାଧାନାଥଙ୍କର ନିଜ ଲେଖା ନାଁ ଅନୁବାଦ, ତାହା କହି ହେବ ନାହିଁ । ଅନୁବାଦ ହେଲେ ବି ଗଦ୍ୟ ଭାଷା ହିସାବରେ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭାସିକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ୧୯୭୪ ସାଲର ଏହି ଲେଖା ସହିତ ୧୯୦୦ ବା ୧୯୦୨ ସାଲର ‘ଛ’ମାଣ ଆଠଶହୁଅବ୍ଦୀ’ର ଲେଖା ଭିତରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଭେଦ ସହଜରେ ବାର ହୋଇପଡ଼େ :—

ସେହି ଉଦ୍ୟାନ ସମୁଦ୍ର କୁଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ତାହା ପଣ୍ଡିମ ଦିଗରେ ନିର୍ଭେଦିତ ମଳିବର୍ଷ ପଦତ ଶ୍ରେଣୀ ବିରାଜିତ ଥିଲା । ଆମେ କେବେ କେବେ ସେହି ପଦତରେ ବୁଲୁଥିଲୁଁ । କେତେବେଳେ ଅବା ଶୁଣରେ ଚଢ଼ି ଚଢୁକିଗଲୁ ନଯାନ ବିଷେପ କରୁଥିଲୁଁ । ସେ ଶୋଘା ବର୍ଣ୍ଣିବାର ଆମ୍ବର ସାଧ ନୁହଇ । କେଉଁଠାରେ ତରଳ ରୌପ୍ୟବତ୍ତ ସ୍ଵଜ୍ଞବାର ବିଶ୍ଵୀ ପ୍ରକାଶ ହୁଦ, କେଉଁଠାରେ ଗଗନ-ନନାଦ ଜଳପ୍ରପାତ, କେଉଁଠାରେ ମରକତ ନିଭ ହରିଦବର୍ଷ ତରୁଶୋଭି ଉପତ୍ୟକା, କେଉଁଠାରେ ନବ ଦୁଦାଦଳଶାମ ପ୍ରଶାନ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତର, କେଉଁଠାରେ ଘାସଣ ତରଙ୍ଗ-ସକୁଳା ବାହିନୀ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ସେ ସ୍ଥାନର ପରମ ରମଣୀୟ ଶୋଘା ସର୍ଦର୍ଶନ କର ଆୟୁର ନୟନ ସାର୍ଥକ ହେଲା...
(ରାଧାନାଥ ଗ୍ରହାବଳୀ ପୃଷ୍ଠ ୧୫୫୩)

X   X   X   X

‘ଅସୁର ସଦିର ପଣ୍ଡିମ କୋଣ ଗାଁଆ’ ଭିତରୁ ସଦିକୁ ଯିବା ବାଟର ଡାହାଣ ହାତ ପାଶରେ ଗୋଟିଏ ଭାର ବରଗଛ ଅଛି । ଗଛ ମୁଳର

ତିଥୁ ନାହିଁ, କୋଡ଼ିଏ ପରିଶ ଗୋଟା ଓର ପଡ଼ି ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ପିରପିର
ଛନାଛନ ହୋଇ ଗଛଟି ପ୍ରାୟ ବାର ଚେର ଗୁଣ୍ଠ ଜମି ମାଡ଼ ବସିଅଛି ।
ସାନ ସାନ ଡାଳ ଓ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ନିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲୁ ଯେ ଖର ତେଜ
ମୁଲକୁ ବାଜେ ନାହିଁ । ଗଛଟି ବଢ଼ୁ କାଳର । ପୁରୁଣା ପୁରୁଣା
ଲେକମାନେ କହନ୍ତି, ଏକଠି ସତ୍ୟଯୁଗର ଠାକୁରଣୀ ଗଛ । ସେମାନେ
ପିଲାକାଳରୁ ଦେଖି ଆସୁଛନ୍ତି । ଏହା ବଢ଼ିବାକୁ କି ଛିଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ।
ଗତ ସାତଅଙ୍କ ଭୁଲା ମାସ ଉଆଁସ ଦିନ ଭାରି ଗୋଟାଏ ତୋପାନ
ହୋଇଥିଲା । ଗାଆଁର ସମସ୍ତ ସଜନା ଗଛ ଓ କଦଳୀଗଛ ପ୍ରଭୃତି ଉପୁଡ଼ି
ଗଲା । ଏ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ପଡ଼ର ମଧ୍ୟ ଝଡ଼ିଲୁ ନାହିଁ । ଠାକୁରଣୀ
ମହିମା ।

(ଫକାରମୋହନ ପ୍ରକାଶକଳ ୨୩୯୩୩)

‘ରତାଲୀୟ ଯୁବା’ର ଗଦ୍ୟ ଆଉ ‘ଛ’ମାଣ ଆଠ ଗୁଣ୍ଠ’ର ଗଦ୍ୟ ଭାଷା
ଉତ୍ତରେ କେବଳ ଗୁଣିଶ ବର୍ଣ୍ଣ କାଳର ବ୍ୟବଧାନ ନାହିଁ । ଏଥରେ ଆହୁରି
ଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ୟବଧାନ ମୁସ୍ତଳ । ଅବଶ୍ୟ ରାଧାନାଥ ରାଧାନାଥ, ଫକାରମୋହନ
ଫକାରମୋହନ । ରାଧାନାଥ ସୁନ୍ଦର କବି, ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ
ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ପଥରେ ଫକାରମୋହନଙ୍କର ଗଦ୍ୟରେ ସାବଲ୍ଲକତା,
ଅସାଧାରଣ ବଳସ୍ତୁତା, ଶକ ବନ୍ୟାସର ଗୁରୁରୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ।
ଏହା ଛଡ଼ା ଫକାରମୋହନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ-ସଂସାରର ବ୍ୟାପ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ
ବିଶାଳ ଥିଲା । ୧୯୦୧-୦୨ରେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଲେଖକ-ଏପରିକ
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି—ତାଙ୍କ ଭଲ ବଢ଼ିମୁଖୀ ଓ ବ୍ୟାପକ ସଂସାର ଜୀବନ ସଙ୍ଗେ
ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ବି ତାଙ୍କର ଭାଷାରେ ଅପ୍ରାଚୀନତା,
ସେ କାଳର ଭୁଲାଦଶ୍ୟରେ ନାଗରିକତା ଓ ସଭ୍ୟତାର ମୁଶ୍କେ ଏବର
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଫରକ ନ ଥିଲା ।

‘ରତାଲୀୟ ଯୁବା’ର ଗଦ୍ୟ ଭାଷାଠାରୁ ରାଧାନାଥ ଆପଣାର ଗଦ୍ୟ
ଭାଷା କେତେଯାଏ ମାର୍ଜିତ କରିଛନ୍ତି ତାହାର ପ୍ରମାଣ ତାଙ୍କର ସାର ରଜା
ବାସୁଦେବ ସୁତ୍ରଳ ଦେବ ସୁରଣ୍ଜିକାରେ ଓ ଉତ୍ତରଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ପ୍ରଥମ
ସମ୍ବଲିନୀର ଭାଷଣରେ ମିଳେ । ଏଠାରେ ତାଙ୍କର ଗଦ୍ୟ ଶୁଣିର ପ୍ରାଚୀନତା,
ଭୁଟ୍ଟି ଯାଇଛି । ବୋଧହୃଦୟ ଏତେବେଳକୁ (୧୯୦୧-୧୯୦୮) ଓଡ଼ିଶାରେ
ଗଦ୍ୟ ଲେଖାର ଗୋଟାଏ ଧାରା ପଢ଼ିଗଲାଣି । ଫକାରମୋହନଙ୍କର ଉଦାର,
ବ୍ୟାପକ ଓ ବିଶାଳ ପୃଷ୍ଠାପତ ଥିବା ଉଚ୍ଚ କୋଟିର ଦୁର୍ଲଭ ଗଦ୍ୟ ବିଷୟ
ଏଠାରେ ଧାରା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ ! ସନ୍ଦ ବା ଏତିକି ଧାରର

ଅର୍ତ୍ତ ହେବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଷରେ ଦିନକ ନଥିଲା । ଶ୍ରୀନାଥଙ୍କର ଏଥରିକ ଗନ୍ଧରେ ‘ଆମେ’, ‘ଆହୋ’, ‘ହୁଆଇ’, ‘ମଣିଲୁ’ ଇତ୍ୟାଦି ଅଖ୍ୟାନାଳୁଡ଼ି ଶବର ପ୍ରୟୋଗ ପାପୁ ନ ଥିଲା । କାରଣ ଯିଏ ଲେଖିଥିଲେ “ଆମୁର ସେହି ସମୟରେ ଜନକଙ୍କ ବର୍ଷ ବୟସମ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଆମେ ଅତିଶ୍ୟ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ଗୁଣ ଅନ୍ତରଦର୍ଶୀ ଥିଲୁ” । ସେହି କନ୍ୟାର ଜନମ ଆମୁର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଦର କଲେ ହେବୁ କି ସେ ଆମ୍ବ ଚିତ୍ର କୌଣସିରେ ଅର୍ଥକୁ ବୁଝୁ ହୋଇଥିଲେ ।” ସେ ପରେ ଲେଖି ପାଇଲେ “ବ୍ୟସ୍ତିଭବରେ ତାହାଙ୍କର ମହାର୍ତ୍ତ ଜୀବନ ଆମୋଡ଼ନା କରିବାର ସୁନ୍ଦର ମୋହର ନାହିଁ, ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ତାହାଙ୍କ ଚରିତ ଏବଂ ଚରିତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୁଲରେ ଦୂର ଗୁରୁ କଥା କହିବି ।”

ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀନାଥଙ୍କର ଗନ୍ଧରୁ ଅନେକ କଥା ଶିଖିବାର ଅଛି । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗାନ୍ଧି ଉଡ଼ିଆ ଶବର ଅଭିଭ ଥିଲେ କି ଯୁକ୍ତି ଓ ଭବ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେହି ଶୁଣରେ ତାଙ୍କର ଗନ୍ଧରେ ବଳସୁତା ରହିଛି.....ଯେପରି.....

‘ବାସୁଦେବ କେବଳ ବିଧର ନୃପତି ନ ଥିଲେ, ସେ ନିର୍ବାର ନୃପତି । ରଜୋତିତ ଶୁଣି ଆଉ ବା ନ ଥାଉ କେବଳ ମାତ୍ର ଜନ୍ମ ହେବାର କଣ୍ଠେ ସ୍ଵାକାର କରିଥିବା ଦାବିରୁ ଅଧିକାଂଶ ରଜା ହୁଅନ୍ତି । ରଜତନ ଦେଶ-ମାନଙ୍କରେ ପିତାର ପୁତ୍ର ହେବା ସିଂହାସନ ସକାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୁଣିବରୁ ବୋଲି ସବ୍ସି ପରିଚୃଷ୍ଟାତି । ବାସୁଦେବ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭାଗ୍ୟଧର ହୋଇ ଜନ୍ମଗତିଶ କରିଥିଲେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ସେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାସାରେ ଏହି ଗୌରାଗନ୍ଧ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, ତାହାଙ୍କ ଅମୂଲ୍ୟ ଜୀବନ ସେଥିର ଅଭ୍ୟାସ ହମର୍ଥନ ଅଟେ । ସିଂହାସନ ଲାଭ ହାର ଯେଉଁ ସାଧନାନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ହତ୍ତିଗତ ହୋଇଥିଲା, ତାହାଙ୍କର ସାଧନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଥିଲା ଏବଂ ସିରି ମଧ୍ୟ ସାଧନାର ଅନୁରୂପ ହୋଇଥିଲା । ପୁରାଣରେ ଆମ୍ବେମାନେ ସହସ୍ରବାହୁ ଅର୍ଜୁନର କଥା ପଡ଼ିଅଛି । ବାସୁଦେବଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ କି ଏ ନ କହିବ ସେ, ସେ କି ବାହୁ ହୋଇ ସହସ୍ରବାହୁ । ତାହାଙ୍କ ପରି ନବୟୁଗ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିକ ରଜା-ଶତାବ୍ଦିରେ ଜଣେ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଅନ୍ତି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ବାସୁଦେବ ପ୍ରାକୃତ ପୁରୁଷ ନୁହନ୍ତି, ପୁରୁଷାବତାର । ସିଂହାସନ ହାର ତାହାଙ୍କର ଗୌରବ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ । ବରଂ ତାହାଙ୍କ ଅଧ୍ୟସ୍ଥାନ ହାର ସିଂହାସନ ଗୌରବାନ୍ତିର ହୋଇଥିଲା । ପୁରୁଷ ସିଂହ ବାସୁଦେବ ସନାଥ

ସିଂହାସନ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସିଂହାସନ ପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବାସୁଦେବ ସିଂହାସନରେ ବସିଥିଲେ ବୋଲି ଯେ ସିଂହାସନରେ ବସିବେ ସେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ପରି ହେବେ, ଏପରି ଆଶା କରିବାର ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ଶୁଣଗାହା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଉକ୍ତ ଉପାଧରେ ଭୂଷିତ କରି ତାହାଙ୍କର ଏବଂ ଉପାଧର ଗୌରବ ପୁରପର୍ବ ବନ୍ଦିତ କରିଥିଲେ ।

ସୁଜ୍ଞ ଓ ବିରୂର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାରେ ଏ ଗଦ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ସଫଳ ହୋଇଛୁ । ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆର କଥା ସୁଲଭ ନୁହେଁ । ‘ନିସର୍ଗ’ ‘ରାଜୋଚିତ’, ‘ଶୁଣବନ୍ଧା’, ‘ପରିଗୁହାତ’ ‘ଅଭ୍ରାକ ସମର୍ଥନ’, ‘ସାଧନାନିରମ୍ଭ’, ‘ସିରି’ ମଧ୍ୟ ସାଧନାର ଅନୁରୂପ ହୋଇଥିଲା । ବାସୁଦେବ ସନାଥ ସିଂହାସନ’ ‘ପଦବାଚ୍ୟ’ ‘ପୁରପର୍ବ ବନ୍ଦିତ କରିଥିଲେ’ ପ୍ରଭୃତି ଶର ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ଭଷୀଙ୍କ ଆଖିରେ କୌଣସି ତଥ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେ ନାହିଁ ବା ମନରେ କୌଣସି ଭବର ରେଖା କାଟି ପାରିବ ନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠଙ୍କର କଟାଳ ଅନୁସାରେ ‘ଏବଂ’ର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆପଣି ନ କଲେ କି ‘ଏପରି ଆଶା କରିବାର ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ’ ‘ଆଶା କରିବାର’ ବ୍ୟବହାର ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭଷାର ପୁରୁଣା ଓ ପୋଖତ ପଣ୍ଡିଆର ନିରଶନ ହେଉଛି ତା’ର ବିଭକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ! ବଙ୍ଗଳାରେ ‘ଏମନି ଆଶା କରି ସଙ୍ଗତ ନହେ’ର ଅନୁବାଦ ଏକଳ ଆଶା କରିବାର ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ହୋଇଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆରେ ନଦୀର ଜଳ ହୁଏନାହିଁ । ହୁଏ ନଦୀ ଜଳ । ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରକାଶ ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ ଭଷାରେ ବିରଳ, ପ୍ରାୟ ନାହିଁ କହିଲେ ହୁଏ ।

ଆହରଣ

ତେବେ ସେହି ୧୯୦୨୧୯୦୮ ମସିହା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆର କଥାଭଷାରେ ପ୍ରତଳନ ଥିବା ଗୁଣୀ, ଧୀବର, ଜାହାଜନାବିକ, ଗୌକଟାର, ଓକଳ, ନବସିଦ୍ଧା, କୋଟ୍ ହାକିମ, ପୋଲିସ ଦାରୁଗା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ କଥାକୁ ପ୍ରଥମେ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ତତ୍ତ୍ଵବ୍ୟାକ୍ରମକୁ ଆଣିଲେ ଫଙ୍କରମୋହନ । ହଠାତ୍ ସମ୍ଭୁତର ଶୀତଳ କଠିନତା ଭିତରେ ସେ ଖାଣ୍ଡି ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଓଡ଼ିଆର ସମ୍ମାନମା ସମ୍ମାର କରିଦେଲେ । ଫଙ୍କରମୋହନ ଗୁରୁବଳିର ଉପାଦ୍ୟାତରେ ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଲେଖିଛନ୍ତି ଫଙ୍କରମୋହନଙ୍କ ଭଷାର ‘ଉଦ୍‌ବରଣ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାରେ ଅନ୍ୟତ ଖୋଜ ହେବ ନାହିଁ ।

ପାଞ୍ଚରମୋହନଙ୍କ ଏ ଦିଶେଷରୁ ଏକା ପାଞ୍ଚରମୋହନଙ୍କ ଦିଶେଷରୁ ।
ପୁଣି ଏଥରେ ଗ୍ରାମ୍ୟତାର ଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ଏ ରସିକଙ୍କ ଅତି ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ
ଅତି ମନୋରମ ।

ପାଞ୍ଚରମୋହନଙ୍କର ଗଦ୍ୟଭାଷାର ତିନିଗୋଟି ମୋଟାମୋଟି
ବିଭାଗ ଆଜିରେ ପଡ଼େ । ପ୍ରଥମ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଷ୍ଟୁଟ୍ ଗଲ୍ଫର ଭାଷା ଦିଶେଷ
ପଦ୍ୟର (କବିତା ନୁହେଁ) ଭାଷା ତୃପ୍ତିଯୁ ପ୍ରବଳ ଓ ଅଳ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନା ।
ଏହି ତିନୋଟି ବିଭାଗ ଉଚ୍ଚତ୍ର ମଧ୍ୟ କେତୋଟି ଉପ-ବିଭାଗ ପିଛିବାର
ଦେଖାଯିବ । ଏହି ତିନୋଟି ବିଭାଗ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବିବିଧ ଉପ-ବିଭାଗ
ଉଚ୍ଚତ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଷ୍ଟୁଟ୍ ଗଲ୍ଫର ଭାଷାର ବିରୂର ଏକ ବିରାଟ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ତାହାକୁ ପଛକୁ ରଖି ଆଗ ପଦ୍ୟର (କବିତା ନୁହେଁ) ଭାଷା ଲଥା ବିରାକୁ
ନିଆୟାଉ । ପଦ୍ୟର ଭାଷାରେ ଗ୍ରାମ୍ୟତା-ବଜୀତ ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା
ରଧାନାଥ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଵଦନଙ୍କର କବିତାରେ ଏକଦିମ୍ ବିରଳ ନଥିଲା ।

ଘେରିଲ ଚିଲିକାରେ ରଧାନାଥ ସେତେବେଳେ ଆପଣାର
ହୃଦୟାନୁଭୂତି ପକାଶ କରିଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଭାଷାରେ
ସଂସ୍କୃତର ଗୁରୁଗ୍ରହୀର କାଠିନ୍ୟ, ଦାନ୍ତଭଙ୍ଗା ଶୁରୁଣି ଘେବା ଶେଷ
ହୋଇଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ସେଇ ‘ଚିଲିକା’ରୁ
ରଧାନାଥଙ୍କର—

କନ୍ତୁତ୍ତିତ ବାରି-କନ୍ତୁଷି-ହାରକ
କାସାରେ କୁମୁଦ-ହାସ-ପ୍ରକାଶକ
ଦଷ୍ଟିଶାଶା-ବଧୁ-ଅବତଳିଶ ମୋତି
ମହୋକୁଳ କୁଂଭ-ସମୁଭୁବ ଜ୍ୟୋତି
ଭଇଁଲେ ଆକାଶେ, ଆସି ଦଳେ ଦଳେ
ପୂରନ୍ତି ଜଳ ଏ ଜଳ କୋଳାହଳେ

ଆଡ଼କୁ ତର୍ଜନୀ ଦେଖାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରଧାନାଥ ଭାଷାର
ସମ୍ବାଦନା ପାଇଁ କୁହାୟାଇପାରେ—

ମାଗୁଛି ଚିଲିକା ମେଲଣି ତୋଠାରେ
ବାହୁଡ଼ିବି ଏବେ ଦାରୁଣ ସମ୍ବାରେ
କରିଥୁଲି ଆଶା କରିବ ଯାପନ
ତୋ ପଣ୍ଡିମଣ୍ଡରେ ପଣ୍ଡିମ ଜାବନ

ଭାଷ୍ୟ କୋଇଥିଲେ ତୁହି ଅଳୁକୁଳ
ଆଶ୍ରି ଥାନ୍ତି ହେଲେ ତୋ'ର ରମ୍ୟକୁଳ
କୁଟୀର ବିରତ ଜଟିଆ ଚରଣେ
କାଟିଆନ୍ତି କାଳ ଶେଷ ନିକାଞ୍ଜନେ ।

ଠିକ୍ ସେଉଳି ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତକବି ମଧ୍ୟସୂଦନଙ୍କର କିଣ୍ଟି, ସଂସ୍କୃତ-ସଂକୁଳ
ଗଦ୍ୟ ବା ପଦ୍ୟର ଭାଷାରେ ହଠାତ୍ କେତେବେଳେ ମାରସ ମନୁଷ୍ୟରେ
ଶ୍ୟାମଳ ଉଦ୍ୟାନ ପରି ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଧାରା ଚମକି ଉଠେ --

ଶୁଣ ଶୁଣ ଏବେ ସେ ବାଣୀ
ତୋହର ଅନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି ଜାଗି
ସନ୍ତତ ତୋ ପ୍ରାଣ ମନ୍ଦର ବାସିମା
ତୋହର ଉତ୍ତାର ଲାଗି ।

ଇଂରାଜର ଜଣେ ଏ କାଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବି ଥେବେଳେ କଥା
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଥିଲେ, କବିତାର ଅଳ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ‘ସୁରଣୀୟ କଥା’ ।
ମୋତେ ଲାଗୁଛି, ‘ସୁରଣୀୟ କଥା’ର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଚରିତ ହେଉଛି
ସେ ତାହା ଅବାରିତ ଭାବରେ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଉଣ୍ଡାରରେ ମିଶିଯାଏ । ଠିକ୍
ସେଉଳି ବିଲୁଚର କବି ସେକ୍ସପିଆରଙ୍କର ବହୁତ କଥା ଇଂରାଜ ଭାଷାର
ଗଣ୍ଡିରେ ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଜି ସେ କୌଣସି ଇଂରାଜଲେଖାରେ
ତୋ'ର ବହୁ ଅଳ୍ୟିତରେ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ବହୁ ଭାଷାଦେହରୁ ସହଜରେ
ଅଳଗା କରି ହେବ ନାହିଁ । ଏବେ ଉଚ୍ଚ ମହାକବି ସେକ୍ସପିଆରଙ୍କର
ବୁରିଶବ୍ଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ସଭ ଗୋଟିକରେ ତାଙ୍କର କେତେକ ଲେଖାର
ସୁନସବୁଢ଼ି ହେଉଥିଲା । ଜଣେ ପୁରାତନା ସେ ଭଲ ଗୋଟିଏ ଜୟନ୍ତୀ
ସବୁରେ ତାହା ଶୁଣିଲେ । ତାଙ୍କୁ କେବି ପରୁରିଲେ “ଆଶି, କେମିତି
ଲାଗୁଛି । ଭଲ ଲେଖା ନୁହେଁ ?” ବୁଢ଼ୀ ମୁଣ୍ଡ ହଲଇ କହିଲୁ “ମୋତେ
ତ କିନ୍ତୁ ଭଲ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏ ଲେକଟା ଖାଲ ପ୍ରବନ୍ଦନ ଗୁଡ଼ାକ ନିଜ
ଲେଖାରେ ଖୁବି ଦେଇଛି ।” ବିରୁଦ୍ଧ ବୁଢ଼ିକୁ ମୋଟେ ଜଣାନାହିଁ ସେ
ସେକ୍ସପିଆରଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼କ ଇଂରାଜ ଭାଷାରେ ପ୍ରବନ୍ଦନର ଆସନ
ଆସନ ମାତ୍ର ବସିଛି !

ଫାରମୋହନଙ୍କର ପଦ୍ୟ ଭାଷାରେ ‘ସୁରଣୀୟ କଥା’ର
ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ‘ଉଜ୍ଜଳ ଭ୍ରମଣ’ ଆଉ ଅବସର ବାସରେ’ର ‘ହାଟବାହୁଡ଼ା’ ଭଲ
କେତେବୁଢ଼ିଏ କବିତାରେ ମିଳିବ । ଏ ଶୁଭ୍ରକର ପରିମାଣ ଖୁବ୍ ବେଶି

ନୁହଁ, ତେବେ ବି ରାଧାନାଥଙ୍କର ‘ଦରବାର’ରେ ଯେଉଁ କେତେ-
ଶୁଣୁଥିବା କଥା ସଥା, ଗରୁଡ଼ ଉପରେ ଦେଖାନ୍ତ ଶୁଚାପ, ସେ ଯେଷୁ ଅଟନ୍ତି
ଜୀବଙ୍କର ସାପ, କେହୁ ବୋଲେ ମୁଣ୍ଡ ଅଟଇ ପୁଲିସ୍ ବିନା ମେଘେ ସୁକି
ପାରଇ କୁଳୀଶ ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାରେ ତରକାଳ ସ୍ଵାର ଖଣ୍ଡ ପରି
ଛଟକୁ ଥିବ ଠିକ୍ ସେଉଳ ଫଳାରମୋହନଙ୍କର ‘ଉଜ୍ଜଳ ଭ୍ରମଣ’ରୁ
କେତେକ ପଂକ୍ତି ସରବମ ଛଟକରେ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳୁଥିବ । ପଂକ୍ତିଶୁଣିକ
ପରିଲା କକକା; ଏମାନେ କେବଳ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବାଦନାର ସ୍ଵାରକ ।

ତେବେ ପଦ୍ୟର ଭାଷା ସିନା ‘ସୁରଣୀୟ କଥା’ ଯୋଗାଇପାରେ ।
ସେ ଭାଷା ତ ସବୁପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉପ୍ରୟୁକ୍ତ ନୁହଁ । ଫଳାର
ମୋହନଙ୍କ କାଳରେ କୌଣସି ପ୍ଲାନରେ ଧର୍ମଚର୍ଚ । ହେଉଥିଲେ
ଓଡ଼ିଶାର ଧାର୍ମିକ ପଣ୍ଡିତେ ସେଠାରେ କି ଭଳ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ
ତାହାର କେତୋଟି ନମୁନା ଦେଖାଯାଉ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତ
ସନାତନ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ପୁନରୁତ୍ସାନ ରାଜ୍ୟରେ । ଭକ୍ତକବି ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମରେ
ଦିଗ୍ବେର ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଆନ ପାଦି ମାନେ ତାଙ୍କର ବାଇବେଳ ଆଉ
ସୁସମାଗୁର ଘେନ ଓଡ଼ିଆକୁ ଦର୍ଶିତ କରିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲା ।
ସେତେବେଳର ସେହି କାଳରେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆପଣା ଭିତରେ
ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର, ମାଲିକା ଆଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ୟର ଭାଷାରେ ଭବ
ବିନିମୟ ତ ନିଶ୍ଚିଯ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖା
ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଯେଉଁ ମାନେ ଆପଣାର ଭବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଲିଖିତ
ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲେ ସେମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ଭାଷା ବ୍ୟବହାର
କରିବାର ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ଫଳାରମୋହନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ‘ଉପନ୍ୟାସ’
ଶୁଣିକରୁ ଏହି କଥାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶୋଜିଲେ ମିଳିବ, ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ’ରେ (ପ୍ରକାଶ
କାଳ ୧୯୧୪ ମସିହା) ଶିର ଶଙ୍କର ମାଲସାୟୁକ୍ତ ମୁହଁରେ ଫଳାର-
ମୋହନ ଧର୍ମଲୋତନାର ଗୋଟିଏ ଧାର ପକାଇଛନ୍ତି :—

.....ହେ ସବୁଲୁ ଜୀବର୍ଗ, ପ୍ରତିଧାନ କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ହେଉ — ଏହି
ସମ୍ବାରପୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିବାୟକ ଏବଂ ଶ୍ରେୟୁଂସାଧନକାରୀ ଧର୍ମର
ସେତେବେଳେ ଭୁବନେ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହୁଏ—ବୋଇଲା, ଅଧିମ୍ ବାହୁମାନ
ଯୋଗୁ ଧର୍ମର ହାନି ହୁଏ, ତେତେବେଳେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ସୁଜନ
କରୁଁ ଅର୍ଥାତ କି ନା ଆମେ ଅବତାର ରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରୁଁ, ଏହା
ଭଜବାନଙ୍କ ଶ୍ରମୁଖବାକ୍ୟ । × × × ଦେଖିବା ହେଉଛୁ । ମହା-

ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖବାକ୍ୟ ବିଦ୍ୟର୍ଥ ହେବାର ନୁହେଁ । ଏହି ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଦୂରତଗଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେଥର ଦୁଃ୍ଖୁତି ରଷ୍ଟେମାନେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଯାଗୟଞ୍ଜ ପର୍ବତ ବୈଦିକ ସିଂ୍ହାକଳାପ ବିନାଶପୁଣ୍ଡକ ଧାର୍ମିକ ସାଧୁ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଗୁର କରିଅଛନ୍ତି, ତେତେଥର ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ଵୟଂ ପୃଥିବୀରେ ଅବଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଛନ୍ତି । ବାମ ରୁଷେ—ଜଗତରେ ରାବଣକୁ ବିନାଶ କରିଅଛନ୍ତି । କଂସ, ଶିଶୁପାଳ, ଜରାସନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ ପ୍ରତି, ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଗୁର ଦିନିଲ୍ଲ; ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ଵୟଂ ଶାକୁଷ୍ଠ ରୁଷରେ ଅବଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ । ମହାପ୍ରଭୁ ଆଜ୍ଞା କରିଅଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଧର୍ମର ଗ୍ଲାନି ଉପସ୍ଥିତ ହେବ, ତେତେବେଳେ ସେ ଅବତାର ରୁଷ ଧାରଣ କରିବେ ।

(ଫଳାରମୋହନ ଗ୍ରହ୍ଣାବଳୀ ପୃ ୩୪୫)

ଆଉ ଗୋଟିଏ.....

“ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ, ମଙ୍ଗଳମୟ । ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ଜାବ । ପଭ୍ର କ'ଣ ଆମ୍ଭେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗଳ ଭିଆଣ କରିବେ.....

ଜନସମାଜର ବର୍କ୍ତନ ଏବେ ସଂଗ୍ରାମପନ ନିମନ୍ତେ ଜଗନ୍ନିଧିନା ପରମେଣ୍ଟର ସଂସାରକୁ ଏପରି ମାୟାଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଅଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ବିଜ୍ଞନ କରିବା ମାନବ ପ୍ରାଣୀ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଭଲଭୁଷେ ବୁଝିଅଛୁଁ; ହାସାରିକ ଧନସଂପତ୍ତି, ମାନହତ୍ତମ କ୍ଷଣିଧ୍ୟୁମ୍ସୀ—ଧର୍ମ ହିଁ ଆସ୍ଵାର ପରମ ସହାୟ । ତଥାପି ସତରଚର ମାନବସ୍ତ୍ରାନ ସାସାରିକ ବିଷୟ ବାସନାରେ ପ୍ରତିନିଷ୍ଟତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ପରମ ଧନ ଧର୍ମର୍ଜନ ବିଷୟରେ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୁହେଁ । X X X

X X X ପ୍ରାଣୀର ଦୁଃଖରେ କାତର ମହାମୁନି ବୁଦ୍ଧଦେବ ମଧ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ ନିଷାତଟରେ ଧ୍ୟାନଯୋଗେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ, ବାସନା ଯାବନ୍ତ କଷ୍ଟର କାରଣ । ମାନବଶ୍ରେଣୀ ଦେବମାୟାରେ ଏପରି ଆଜନ୍ମ ଯେ, କଷ୍ଟର ମୂଳକାରଣ ବାସନାକୁ ସହଜରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ତତ୍ତ୍ଵବର୍ଣ୍ଣ ମହାମ୍ଭେମାନେ ବାସନା ପରିତ୍ୟାଗପୁଣ୍ଡକ ଧର୍ମର୍ଜନ ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାନ୍ତି ।”

(ପ୍ରାସୃଷ୍ଟି ସେହି ଗ୍ରହ୍ଣାବଳୀ ପୃ ୪୫୯-୫୬୦)

ନୋହିଲେ—“ରାହାର ନାମ ପ୍ରାଦୁତ୍ତ । ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକଙ୍କ ପୁରେହିତ ଅଟେ.....ସେ ସେ ସମସ୍ତ କଥା କହିଲୁ ସେଥିର ସାରମର୍ମ ଏହି ଏକମାତ୍ର ମହାନ ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ୱର ବିଶୁଦ୍ଧାତ୍ମାଙ୍ଗର ଅଧିପତି ଅଟନ୍ତି, ମାନବ ଜାତି ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର । ତୁମ୍ଭର ସାମର୍ଥ୍ୟ, ତୁମ୍ଭର ଜ୍ଞାନ ମାନବ ଜାତିର ଉନ୍ନତି କଲେ ଉପ୍ରେର୍ଣ୍ଣ କର । ପୁନଃ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଗୀଶ୍ୱର ଲୋକ ପିତାଙ୍କର ବିଶାଖ ଭ୍ରମନ ହୁଅନ୍ତି । ସେହିପରି ମାନବ ଜାତିର ହିଂସାକାଶ୍ୱର, ମାନବ ଜାତିର ଅପ୍ରେମକାଶ୍ୱର ଲୋକ କରୁଣାମୟୀ ପିତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅତ୍ୱିଯ ପାଦ ଜାଣିବ । ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ଦୟା, ଯେଉଁ ସମା ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ଅନ୍ୟ ମାନବଙ୍କୁ ସେହି ଦୟା, ସେହି ସମା ପ୍ରଦାନ କର । ତୁମ୍ଭର ସମସ୍ତ ମନ, ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପଦରେ ଅର୍ପଣ କର, ସବ୍ଦା ତାହାଙ୍କୁ ସୁରଣ କର ।”

(ଲଜ୍ଜମା) ସେହି ଗ୍ରହାବଳୀ ପୁ ଶାଖା ୨ ଶା

ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ଗଦ୍ୟ ଭାଷାର ତୃପ୍ତିଯୁ ବିଶାଖ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନା ସହିତ ଉପରର ଉନ୍ନତାଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକର ଅନେକ ମେଳ ଅଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ୧୮୯୮ ଠାରୁ ୧୯୧୩-୧୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ପଦର ବର୍ଷର ବିବର୍ଣ୍ଣନର ପରିଶାମ । ଏହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଫଳାର-ମୋହନଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ ମାନଙ୍କରୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି; କାରଣ ଉପନ୍ୟାସର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଚରିତ-ପ୍ରଧାନ ନ ହୋଇ ସୁଲ୍ଲ-ପ୍ରଧାନ ହୋଇଛି ସେଇଠି ଗଦ୍ୟର ରୂପ ସମ ସାମୟିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଭାଷାର ଶକ ଯୋଜନା, ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ ଓ ଶୈଳୀ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଫଳାର ମୋହନ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ସାଧୁ ଭାଷା’ର ମୋହନ ଉତ୍ସବ ନାହାନ୍ତି । ତାହାଙ୍କଡ଼ା ତାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏଧାରଣା ଜନ୍ମି ଆସିଛି ଯେ ଉପନ୍ୟାସ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର-ଗଲ୍ଲର ଭାଷା ପ୍ରବନ୍ଧର ଭାଷା ଠାରୁ ମୌଳିକ ଭାବରେ ପୃଥକ । ପଲିକବ ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ପ୍ରସଙ୍ଗ କମେ ଲେଖିଛନ୍ତି, “କିନ୍ତୁ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଦ୍ୟ ଲେଖକ ଏବଂ ଜଣେ ସୁକବଙ୍କ ସହିତ ଏହି ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା । ବିଷୟର ପ୍ରଶାସନ ଲେଖକ କହିଲେ ‘ହୁଅସୁତ ଓ ଦେଶୀୟ ଶକର ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ମତ ହୁଏ କରିନାହିଁ, ତେବେ ମୋ ଲେଖାରେ ମୁଁ ତାହା ପରହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ; କିନ୍ତୁ ବାଧାନାଥ ବାବୁ ତାହା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ ବିବେଚନାରେ ଏପରି ସମାବେଶ ଭାଷାର ସମବତାର ଲକ୍ଷଣ ଓ

ଆବୋ ଦୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।” ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗବ୍ୟ ଲେଖକ ଏବଂ ଜଣେ ସୁକବି ବୋଧହୃଦୟ ଫଳାର ମୋହନ ।

ସେହି କାଳରେ ଇଂରାୟ-ଶିଷ୍ଟିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଉଚ୍ଚମ ବା ଖାଣ୍ଡି ଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଡ଼ି ଲେଖିବା ଦୋଷାବଦ୍ଧ । କଟକରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୀତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧନୀ ସମ୍ମିଳିତ ତରଫରୁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପଦ ଦିଆଯାଇଥିଲା ସେଥିରେ ସେମାନେ କବିଙ୍କର ‘ପଞ୍ଜିତିତ୍ୱ’ ଓ ‘ନିର୍ଦ୍ଦରଶୀ’ କବିତା ପୋଥୀ ଯୋଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଣଂସା କରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ “‘ଘରସାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଦୋଷ ଅନେକେ ଅନୁଭବ କରିଅଛନ୍ତି । ତାହା ସଂସ୍କୃତ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ସମାବେଶ ଓ ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହାର । ଏଥୁପ୍ରତି ଆପଣ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ସତର୍କ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ବିନାତ ଅନୁରୋଧ ।’” (ନନ୍ଦକିଶୋର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପୃ ୧୧୦) ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧନୀ ସମିତି କୁ ନନ୍ଦକିଶୋର ବହୁମାନ ଦେଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—“ସୁଦେଶର ଆଶା ଭରସାର କୁଳ ପ୍ଲାମାୟ କଲେଜର ବି.ଏଲ, ଏମ.୩, ବି.୩, ଏବଂ ଏଫ୍, ଏ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରାୟ ସମ୍ମାନୀୟ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସମିତି ଗଠିତ, ଯାହା ଯହରେ କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରେ ହାନ ଦୂର୍କ୍ଷାଗ୍ରହ୍ୟ ଉଚ୍ଚକ ଘରସା ସ୍ଵୀୟ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥ ସିଙ୍ଗିକେଟ ବୃଦ୍ଧ ହାରରେ ଉପତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଯାହାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଲେଖକ ଶ୍ରେଣୀ-ଭୁଲ୍କ, ସେ ସମିତିର ଉପ୍ରାନ୍ତ ବାକ୍ୟ ବାସ୍ତବ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ।” ତଥାପି ନନ୍ଦକିଶୋର ଏହି ସମିତିକର ସତର୍କ ବାଣୀକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ, ଆଶାର କଥା ।

ରାଧାନାଥ ବାବୁଙ୍କ କବିତା-ପଦ୍ୟରୁ ନନ୍ଦକିଶୋର ନାନା ଉଦ୍ଦାହରଣ ଦେଇ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦର ସମାବେଶର ଉଦ୍ଦାହରଣ ଥୋଇଛନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗବ୍ୟ ଭାଷାର ନମ୍ବର ସେଥିରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁଳି ମନୋହରୀ ଗବ୍ୟଲେଖାରେ ରାଧାନାଥ ବାବୁ ବହୁ ବିତତ ଘାଟି ପାର ହୋଇଛନ୍ତି । ‘ଇତାଳୀୟ ଯୁବା’ର ପ୍ଲାମାର ଧୀରେ ଧୀରେ ନୂତନ ଜୀବନ ପାଇ ବାଢ଼ି ଖଣ୍ଡି ଏଧରି ରୁଳିଲେ ଯେପରି ରୁଳନ୍ତା ଠିକ୍ ସେହିପରି ତାଙ୍କର ଗବ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ବାହାର ଅସିଛୁ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କାରଣ ଅଛି । ରାଧାନାଥ ଥିଲେ ଶିଷ୍ଟକ । ଆପଣାର ମନୋଭାବ ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ପ୍ରାଞ୍ଚଳ କରିବା ପ୍ରକୃତ ଶିଷ୍ଟକର ଏକ

ମସ୍ତବତ କୁତଳ । ସେହି କୁତଳ ହାସଳ କରିବାର ପ୍ରଧାନ ହତିଆର ହେଉଛି ଗଦ୍ୟଭାଷା । ତେଣୁ ବାଧାନାଥ ବାବୁ ଲେଖୁ ଲେଖୁ କେତେ ପକାଇଛନ୍ତି—

“କବି ଗୋଲ୍କୃଷ୍ଣାଥ ଏକ ସଭକୁ ପାଇଥିଲେ । ସଭରେ ବସି ଆପଣା ବଂଧୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହୁଛନ୍ତି ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଜଣେ କହିଲା, ‘ତୁନିତୁଅ’, ଜନ୍ୟନ୍ ବକ୍ତ୍ଵା କରିବେ । ଗୋଲ୍କୃଷ୍ଣାଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳମନା ଥିଲେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ ହେଲେ, ମାତ୍ର କୁପିତ ହେବାର ତାହାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅନୁଚାତ ଥିଲା । ଜନ୍ୟନ୍ ସମାଜରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲଭିଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ଆଦରଣୀୟ ହୋଇଥିଲେ । ଜନ୍ୟନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଧନୁଶ୍ରୀର ଜାଣିଥିଲେ । ତୁମେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ କର୍ମଗୁଣ, ଡିପୋଟି ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହୁଅଛି, ଡିପୋଟି ବାବୁ ବନ୍ଦୁପ୍ରାୟ ତୁମଙ୍କୁ ସଭାଷଣ କର ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ କଥା କହୁଅଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ମେଜେଷ୍ଟ୍ରୁର ସାହେବ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ । ଡିପୋଟି ବାବୁଙ୍କର ସେହି ସଭାଷଣ, ସେହି ହାସ୍ୟ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ଭଲଟି ଗଲା, ଅତି ତୁମଙ୍କୁ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ, ସାହେବଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଏନନ୍ତ ମୁଖଭରଣୀ କଲେ ଯେ ତୁମଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତୁମେ ବିରକ୍ତ ହେଲ, ମାତ୍ର ବିରକ୍ତ ହେଲାର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଡିପୋଟି ମଭୁଷଙ୍କର ଗୁରୁ ନାହିଁ । ସାହେବଙ୍କ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ତାଙ୍କର ହୃଦୟପାଦ ଘୋଡ଼ି ଗଲାଣି । ତୁମ ପାଇଁ ପ୍ଲାନ ନାହିଁ । ଡିପୋଟିଙ୍କୁ ତୁମେ ଅଢୁଶ୍ୟ ହୋଇଅଛ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଲେ ତାରମାନେ ଆମକୁ ଅଢୁଶ୍ୟ ହେଲେ । ତୁମ୍ଭର ଶୁଳରେ ଅଛି । ସବୁ ଦିନ ସେହି ବେଗରୁ କଷ୍ଟ ପାଉଅଛ । ହଠାତ୍ ଯେବେ ତୁମଙ୍କୁ ଉଛଟ ଜ୍ଞାର ହେଲା, ଜ୍ଞାର ଥିବାପାଇଁ ଶୁଳର ଯାତନା ଜାଣିପାଇବ ନାହିଁ । ସ୍ବାକୁ ସୁନ୍ଦର ସେହିପରି ଜାଣିଥିବ । ” (ର. ଗ୍ରହାବଳୀ ପୃଷ୍ଠା ୫୩୯ ଷା)

‘ଧନୁଶ୍ରୀର କର ଜାଣିଥିଲେ’ ‘ହୃଦୟ ଯାକ ଘୋଡ଼ି ଗଲାଣି’, ଭଲ ବାକ୍ୟ ବା ବାକ୍ୟାଂଶ ଏବେ ଆଉ ଆମ ଭାଷାରେ ଚକ୍ର ନାହିଁ । ତେବେ ‘ପାଠକେ, ତୁମେ ସ୍କୁଲରେ ପତିଥୁଲଟିକି ?’ ମେଉଳେ ପଶାଷା ସମୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲ, ଲେଖି ଦେଖ, ବାକ୍ୟରେ ଥିବ । ଏବେ ପତି କଣ ପାଞ୍ଚିଲ ? ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି ତ ? ମାଡ଼ିବ ତ । ତୁଙ୍କା ଲଜ ନୁହେଁ, ତୁମ୍ଭର ହର୍ଷ ବିଷାଦ ଉପୁଜିବ । ‘ଏହା ନିଷ୍ଠା ଜାଣିଥିବ’ ‘ପୁଲରେ ଏହା କହିଲେ ହେଲ’ ‘ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ’ । ‘ଏପରି ମଧ୍ୟ କେତେ

ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ସେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆବୌ ପୁଦ୍ଧିଧା ଘଟେ ନାହିଁ ।’ ‘ଗାଡ଼ିର ଅଖରେ ଭୁଲୁର ଶୂକରମାନେ ତେଲ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଯେବେ ଦେଇଥିବେ ଦେବା ପର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।’ ‘ବୁଝିଲେ ସେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି । ଆଜା କରିଛନ୍ତି ।’ ‘ମନୁଷ୍ୟର ବୋଝ ଦେଖି ଦୟା ହେବାର ଚେଣିକ ଥାଉ ଆହୁରି ଲଳ ମାଡ଼େ ।’ ‘ସେମାନଙ୍କ ଭାଙ୍ଗ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ ଯେବେ ସେମାନେ ତର୍କଣା କରି ପାରିଥାଆନ୍ତେ’ ‘ମାତ୍ର ପାପହୃଦର କୁଳର ଗଢନ୍ତି ତର୍କଣା କରିବାର କଠିନ ।’ ‘ଫୁରାରରେ ପଦେ ପକ୍ଷେ ବିୟୁ ପଦେ ପଦେ ବିରକ୍ତ ହେବାର ସହସ୍ର କାରଣ ଅଛି । ମନ ଦୃଢ଼ ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ନ ହେଲେ ନିରବାର କଠିନ ।’—ଏ ଭଳ ଅଜସ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୋଗ ଏବେ ବିଶ୍ଵାରଧା, ଦୁମୁସର, ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକ କଥାରେ ଶାଁ ଗହଳରେ ବିଶ୍ଵ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ କଳମକୁ ତାହା କିପରି ଯୋଗାଇଥିଲୁ ସେ କଥା ଏବେ ଭାବିଲେ ଆଶ୍ରମୀୟ ଲାଗେ ।

ପ୍ରବନ୍ଧର ଭାଷାରେ ପକ୍ଷାର ମୋହନ, ରାଧାନାଥଙ୍କର ବାଟକୁ ଶୁଣି ଟିପେ ବି ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ବରଂ ରାଧାନାଥଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଯେଉଁଳି ଶକ୍ତିନ୍ୟାସ, ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଲା ଦେଖାଦେଇଥିଲୁ ସେଥିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କର ଗଦିଧ ବିଶେଷତଃ ଛୁଟ ଛୁଟ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ବା ଭୂମିକାରେ, ଥିଲା ସେ ସୁଗର୍ବୁ ରୁହିଲେ - ଅଭିନବ । ୧୯୯୪ ମସିହାରେ କବି ଗଜାଧରଙ୍କର ରନ୍ଧୁମଣ୍ଡ କାବ୍ୟର ଦୁଇଟି ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଲେଖାହେଲାପରି ଲାଗନ୍ତା ;—

“ × × ଏ କାବ୍ୟର କବି ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲେଖକ ନହିଁନ୍ତି, ମୁଳଚିତ୍ରର ରଦ୍ଦୁରଣ୍ଟ ସାଗୁହୀତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଏହାର ଭାବ ଏବଂ ଭାଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ଅଭିନବ ଏବଂ ଉତ୍କଷ୍ଟ କାବ୍ୟରୁପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଲବମାତ୍ର କୁଣ୍ଠିତ ହେବି ନାହିଁ । × × ଏହାର ଭାଗ ଦେଇଲ, ଅର୍କିଷ୍ଟ ଏବଂ ଶୁଭ ମଧୁର ହୋଇଅଛି । ମୋହ ମତରେ ‘ରନ୍ଧୁମଣ୍ଡ’ ସ୍ଵଭବପୁନର୍ଭାବ ଉତ୍କଳ ଭାରଣଙ୍କର ଅନୁପ୍ୟୁକ୍ତ ଭୁଣେ ନୁହେଁ ।” × × × ଏହି ଗଦିଧ ଭାଷା ସହିତ ଫଳର-ମୋହନଙ୍କର ୧୯୦୦ ରେ ଲେଖା ସମାଲୋଚନା ଗଦିଧଭାବର ତୁଳନା କଲେ ପ୍ରଭେଦ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ - —

“ମାତ୍ର ଆମୁମାଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେ ଦେଖିଅଛୁଁ, ଏ ସମସ୍ତ ପୁଷ୍ଟିକର ପରମାୟୀ ବିଂଶତି ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଉତ୍କଳର

ଦାର୍ଢିୟ, ଶିଷ୍ଟତ ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଚର୍ଚାରେ ତାଙ୍କମୁଁ ଏହି ଧନଶାଳୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଗ୍ରହଣସ୍ଥ ବିଷୟରେ ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠତା ପ୍ରଭୃତି ଶୁଣୁଚର କାରଣମାନ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନୂଠନ ନୂଠନ ପୁସ୍ତକ ସହସା ପ୍ରବୁରର ଆଶା ବିଡ଼ିମୁନା ମାସ । ପୁସ୍ତକର ସଂଖ୍ୟାବାହୁଲ୍ୟ ବିଷୟ ଥାଉଁ, ଦୁଇ ତିନି ଶତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ରଚିତ ଗ୍ରହ ଯେତି ଭାରତର ସାତ ଗୋଟି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ସହିତ ଭୁଲନା କର ଦେଖାଯାଉଁ, ଉଚ୍ଚଲ ଭାଷା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ଏବଂ ସାରବନ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ କି ନାହିଁ !

ତେବେ ୧୯୦୦ ତାରୁ ୧୯୧୪-୧୫ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ ସେହି ଦୁଇଟି ଦଶଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବଳ ଲେଖାରେ ରାଧାନାଥ ବା ଫଳାର ମୋହନ ଶୁଣୁର ଆସନ ଦଶଲ କରିପାର ନଥିଲେ । ସେ ଆସନ ଥିଲା ମଧ୍ୟସୂଦନ ଦ୍ୱାରିକର । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବହୁକାଳ ଯାଏ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସତର ଗଦ୍ୟ ଉପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଓ ଅପ୍ରତିଦିନୀ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଭାବର ପରିଣାମରେ ଯାହା ଫଳିଛି ବିବର୍ତ୍ତିନ କଳନାରେ ତାହାର ପଶାଷା ଏକାନ୍ତ ଅପରିହାୟୀନ ।

ଅନ୍ୟ ଧାରା

ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଗଲ୍ଲ ରଚନାରେ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ଶୈଳୀର ପରିପାଟି ଆଜି କାହାକୁ ଅଛପା ନାହିଁ । ଫଳାର ମୋହନ ତ ସଥାର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଗଲ୍ଲର ଗଦ୍ୟ ଶୈଳୀର ସ୍ଵର୍ଗା । ଏ ବିଷୟ ଯେତେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି ସେତେ ନିହାତ ଅପ୍ରତିକୁର ନୁହେଁ । ମୋଟ ଉପରେ ହୃଦୟ ବା ସମାଲୋଚନା ଗଦ୍ୟଶୈଳୀରେ ଫଳାର ମୋହନ ଯେଉଁ ସାଧୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସଂଖାଳ କର ଧରିଥିଲେ, ଆଉ ସମ୍ମତ ବ୍ୟାକରଣ ବା ଅବ୍ୟାକରଣର ଲୁହାଧାରଣା ପରେ ବିଡି ବିଡି ହୋଇ ଗଢିଥିଲେ, ଏଇଠି ଯେଉଳ ସାଧୁତା, ଶୁଣିବାୟ ବା ସାରୁତାର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ‘ପ୍ରାୟସ୍ଥିତ’ ବା ‘ଲାଜୁମା’ ରେ ଠାଏଁ ଠାଏଁ ତାଙ୍କର ଶୈଳୀରେ ‘ସାଧୁକୃତ’ ପ୍ରତି ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ସ୍ଵର୍ଗନା ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ ‘ସାଧୁକୃତ’ ଶୈଳୀନିଷ୍ଠାଯୁ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର କରଣୀ ନୁହେଁ ତାହା ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକ ବଂଧୁ ଆଉ ଆସ୍ତିଯୁକ୍ତର ବିକଳ ଯହଣାକିତା ହେଉଁଛି ହୋଇଥିବା ନିଶ୍ଚିତ ନ ହୋଇଥିଲେ ବି ସମ୍ଭବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ଘଟଣା-ବର୍ଣ୍ଣନା ବା କାହାଣୀ ରଚନାର ମାଧ୍ୟମ ହିସାବରେ ଗଦ୍ୟଭାଷା ଏଇଠି

ମାର୍ଜିତ, ଗ୍ରାମ୍ୟତା ଶୁନ୍ୟ, ବଳସ୍ତୁସାହସିକ । ପ୍ଲାନେ ପ୍ଲାନେ ଏହି ଗଦ୍ୟରେ କାହାଣୀକୁ ଏପରି ଭବରେ ଗୁଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି ଯେ ଏଠାରେ ଗଦ୍ୟର କୌଣସି ପାଠବ ଆଖିକୁ ଦିଶେ ନାହିଁ । ସେଉଳି ପ୍ଲାନରେ ହିଁ ଏହି ଗଦ୍ୟର ଉଚକକୋଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରକାଶୀ । ଲଭମା, ମାମୁଁ, ଗନ୍ଧସ୍ଵଳ୍ପ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣରେ, ଆଉ ଆମୁଜନବନ ଚରିତରେ ଦିଶେଷତଃ ଗନ୍ଧସ୍ଵଳ୍ପ ଆଉ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣରେ ବହୁ ଜାଗାରେ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ତୁଳନାଧରୀ ଶର୍ଷ କରିଛି ବୋଲି କହିଲେ ବଡ଼କୁହା କଥା ହେବ ନାହିଁ ।

ପୃଷ୍ଠପଟର ବ୍ୟାପ୍ତି

ଏ କଥା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀ ବା ରିପୋର୍ଟରେ ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠପଟ ଥାଏ । ଆଉ ତାର ଭିତରେ କାହାଣୀର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଥାଏ । ବିଷୟବସ୍ତୁର ପ୍ରାଣବାସୁ ହେଉଛି ତାର ବାତାବରଣ । ଫଳାର-ମୋହନ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟିରେ ଥିଲେ ବିଶ୍ଵରକ୍ଷା । ତାଙ୍କ ପରେ ଆହୁର ଅନେକ ଓଡ଼ିନ୍ୟାସିକ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି, କୁତ୍ରବିଦ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ସାର୍ଥକ ରଚନା ଓ ସତେଜ ପ୍ରାଣବାସୁ ଫୁଲି ଛନ୍ତି । ତେବେ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ବାତାବରଣ ବା ବାସୁମଣିଙ୍କର ବ୍ୟାପ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ଦିହି ନଥିଲା । କାରଣ ଫଳାର ମୋହନ ଓଡ଼ିଆ ଜୀବନର ସେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା, ଯେଉଁ ଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍ରଣ ପାଇଁ ବାଇଦିଛ ହୋଇଥିଲେ ସେବବୁ ପ୍ରତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖାଳି ସେପରି ବ୍ୟାପକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଜଙ୍ଗାବରି ହେଉ ବା ଅନିତାରେ ହେଉ ।

ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକର ସଂସାର

ମନେ ହୋଇପାରେ, ଏ ମତଟା ନିତାନ୍ତ ଏକତରପା; ଅସାର ମତ । ବରଂ ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖକ କାହିଁ କାଳମାଟି, ରେଣ୍ଟନ୍, ଜାଗା, ବାଲି, କଲିକତା, ଆସାମ, ଦିଲ୍ଲିୟାଏଚମକି ରଲେଣ୍ଟି । ସେମାନେ କେବଳ ଭଣ ବା ଗଦ୍ୟ ଲେଖାରେ ସହାୟ ନୁହନ୍ତ ସେମାନେ ଦେଶ-କାଳ-ପାତ୍ର ନିର୍ବାଚନରେ ବି ଓଡ଼ିଶାର ସିସିମା ପାର ହେଲବାଲା । ପୁଣି କେବଳ ଭୁଗୋଳରେ ଯେ ଆଜି ଆମେ କାହିଁ ଦିଗ୍ବଳ୍ୟ ଢେଣ୍ଟି ବାହାରି ଚଳୁଣି ଯେତିକି ନୁହେଁ ଲଭିବାସରେ ବି

ବିଜ୍ଞାନରେ ବି । ହୋଇପାରେ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ଚରିଷ ଠାରୁ ଆଜିର କଣାଶୁଣା ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖାଳିର ଚରିଷର ଅନ୍ତରତଳ ଆହୁର ଗଧାର । ଆଜିର ମଣିଷ ଚରିଷ ଆଗଭଳ ଛକକଟା, ଚିଷପିତୁଳା ନୁହେଁ, ତାହାର ତିବଣ ବି ଆଜିର ମନଗହୀର ଗୁଣୀଙ୍କ ଦୟାରୁ ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରଜ, ଚମା ବା ଶାରିଆ, ପେଟେଣ୍ ମେଡ଼୍ସିନ୍‌ର ସାଆନ୍ତାଣି ବା ଅଧିମିନ୍‌ଡିର କୁବେର ସାହୁ ନୁହୁନ୍ତ । ସେମାନେ ଗୁହାନ୍ତି ଗୋଟେ ତରଫକୁ, କଥା କହନ୍ତି ଆଉ ବାଡ଼େ, ଚିନ୍ତନ୍ତି ଆଉ ପ୍ରକାରେ । କଳୟୁଗର ଏ ମହାକଳ ଦଶକ ଯାହାକି ଗତ ମହାୟୁଦ୍ଧ ବା ତା' ପରିତୁ ଦୋଷିଛି, ସେଥିରେ ଏପରି ମଣିଷର ପଞ୍ଚଆୟା ହେଇପାରେ ପାଞ୍ଚଟା, ଅନ୍ତରିଃ ପକ୍ଷେ ଯୋଡ଼ାଏ । ଆଜିର ଲେଖକେ କହି ପାରନ୍ତି, ଫଳାର ମୋହନଙ୍କ ବେଳରେ ଏତଳ ମଣିଷ ଚରିଷ କଥା ତ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକେ ଶୁଣି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଫଳାର ମୋହନ ସେତଳ ଚରିଷର ମନ ଗହନର କଥା ଆଉ ତା'ର ଭାଷା ପାଇଥାନ୍ତେ ବା କେଉଁଠୁ ?

ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିଛୁ, ଫଳାର ମୋହନ ସୀମିତ ସୁଧାରର ଉଦ୍ଦଗାତା । ଯେଉଁ ଗାଁର ବିଦ୍ୟାର ଅସୁରଦିଦୀର ସପଦାଣ୍ଟି, ଆଉ ହଙ୍କାଳିଆ ବରଗଛ ଠାରେ ଛୁଟିଛି, ଯା'ର ପାତ୍ରପାତ୍ରୀ ପରିଧ ଭରିଆ, ଶାରିଆ ବା ଶୁଭ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଗଲେ ସେ କାଳର କଟକ ସହଶ୍ରଜାଳମରେ ଧୂରନ୍ତର ସଦାନନ୍ଦକୁ ତେରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଜିର ଗହନଶୁଣା, ଗଗନବିହାରୀ, ମୋଟର-ସବାରୀ ସୁଧାରର ରିପୋର୍ଟର ଆଲିରୁ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖାଳିକୁ ତୁଳନା କରିବା ବାତୁଳତା । ତଥାପି ଏ କଥା ସତ୍ୟ ଯେ ଅନୁପାତ ନମରେ ଏ ତୁଳନା ବାତୁଳତା ନୁହେଁ ବରଂ ଏତଳ ତୁଳନାରେ ଫଳାର ମୋହନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଓଜନ ବେଶି ହେବା ନିଶ୍ଚିତ । ବରଂ ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଫଳାରମୋହନ ଜୀବନରେ ଆହୁର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଯେଉଳି ସୁଯୋଗଥାକରେ, ଡିକେନ୍ସ୍, କନ୍ସଟ୍, ଓଫ୍ଯୁଲସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଇଂରେଜ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ମିଳିଥିଲା ।

ବାତାବରଣର ସର୍ଜନା

ଫଳାର ମୋହନଙ୍କର ୨ୟ ଭାଗ ଗନ୍ଧସ୍ତଳରେ ‘ବାଲେଶ୍ଵର ପଜାଳୁଣ’ ପୋକ୍ତାନ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ରହିଛି । ଏ ଲେଖାଟି ଗଲୁ ନୁହେଁ । କାରଣ ଏଥିରେ କାହାଣୀ କିଛି ନାହିଁ । ଏହାର ଭିତ୍ତିରେ

(ଅଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇ) ହୁଏତ ଫଳର ମୋହନ ‘ଲଜ୍ଜମା’ ଭଳ ଏକ ଉପନ୍ୟାସର କଲ୍ପନା କରିଥିଲେ । ତାହା କୌଣସି ହେଉଛି ଯେବେ ନ ହୋଇ ପାଇଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଲେଖିଲେ :—

“୧୮୭୧ ଖାଣ୍ଡାବଦାରୁ ପୋକ୍ତାନ କାର୍ଯ୍ୟ ରହିଛ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଲେଖକ ଅଳ୍ପ ବନ୍ଦୁସରେ ସରକାର ତରଫର ଲବଣ ମାହାଳ ସିରପ୍ତାରେ ଅଳ୍ପକାଳ ମାତ୍ର କର୍ମଗୁଣ ଥିଲା । ପୋକ୍ତାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହାର ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁରଣଶ୍ରୀ ପ୍ରତି ନିର୍ଭର କରି ସେଥିର ସଂକଷିତ ବବରଣ ଲାପିବର କରୁଥିଲା ।”

“ଦୁଇଗୋଟି ସିରପ୍ତା—ପ୍ରଥମ ମୁନ୍ସିଖାନା ଦିନ୍ଦୟ ହିସାବ-ଖାନା । ମୁନ୍ସିଖାନାରେ ନିୟୁକ୍ତ (ବମନମୂ) କର୍ମଗୁଣମାନଙ୍କ ଉପାଧ—ଦେବାନ, ପେଣ୍ଠାର, ମୁନସୀ, ରେଜନାମୟ-ନବୀଷ, ପରବାନା-ନବୀଷ, ନକଳ-ନବୀଷ, ନାଜର ମୋହରର ।

“ହିସାବ ଖାନାରେ ନିୟୁକ୍ତ—ସିରପ୍ତାଦାର, ମୁନସୀ ଓ ମୋହରର । ନିମକ ପୋକ୍ତାନ ପ୍ଲାନରେ ସରକାର ତରଫରୁ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଗୁଣଙ୍କ ଉପାଧ—ଦାରେଗା, ପେଣ୍ଠାର, ଜିଲ୍ଲାଦାର, ଚପରସୀ, କାଳଚୌକିଆ, ଗୁଟି ପାଇକବଦାର ଓ କଯୁଳାଳ ।”

“ନିମକ ବିନ୍ଦୀ ପ୍ଲାନରେ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଗୁଣ—ଦାରେଗା ଓ ପେଣ୍ଠାର ପୋକ୍ତାନ ପ୍ଲାନରେ ପଦବ ପୋକିସ କର୍ମଗୁଣ—ଜମାଦାର, ମୁନସୀ ଓ ଚପରସୀ × × × ଦାଦନ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣକାରୀର ଉପାଧ—ଗୁଲିଆ [ଏହି ଦାଦନ ସମୟକୁ ବାଲେଣ୍ଟର ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଅନେକ ଟଙ୍କା କାରବାର ହୁଏ । ସହର ମଧ୍ୟରେ ଦୋକାନମାନେ ଦୋକାନ ସଜେଇ ବସିଥାଆନ୍ତି । ବଜାର, ହଟାର, ଭିକାର, ଅମଲ, ଫାରଲୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଛା ଦୁଇପଇସା ହାତପୈଠେ ହୁଏ । ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କା ଦାଦନ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।] × × ଗୁଲିଆ ଦାଦନ ଦେଇ ଗୁଟିକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଲବଣ ପୋକ୍ତାନ ପ୍ଲାନର ନାମ ଗୁଟି । କେତେବୁଢ଼ିଏ ଗୁଟିର ଏକଟରେ ସାଧାରଣ ନାମ ଅତିଂ । ଅବଶ୍ୟ ଗୁଟି ଓ ଅତିଂଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବୂଦ୍ଧ କୁଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ଲାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ।”

“ଉପୟୁକ୍ତ ଶ୍ଵାନ ନିଦାନନ କରି ପାଢ଼ି ଉପାଧିଧାରୀ ଲେଜ ଚାଲି
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ।”

X

X

X

“ଚାଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାମାନଙ୍କେ ମଳଙ୍ଗା ଉପାଧିଧାରୀ କର୍ମରୂପ
ପର୍ବତରୁ ମାଟି ରୂପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । [ସମ୍ଭବ ବେଳାଭୂମି ଉପରେ
ଯେଉଁ ଅନ୍ତର ଗଣର ପ୍ରାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ କୁଆର ସମୟରେ ସମୁଦ୍ରଜଳ
ପ୍ରବେଶ କରେ, ଉଠା ସମୟରେ ଶୁଣିଲା ପଡ଼େ ତାହାର ନାମ
ପର୍ବତ ।]”ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୋରଳ, ମୁମାଣ୍ଡି, ହୁମା, ଅସ୍ତ୍ରରଙ୍ଗ
ପ୍ରତ୍ଯକ୍ଷତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଲୁଣ ପୋକ୍ତାନ ରୂପିଛି, ସେଠାରେ
ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମରୂପମାନେ କେଉଁ କେଉଁ ନାମ ବୋଲନ୍ତି
ତାହା ବୋଧହୃଦୟ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକଙ୍କର ଗୋରରରେ ନଥ୍ୟବ
ପାଠକ ବା ଗ୍ରାହକ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଚେଣିକ ଆଉ । ତେବେ ଏଇଲି
ଲୁଣ ପୋକ୍ତାନ ପ୍ଲଙ୍କରେ ଶିନି ପୋକ୍ତାନ, କୋଇଲା ପୋକ୍ତାନ,
ଶୁଣ ପୋକ୍ତାନ, ଲୁହାଖଣୀ, ଅଭ୍ରଖଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ମଣିଷ
ଜାବନର ଯେଉଁ ସବୁ କର୍ମପ୍ରବାହ ପ୍ରତିଦିନ ରୂପିଛି ସେ ବିଷୟରେ
ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ପ୍ରବେଶ ଥିବା ଅନ୍ତରେ ସାଧାରଣ ନଜରରେ
ପଡ଼ନାହିଁ ।

ଫଳର ମୋହନଙ୍କର ଏହି ଗୋଟିଏ ଗଲ୍ପକ୍ଷୀୟ ଲେଖାରୁ ଯେଉଁ
ରୂପକଳ୍ପ ଓ ବାତାବରଣ ପାଠକ ମନ ଅଧିକାର କରିବସେ ତାହାର
ଧାରଣା ଓ କଳନା ଅସ୍ମବ । ପୁଣି ଏହି ଲେଖା ତ ଗଲ୍ପ ନୁହେଁ, ସିଂଘ
ଥିଲେ ଏ ଯୋଡ଼ା ରଖନ୍ତା ନାହିଁ । ଗଲ୍ପ ହୋଇଥିଲେ କଣ ହୋଇ
ନଥାନ୍ତା ? ତା ଛଡ଼ା କେତେ ନୁଆ ନୁଆ ଶବ୍ଦ ପୁଣି ଏହି ଥରକ
ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖା ଦେଇ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ :—
ମାଟି ସୁଗ୍ରହ ପ୍ଲାନର ନାମ ବାଢ଼ି, ବାଢ଼ି ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ଶୋକା
ହୋଇଥାଏ, ସେ ଗର୍ଭର ନାମ କୁଣ୍ଡି । କୁଣ୍ଡା କେବାକୁ ଅବଳମ୍ବନ କରି
ବାଢ଼ି ଦେହରୁ ସମସ୍ତ ଜଳ ନିରିଦ୍ଧ ଆସେ । ସେହି ଲବଣାକ୍ତ ଜଳର ନାମ
ଦହପାଣି ।

ଦେହପାଣି ! ରଂଘଜିର ବ୍ରାଇନ୍ Brine ଶକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ସର୍ବସମ ପାଇଁ କେତେ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଛୁଟିପିଟି ହୋଇ ନଥୁବେ । ଯେଉଁ ଦେଶର ଗୋଟାଏ ବିପ୍ରୀଣ୍ଟ୍ ଉପକୁଳ ମହୋଦୟ ଧୋଉଛି, ବାଲେଶ୍ୱରର ସେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଏପଟେ ସୋରଳ ସୁମାଣ୍ଟ ଯାଏ ପ୍ରାୟ ତନିଶ ମାରଳ ଲମ୍ବ ପଠାରେ ସମୁଦ୍ର ଆଉ ଜାହାଜ ଆଉ ଚହିଁରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକ, ପୁଣି ଜାହାଜର ଯାବଣ୍ୟ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ, ଜାହାଜ ରହିବା, ଚଳିବା ପ୍ଲାନ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ହରେକ କଥା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ସାଧବେ କିଛି କିଛି ଭାଷା ରଖିଥିଲେ । ସେ ଭାଷାର ପ୍ରବନ୍ଧକ୍ତା ହିଁ ଥିଲେ ଫଳାର ମୋହନ ।

କେତେ ଶୀତ କାକର ଖାଇ, କେତେ ବରଷ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶକ ସତ ହୋଇଛି । ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ, ତାକୁ ଚିତ୍ତିବା ପାଇଁ, ଚିତ୍ତିକର ମାନିବା ପାଇଁ କେତେ ଶତ ହଜାର ବର୍ଷ କଟିଛି ? ଆଜି ସେଥିରୁ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ କଥା ଆମ ଭିତରେ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ବ୍ୟବସାୟ ଗଲା, ସେ ଅର୍ଥମତି ଛାଣ୍ଟିଗଲା, ଏଣିକି ଯେବେ ତାହା ଆଉଥରେ ଫେରିବାର ଉପର୍ଦମ ହେଉଛି ସେତେବେଳେ ଆମେ ହିଁ ଦରଣ୍ଟି ହେଉଛୁଁ । ସମ୍ବୁଦ୍ଧର ଧାରୁ ପ୍ରତ୍ୟ୍ୟ, ଆଉ ଉପସର୍ଗ ବିସର୍ଗ ଯୋଡ଼ି ନାନା ବର୍ଣ୍ଣଶକର ଶକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଥୋଇଦେଉଛୁ, ସେ ଶତକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କେହି ଚିତ୍ତି ନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ତରେ ଲୋକେ ବିହୁନାହାନ୍ତି । ସେ ବିଚର ଗୁଡ଼ଗଣେଶ ପରି କେତେ ଦିନ ନିର୍ବିକଳ୍ପ ଭବରେ ଘୃହିଁ ଘୃହିଁ କୁଆଡ଼େ ମିଳେଇ ଯାଉଛି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟକ ଆପଣାର ସାମାଜିକ ଆର୍ଥିକ ଜୀବନ ସହିତ କେତେବୁର ସଂପର୍କିତ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଜ୍ଞାର ଆର୍ଥିକ ଜୀବନ ସହିତ ଏହି ଶକଗୁଡ଼ିକର ସଂପର୍କ ନିବନ୍ଧି । ଥିଲା ତେଣୁ ଫଳାର ମୋହନ ଲେଖିଛନ୍ତି “ପ୍ରତିବର୍ଷ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଜ୍ଞାରେ ନ ଲକ୍ଷ ମହିଳା ଲୁଣ ପୋକ୍ରାନ ହେଉଥିଲା । ଏଥୁ ମଧ୍ୟରୁ ନିଜ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଜ୍ଞାରେ ଖରଚ ସକାଶେ ଦେବୁ ଲକ୍ଷ ମହିଳା ନିଜ ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଭତ୍ତକ ଗୋଲାରେ ଗୋଲା-ଜାତ କରାଯାଇ ବାକି ସାଢ଼େ ସାତଲକ୍ଷ ମହିଳା ଲୁଣ ବଂଗ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ କଳିକତା ନିକଟବିର୍ଭୀରଙ୍ଗାନିପା ପଣ୍ଡିମ କୁଳପୁ ସାଲିକା ନାମକ ଗୋଲାକୁ ଚଲାଣ ଦିଆଯାଏ । .....ପ୍ରାୟ ତନିଶତ ବାଲେଶ୍ୱର ଜାହାଜ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲା ।”

ଦୁଇ ଡୁଲିଆ ବଡ଼ ଜାହାଜର ନାମ ଗୋରାପ । ଏକ ଡୁଲିଆ ସାନ ଜାହାଜର ନାମ ଶ୍ଲୋପା । ଜାହାଜ ଗୁଲକର ଉପାଧ ମାଛି, ତାହାର

ସହକାରୀ ତଣ୍ଡଳ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ ଖଲୁଁ । “ଏହାଛଢା ଜାହାଜି ନିର୍ମାଣକାରୀ ବଡାଇ, କମାର, କଳାପିଠିଆ, ସନ୍ତ୍ରୟିଲଇ, ଦରଜା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୂପର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ହଜାର । ସମସ୍ତେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ନିବାସୀ । ଅଧିକାରୀ ମହାଜନମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଲେଶ୍ୱର । ସେ ସମୟରେ କି ଅନ୍ତର୍ଭାବିତ କି ବହିବାଣିଜ୍ୟ ସମସ୍ତ ବାଲେଶ୍ୱରବାସୀମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଥିଲା । ବାଣିଜ୍ୟ ଉପକଷରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜାହାଜ ସବୁ ଗୋପାଳପୁର, ବିଶାଖାପଟ୍ଟନ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ରେଙ୍ଗନ୍ଧୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ୱୀପକୁ ଗତାୟୁତ କରୁଥିଲେ ।

ଲୋକଙ୍କ ସହିତ-ସାହିତ୍ୟ

ଫଳର ମୋହନ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଦର୍ଶନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଥିଲେ ଲିଂବଳ ବଜରକ । ବହୁପୁଲରେ ସେ ଦୟାକୁ ଗର୍ଭମେଷଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଭଗବାନ୍ ଦିରକିତ ହେବାଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗନ୍ଧର ଆଶା ଥିଲ ଯେ ମୋଗଲ ଆଉ ମରହଙ୍ଗ ଅମଳର ନାରଖାର ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଏକମାତ୍ର ଆଶା ଭର୍ତ୍ତାର ପୁଲ ବିଲତ ଶାସନ । ବିଲତ ବଜକର୍ମୀରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ପ୍ରମାଣରୁ ତାଙ୍କର ମନୋବୃତ୍ତି କଠିଣ ରକ୍ଷଣଶୀଳତାର ଆବରଣରେ ଆଛାଦିତ ଥିଲା ବୋଲା କହିବା ଅସଜତ ହେବନାହିଁ । ତଥାପି ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକ ପ୍ରାଣ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖ ସହିତ ଏଭଳ ଏକାମ୍ବ ଥିଲ ଯେ ସେ ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର ସ୍ଵର୍ତ୍ତକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଜୀବନରୁ ବିଜ୍ଞନ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମାନବିକତା ଓ ଉତ୍ସୁଳ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ସ ଏହିଠାରେ । ଆଜିକୁ ପ୍ରାୟ ସତ୍ତର ଅଣି ବର୍ଷ ତଳେ ଫଳର ମୋହନ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ସେ କାଳର ବାଲେଶ୍ୱରର ଆଖ୍ୟକ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଥିଲେ ତାହାପରେ ବୁଢ଼ାବଳଙ୍ଗ, ମହୋଦଧି, ବାଣିଜ୍ୟ ଆଉ ଜୀବନରେ କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ତଥାପି ତାହାକୁ ଆଉଥରେ ପତିଲେ ଗତକାଳର ଉଚ୍ଚକୋଟିର ସମ୍ମାଦ ରିପୋର୍ଟ ପରି ଲାଗିବ :—

“ବାଲେଶ୍ୱର ବାସୀଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି ବନ୍ଦୁ ପ୍ରଧାନ ଉପଜୀବ୍ୟ, ଲବଣ ଓ ଧାନ୍ୟ । କିମାର ପ୍ରାୟ ଏକ ତୃଣାୟାଙ୍ଗ ଲୋକ ପ୍ରତ୍ୟେଷ ଓ ପରେଷ ଭାବରେ ଲବଣ ବ୍ୟବସାୟରେ ନିୟମିତ ଥିଲେ । × × ଗତ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସେ ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଶେରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ

ଦେନ ଯାଇଅଛି । ଅନ୍ୟଥା ସେଗୁଡ଼ିକ କି କଳବଳ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ୧୮୭୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୁବରେ ସରକାରୀ ପୋକ୍ତାନ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା...
.....ଲଭ ନ ହେବାରୁ କି ସରକାର ପୋକ୍ତାନ କାର୍ଯ୍ୟ
ରହିଛି କବାଇ ଦେଲେ ? ସରକାର ଚାଲୁଆମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ପ୍ରତି
ମହଣ ଟ । / ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ; ବିନି ମହଣକୁ
ଦୁଇଟଙ୍କା । ଫି ମହଣରେ ଟଙ୍କାୟ ଏଗାର ଥଣ୍ଡା ଲାଭ । କେବଳ
ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ନ ଲକ୍ଷ ମହଣର ଲାଭ ହିସାବ କରି ନିଆ । କଟକ
ସୁରା ଜିଲ୍ଲା କଥା ଥାଉ,...
.....‘ପ୍ରୀରବଧୁତନୟ ରମା’ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ପିତୃଭବନ ସମ୍ମତ କୁଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ଚିରଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଏହି ଜିଲ୍ଲାରେ ବିଶକ୍ତା ଥିଲେ । ସମ୍ମତ କୁଳବର୍ତ୍ତୀ ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ଲାନର
ନାମ ବନ୍ଦର, ଏଥପାଇଁ ଏହାର ନାମ ବନ୍ଦର ବାଲେଶ୍ୱର । ଉନିଶତ
ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗ ଦେଶକୁ ପିବା ପୂର୍ବେ ଓଳନାଳ, ପରସ୍ପି, ଦିନେମାର
ଓ ଇଂରଜ ବଣିକମାନେ ଏଠାରେ ଦୋକାନ ମେଲିଥିଲେ ।

ବାଲେଶ୍ୱର ସେପରି ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ପ୍ଲାନ, ଦୁଇ ବୃଦ୍ଧବର୍ଷ ଅକାଳ
ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ପିବାର କଥା; ମାତ୍ର ଏହି ସୁଭିଷ ସମୟରେ
ସମ୍ମୁଖୀ ହୁଏ ଶବ୍ଦ ଜନ୍ମିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସହରବାସୀ ସାଧାରଣ ଲୋକ
ମଧ୍ୟରେ ଦଶପଣ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଦୁଇଓଳ ଚାଲି ଜଲେ କି ନା,
ସନ୍ଦେହ । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାୟ ତଥେବତ । ଏକମାତ୍ର
କାରଣ—ଅର୍ଥାତ୍ ବ । କେବଳ ଲବଣ ପୋକ୍ତାନ ଭିତ ପିବାରୁ
ସମସ୍ତ ପାଇଅଛି, କାରିଗର ଦଶ ତ ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ।
ବାଣିଜ୍ୟ ଷେଷରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ମହାଜନ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।.....
ହାତରେ ଅର୍ଥ କାହିଁ ଯେ ଧନବନ୍ତ ବିଦେଶୀ ମହାଜନଙ୍କ ସହିତ
ଟକ୍କର ଦେଇପାରିବେ ।

“ଏହି ଷୁଦ୍ର ଜିଜ୍ଞାସାରୁ ପ୍ରତିବର୍ତ୍ତ ହୀୟ କୋଟି ଦ୍ଵାଶ୍ୟକ ଟଙ୍କାର
ଧାନ ଗୁଡ଼ିଳ ଦିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନ ହୁଏ । ରେଲ୍‌ଟ୍ରେସନ ଗୁଡ଼ିଳ
ବିଦ୍ୟାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶତକମାନଙ୍କରେ ଦିବାରାତ୍ର ଗୁଡ଼ିଳ ଶଗଡ଼
ଗୁଲିଅଛି, ଅଥବା ସନ୍ଦରବନ୍ଦୀ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ କାତର ନୟନରେ,
ଖାଲ ପେଟରେ ଭକ ଭକ କର ଗୁହଁ ବସି ଅଛନ୍ତି । X X X
ଅକାଳ ପଡ଼ିଲୁ ଦେଖିବେ, ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଧଣ୍ଡ ପରି
ଶୋଇଯିବେ ।” ପକ୍ଷର ମୋହନ ଗ୍ରହାବଳୀ (୩୦୧-୩୦୦-୩୦୧-ସ୍ତ୍ରୀ)

ବସ୍ତୁତିର ଅଗଣ୍ୟ

ଲୁଣ ପୋକ୍ତାନ ଗଲ, ସେକାଳର ସାଧବେ କୁଆଡ଼େ ଲାଗିଲେ । ହର୍ଷ ମନିକ ଶୁଣିଆ ବି କୁଆଡ଼ି ମର ଦକଗଲ । ବାକୀ ଆଉ ଯେତେ ମାଝି ତଣ୍ଡେଲ, ଖଲସି ଦଳ ଥିଲେ ସେମାନେ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିଷରେ ମୂଳପୋଛ ହୋଇଗଲେ । ଫଳରମୋହନ ତାଙ୍କର ପହଳ ଯୌବନକାଳର ସେହି ଅଣ୍ଟାତକୁ ଝୁରି ହୋଇ ଲେଖିଛନ୍ତି “ଯେଉଁ ମାନେ ଜାହାଜ କୁଳକ ଓ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନୁଭ୍ୟତ) ସେ ବଣ କାହାନ୍ତି ? ଗତ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିଷ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେ ସମୟ ଲୋକଙ୍କୁ ସବ୍ରତରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନକ ଦେନି ଯାଇଥିଲୁ । ଅନ୍ୟଥା ସେମୁଢ଼ିକ କି କଳବଳ ମୋତଥାନେ ।”

ଦେବେ ବି ସେ ସୁନାର ଅଣ୍ଟାତ ପାଶେର ହେଲନାହିଁ । ସେ କାଳର ଜାହାଜ, ଗୋରାପ, ଆଉ ସାଧବକର କରଣୀ କାଳ କାଳକୁ ରଖି ଯିବାର ମନ ଓରମାନ ଫଳରମୋହନଙ୍କୁ ଘାରିଥିଲ । ତେଣୁ ଅଣ୍ଟାତ ଦିନର ବନର ବାଲେଶ୍ଵରର ସାଧବକର ସଭାବେଠିକ ଫଳରମୋହନଙ୍କ ଗଦ୍ୟଭାଷାର ପରିପାଠି ଭିତରେ ଛାନ ପାଇବାକୁ ବାଧ ହେଲ । ଏ କାଳରେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ବୈଠିକ ହେଲେ ତାର ବିବରଣୀ ରଖାଯାଏ ଆଉ ଆଗନ୍ତା ସଭାରେ ତାହା ପଡ଼ାଯାଇ ସାବ୍ୟତ କରାଯାଏ ଠିକ୍ ଯେପରି ଏହି ସଭାର ଗୋଟାଏ ବିବରଣୀ ରହିଲ । ଗଞ୍ଜମକୁରେ ଫଳରମୋହନଙ୍କର ଏହି ଦିଗ୍ଭୂଟି ହେଲ ‘କାଳକା ପ୍ରସାଦ ଗୋରାପ’ ।

ପୁଣି ସେଇ ସୁଗର ବାତାବରଣର ପ୍ରତ୍ୟଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣ ! ‘ଶୁମାସ୍ତା ମାଗୁଣି ମହାନ୍ତିଏ ଫଳ୍କେ’ ବାଲେଶ୍ଵର ଛଣି କାଗଜ ଗାର କାଟିଲୁ ପରି ଆଠୁଙ୍ଗ କରି ଜୋଡ଼ିଲେ । ଏହି ବାବୁମାନେ ସଭାରେ ଦିଗ୍ବିମାନ କଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଦଳ ମାତା ଶାରକା ପଦ୍ମର ପରି ପ୍ରଥମେ ‘ଗୋଟାଏ ମାଟି ଦୁଆଠରେ ଅଧେ କଳା ଅଧେ ନାଳି ପୁରିଥିଲ ଗୋଟାଏ ଶରକାଠି କଳମ ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖା ଆରୟ କଲେ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଷ୍ଟରରେ ବନ୍ଦଳ କାଳ ଲାଗି ଶୁଣି ନଥିଲ ଶଣ୍ଡେ ସରୁ କନାରେ ସରୁ କାଳ ବନା ପୁଟୁଳା ସେଥିରେ ଥାପିଦେଇ ନାମ ଢାକିଦେଲେ ।

ଅତୀତର ମୁଲକ—ପାଣି ପବନର ଭୂଷା

ଏଇଠି ପାଠକ ଭେଟିବେ ଏକ ନୂଆ ମୁଲକ । ଏଠାରେ ଲୋକ ଆଗରେ ‘ପ୍ରତିବନ୍ଧକ’ ନାହିଁ । ଅଛି ଗଜବନ୍ଧମା, ‘ଯେଉଁ ଗଜବନ୍ଧମା ପଡ଼ିଲଣି, ଜାହାଜାତ କାରବାର ଏଣିକ ରତ୍ନ’ । ଜାହାଜଗୁଡ଼କ ଦରଆରେ ‘ହଜି ନାହାନ୍ତି’ । ସେମାନେ ‘ଗୁମ’ ।

‘ଜାହାଜ ଛୁଡ଼ିଲୁ’ ନାହିଁ । ‘ଆମେ ଗୁରିଖଣ୍ଡ ଜାହାଜ ବନ୍ଦର ଘାଟରୁ ଗଡ଼ିଗଲୁ’ । ‘ନଈ ଭତରେ ଗଞ୍ଚାର ପାଣିକୁ ମାୟ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଏଠାରେ କୁହାଗଲୁ’ ‘ନଈ ଭତରେ ଭଟା ଧରି ଯାଉଁ ଯାଉଁ’ । ଏଇଠି ଜାହାଜର ‘ପତାକା’ ହେଉଛି ‘ବାଉଟା’ । ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜକୁ ଦଣ୍ଡବତ କଲା ‘ବାଉଟା ହଳର’ ‘ଆମୁମାନଙ୍କର ମାଝି ବି ସେହିପରି ବାଉଟା ବିଶ୍ଵଳେ । ସେ ଗୋରାପ ଦିଣ୍ଡ ଦଷ୍ଟିଶମୁହିଁ ‘ହଜାରିଲେ’ ।

ବିଲୁତର କବି କୋଲରିଜ୍ ଲେଖିଥିଲେ ‘The sun's rim dips, the stars rush out, At one stride comes the dark’ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କଟିବନ୍ଦର ଏ ଭଲ ବଞ୍ଚିନା ଯୋଗୁ’ ତାଙ୍କର କବିତା ‘Ancient Mariner’ ଅମର ହୋଇ ରହିଛି । ସେଇଠି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଫେନ ପାଣିରେ ଡୁବି ଯାଇଛି । ତାରାମାନେ ଶପଟି ଆସିଛନ୍ତି ଆଉ ଏକା ଖେପକେ ଅଗାର ମାଡ଼ ଆସିଛି । ଏଇଠି ‘ଗୁରିଦିନ ଦିନ ବଡ଼ ସକାଳେ ପୂର୍ବ ଦିଗ ସମୁଦ୍ର ଭତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଫେନ ଯିମିତ ଦିଶିଲା, ସେଇ ଦିଗରେ ଦଶ କୋଣ ହେବ ଦୁରରେ ଖଣ୍ଡ ଜାହାଜର ଶେତ ଦିଶିଲା । ଜାହାଜ ଖଣ୍ଡ ଆମୁମାନଙ୍କୁ ଲାଗୁ କରି ଧାରୀଥାଏ ।’

ବିଲୁତରେ ଜାହାଜର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗପ୍ରତିଧିଙ୍କର ନାମ ବିନା ଭିନା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଧୀରେ ଧୀରେ ଇଂରାଜ ଭୂଷାରେ ମିଶି ଏକାକାର ହୋଇଯାଇଛି । ଏବେ ଯଦି ଓଡ଼ିଶାର ମାଝିଏ ପାରଦ୍ରାପରୁ ଜାହାଜ ଦେନ ଜାପାନ, କାନାଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ରୁଷିଆ ବା ବିଲୁତ ଆଡ଼କୁ ହଜାରିବେ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜାହାଜର ‘ବାହୁଡ଼ିଆ କୁଳା’, ‘ନାବର ଦଉଡ଼ି’, ‘ଚଉକା’ ‘ପେରଗ୍ରୁ’, ‘ନୂପଦାର’, ‘କାହିଁ’, ଖୋଲ

(hold) ର, ‘କପିକଳ’ ଇତ୍ୟାଦି ଲୋଡ଼ା ପଢ଼ିପାରେ । ଫକାରମୋହନ ଏସବୁ ଆଗରୁ ଭାଷାରେ ସମ୍ମାଦି ଯାଇଥିଲେ । ଇଂରୀସ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖକ ଜୋସେଫ କନ୍ସଟ୍ର, ରବର୍ଟ ଲୁଇ ସ୍ଟ୍ରୀଭେନସନ, କବି ଜହନ ମାସ୍ପିଲଡ଼, କଷ୍ଟାନ କୁକୁ, ଆଉ ଶେପୋଙ୍କର ବିଖ୍ୟାତ ରବିନ୍ସନ ଫ୍ରୁଂସୋ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଯୋଗୁ ଇଂରେଜ ସାହିତ୍ୟର ବ୍ୟାପ୍ତି ଓ ପ୍ରସାର ଥୁବଟାଯାକ ଘୋଟି ଯାଇଛି । ଇଂରୀସ ଭାଷା କଳ, ସମୁଦ୍ର, ଜାହାଜ, ସୁର୍ଯ୍ୟାଦୟ, ମହାସାଗରର ରଷି ଓ ଆକାଶ, ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଇତ୍ୟାଦିର ସମାବେହରେ ସେପର ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି ତାହା କଳନାର ଅଣ୍ଣତ । ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଫକାରମୋହନ ସେହି ସମୁଦ୍ରର କାହାଜାତି କାରବାର ଓ ଗତାୟୁତର ଯେଉଁ ଭାଷା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ତାହାର ମଧ୍ୟ ତୁଳନା ନାହିଁ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ (ମିଶ୍ନ)ଙ୍କର ନିବାସିତ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରୁ ପଡ଼ିବାକୁ ମିଳେ । ଉପନ୍ୟାସଟି ବୋଧହୃଦୟ ଛୁପ୍ଯାଣିତ, ହୃଦର ନିରନ ଅନୁବାଦ ମୁହଁ । ତେବେ ବି ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ଜାହାଜାତି ଗତାୟୁତ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ବାତାବରଣ ଫକାରମୋହନଙ୍କୁ ସୁରଣ କରଇଦିଏ । ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ଫକାରମୋହନଙ୍କ ଭାଷାକୁ ଆଗୁସାର କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ କହିଛେବ ନାହିଁ (ବୋଧହୃଦୟ ମୁହଁ) ତଥାପି ଉଭୟଙ୍କର ତୁଳନା ଯେ କୌଣସି ଗଦ୍ୟ ସମୀକ୍ଷକ କରିପାରନ୍ତି ।

‘ଲଗର ଉଠାଇ ଶେଷ ଯେ ହକାରିଛୁ—ସେଇ ହକାରିଛୁ । ପୁର ଆଠଦିନ ଦିନ ରତ୍ନ ଜାହାଜ ଧାର୍ଯ୍ୟାଦ । ଦଶିଣା ପିଣ୍ଡିତ ପବନ, ଆକାଶ ନିର୍ମଳ । ଦରିଆଟା ପୋଖରୀ ପାଣି ପରି ଧୀର । ଜାହାଜ ସୁକାନରେ ଖାଲ ହାତ ପଡ଼ିଥାଏ, ସଳଖ ଜାହଜ ଧାର୍ଯ୍ୟାଇ ।’
(ଫକାରମୋହନ)

‘ଆଣ୍ଟାମାନ ପାଖେ ସମୁଦ୍ର ଭାରି ଗଭାର । ସେହି ଗଭାର ଜଳଶରୀ ବଷରେ ସିନ୍ଧୁହୁଣ୍ଡୀ, ଉତ୍ତର ପବନରେ ଲହରିକୁ ଲହରି ଟପି, ଧୂଳନ ଗତରେ ଧୂଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏଣେ ସିନ୍ଧୁହୁଣ୍ଡୀ କଳାପାଣିରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ।’
—(ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ)

‘ପଛପଟରୁ ଟିକିଏ ପବନ ଝିଲକ ଦେଲା, ବେଳକୁ ବେଳ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଢ଼ିଲା ପର ବଢ଼ିଲା—ସମାଳ—

ସମାଳ—ରାତ ଅଧି ବେଳକୁ ଅଥୟ । ଦରିଆ ଆକାଶ ଏକାକାରୀ, ତାଳଗଛ ପ୍ରମାଣ ତେଉ । ଆଗ ଦୂର ନଙ୍ଗର ପଛ ଲଜାଡ଼ ପକାଇ ଦେଲି, ପଟାପଟ ଛୁଡ଼ିଗଲା । ରାତିଯାକ ଏକ ହାଲ, ଆଉ ସମ୍ବାଲ ହେଲନାହିଁ । ଅଧରାତ ସରକ ଜାହାଜ ଜାମଦ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ମିଶି ପାଣି ମରରେ ଲାଗିଥାଉ । ଭୋର ଭୋର ଜାହାଜ ବସିଗଲା । ଦିନହେଲ, ଦେଖିଲୁ, ଧାମର ଦୃଥାଳ ମୁହାଣ । ଆଉ ରୂପ ନାହିଁ । ବଢାକିକୁ ଓଡ଼ାଇ ଆସିଲୁ ।’

—(ଫଳାରମୋହନ)

‘ପାଣିପବନ ଘୁଲିଲା, ସିରହୁହସ୍ତୀ ଉବେଳ ଟୁବେଳ ହୋଇ ଦିବସ ପରେ ରାତ ଓ ରାତ ପରେ ଦିବସ କଟାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ପ୍ରମାଦ ରଣିଲେ ।’.....

‘ଝଡ଼ ତୋପାନ ବଢ଼ିଲିବେଳେ ଯେପରି କିମେ କିମେ କଢ଼େ, ଛୁଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ସେପରି କିମେ କିମେ ଛୁଡ଼ିଆସେ ।.....ଜାହାଜ ନାସି ଶୁବ୍ର ଜୋରରେ ପଥର ଦେହରେ ପିଟି ହୋଇଯିବାରୁ ପାଣି ପାଇଛି ଏବଂ ସେହି ପାଟିବାଟେ ଭତରକୁ ପାଣି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଆସିଛି । ଜାହାଜ ଯେଉଁଠାରେ ଲଙ୍ଘର ପକାଇ ରହିଥିଲା, ସେଠାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଦୁରରେ ପାଣି ତଳେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପଥର ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲା । ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାରେ ତା’ର ଅପ୍ରିକ ବୁଝି ହୃଥକା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରବଳ ତୋପାନ ଯୋଗେ ଜାହାଜ ଆସି ବାରମ୍ବାର ପାଇ ସେଥିରେ ପିଟି ହୋଇ ପାଇଗଲା ।’

— (ଗୋଦାବିଶଶ)

ନଈରେ ପାଣି ଛୁନ୍ତେଟ୍.

ସମୁଦ୍ରରେ ଜାହାଜ କଥା ଏଇଲି । କିନ୍ତୁ ନଈରେ କୋଣିଲି, ଡଙ୍ଗା, କାଠୁଆ ଆଉ ସେମାନଙ୍କ ଗତିଗୋପ ବିଷୟରେ ଫଳାରମୋହନ କର ଦେଖ ବି ଲକ୍ଷଣୀୟ । ମହାନଦୀ କୁଳରେ ଗୋଟାଏ ଗାଁ..... ଫଳାରମୋହନଙ୍କ ଅତି ପ୍ରିୟ ଗାଁ ପରି ଲାଗୁଛି (ସେ ନାଁଟା ବାରମ୍ବାର ତାଙ୍କର ଗନ୍ଧରେ ମିଳୁଛି) ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମିଶ୍ର କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଏଇଟା ସାଇଲକୁ ।’ ଭାଗବତ ପତିଏ କହିଲେ, ‘ନା ନା, ସେଇଟା ଏ ସାଇଲେଲ ନୁହେ । ତା ଏହ ମନୀମପୁର—ଏ ଗାଁକୁ ଦେଖିବାଣ ଦୂର ନଈକୁଳରେ ।’

ସେଇ ‘ସାଇକେଳ’—ସାଇଲେକ ନୁହେଁ—କୁବେର ସାହୁ ଓ ମନେମ ପୁର ‘ଗଡ଼ିଜାତ ସୋନ୍ଦର ଠାରୁ ଦଶପଣୀ ଯାଏ ତାହାର ଦଶ ପନ୍ଦରଟା ଗୋଦାମ । ପି ଗୋଦାମରେ ଜଣେ ଜଣେ କରଣ, ଜଣେ ଜଣେ କାରବାରିଆ । ତାର ନିଜର କୋଡ଼ିଏ ସରକ ବାରଗୋଡ଼ିଆ, ପନ୍ଦର ଗୋଡ଼ିଆ କୁଣ୍ଡୁଳ, ଚକ୍ ଚକ୍ ନାଆ ଅଛି ।

(ଇଂରାଜରେ କୁଣ୍ଡୁଳକୁ **yatch** କହନ୍ତି ପରା !)

ସେହି କୁବେର ସାହୁର ପୁଅ ଏପର କୁଣ୍ଡୁଳ ଚଢ଼ି ବୌଦର ହରିହରପୁରକୁ ବାଟ ଅନୁକୂଳ କଲ । “ହରିହରପୁର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମହାଜମା ଗାଁ—ଠିକ୍ ମହାନଷୀ କୂଳରେ ।……ନଈରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାଶିକା ପଣି ଛିନ୍ମେଷ୍ଟ । ହରଣ ଖୋଲିବା କାଠୁଆ ହତା ଯନ୍ତ୍ର ଧରି କୋଡ଼ିଏ ସରକ ମୂଳିଆ ବି ସଙ୍ଗରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଉଠାଣି ପିବାକୁ ଚବିଶ ପରିଶ ଦିନରୁ ଉଣା ଲୁଗିବ ନାହିଁ ।”

‘ଆଜି ପୁଷ୍ଟ ୧୫ ଦିନ ବରଯାତା ପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇଲୁ । ନଈ କୂଳରେ ଅଧିକୋଣ ଯାଏଁ ନାଆ କାଠୁଆ ଧାଡ଼ିକ ଧାଡ଼ି ଖଟା । ନାଉରିଆମାନେ ଆହୁଲୀ କାତ, ନା-ଟଣା ଦଉଡ଼, ହରଣିଶୋଳା ହତା ଯନ୍ତ୍ର ଧରି ହାଜର । କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ସରକ ଗାଁରୁ ପିଲାପିଲ ଧରି ମାଇକିନିଆ ମରଦ ନଈ ଦୁଇ କୂଳରେ କାତାର ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କିଛି ଦୁଇ ନଈ ବାଲରେ ଗଛବାଣ ପୁଟିଲ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶଙ୍ଖ ଦୁଲଦୁଲ ଉଚୁଳ ପଡ଼ିଲ । ବରଯାତା ଆଗରୁ ଘର ଅଗଣା ଭିତରେ ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ନାନ୍ଦମୁଣ୍ଡୀ ଶ୍ରାବ ବଢ଼ିଲ । ବିଦ୍ୟାଧର ବେସାରୁ ଉଠି ମା ପାଖରୁ ମେଲାଣି ଯେନିବାକୁ ଯାଇ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ିଲ, ମା ପାଦରୁ ଧୂଳି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲ । ମା ତୁଳସୀ ମୂଳରୁ ମାଟି ନେଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଚିତା କରିଦେଲେ ।……

ହରପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହାତ ଗଣନ୍ତା ଠିକ୍ ପରିଶ ଦିନ ଲୁଗିଲ । ସଙ୍ଗରେ ଦଫେ ଗୋଟିପୋ ଗାଆଣିଆ ଥିଲେ ।……ନୟକୂଳ-ପାଣିଆ କୋଣକ ବାଟରୁ ଲୋକେ ଧାର୍ଦ୍ଦ ଆସି ଗାଆଣ ଶୁଣନ୍ତି ।

ମୁଖସ୍ତିର ସାହୁଙ୍କ ଦର କୋଣକ ଦୁଇରୁ ସଞ୍ଜବେଳୁ ରୋଷନି ଲୁଗିଲ ।……ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳେ (ଲୋକେ) ବୋଲିବୋଲି ହୋଇ ଗଲେ, ଗୋଟାଏ ରଜାପୁଅ ବାହାଘରେ ବି ଏତେ ଆଟୋପ ହେବିଲାହିଁ । (ଗଲ୍ପସମ୍ପଦ—ଗ୍ରହାବଳୀ ପୃଷ୍ଠ ୪୦୩)

ପଡ଼ିଲା ଆଶାଡ଼ରେ ଯିମିତି ନଈରେ ପିତାପାଣି ପଡ଼ିଲା, ସେମିତି
ଗୁଲିଲା ବରବାହୁଡ଼ା ।

‘ଦଶଖଣ୍ଡ ନୂଆ ତିଆର ନାଆ ଛୁଠରେ ଧାଡ଼ କରି ଖଟା
ହୋଇଛି । ସବୁ ନାଆ ତିଥି ଦିଚିବ ମଣ୍ଡମା, ଦୁଇ ମଙ୍ଗରେ ଫର ଫର
ହୋଇ ପତାକା ଉଡ଼ିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଯୌତୁକ ନାଆ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ
ଯୋଡ଼ାଏ ନାଆ ସୁନ୍ଦର ମଣ୍ଡମା । ଖଣ୍ଡକରେ ହିଆ, ଆଉ ଖଣ୍ଡକରେ
କୁଆଇଁ ବସି ଯିବେ.....

କୁବେର ସାହୁର ଦୁରଦୁରାଜର କୋଠିମାନଙ୍କରୁ ତିରଣ ଖଣ୍ଡ
ସରକ ନାଆ ସରକ ବୋଢେଇ କରି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ନାଆସବୁ
ପୂର ବୋଢେଇ, ପାଣି ଲହଦି ଗୁଳକୁ ଛୁଲୁଁ ଦେଉଛି ।.....

ଆଶାଡ଼ କୁଷ୍ଟ ଦଶମୀ ଦିନ ଯାତା ଠିକ୍ ହେଲା । ରଥକାଠ
ମେଲଣି ଭଲାଆ ପାଣି ଗୁହଁ ବସିଛନ୍ତି—ନୋହିଲେ ନାଆ ସବୁ ଖାସ
ପାରି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।’

ବାଟକତାଣିଆ ସାପଚଳ ବାଟ

‘ଆଜି ଯାବାର ଦିନ । ହଜାର ହଜାର ଦେଖଣାହାର ନଈ ଦୁଇ
କୁଳରେ କାତାର ଦେଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ପଛରେ ମଙ୍ଗଧର ।
ଆଗ ମଙ୍ଗ ଉପରେ ବାଟକତାଣିଆ ଛୁଡ଼ା, ଏହି କତ୍ତାଣିଆ ନ ହେଲେ
ନାଆ ଭ୍ରମ୍ପୁ ପାର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦାତମଞ୍ଜିକ ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡାପଡ଼ା ଗାଁଠାରୁ କରୁଣାଗଡ଼ ଯାଏ
ଶୋଳ ଘରର ମାରଳ ଭିତରେ ଖାସ ପଡ଼େ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ସବୁ
ମୁଣ୍ଡ ଟେକ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ କରି ବସିଲା ପରି ବସିଛନ୍ତି ।
ବଢ଼ି ପାଣିରେ ସେହି ପଥର ସବୁ ଦୁଡ଼ିଗଲେ ତା ଉପର ଦେଇ
ନାଆ ସବୁ ଭାସିଯାଏ । କେତେ ପଥର ବୁଡ଼େ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ପଥର
ଉପରେ ଝୁଣ୍ଡେ, ଝୁର ଆଙ୍ଗୁଳ ଜଳ; ନାଉରାକୁ ପଥର ଦିଶେ ନାହିଁ ।
ଏ ଭାଷୁ ଜାଗାଟାରେ ନଈ କମ୍ ଓସାର ଯୋଗୁ ପାଣିର ଭାଷା ତୋଡ଼ି ।
ଘଣ୍ଠାକ ମଧ୍ୟରେ କୋଡ଼ିଏ ମାରଳ ବାଟ ନାଆ ଭାସିଯାଏ । ସେହି ଭାଷୁ
ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗା ବଙ୍କା ସାପଚଳ ପରି ବାଟ ।.....ସେ ଯାଗରେ
ପାଣିର ଭାଷା ତୋଡ଼ି । ପଥରରେ ବାଜି ଏପରି ଶବ କରେ ଯେ
କତ୍ତାଣିଆ କଥା ପଛ ମଙ୍ଗଧରକୁ ଶୁଭେ ନାହିଁ, କତ୍ତାଣିଆ ଦୁଇ ହାତରେ

ବାଟ ଠାରି ଦେଉଥାଏ । ଭାଷ୍ଟ ପାର କରି ଦେଇ ବାଟ କତାଣିଆ କଇଁବାଗଡ଼ ଠାରେ ନାଆରୁ ଓହାର ପଡ଼େ । ତା କାମ ଛାଡ଼ିଲ ।

‘କେ କେ ଗଙ୍ଗାମାତା’ ଘୁଣ୍ଡୁଡ଼ିଆ ପବନ

ତିନିଦିନ ହେଲା ଶ୍ରବଣ ପଣିଥିଲା, ଭାଷା ପାଣି, ଭାଷା ଝଡ଼ । କାଳ ସଞ୍ଜରୁ ପାଣି ଛୁଡ଼ିଲି । ସକାଳେ ଆକାଶ ନିର୍ମିଳ, ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ଜୂଳିତ ସୁନାପେଣ୍ଠୁ ପରି ଉଚ୍ଚ ଆସିଲେ ।

X

X

X

ନାଉରିଏ ଜାଣନ୍ତି ‘ଉଚ୍ଚ ନ ଧିଶେ, ହସି ପଶେ, ବାପ ବୋଲେ ପୁତ୍ର ନିଷ୍ଠେ ବରଷେ ।’ ନଈ ଦୁଇକୂଳ ଲୋକେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଅନାଇଛନ୍ତି, ନାଉରିଏ ଭାଷା ଆନନ୍ଦରେ ‘ହରିବୋଲ’ ଦେଇ ନାଆ ବାହି ଯାଉଛନ୍ତି । ଯୋଡ଼ାଏ ନାଆ ଖଜା ପିଠା ବୋହେଇ, ନାଆ ଖଟାଇ ଖାଇବେ । ଏତିକିବେଳେ ଉତ୍ତର କୋଣରୁ ହେଁସ ଶଣ୍ଡପରି ଶଣ୍ଡେ ସାନ ଧୂଳିଆ ମେଘ ଉଚ୍ଚ ଆସିଲ । ସିଲସିଲ ପବନ ଝଳକିଲ । ନାଉରିଏ ଡୁରିଗଲେ । ଆଉ ସମସ୍ତେ ବାହାଣରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ‘ଜେ ଜେ—ଗଙ୍ଗାମାତା କ ଜେ’ ଗୀତ ଗାଇ ଆହୁଲ ବାହୁଦ୍ଧାରୀ । ନାଆ ଯିମିତି ମୁଣ୍ଡାପଡ଼ା ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁଛି, କଥା ପଦକେ ଗୋଟା । ଆକାଶ ମେଘ ଘୋଡ଼େଇ ପକାଇଲା ।

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପବନ, ତା ପଛକୁ ପାଣି । ପବନ ତ ପବନ ଏପରି ଘୁଣ୍ଡୁଡ଼ିଆ ପବନ କାଳେ ସକାଳେ ଦେଖିବାର ନାହିଁ । ବେଚନାସି ଗୋଟୁରେ ବାଢ଼େଇଲ ପରି ନାଉବାମାନଙ୍କ ଦେହକୁ ପାଣି ଛୁଟ ମାରୁଛି ।

ଭାଗି ବୁନା ହୋଇଗଲା

ଦୁଇ କୁଳରୁ ଡାକ ପଡ଼ିଲି, ‘ନାଉବା, କୁଳ ଉଡ଼ା, କୁଳ ଉଡ଼ା ।’ ବାଟକତା ଡାକିଲି । ମଙ୍ଗୁଆଳ କୁଳ କେଣା—ଆରେ କୁଳ କେଣା ।’ ନାଆ କ’ଣ ମଙ୍ଗ ମାନୁଛି ? ଘୁଣ୍ଡୁଡ଼ିଆ ପବନ ନାଆର ଆଗ ମଙ୍ଗ ପଛକୁ କରି ଦେଉଛି । କେବେ ନାଆକୁ ଚକପରି ବୁଲେଇ ଦେଉଛି । ନଈ କୁଳର ଭାଷା ଭାଷା ପୁରୁଣା ଆସ, ବର, ଓପ୍ତ ଗଛ-ଗୁଡ଼ାକ ମାରିଷ ଗଛପରି ଉପୁତ୍ତ ପଡ଼ିଲି । ପୁଦ୍ବାଳ ଗୋଟାଏ ଭାଷା ଦମକା ପବନ ବାଢ଼େଇ ଦେଲା । ନାଆ ଉପର ମଙ୍ଗଧର, ବାହାଣିଆ, ବାଟକତା ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଫୁପଖାୟ କରି ନଈରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତଣ୍ଡିଆ ଦେଇ

ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ ଯେମନ୍ତ ପାଣିରେ ମାଡ଼ିଦେଲୁ । ନାଆଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟାକ
ଉପରେ ଗୋଟାଏ ବାଡ଼େଇ ହେଉଛନ୍ତି । ଗୁଡ଼ାଏ ଠୋକର ଖାଇ
ଘରୀ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଗଲାଣି । ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ସତାର କରିଥିଲେ ନାଆସବୁ
ସୁଅ ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଭସି ଯାଇଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର କରୁଥାଗଢ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ନଜି
ମଣିରେ ଗୋଟାଏ ବଢ଼ି ଭାଷୁ ମହାକାଳ ଦୂତପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲୁ,
ସବୁ ନାଆ ତା ଉପରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ଭଜି ଚୁନା ହୋଇଗଲା ।
ଶଣ୍ଡେ ନାଆ ବରି ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ବା ବୋଲେଇ ଜିନିଷ କାହାରି
ତହୁବର୍ଷ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ପଟା ଭସି ଭସି ଯାଉଛି ।”

(ଫଳାର ମୋହନ ଗ୍ରହ୍ବାବଳୀ ପୃ ୪୪୭-୪୩ ଷ୍ଟା)

ମହାନଦୀରେ ସେହି ଭାଷୁ ମହାକାଳ ଦୂତପରି ଏବେ ବି ଛୁଡ଼ା
ରହିଛି । ଏବେ ବି ପୁଷ୍ପାଳି ପବନ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ବହେ । ଏବେ ବି
କୁଣ୍ଡଳ, ଡଳା ଆଉ କାଠୁଆ ପହଳି ଆଶାଢ଼ ପିତାପାଣି ପଡ଼ିଲାବେଳେ
ଯାଏବା ଅନୁକୂଳ କରନ୍ତି । ଏବେ ବି ଆଗରଳି ବାଟକଢ଼ାଣିଆ ବଉଦାରୁ
କୁମାର ଭାଷୁଯାଏ ନାଆରେ ଯାଇ କରୁଥା ଗଢ଼ରେ ଓଡ଼ାଇ ପଡ଼େ ।
ଟୁକ୍, ବସ୍ ବା ରେଲଗାଡ଼ି ତ ଏପାଏ ସେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବାହାର ସମ୍ପାର
ସାଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ନାହିଁ । ଯେବେ ବା ଯୋଡ଼ିବ ତଥାପି ନାଆ କୁଣ୍ଡଳକୁ
ପୂରୁଷୁର ଲୋପ କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ଟିକରପଡ଼ା ବର ହେଲେ କ'ଣ
ହେବ, କହି ହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ଏବେ ତ ସେ ସବୁ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ
ଫଳାର ମୋହନ ନାହାନ୍ତି ଆଉ ଯେଉଁ ଶବର ଧଣ୍ଡାମାଳରେ ସେ ଉଚ୍ଛଳ-
ଭରଣକୁ ଏଇଠି ପ୍ରଣମିତ ହୋଇଥିଲେ ସେ ସବୁ ଧଣ୍ଡାମାଳ ଶୁଣିଯାଇଛି ।
ତାହାକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର ଆଉ ଆଡ଼ ଆଖିରେ ରୁହିନାହାନ୍ତି ।

— — — — —

ସାଧୁ ଭାଷା

ସବୁକାଳେ ପଦ୍ୟର ଭାଷା ଗନ୍ଧ ଲେଖା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଆସିଛି । ବିଶେଷତଃ ମଧୁସୂଦନ ରଞ୍ଜିତ ପଦ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟଚାରୀ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧୁସୂଦନ ସେକାଳେ ଥିଲେ ପ୍ରାୟ ଏକାଧିପତି ; ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣବୋଧତାରୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନମାଳା ଯାଏ ଗୋଟିକି ଗୋଟି ଧାରାନ୍ତମରେ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଡ଼ାହେବାର ଜଣାଶୁଣା । ତେଣୁ ଆଜିର ଅଧିକାଂଶ ଗୁଣିତରୁରୁ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାଳମାନେ, କଥା ଓ ଭାଷାରେ ଅତିକିଳ ଭାବରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ଗନ୍ଧ ଓ ପଦ୍ୟର ଭାଷାରୁ ମୁକୁଳ ନାହାନ୍ତି । ‘ଦେଖଇ ନେବେ ଯାହା ଚଉଦିଗର, ସେ ସବର ଅଟଇ ମୁଁ ଅଧିଶ୍ଵର’ରେ ‘ଚଉଦିଗର’ ‘ସବର’ ରତ୍ୟାଦିର ପ୍ରୟୋଗ ଏହି ସତରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପଶିଯାଇଛି ।

ମାଳିକଣ୍ଠ ଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି “ଇନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦରେ ଚଟଣି ବୋଲି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଥଙ୍କା ସବୁ ବାହାରୁଥିଲା । ସେଇଥରୁ ଗୋଟିଏ ମନେ ଅଛି । ସେଥରୁ ଜଣାପଡ଼ିବ ବିଜୁଳ ପକ୍ଷୀୟ ଆଶାତଟା କେଉଁଠାରେ ବାଜୁଥିଲା । ସେ ଚଟଣିଟି ହେଉଛି ଏଇ— ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଦାରେଗା ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଚୌକିଦାରକୁ ପରୁରିଲେ ‘ତୋମାର ବାଢ଼ କୋଆଁଏ ।’ ଚୌକିଦାର କାଣତଳ୍କୁ ଡେଙ୍ଗାଟି କାଢି, ହାତରେ ଟେକି ଦେଖାଇ ଦେଲା । ଦାରେଗା ଆଉ କିଛି ନ କହି ଏକାବେଳକେ ଦୌଡ଼ି ଚଂପଟ । ଦାରେଗା ସେଇ ଦିନଠାରୁ ଠିକ୍ କରିନେଲେ— ଓଡ଼ିଆକୁ ବାସିଲ୍ଲାନ ପରୁରିଲେ ସେମାନେ ମାରିବାକୁ ଉଞ୍ଚାନ୍ତି ।”

ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ଗନ୍ଧଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଏ ପ୍ରୟେନ୍ତି ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ିନାହିଁ । “ଭାରତୀୟ ବାରନାରୀ ଏ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଆଜି ଆୟୁମାନଙ୍କ ସମୀପରେ ଅସାର ପ୍ରଳାପବର୍ତ୍ତ ପ୍ରଣୟମାନ ହେଉଅଛି ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ଏହା କାହାର କପୋଳକଳ୍ପିତ ନୁହେଁ ।” ନୋହିଲେ “ତଣବଳର ହରିତାୟ-

ମାନ ମାଧୁରୀ, ଚର୍ଚାଲତାମାନଙ୍କର ନୟନାଭିରାମ ପ୍ରାଣପରି-ପୋଷାକ ପକ୍ଷ ଶସ୍ତ୍ରସମ୍ବାର ସମୁଦ୍ରି”, ଇତ୍ୟାଦି ଭାଷା ଆଜି ଏକାବେଳକେ ବିରଳ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଏହି ଗଦ୍ୟ ଭାଷା ସାଧୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଭବରେ ଖୁବ୍ ପ୍ରତଳ ଥିଲା ।

ଉତ୍ତରକବି ମଧୁସୂଦନ, ମୃଞ୍ଜ୍ୟେ ରଥ, ବିଶ୍ଵନାଥ କର, ଓ କେତେ-
କାଂଶରେ ନନ୍ଦକଣ୍ଠେ ବନ ଓ କୁଳମଣି ଦାସ ପ୍ରଭୃତି ସମସାମୟିକ
ଗଦ୍ୟଭାଷାର ଜଣାଶ୍ରୀଶ ଲେଖକମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଶୈଳୀ ଥିଲା ଗୋଟିଏ
କାଟର । ସମ୍ମୁତବହୁଳ ସାଧୁଭାଷା, ସମ୍ମୁତ ବ୍ୟାକରଣର ଅବିକଳ
ଶାତିରେ ବାକ୍ୟକିନ୍ୟାସ, ସମାସ ଆଉ ସନ୍ଧି ।

ଏବେ ବିଷୟେ ତରୁ ମୁକୁଳ ନ ଥିବା ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାରେ
ଏହି ଭାଷା ବାରମ୍ବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ତେବେ ଏହି ସାଧୁଭାଷା
ଥିଲା ଖାଣ୍ଡି ସମ୍ମୁତ । ଯେଉଁଳି ମନେହୁଏ ଆଗର ସମ୍ମୁତ ବହୁଳ ଭାଷା
ସେତେ ‘ପ୍ରାକୃତି’ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ତାହା ବୋଧହୁଏ ଏଥରେ ଆହୁରି
ସାଧୁତ ହୋଇଗଲା ।

“୧୯୧୭ ଓ ୧୮ ମସିହାର ଗୁରୁତର ସେନିକ ସଟଣା ସକଳ
ବଣ୍ଟିବା ପୂର୍ବେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲେଖିଅଛୁ ତାହା ରାଜନୟ କାର୍ଯ୍ୟ
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନଥାଇ ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥା ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ରଖେ । ସେ ବିଷୟ
ଗଭିର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ ସ୍ଥାହେବକୁ ଜଣାଣ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହା ସାମାଜିକ
ହେଲେହେଁ ଏଠାରେ ଲେଖିବାର ଅନୁପ୍ରସ୍ତୁତ ଜ୍ଞାନ ହୋଇ ନପାରେ ।”

(ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟ ପୁ ୧୯ ଜନମୋହନ ଲ୍ଲାଲ (ଟ୍ୟୁବନିକର
ପୋଥର ଅନୁବାଦ) ୧୯୭୭ ସାଲ)

ଏହଳି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅନୁବାଦ (ବଙ୍ଗଳାରୁ) ନଥା ଯାଇପାରେ—
ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପ୍ରଦେଶର ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବେଳୁନ-ସନ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟି କରିଥିଲୁଛନ୍ତି
ଏବଂ ସେଥିରେ ଆଦେଶର କର ଯେ ଲେଖକ ଗରନ ମଣ୍ଡଳକୁ ଉତ୍ସଥିତ
ହୁଅଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗଶ୍ରୀରେ ଦେଖିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଭୂମିରେ ପଢିତ
ନ ହୋଇ କି ପ୍ରକାରରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି ଭାଷା ଭାଷା ପଦାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିବରଣ କରି
ଛିବିରୁ ମାର୍ଗରେ ଉତ୍ସଥିତ ହୁଏ ତାହା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶତ ନୁହନ୍ତି ।
ଅତିଏକ ବେଳୁନ ଯନ୍ତ୍ର ସଂକାନ୍ତ ଶ୍ଲୂଲ ଶ୍ଲୂଲ ବିଷୟରେ ବିବରଣ କରି
ଯାଉଅଛି । ଯେ ପ୍ରକାର କଦମ୍ବ ପୁଷ୍ପର କେଶର ସମୁଦ୍ରାୟ ତାହାର
ପ୍ରଚ୍ଛିକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିଥାଏ ସେହି ପ୍ରକାର ଭୂମଣ୍ଡଳ ତତ୍ତ୍ଵିକୀରେ ବାପୁ

ବଣିରେ ପରିବେଶ୍ଟି ତ ହୋଇଥାଏ । ସେ ପ୍ରକାର ମହାଦି ଜଳଜନ୍ତୁ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ କରନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଖାଟ, ପତଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଯାବନ୍ତୀୟ ଭୂତର ଆଉ ଖେତର ଜନ୍ମ ସେହି ବାୟୁ ସାଗରରେ ମର୍ମ ହୋଇ ରହି ଥାଏ ।”

[ରୁହୁପାଠ ପୃ. ୨୧ ଅଷ୍ଟମ କୁମାର ଦତ୍ତ-ଆନୁବାଦ ବିଜ୍ଞନ ପଠନାୟକ]

ରୁହୁପାଠର ଭୂମିକାରେ କୁହାଯାଇଛି, ଶ୍ରାଳ ଶ୍ରାୟକ, ଡେପ୍ରି-
କମିସନର କପ୍ତାନ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହେବ ବାହାଦୁର ଉକ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ
ବିଦ୍ୟାଲୟ ସମୁଦ୍ରରେ ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ବ୍ୟବହାରୀୟ କି ନା, ତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ
କଣିକା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ କେତେକ ପ୍ରତିତି-
ମାନଙ୍କୁ ସର୍ବ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରଇ ଏବଂ ଉକ୍ତଙ୍କ ଭାଷା ପାରଦର୍ଶୀ ଶ୍ରାଳ
ଶ୍ରାୟକ ଅସିଥାଏ କମିସନର କପ୍ତାନ ବୋଇ ସାହେବ ସ୍ଵେଚ୍ଛା ସଭାପତି
ହୋଇ ପରମର୍ଶ ପୂର୍ବକ ହିଁର କରିଥାଏ । ସେ, ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
କଣିକାରେ ପ୍ରତିତିତି ଉତ୍ସମାନବାଦ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ବାଳକମାନଙ୍କର
ଶିକ୍ଷାପର୍ଯ୍ୟାଗୀ ହେବାର ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।”

ଏହି ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟାକରଣର ପ୍ରଯୋଗ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ପ୍ରତିତି
ମାଲକଣ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସେଇଁ ଏବଂ ଶରକୁ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣିଛନ୍ତି
ତାହାକୁ ଏଇତି ବିଜ୍ଞନ ପଠନାୟକ ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ ।

[ରଚନାକାଳ ୧୮୮୭ ସାଲ]

ମୁଣ୍ଡିବ କୁଳିଙ୍ଗିଙ୍କର ରଜ୍ୟଶାସନ ମାତ୍ର ପ୍ରଶଂସନାୟ ଥିଲା । ସେ
ସେ ବିରୁଦ୍ଧନରେ ଉପବେଶନ କରି ଆୟୋଜନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ମାର୍ଗରେ
ବୁଲିଛି କରୁଥିଲେ ।

[ସାହିତ୍ୟପାଠ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ଓ ମୁଣ୍ଡିଙ୍ଗ୍ୟ ରଥ]

ଦୁର୍ଗବ ଦୁର୍ଗେୟାଧନ ସୁଭର ମାନ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣାବି ଆୟୋଜନ ସ୍ଵଜନ ଏବଂ
ଦିବ୍ୟାଭରଣ ଭୂତିତ ବର୍ଷାଜନଙ୍କୁ ଦେଲି ମହାସମାରେତରେ ହୌତିବନଙ୍କୁ
ଯାଏବା କଲେ ।

[ସାହିତ୍ୟ ପାଠ]

ଏହି ବାକ୍ୟନିନ୍ଦ୍ୟାସ ଓ ଶରଯୋଜନା ସହିତ ଭୁଲନା କରାଯାଉ:—
“ରେଲପଥରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରଯୋଜନାନୁସାରେ ରେଲମାର୍ଗଗୁରୁ ଶକଟ
ମାନଙ୍କୁ ଏକ ଲୌହ ବତ୍ର ସନ୍ତିତ ଅନ୍ୟବତ୍ରୀକୁ ସଞ୍ଚାଲିତ କରିଦେବା
ପାଇଁ ପାଇଁ ନାମକ ଏକ କଳ ଅଛି ।”

[ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟସୁଦନ ରଞ୍ଜିତ]

“ପ୍ରକାଣ୍ଡ ହିମାଦ୍ରି ପ୍ରଦେଶ ଦିଗ ଦିଗନ୍ତର ପ୍ରସାରିତ ମହାସମୁଦ୍ର-
ସଦୃଶ, ସେଥିରେ ଗଗନରେଣୁ ଗୌରିଶଙ୍କରାଜ ମହାନ ତୁଷାରକଣ୍ଠି
ଶତ ଶତ ଧବଳ ଗିରି-ଶିଖରମାଳା ସମୁଦ୍ର ବନ୍ଦରେ ନିଯୁତ ପ୍ରକଣିତ
ଉତ୍ତର ଲହରିମାଳା ପରି ଶାଘୁତ ମହିମାରେ ବିବାନିତ ।”

[ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ୧୮୦ ପୃଷ୍ଠା]

“ପୂର୍ବସାର ଆଦି ସତ୍ୟ ଭାରତବର୍ଷୀୟ ଆର୍ଦ୍ଦିକାତିର ଗୌରବ-
ରଚ ବହୁକାଳ ହେଲା ଅପ୍ରମିତ ହୋଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କର କାର୍ତ୍ତି,
ଗୌରବ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ବାର୍ଯ୍ୟ ସମସ୍ତ କାଳର ଦାରୁଣ ଶାସନରେ ବିଲୁପ୍ତ
ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକୋଷରେ ଯେଉଁସବୁ ଅମୁଲ
ରହ ସଞ୍ଚିତ ଥିଲା, ତାହାର ପୁରୁଷମଳ ଜ୍ୟୋତି ଦାନଶ୍ଵର ଭାରତୀୟ
ମାନଙ୍କର ନୈରାଶ୍ୟ-ଜର୍ଜରିତ ଏବଂ ନିବିଡ଼-ଆନନ୍ଦକାରମୟ ହୃଦୟରେ
ସୁକା ମୃତ-ହଜ୍ଜାବମା ଆଶାର ପ୍ରଭାଲୁ ଜାଗରିତ ଏବଂ ସଂପାଦ୍ଯ କରୁଅଛି ।”

[ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ୫୯ ପୃଷ୍ଠା ମଧ୍ୟସୁଦନ]

“ଏହି ମହାମନ୍ଦିରର ସମସ୍ତ ମୁଣ୍ଡି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ବସିଲେ ବହୁ
ଶ୍ଵାନ ବ୍ୟାପିଯିବ, ସବୁ ମହାପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୁଣ୍ଡିମାନ ଏହିଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ।
ଦେଖୁ ଏହାକୁ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ କଥାର ଗୋଟିଏ ଶ୍ଵାସୀ ଆଲେଖ୍ୟପଟ
କହିଲୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ତିବନ୍ଦଳକ ନିରାକାଶ କଲେ କର୍ଣ୍ଣକ
କଲ୍ପନ ଯାନରେ ଥରେ ସେହି ପୁରାଣ କାର୍ତ୍ତିତ ଅନ୍ତର୍ଭାସୁ ରଜ୍ୟ ବିଚରଣ
କରି ଆସେ ।”

[ପ୍ରବନ୍ଧପାଠ, ମୁଣ୍ଡିଯୁ ରଥ ପୃ ୫୪ ପୃଷ୍ଠା]

ମୁଣ୍ଡିଯୁ ରଥ ତାକର ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧପାଠରେ ଭାଷା ଉପରେ
ଗୋଟିଏ ସମୀକ୍ଷା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ତାହାର ଉନ୍ନତ ଆବଶ୍ୟକ ।
କାରଣ ରଥେ ଏ କଥା ଦ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ଯେ ଭାଷାର
ଉନ୍ନତ ବା ଅବନତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବହୁ ପରିମାଣରେ
‘ପ୍ରବାହାନ୍ତିତା ନଦୀ ପରି’ । ଯଥା :—

“ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗରେ ଧର୍ମବିପ୍ଲବ ସମୟରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷା ରଜ୍ୟର
ଅନେକାଂଶରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ରଜକ
କାଳରେ ଟୋଡ଼ିରମଲିଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଦାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଶକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ
ପାରସ୍ପିକ ଶକର ପ୍ରଚଳନ ତାହାର ଅନ୍ୟତମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ‘ଗ୍ରାମ, ଦଶ୍ମପାଠ,
ଭୁରୁଅ, ପଧାନ, ବିଷୁଆଳ [ବିଷୁପୁପାଳ] ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ଵାନରେ ମୌଜା,

ପ୍ରଗନା, ଜମିଦାର, ମକଳମ, ତହସିଲଦାର ପ୍ରଭୃତି ଶର ବସିଥାଇଛି । ... ପୁରୁଷ ସେହି ଗ୍ରାମ' 'ଦଣ୍ଡପାଟ' ପ୍ରଭୃତି ଆଉ କାହାର ଦୁଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉ ନାହିଁ । 'ମୌଜା, ପ୍ରଗନା ପ୍ରଭୃତି ସେଗୁଡ଼ିକ ଗର୍ଭସାର୍ କରି ପକାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ପୁଣି ଏହା ଉପରେ ଆଉ କେଉଁ ପୁର ମାତ୍ରମିବ ତାହା କିଏ କହିପାରେ ?'

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସମାନଧର୍ମୀ ଗଦ୍ୟଗ୍ରହଣ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଲେଖାରେ ଲ୍ଲାନ ପାଇଥିଲୁ ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଖ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ନୁହେଁ । ମଧୁସୁଦନଙ୍କ ପରେ ବହୁକାଳ ଯାଏ ତାଙ୍କର ଶବ୍ଦବିନ୍ୟାସ ଓ ରଚନାଶୈଳୀ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କର ଆଦରଣ ହୋଇ ରହି ଆସିଛି ।

"ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଅନିକାର ମଧ୍ୟକୁ ଅନୁମାନ କରି ଲେଖୁ ନିଷେପ କରିଅଛନ୍ତି ଏହା ସେମାନେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସ୍ମୀକାର କରିଅଛନ୍ତି ।"

[କାଳଦାସ ସନ୍ଦର୍ଭ କୁଳମଣି ଦାସ ୧୯୭୩ ସାଲ ପୃଷ୍ଠା ୫ /]

"ତ୍ରୈକାଳୀନ ଭରତର ତତ୍ତ୍ଵଗରେ ଏକ ଅଶାନ୍ତ-ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତର ହୋଇଥିଲା ।"

"ଦିନେ ବୌଦ୍ଧ ଯତିଗଣ ଅହଂକାର ପାଧାନ୍ୟ ପ୍ରବୁର କରି ଭରତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ କାରି ପତାକା ଉଡ଼ିଭ୍ରାତାନ କରିଥିଲେ ଆଜି ତାହା କାହିଁ ?"

"ସୁତରାଂ ସେ ପବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରଶନ୍ଦାବେଗରେ ଅଧୀର ହୋଇ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ଲାଗି କୃତସଂକ୍ଲପ ହେଲେ ।"

[ଉତ୍ତରାସ ପ୍ରସଙ୍ଗ—ଶିନ୍ଦ୍ରମଣି ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ୧୯୧୭ ସାଲ]

ପ୍ରଧାନମୋହନଙ୍କର 'ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତରାସ'ର ବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭୂମିକାରେ ବିଶ୍ୱାନାଥ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି "ଆଧୁନିକ [୧୯୭୪] ଓଡ଼ିଆ ଭଗା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମାର୍ଜିତ ଓ ସୁଷ୍ଠୁ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ବକୃତ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଇ—ତାହାର ସେହି ଆଦିମ ଅକୁଣ୍ଠିତ ମାଧୁରୀ ଟିକିକ ଯେପରି ହରାଇ ବସିଥାଇ ।" ବିଶ୍ୱାନାଥ କରଙ୍କର ବକୃତି ଥିଲୁ ଯେ ୧୯୭୫୦ାବୁ ଅର୍କଶତାବ୍ଦୀ ପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮୭୫ ମସିହା ବେଳକୁ ପ୍ରଧାନମୋହନ ଯେଉଁ ଲେଖା ଲେଖିଥିଲେ ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଭଗାର ଆଦିମ ଅକୁଣ୍ଠିତ ମାଧୁରୀ ହରାଇ ବସି ନ ଥିଲା । ଏହାର ପ୍ରମାଣ—

‘এক পুঁপুকর পরিশিষ্টারে কেবল খণ্ডগিরি পাশ্ব’^১ বর্তী
জড়পুঁগিরি এবং ধূলিগিরিষ্ঠ অঙ্কনদৃঘূর যথোচিত অনুবাদ এক
স্থাধীন হিন্দুরজাকর এক নির্দশ প্রকাশিত হেলা । গঙ্গাম ও
সম্মুখপুর উচ্চল দেশের অন্তর্গত অটে । যেটা লেককর ওড়িଆ
মাতৃভূষণ ও সকল অংশের সেমানে ওড়িଆ ।

[ওଡ়ିଶার উচ্চলাপ প্রথম যৎপুরুণের ভূমিকা
প্রযাণমোহন আনন্দ]

‘ওଡ଼ିଶারে জগন্নাথ প্রভুকে যোগু’ জাতবন্ধনের শিথুলতা
যেপরি শার্থপুলমানকরে দেশায়াব, যেহেতু শার্থকুতা অন্যন্য
হিন্দু সমাজ মধ্যে জাতি ও বর্ণ বিবৃতর পরিকাষ্ট । ওଡ଼ିଶারে
তৃষ্ণ হৃষি ।’ [যেই ভূমিকা]

প্রযাণমোহনক এই লেখা পছিত পরিবর্তী কালের কৃপা
হিন্দুকর উচ্চল উচ্চলাপেরে কলাপাহাড়ির আনন্দমণ ভূলনা কর
যাইপারে ।

‘কলাপাহাড়ির আনন্দমণ ও অভ্যাসুর উচ্চল
প্রাণের মত্তা আচক্ষ জন্মাইথল ।’ যেহে অভ্যাসুরের বিভূষিকা
অবধারি লেকে শিশুমানক আগরে গান করন্ত । বারবাটি লুহা
বাঢ়ি পারেশ অভেদ্য থল ।’ কলাপাহাড়ি যে দুর্গ অধিকার করি
মুক্তদেবক রাণীকু বন্ধ করিবাকু বসন্তে রাণী পুনা হুর আদি
বহুমূল্য রহ উপহার দেৱ কলাপাহাড়ির পাশবিকতা কলি শান্ত
করিথলে ।

‘কলাপাহাড়ি প্রথমে গ্রাহুশ সন্তান থল ।’ পরে জগে
পরমাপুদুর মুসুলমান কন্ধার প্রেমেরে পতি মুসুলমান হোৱ
হিন্দুধৰ্ম ও দেবাদেশক অবমাননা করিবা জাবনৰ প্রধান
কার্য্য বোল জ্ঞান করিথল । ভূবনেশ্বরের যিঅন্তা পাশবিকতা
আচরণ করি কলাপাহাড়ি পুর আনন্দমণ কল । প্রাণমানে
কলাপাহাড়ির দুরন্ত অভিপ্রায় গুরু পুরুষ জগন্নাথ দেববংকু
সংঘোধৰি তিলিকা মধ্যে পারিকুদুরে লুকুজ রঞ্জিলে । কলাপাহাড়ি
পুরের বহুবিধ অভ্যাসুরমান করি জগন্নাথ অনেকগুণেরে গল ।
কৌশলি মতে জগন্নাথকু পাই এক হাতা উপরে লবি গজাকুলকু
ঘেনিগল । যেটাৰে শুণানৰে এক জুলন্ত চিতারে যে

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନିଷେପ କଲା, ବିଶାର ମହାନ୍ତି ନାମକ ଏକ ପରମଭକ୍ତ
ଗୋପନରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ଶନ
ନ ହେଉଣୁ ବିଶାର କୌଣସିମତେ ତାହାଙ୍କ ନାଭି ଛଳ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଉତ୍ତର
କରି ସ୍ଵଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । କୁଞ୍ଜରାଜା ସେ ବ୍ରହ୍ମ ପାଇ ନବ-
କଳେବର ବସାଇ ପୁନବାର ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଇଲେ ।

କେବଳ ଏତିକରେ କଳାପାହାଡ଼ର ପାଶବ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ
ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଉତ୍କଳର ସବ୍ଦଶ୍ରେଷ୍ଠ କାର୍ତ୍ତି, ଉତ୍କଳ ଉତ୍ତରାସର ଅମ୍ବଲୁ
ସମ୍ପଦ କୋଣାର୍କ କଳାପାହାଡ଼ର ପାଶବକତାରେ ଚିରକାଳ ନିମନ୍ତେ
ଅସ୍ତ୍ରମିତ ହେଲା । କୋଣାର୍କର ଶିଳ୍ପ ବିଲବରେ କଳାପାହାଡ଼ର ବିଦେଶ
ବଢ଼ି ଜଳ ଉଠିଲା । କୋଣାର୍କ ପରି ଦିଶଟ ମନ୍ଦର ଭଙ୍ଗିବା ତାହା ପକ୍ଷେ
ଅମ୍ବଲବ ଥିଲା । ସୁରବାଂ ବଡ଼ଦେଉଳ ଉପରୁ କଳସ ପ୍ରଭୃତି ସେ ଦ୍ଵାରି
ଦେଲା । ଉପରୁ ଚାପ ଅଭାବରେ କାଳନମେ ବଡ଼ଦେଉଳର କାନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ
ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ଏବଂ କୋଣାର୍କ ଦେବ ସେଠାରୁ ଆସି ପୁରୀ ମନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ
ରଖାଗଲେ ।

[କୃପାର୍ତ୍ତିବୁ ମିଶ୍ର, ଉତ୍କଳ ଉତ୍ତରାସ]

“ଆଖୁନା ବେହାରର [ମଗଧ] କରଣ ଶ୍ରେଣୀୟ କାପୁଛଙ୍କ
ପୂର୍ବପୁରୁଷେ ଏଠା କରଣକର ଗୋଷ୍ଠୀର ମୂଳ । ପ୍ରକାର ପ୍ରତିନିଧି
ଅଛି, ସାର୍ବ ଦୁଇଦର୍ଶ କରଣ, ଏହା ନିଃସରେହ କଥା ।”

[ସେଇ ଭୂମିକା]

ପ୍ରଧାନମୋହନଙ୍କର ‘ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତରାସ’ ଭାଷାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଓ
ଦିଶ୍ୟନାଥ କରଙ୍କ କଥାରେ ‘ଅକୁଦ୍ଧିମ ମାଧୁଶ୍ରୀ’ର ଏକ ଗନ୍ଧାରର ।
ତାଙ୍କର ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନେକ ବେଳେ ପାକାର ମୋହନଙ୍କର ଶୈଳୀକୁ
ମନେ ପକାଇ ଦିଏ । ତାଙ୍କର ଲେଖାରୁ ଜଣାପଡ଼େ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମର
ପ୍ରଭାବ ପ୍ରଧାନମୋହନଙ୍କୁ ମଧୁସୁଦନଙ୍କ ଭଳ ଏତେ ଦାରି ନଥିଲା । ଉଦାତ୍ତ
ସମ୍ବୂଧ ବଢ଼ିଲ ଭାଷା ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ବରଂ ଅନେକ ଛଳରେ
ତାଙ୍କର ଭାଷା ଆଜିର କଥାବାର୍ଣ୍ଣର ଭାଷା ସହ ମିଳିଯାଉଛି । ଚିନ୍ତାମଣି
ଆଶ୍ରୟକର ‘ଉତ୍ତରାସ ପ୍ରସଙ୍ଗ’ କି ଭଳ ମଧୁସୁଦନ ସାଧୁକୃତ ଭାଷାଦାର
ଦିକଳ ହୋଇଛି ତାହା ପ୍ରଧାନମୋହନଙ୍କର ‘ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତରାସ’ର
କୁଳନାରୁ ପ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ସମୁଦ୍ରାୟ ଉତ୍ତରାସ ଭାଷାର ମନୋଜ୍ଞତା ଓ
ଅକୁଦ୍ଧିମତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ମହାନ ସମ୍ପଦ । ତଥାପି ସେହି ପୋଥୁ ଆଜିର
ଓଡ଼ିଆର ପାଠ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏଭଳ ବିରଳ ସେ ସେଥିରୁ ଉତ୍ତର
କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଦମନ କରିବା ଅମ୍ବଲବ ।

‘ପୁଣ୍ୟ ଦିନେତା କଳାପାହାଡ଼, ଏପରି କଥୁଚ ଅଛି ଯେ, ପ୍ରଥମେ କ୍ରାନ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ଥିଲେ । ଏକ ରୂପନ୍ଦବଣ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧମାନ ମୁସଲମାନ କନ୍ୟାର ପ୍ରୟେ ପାଶରେ ବରହହୋଇ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ବିନ୍ଦୁଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଘୋର ଶର୍ଷ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲା । ପୁଣ୍ୟ ଜୟକରି ହିନ୍ଦୁଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ କଳାପାହାଡ଼ ଘୋର ଅଚ୍ୟାବୁର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ସେବକମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେନ ଚିଲିକା ହୃଦ ଚଟବର୍ତ୍ତୀ ପାଇବୁ ନାମକ ପ୍ଲାନରେ ପୋତ ରଖିଲେ । ଦୁଇଁନ୍ତିକୁ କଳାପାହାଡ଼ ସେ ବ୍ୟେର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପାଇବୁଦିବାକୁ ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ଖୋଲ୍ପାଳ ହସ୍ତୀ ପିଠିରେ ଲଦି ଗଙ୍ଗାକୁଳକୁ ଦେନିଗଲେ ଓ ଗଙ୍ଗାକୁଳରେ ଜଳୁଥିବା ଏକ ଚିତାବହ୍ନିରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପୋଡ଼ିଦେବାପାଇଁ ନିଷେପ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାବିଷିକର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ଚିତାଅବ୍ଲିରେ ପୋଡ଼ି ନୟାଉଣ୍ଟୁ ବିଶାର ମହାନ୍ତି ନାମକ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଓଟାରି ନେଲା ଓ ତାଙ୍କ ନାନ୍ଦମୂଳ ଉଦ୍ଧାର କରିନେଇ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଚିତ୍ୟାଗତ ହେଲା । କୁଞ୍ଜଙ୍ଗ ବଜା ଅବଶେଷରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେହି ନାନ୍ଦମୂଳ ହାସ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠାଦି କରିଥିଲେ ।

(ଓଡ଼ିଶାର ଜତିହାସ ପ୍ରୟାଣମୋହନ ଆବୁର୍ଦ୍ଧ ପୃ ୧୪୨)

ମାରକା ଦାସଙ୍କ ପରେ ଉପେନ୍ଦ୍ରରଙ୍ଗଙ୍କର ଶାନ୍ତିକରିତା ଯେଉଳି ତିନ୍ଦ ମାର୍ଗ ଧର୍ଥିଲା ଠିକ୍ ଧେପର ପାଇର ମୋହନ ଆଉ ପ୍ରୟାଣମୋହନଙ୍କ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧ ଯେ ‘ଶୁତିଗଦ୍ୟ’ରେ ପଚିଟତ ହୋଇଥିଲା ତାହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ ଏହାହିଁ ଉପଦ୍ୱ୍ୱାକ । ମଧୁସୁଦନଙ୍କର ପ୍ରଭାବତ ଗନ୍ୟ ଭଣ୍ଟା ମହିତ ଏହାର କୁଳନାରୁ ଏକଥା ବୁଝିବା ଜଣ୍ମିକର ନାହିଁ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଦ୍ୟା

“ସତର ସତର ବିଜ୍ଞାନ କଥା ବିଦ୍ୟାର ଭିତ୍ତି ଆଟେ, ଏ ଦୁଇଁଙ୍କି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରରେଦ ରହିଅଛି । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ବସ୍ତୁଗତ ନୁହେଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ କୌଣସି ବଶେଷ ବସ୍ତୁର ବିନାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କରେହିତ ନ ହୁଏ, ଓ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନରେ ସର୍ବସାଧାରଣକର ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଭୂତ ଓ ଉତ୍ସବତକୁ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକ ଦିଏ, ଏହିପରି ଶାୟୀ ଜ୍ଞାନ ସଞ୍ଚୟର ନାମ ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି, ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼କ ବିଷୟର ପାର୍ଥକ୍ୟ ନେଇ, ପରମରତାରୁ ବିଭିନ୍ନ ହେଲେହେଁ, ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତର କୌଳକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଟେ । ସତ୍ୟର ଅନୁଭବାନ ଓ ଶ୍ଵାପନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଜ୍ଞାନର କାର୍ଯ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗଠନ କଲେ ତାହାକୁ ବିଦ୍ୟା ବା କଳାବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ ।”

ବିପ୍ରିନବିହାର ରାୟୁକର ତର୍କ ବିଜ୍ଞାନରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଦ୍ୟାର ତାରତମ୍ୟର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାର ଭାଷା ହେଉଛି—ଯେତେବେଳେ ଜଣାପଡ଼େ ଅନୁବାଦର ଭାଷା । ତେବେ ବିଜ୍ଞାନ ବସ୍ତୁରେ ‘ତର୍କବିଜ୍ଞାନ’ ପହିଲ ଉଦ୍ୟମ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ବିପ୍ରିନବାବୁଙ୍କର ୧୯୨୫ ମସିହାର ଏ ଉଚ୍ଚାଭିକାଷୀ ଉଦ୍ୟମ ପଥେଷ୍ଟ ସାହସିକ କହିଲେ ହୁଏ । ତେବେ ବି ଏହାର ବୃଦ୍ଧପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପରିୟ ଭତରକୁ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବିଦ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧ ପରିଭ୍ରାଷା ପ୍ରକେଶ କରିଥିଲା । ୧୮୭୮ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ ବାଲେଶ୍ୱରର ଭୋକାନାଥ ଦାସଙ୍କର ସରଳ ରୟାୟନ ବିଜ୍ଞାନ ଏହି ବସ୍ତୁରେ ଏକ ଆଦ୍ୟକଥନ ଭାବ ମନେହୁଏ । କୁମାର ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଦେ ମହାଶୟୁକ ପ୍ରତି ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଗ୍ରହକାର କହିଛନ୍ତି “ଆପଣ ଏହି ସୁପ୍ରକଳନ ନିମନ୍ତେ ଓଡ଼ିଶା ଶିଖା ବିଭାଗର ଜଣା ଜନସ୍ପଦକ୍ରିୟର ମହୋଦୟକ ହସ୍ତରେ ଯେଉଁ ପୁରସ୍କାର ନ୍ୟୟ କରିଥୁଲେ ତାହା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।” (ମୋତେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ)

ଶୁରୁପାଠର ଭାଷା

ଏଥିପୁଣ୍ୟରୁ ବିଜ୍ଞବ ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କର ଅନୁଦିତ ଅଷ୍ଟୟ କୁମାର ଦଉଙ୍କର ଶୁରୁପାଠରେ କେତେ ବିଜ୍ଞନ ପରିଭ୍ରାଣାର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା । ସେ ଭାଷା ଖାଣ୍ଡି ବଙ୍ଗଳା କିନ୍ତୁ ତାହା ଏବେ ବି ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଦୁଦୋଷ । ଆମେରିକାର ଦୟିଣ ଖଣ୍ଡରେ ‘ଗୋପାଦ’ ନାମରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବୃଷ; ଆସ୍ତିକା ଖଣ୍ଡରେ ‘ମେବ ବୃଷ’ ନାମରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ବୃଷ; ଅର୍ପିବ ଯାନ; ବାଷ୍ପୀୟ ରଥ; ନିର୍ବାଣ ଆଗ୍ନୀୟ ପବତ; ବୁଢ଼ିଲ; ଧାତୁ-ନିସ୍ତବ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦର ପ୍ରତଳନ ଅଧ୍ୟନାଲୁପ୍ତ ।

ତଥାପି ‘ଶୁରୁପାଠ’ରେ ଆଗ୍ନୀୟଗିର ଆଉ ମଧ୍ୟସୂଦନ ରାଞ୍ଜକର ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଆଗ୍ନୀୟଗିର ଉତ୍ତରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଲେଖାଟିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭ୍ରାଣ ଅଧିକ ପରିଚନ ଓ ଉପଯୋଗୀବୋଲି ଧାରଣା ହୁଏ । ‘ଗଳିତ ଧାତୁପ୍ରୋତ’ ଅପେକ୍ଷା ଧାତୁନୟବ, ଉଦ୍ଦବମନ ଅପେକ୍ଷା ଉଦ୍ଦଗିରଣ, ପରଳାଗ୍ନି ପ୍ରୋତ ଅପେକ୍ଷା ଅଗ୍ନିମୟ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଜନ୍ୟାଦି ଅଧିକ ସୁଧାମୂଳ ଓ ଉପୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ।

‘ଦୃଥିବର କୌଣସି ଅଗ୍ନି ଅତିରିକ୍ତ ଅଗ୍ନିମୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବାହାରକୁ ନିଷେପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତେଣ୍ଟା କରିବାରୁ ଅଗ୍ନ୍ୟତ୍ରପାତ ସଞ୍ଚାରିତ ହୁଏ’ ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡରେ—
(ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ)

‘ଦୃଥିବର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅତିଶୟ ଉଷ୍ଣ । ଦୃଥିବର ପୃଷ୍ଠାଦେଶରୁ ଯେଣ ଛାନ ନୟତେ ନିମ୍ନ ସେ ଛାନ ତେପେ ଉତ୍ତରୁ । ୧୯୧୭ ତୋଶ ନିମ୍ନରେ ସମୁଦ୍ରାୟ ଛାନ ଅଞ୍ଚଲୁ ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ନାରି-କେଳର ମଧ୍ୟରେ ଜଳଭାଗ ଯେମନ୍ତ କଠିଣ ଆବରଣରେ ଆହୁତ, ଦୃଥିବର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରୁ ତରଳ ବସ୍ତୁରୁଣି ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରକାର କଟିନ ଆଜ୍ଞାଦନରେ ଆଛନ୍ତି । ମନୁଦୂର ଜଳ ଯେ ପ୍ରକାର କମ୍ପିଟ ହୋଇ ତରଙ୍ଗ ଉତ୍ସାଦନ କରେ, ଅବନୀ ଗର୍ଭାଶୀ ଉକ୍ତିଗତ ଅଗ୍ନିମୟ ମହା-ସାଗର ସୁନ୍ଦର ସେହି ପ୍ରକାର କେବେ କେବେ କମ୍ପିଟ ହୋଇ ତରଙ୍ଗ-ମାଳା ଉତ୍ସାଦନ କରିଥାଏ । ସେହି ତରଙ୍ଗରୁ ଦୃଥିବର ପୃଷ୍ଠାଦେଶ ଛାନ ବିଶେଷରେ କମ୍ପିଟ, କ୍ଷାତି ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ହୁଏ ।’ (ଶୁରୁପାଠ)

“‘ଚନ୍ଦ୍ର’ଗରେ ପୃଷ୍ଠାର ପାଖୁଡ଼ା, ତାହାର ମଧ୍ୟାଳରେ ଯେ କେତେବୁଦ୍ଧ ୧ ଧରୁ ଧରୁ ମୂନ୍ ଥାଏ ତାହାକୁ କେଣର କହନ୍ତି । ତନ୍ଦୁଧରେ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ବାଧେ ଧଳ ତାହାର ନାମ ଗର୍ଭଦକଣର ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ

ସମୁଦ୍ରାୟକୁ ପରାଗ କେଣର କୁହାୟାଏ । ସାଜକୋଣରେ ଯେଉଁ ଶାଜ ଥାଏ, ପ୍ରଥମରେ ତାହାର ଅଙ୍କୁରେତ୍ରପାଦନ ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ ।”

“ଧାରମଷିକା ଅନେକ ପ୍ରକାର ।.....ଆମେରିକାର ଦକ୍ଷିଣାଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ଜନ୍ମପ୍ଲାନ । ଦିଶେଷତଃ ତାହାର ଅନ୍ତଃପାଶ ସରନାମ ଦେଶରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚ୍ଛ ହୁଅଛି ।”

୧୮୭୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକରେ ଭେଳାନାଥ ଦାସ ଯେଉଁ ସବୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶକ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ତାଲିକା କରାଯାଇପାରେ ।

ରସାୟନର ଫଳ ହେଲା “ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଲେ ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଯୋଗ, ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଉତ୍ତପ୍ତ ଏବଂ ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କରୁ ଦିଭକ୍ତ କରି ତଦନ୍ତର୍ଗତ ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥ ସମୁହରେ ପ୍ରଥକ କରଣ ଉତ୍ୟାଦିର ଜାନ ଜନ୍ମାଇ ତାହାକୁ ରସାୟନିକ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ।”

୧୮୭୯ ସାଲରେ ସର୍ଜନ ମେଜର ଶ୍ରୀ ଓ୍ଯାର୍ଟ ନାମକ କଟକର ସିଭିଲସର୍ଜନ ‘ଉଜ୍ଜଳ ଦେଶୀୟ ଭଣ୍ଡୀକୁଳର କୁଳ ସମୁହର ପାଠ୍ୟରେ’ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବହି ଫଳକନ କରିଥିଲେ । କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ବହିଟିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭ୍ରାଗର ଜନକ ତାହା ଜଣାପଡ଼ୁନାହିଁ । ତେବେ ରସାୟନ ବିଦ୍ୟା ଆଉ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାର ପାରିଷ୍ଵତ୍ତିକମାନେ ସମାନ ସମାନ ଶକଳୁ ସମାନ ସମାନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଦେଖାଯାଉ ।

“ଯାହା ଇତ୍ୟ ଦାରା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ବା ବୋଧହୁଏ ତାହାକୁ ଜଡ଼ ପକାର୍ତ୍ତ (matter) କହନ୍ତି । (ଏଠାରେ ‘ବୋକି’ ବ୍ୟବହାର ନ ହୋଇ ‘କହନ୍ତି’ ବ୍ୟବହାର ଦେଖିବାର କଥା)

(ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ)

ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଦାରା ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥ ମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରକୃତିକୁ ଯୋଗ କରି ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ହୁଏ ତାହାକୁ ରସାୟନିକ ଆକର୍ଷଣ ବୋଲି ।—ରଃ ବି:

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶବ୍ଦ	ଉତ୍ସାହୁନ ବିଜ୍ଞାନ	ପରାମ୍ରାଥ ବିଜ୍ଞାନ
Matter	ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ	ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ
Compounds	ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥ	
Elements	ବୌତଳ ପଦାର୍ଥ	
Atom	ପରମାଣୁ	ପରମାଣୁ
Elements	ରୁଚ ପରମାଣୁ ବା କୁଳ	ରୁଚ ରୁଚ ପଦାର୍ଥ
Mechanical mixture	ଯୋଗାକର୍ଷଣ	
Chemical combination	ରୂପ ସୂନ୍ନକ ଆକର୍ଷଣ	
Form	ଆକାର	ଆକାର
Dimension	ଆସ୍ତନ	
Volume	ଆକୃତି	ଆକୃତି, ଆସ୍ତନ
Colour	ବର୍ଣ୍ଣ	ବର୍ଣ୍ଣ
Weight	ସ୍ଵର	ସ୍ଵର ବା ଗୁରୁତ୍ବ
Density	ସନ୍ଦୂର୍ତ୍ତ	
Hydrogen	ଜଳକର (molecule)	
Oxygen (molecule)	ଅମୂଳକର	
Nitrogen	ସବକ୍ଷାରକର (molecule)	
Mercuric Sulphide	ତୁଳାଲ	
Atomic weight	ପରମାଣୁବର୍ତ୍ତ	
Hydrogen Peroxide	ଦମ୍ଭୁଜଳକର	
Sulphurous Acid	ଗଜକୟାମ ($\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$)	
Sulphuric Acid	ମହାତ୍ରାବକ	
Inorganic Elements	ଧାତବ ରୁଚପଦାର୍ଥ	
Organic Elements	ଅଧାତବ ରୁଚପଦାର୍ଥ	
Oxygen (Atom)	ଅମୂଳକାଳ	
Hydrogen (Atom)	ଜଳକାଳ	
Nitrogen	ସବକ୍ଷାରକାଳ	
Carbon	ଆଗାର	

ବେଳୋକିତ ଶବ୍ଦ	ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ	ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ
Chlorine	ହରତକ	
Bromine	ମୁଳକ	
Iodine	ଆରୁତକ	
Flourin	କାଚ୍ଯୁ	
Sulphur	ଗରକ	
Celenium	ଉପଗରହକ	
Tellurium	ଅନୁଗରହ	
Silicon	ସିଲକ୍ଷାଦ	
Boron	ଉପାଣାର	
Phosphorous	ସାପକ	
Arsenic	ମନ୍ଦୁଶିଳା	
Gun-powder	ରଙ୍ଜକ	
Tin	ରଙ୍ଗ	
Zinc	ଡକ୍ଟା	
	ରସାୟନ	
Elasticity	ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା	
General Property	ସ୍ଥିରଗୁଣ	ସ୍ଥିରଗୁଣ
Specific Property	ବିଶେଷ ଗୁଣ	ବିଶେଷ ଗୁଣ
Heat		ତାପ
Light		ଆଲୂପ
Electricity		ବିଦ୍ୟୁତ
Impenetrability		ସ୍ଥାନାବରୋଧକତା
Divisibility		ବିଭାଜ୍ୟତା
Indestructibility		ଅବନାଶକତା
Porosity		ସହିତ୍ରକତା
Filter		ସ୍ଥାବକ
Filtration		ପରିସ୍ଥାବଣ
Compressibility		ସ୍ଵପ୍ନଶୀଘ୍ରତା
Inertia		ନିଷେଷତା
Contraction		ସହୋଚ୍ୟତା
Dilation		ବିଦ୍ୟୁତୀତା
Solidity		ସନ୍ତା
Liquidity		ଚରଳତା

ବୌଜ୍ଞାନିକ ଶର	ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ	ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ
Gaseousness		ବାସ୍ତପୀୟତା
Coldness		ଶୀତଳତା
Heat		ଉଷ୍ଣତା
Softness		ନମନୀୟତା
Hardness		କଟିଶତା
Brittleness		ଉଚ୍ଚରତା
Action		ଆଗାତ
Reaction		ପ୍ରତ୍ୟାଗାତ
Synthesis		ସଂଗ୍ରୋଷଣ
Analysis		ବିଶ୍ଲେଷଣ
Cohesion		ସନ୍ତୁଷ୍ଟିକା ଶତ
Uniform motion		ସମୟବ ଶତ
Common motion		ସମରତ
Relation motion		ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶତ
Pressure		ରୂପନ
Accelerated motion		ବଢ଼ିବ ଶତ
Retarded motion		ଡ୍ରାଇମାନ ଶତ
Momentum		ମୋମେଣ୍ଟମ
Mass		ପଣ୍ଡତା
Bulk		ପ୍ରକୃତିକା
Universal Attraction		ବିଶ୍ଵବ୍ୟାପୀ ଆକର୍ଷଣ
Gravitation		ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ପାର୍ଥିକ
Gravity		ବା ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ।
Attraction of conhesion	ସନ୍ତୁଷ୍ଟିକର୍ଷଣ ଯୋଗାକର୍ଷଣ	ସନ୍ତୁଷ୍ଟିକର୍ଷଣ
Capillary Attraction	କୈଶିକାକର୍ଷଣ	କୈଶିକାକର୍ଷଣ
Chemical Attraction	ରସାୟନିକ ଆକର୍ଷଣ	ରସାୟନିକ ଆକର୍ଷଣ
Centrifugal Force		କେନ୍ଦ୍ରାପସାରଣୀ ବଳ
Centripetal Force		କେନ୍ଦ୍ରାଭିରକ୍ଷଣୀ ବଳ
Centre of Gravity		ଭରକେନ୍ଦ୍ର

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶବ୍ଦ	ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ	ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଭରଷାମ୍ୟ
Equilibrium, balance		
Tenacity		କେବାଦିରେଖକତା
Hardness		କଠିଣତା
Malleability		ଘାଚସହଦ୍ରି
Ductility		ତାନ୍ତ୍ରିକତା
Pressure		ପ୍ରେସ୍ସ
Friction		ସଂପ୍ରଣ୍ଣଳି
Percussion		ସ୍ଵଗଟଣ
Chemical Action		ରସାୟନକ କିମ୍ବା
Combustion		ବ୍ୟାଜ
Expansion		ବସ୍ତ୍ରାରଣ
Barometer		ବାଯୁମାପ ଯୋଦ୍ଧା
Thermometer		କାପମାନରେତ୍ର
Alcohol		ସୁରବାରୀ
Freezing Point		ବରତ୍ରାବଳ-ଦୋଧୁରା
Boiling Point		ବାଷିକରଣଦୋଧୁରା
Extension		ପ୍ରସ ରଣ
Contraction		ସ୍ଵରୂପକ
Conduction		ସ୍ଵରୂପକ
Convection		ସବାହନ
Radiation		ବିକରଣ
Flow		ପ୍ରବାହନ
Reflection		ପ୍ରତିରଳଣ
Convex		ଶୁଦ୍ଧକାରୀ
Concave		କୁବନାକୃତି
Focus		କରଣ ସମ୍ମୂହକ
		ମଧ୍ୟରୁଲ, ଫୋକସ
Absorption		ଶୋଷଣ
Ammonia		କିଣାଦଳ
Latent Heat		ଶୁଦ୍ଧକାପ
Evaporation		ବାଷିକରଣ କିମ୍ବା
Specific Heat		ଅପେକ୍ଷିତ ତାପ

ବେଜ୍‌ଲୋନିକ ଶକ	ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ	ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ
Pluviometer,		ଦୃଷ୍ଟିମିତି
Rain gauge		
Humidity		ସାନ୍ତୁରତତ୍ତ୍ଵ ବା ଆବୁଦା
Hygrometer		ବାଣ୍ଶ ପରିମିତି
Hour Frost		ହିମ
Hail		ଶିଳା
Snow		ଗାଢ଼ କୁଣ୍ଡାର
Ice		ବରତ
Periodical winds		କାଳାନ୍ତରିକ ପବନ

ମୁଖ୍ୟ ଏହି କହିଲାକାଳ ଗମ୍ଭୀର କେନ୍ଦ୍ରିୟାନ ଅଧ୍ୟକାର କରିଅଛି ।

କୋଣାର୍କବିଜ୍ଞାନ

Constellation ଚାରିପୁଣ୍ଡ

Milky Way ଶବ୍ଦାଧି	Great Bear ସମ୍ମର୍ତ୍ତି
Twins ଦ୍ୱାରା	Plough ଲିଙ୍ଗଳ
Sisters କୁରିବା	Pointers ପ୍ରଦର୍ଶକ
Planet ଶତ	Little Bear ରକ୍ଷଣା ଚାରିପୁଣ୍ଡ
Mercury ରୂପ	Pole Star ଧୂବତ ରା
Mars ମରାଳ	Orion କଲ୍ପନାରୂପ
Venus ଶୁଦ୍ଧି	Big Dog ବୃଦ୍ଧତ ଶାନ୍ତି
Earth ମୁଖ୍ୟ	Little Dog କୁନ୍ତି ଶାନ୍ତି
Atmosphere ବାୟୁମଣ୍ଡଳ	Bell Bill's Eye ରେହଣୀ
Jupiter ବୃଦ୍ଧିତି	Rotation ପୂର୍ଣ୍ଣତି
Saturn ଶତ	Revolution ପରିକରା, ପରିଭରଣ
Uranus ସୁରକ୍ଷା	New Moon ଦୁଃଖା ରାତି
Neptune ବର୍ଷା ନେପଟ୍ଯୁନ୍	Horns କେଣ୍ଟି
Equator ଉତ୍ତରବେଶୀ	Crescent କଣେର ତତ୍ତ୍ଵ
Cloud ମେଘ	First Quarter ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷାର୍ତ୍ତ
Cirrus ଅଳକ	Gibbons କୁକଳଚନ୍ଦ୍ର
Latin କୁରୁତ କେଣ୍ଟି	
Feather Cirrus ଅଳକ – ‘ପର’	
Stratus ପ୍ରାତି (ମେଘ)	
Latin ଶୟାମ	
Cumulus ପୁଷ୍ପମେଘ	

ରେଳ ରଞ୍ଜିନିରୁ ସ୍କ୍ରାପାକାରରେ ଯେଉଁ ବାଟୀ ବାହାରେ ସେ ସବୁ
କୌଣସି ମୁନରେ ଏକହିତ ହେଲେ ଯେପରି ଦେଖାଯିବ ଏହି ମେଘଗୁଡ଼କ
ବେହିପରି ଦେଖାଯାଏ । Cirrocululus ଅଳକ୍ସୁପମେଷ ।

Scud ଧାବମାନ

Passing Cloud ଚଳନ ବର୍ଜନ

Nimbus ବର୍ଷଣ

Barometer ବାସ୍ତବୁପମାନ

Cyclone ବତ୍ତାବତ୍ତି

Cyclonic weather ବାତାବାହିକ ପାଶ

Hurricane ହୁରକେନ ହାରକନ ହେଉଛି ଲଣ୍ଠନ

Monsoon ମୌସୂମୀବୟୁ

ଜଳଜଳ, ଧାକାଣ୍ଟ, ଗବମଳ, ଅକ୍ରୁର, କାଣ୍ଟ, ପଢି, ଅଗାର ।

ଏହି ତାଳକା ସପ୍ରତ୍ଯେ ନୁହେଁ । ତେବେ ଆଜି ବିଶ୍ୱରିବାର କଥା,
୧୯୭୮-୭୯ରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷର ବିଜ୍ଞାନର ପରିଭ୍ରାଷାକୁ ମିଶାଇବା
ଲାଗି ଏ ଦେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟାମ ହୋଇଥିଲା ତାହା କେତେବୁର ସଫଳ
ହୋଇଛି । ମନେହୁଏ ସଫଳ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ
କେତେବୁଦ୍ଧି ଅଳକ୍ଷିତରେ ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଟାରରେ
ମିଶି ଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ବାହାରେ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ଏ ଶବ୍ଦ-
ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । କାରଣ
ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବିଜ୍ଞାନ ସୁସ୍ଥିକ-ଲେଖକମାନେ ଏ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ
ନନ୍ଦପ୍ରିୟ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଯାହାଙ୍କର ମାତୃଭଣ୍ଡା ଏହାଳ କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ
ଆଜି ସାଧାରଣ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଇଂରାଜ ଅଜାଣିବାର ଲୋକଙ୍କୁ
ବୁଝାଇବାକୁ କହୁାଗଲେ ସେ ନିଶ୍ଚିଯୁ ଶବ୍ଦ ଅଭିବୁଦ୍ଧ ଝୁଣ୍ଣିବେ ।
ଅଥବା ଉପରୋକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଭାଲ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଶଂସନାୟ ଚିନ୍ତା ଓ
ଅପାର ଗବେଷଣା ଫଳରେ ଜନା ଲଭିଥିଲେ ।

ଚଳକ୍ତି ଭାଷା ୩ ବ୍ୟାକରଣ

ପାକାରମୋହନ ବା ପ୍ୟାହମୋହନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ—
ଆଲେଖ୍ୟ ଭାଷା ବହୁକାଂଶରେ ଥିଲା କଥିତ ଭାଷା । ତେଣୁ ଏହି
ଭାଷା ପାଇଁ ସେମାନେ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ହୁଅଲେ ।
ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିଜର ବୋଲି କୌଣସି ବ୍ୟାକରଣ
ନଥିଲା । ବ୍ୟାକରଣ ଶୁଣି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ
ମହାରଣା ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଶୁଣାଯାଏ, କବିକର ରାଧାନାଥ
ତାଙ୍କର ମହାଯାତ୍ରା ମହାକାବ୍ୟର କିନ୍ତୁ ଅଂଶ ମହାରଣାଙ୍କୁ ପଡ଼ିବାକୁ
ଦେଇଥିଲେ ଓ ତରକାର ପଡ଼ିଲେ ସେଥିରେ ଥିବା ଅଶୁଭ୍ୟ ସାଶ୍ଵାସନ
କରିଦେବାକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ବୈୟୁକରଣିକ ମହାରଣା ଉକ୍ତ
ମହାଯାତ୍ରା କାବ୍ୟଟିରେ ଏଠେ ବ୍ୟାକରଣ ଦୋଷ କାହାର କଲେ ଯେ
ତାଦାଙ୍କର ସଂଶୋଧନକୁ ମାନ୍ୟମନ୍ୟ ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ମହାକାବ୍ୟକୁ
ସାନ୍ତି ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା ।

ତେଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନଙ୍କ ଜଥାକଳରେ ବୃଦ୍ଧବକକ ‘ବାର୍ତ୍ତ’କ୍ୟବଣତଃ
ମସ୍ତୁଦି ଧରିବାକୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉଣା ହେବାରୁ ଦିନକରେ ଶୁତ୍ରପୀତିତ ହୋଇ
ସରେବର କୁଳରେ ରେତନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏବଂ କୁଳୀରବ
ଦଣନ ସନ୍ଦେଶରେ ବକର ମୃଣାଳିଧବଳ ମୃଦୁ ଗ୍ରୀବାକୁ କର୍ତ୍ତନ କଲା ।’
ଅଥତ ‘ସମବେତ ଶୁଣାଳମାନେ ପୂର୍ବପରମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ହଠାର
ବୋବାଇ ଉଠିଲେ ତରତ୍ତନ ଅଭ୍ୟାସର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରଜା ମଝ
ମୁଖବ୍ୟାଦାନ କରି ଜନର ଶୁଣାଳ ପଚ ବୋବାଇଲା । ଏହି କଥା-
ବଳରେ ବୃଦ୍ଧର ସମ୍ମାନେ ‘ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କାଷ୍ଟ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଧନ’
ହେଲେ (‘ମନ୍ଦମ’ ହେବା ଏଇଠି ଚଳିବ ନାହିଁ) ଆଉ ଏହି ‘ପରଦୃଷ୍ଟ
ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ସୁଷସ୍ତୁର ଶିଖିଲୁ [ଏକବିତନ, ପୁନରମୁକ୍ତର ତିତ୍ରସତିକୁ
ଏପରି ଆକର୍ଷଣ କଲା ଯେ ସେମାନେ [ବହୁବିତନ ଅର୍ଥାତ୍ ଧୁଷସ୍ତୁ]
ଏକମେଳରେ ଆନନ୍ଦରେ ବାସ କଲେ ।’ ତେଣୁ ‘ବୃଦ୍ଧ ପିତା.....

କବନର ଅବଶୀଷ୍ଟ ଥାଣ ଆନନ୍ଦରେ ଓ ଅନ୍ତମ କାଳ ଶାନ୍ତିରେ
[ଆନନ୍ଦ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ନୁହେଁ] ଯାପନ କଲେ ।

ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ‘ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର
ସୁଢ଼ତ ପଦଷେପ’ ବିଷୟରେ ଚକ୍ର । ହେଉଛି । ଅନେକଙ୍କର ମନେ
ହୋଇପାରେ ଯେ ଏହି ପଦଷେପ ଶବ୍ଦ ମେଳାଛି ଆନନ୍ଦ ଆବିଷ୍କାର,
ବୋଧହୃଦୟ ଅଣ୍ଡିଆ ଭାଷାରୁ ଆମଦାମା । କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନଙ୍କର
ଗୋଟିଏ ବିବେକୀ ଛୁଗଳ ଅନ୍ୟଗୁରଳଟି ଉପରେ ଅତି ସାବଧାନ ହୋଇ
‘ପଦଷେପ’ କରି ତାହାକୁ ଅତିକମ କରିଥିଲା । “ଏହା ଉତ୍ତର ଶଯ୍ତାନ
ଛୁଗଳଟି ଉତ୍ଥାନ କରି ଆନନ୍ଦରେ ଆପଣା ଦେହଟି ଝାଡ଼ିଲେ ।”
ଏଇଠି ଉତ୍ଥାନ କରି ଓ ‘ପଦଷେପ’ର ଆଜିର ଭଳ ରୁଢ଼ି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।

କହିବାର କଥାର ପରିଧି ଭିତରେ ନୂତନ ଭାବ ଆସି
ପହଞ୍ଚିଲେ ଭାଷା ସେଥି ପ୍ରତି ନଜର ଦେବାକୁ ବାପ୍ତ ହୁଏ । ଥେବେବେଳେ
ପ୍ରଥମ ଭାଷା ହିକିଏ ଅତିଥା ଖାଲି ପରି ପଡ଼ିପାଏ । ଅମୟତଃ, ଅପ୍ରତିକିତ
ବ୍ୟବହାରରେ ଅନ୍ତରବିନବ ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ଦେଖାଦିଏ । ଲୋକେ ତାକୁ
ପିତେଶରୁ ଆମଦାମା ଗଛର ବୁଝ ଭଳ ଦେଖନ୍ତି । ବୁଝମୁଦରଙ୍କର
କହିବା ପ୍ରକାରେ ତାହା ବନ୍ୟ ନୁହେଁ ତାହା ସଯତ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣିତ । କିନ୍ତୁ
ମେ ଭଳ ଗୁରୁ ଯଦି ପରେ ବ୍ୟବହାରରେ ନ ଲୁଗେ ତେବେ ତାହା
ଶୁଣି ଶୁଣି ମରିଥାଏ । ଆଉ ତାକୁ କେହି ମନେ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନଙ୍କ କାଳର ବୟାକରଣିକମାନଙ୍କର ଏଭଳ ସମସ୍ୟା
ନଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖକଙ୍କର ହିଁ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର
ଭାଷାରେ ଏହି ନୂତନତାର ପରିଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଥିଲା । ଦୁଃଖର କଥା
ସେମାନେ କେବଳ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲେ । ସେମାନେ ବିଜ୍ଞାନର
ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟକୁ ଜନମାଧ୍ୟାରଣଙ୍କର ପ୍ରରକ୍ତ ଆଣିବାକୁ ଯହ କରି
ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପାଠକ ବା ଗ୍ରାହକଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଥିଲା ପାଠ୍ୟତା
ପିଲା ସହିତ ପରିଚୟ । ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନର ଦୁରୁହୁ ଓ ଜଟିଳ
ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ହେଲେ କି ଭଳ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ
କରସିବ ଏକଥା ଶିଳ୍ପା କରିବାକୁ ମେମାନଙ୍କର ଅବକାଶ ନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟସୂଦନ ରାତ୍ରିଙ୍କର ପ୍ରଭାବ କେବଳ ପୂର୍ବତନ
ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ପିତେଶର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପଡ଼ାଳିମାନଙ୍କ ଭିତରେ
ପୀମାବନ୍ଧ ନଥିଲା । କାରଣ ତାଙ୍କର ଭାଷାର ମନୋବୃତ୍ତି ଥିଲା ବ୍ୟାକରଣ
ଓ ପାଠ୍ୟର ମନୋବୃତ୍ତି । ଯେଉଁ ଭାଷାର ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ବିଭିନ୍ନ

ଅନ୍ତକରେ କଥାଭାଷା ହୃଦୟରେ ତାହାକୁ ଜୀବନ୍ତ ଲିଖିତ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ
ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ତିନା କରି ନଥିଲେ । ଏହି ତିନା ପ୍ରଥମେ
ଆସିଲ ଗୋପବକ୍ତୁ ଦାସଙ୍କ ଠାରେ । କାରଣ ସେ ଥିଲେ ଲୋକଙ୍କରହର
ନେତା । ଆଉ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ
ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ । ତେବେ ବି ମେମାନଙ୍କର
ନିବେଦନ ଥିଲା ପରମେଶ୍ୱରୀ । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଆଉ ଭାରତର
ସିତିହୟ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିଥିଲେ । ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ସଂଷ୍କୃତ ବହୁଳ
ଗନ୍ଧକୁ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସାବଲ୍ଲାଳ ଭାଷାରେ ସେମାନେ ଥୋଇବାର ଚେଷ୍ଟା
କରିଥିଲେ । ମାଲକଣ୍ଠଙ୍କର ଅଧ୍ୟକାଂଶ ଗନ୍ଧ ଲେଖା ଓ ଗୋଦାବିଶାଶ
ମିଶ୍ରଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଲେଖାକୁ ବନ୍ଦ ପାଠିରେ ପଢ଼ା ହେବାର ଶୁଣିଲେ
ଶ୍ରୋତା ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ କେହି
ଲେଖିଛନ୍ତି; ବରଂ ମନେ କରିବେ, ଯେପରି ଜଣେ କେହି ମେମାନଙ୍କୁ
କଥାଗୁଡ଼ିଏ ମୁହଁରେ କଥାଭାଷା ଛଳରେ କହୁଛନ୍ତି ।

ମନେ ଅଛି, ଅଚିର ପଣ୍ଡିତ ମାଲକଣ୍ଠ ପାଖରେ ମୁଁ
ବସିଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବହି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଭାବରେ
ମନୋମାତ୍ର ହୋଇ ନ ଥିବାର ଜୀବର ପହଞ୍ଚିଲ । ମନୋନୟନ ନହେବାର
ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଥିଲା ସେ ବହିର ବ୍ୟାକରଣ ଦୋଷ ! ଏଥିରେ ପଣ୍ଡିତ
ମାଲକଣ୍ଠ ବ୍ୟଥିତ ଓ କୁନ୍ତ ହେବାର ମୁଁ ସେବନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା ।
କିନ୍ତୁ ମୋ ବିଶୁରରେ ଏପରି ବ୍ୟଥା ବା ଫୋଧର କାରଣ ନଥିଲା ।
ମେର ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନିଷାତକମାନେ ଯେଉଁ ଧାରରେ
ବ୍ୟାକରଣ ପରିଚି ଶିଖାଇବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥିଲେ ସେ ଧାର ହେଉଛି
ସଂଷ୍କୃତର ଧାର । ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣର ଧାର ନୁହେଁ ।
ସେବେଦିନ ଯାଏ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ବୋଲି ସେ ଭଲ କିଛି
ନଥିଲା । ସେ ଦିନ ପଣ୍ଡିତ ମାଲକଣ୍ଠ ଶୁଭ ଷୋଭରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର
ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାକରଣ ଲେଖି ପକାଇଥିଲେ । ତାହା ବୋଧହୃଦୟ ପ୍ରାପହୋଇ
ବିକା ମରିଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁଦ୍ରଣ ହୋଇଛି କି ନାଁ ସମେତ ।

ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି କନ୍ଦଳ ତୁଟିଲା ନାହିଁ । ଯାହା ସେବନ
ମାଲକଣ୍ଠଙ୍କୁ ଷୁଷ୍ଠ କରିଥିଲା । ଏହି କନ୍ଦଳ ହେଉଛି ଯଥା—

ପ୍ରମାଣ ବର୍ଷ ପୁଷ୍ଟ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସାଇକେଲ ବା ଶୂନ୍ୟଗାଡ଼ି
ଦେଖି ଲୋକେ ଆଚମ୍ପିତ ହେଉଥିଲେ । ରେଳଇଞ୍ଜିନ ଓ ରେଳଗାଡ଼ି

ଦେଖି ତଟକ ବିସ୍ତିତ, ଭୟଭାବ ହୋଇ ରେଳ ଆସିଲୁବେଳେ
ରେଲନ୍ଧରନ୍ ପାଠରୁ ଛୁଟି ପିଟି ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଉଥିଲେ ।”
[ସମାଜ ସମ୍ପାଦନାୟ ୩୦ ଡାରୁ ୭୫]

‘ଲେକେ ଆଚମ୍ପିତ ହେଉଥିଲେ’ ରେ ‘ଆଚମ୍ପିତ’ ହେଉଛି
ବିଶେଷଣ । ଯେପରିକି ‘ଏ କି ଭଲ ଆଚମ୍ପିତ କଥା !’ ରେ ‘ଆଚମ୍ପିତ’
ବିଶେଷଣ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଆଉ ବିଶେଷଣର ସୀମା ନାହିଁ
କହିଲେ ଚଳେ । ଲେକେ ଆଚମ୍ପିତ ହେଉଥିଲେ ବୋଲି ନ କହ ଯଦି
କେହି କହେ ‘ଲେକେ ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲେ’ ତେବେ ଠିକ୍ ହେବ କି
ଭୁଲ ହେବ ? ବୟାକରଣିକ ପାଠ୍ୟଗୁପ୍ତକ ବାଲ୍ୟ କହିବେ ଭୁଲ କିନ୍ତୁ
ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅଭିଜ୍ଞ [ଯଥା ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ] କହିବେ ଠିକ୍ ।
କାରଣ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିକିତ ଅଛି ‘ଏ କରି ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ କଥା !’
[ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟକନକ କଥା ନୁହେଁ] ତାକୁ ଦେଖି ମୋରେ ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଲା
ସେ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ସେଠାରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ । [ଆନନ୍ଦର
ମନରେ ନୁହେଁ]

‘ମୁଁ ତାର ବିକଳ ସହି ପାରିଲି ନାହିଁ ।’ ଏଠାରେ ବିକଳକୁ
ବିଶେଷ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ହେଉଛି ଭାଷାର ବିକ୍ଷିତାର
ତିଥି । ଇଂରୀଜରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଏହାହିଁ ଭଡ଼ ପ୍ରୟୋଗ ।
ଏବେ ଇଂରୀଜରେ ମାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶେଷ୍ୟ ତ ହିୟା ହେବାକୁ
ବସିଲାଣି । ଯଥା— **Condition, Partition**, ଉଚ୍ୟାଦ ଅନ୍ୟ ହଜାର
ହଜାର ବିଶେଷ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆର ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ବିଶେଷଣ ବା ବିଶେଷ୍ୟ
ଉଚରେ, ବିଶେଷତଃ ଗୁଣ ପ୍ରକୃତି ଆଉ ଅବଶ୍ୟା ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ସହିତ
ବିଶେଷଣ ଉଚରେ କେବେ ଠପାର୍ ନ ଥିଲା । ପାନକୁଣ୍ଡ, ଅଭିମନ୍ୟ,
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଜନଙ୍କର ବହୁ କବିତା ଓ ଲେଖା ଏହାର ସାଥୀ ।

ବିଶେଷଣ କଥା କହିଲୁବେଳେ ରାଧାନାଥକର—

ଦୃଷ୍ଟପୂର ହୋଇ ଅପୂର ପ୍ରତିକି
ସୁନ୍ଦର ପଣର ତିରନ୍ତନ ଶାତ

ମନେପଡ଼େ ! ‘ସୁନ୍ଦର’ ଶକର ବିଶେଷ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ସୁନ୍ଦରପଣ ।
ଏବେ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉଚ୍ୟାଦ ସମ୍ମତିଆ ଭାଷା କହିବାକୁ

ଶିଖିଲୁଣି, କିନ୍ତୁ ଆମର ଓଡ଼ିଆରେ ବିଶେଷଣକୁ ଦିଶେଖେ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ବେଳେ ଶୁଭକଟୁ ହେଲେ ‘ପଣ’ ବା ‘ପଣିଆ’ ଯୋଗକରି ଦେବାର ପ୍ରଚଳନ ରହିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ବାରକ ଦିଶେଷନ କଲାବେଳେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆରେ ପଣର ସଂଯୋଗ କରିଥାଉ ଯେପରି ‘ଦିଆପଣକୁ ଓଟାରି ନେଉଛି କିଆବଣକୁ’ ଅଥବା ‘ଦେଖ ମୋ ପାଇବର ପଣ, କାଟି ଆଣି ଦେବି ଗୁକୁଣ୍ଡା ବଣା ।’ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣରେ ଏହି ‘ପଣ’କୁ ତରିତ ପ୍ରତ୍ୟେ ବୋଲି ଲେଖାଯାଇଛି ।

ହିନ୍ଦୁ ଭାଷାରେ ‘ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ମାଦନ କଲେ’ ‘ଦୂର ହାତରେ ସେ ପରଟି ପ୍ରେରଣ କଲେ’ ଏ ଭଳ ପ୍ରଯୋଗ ଅର୍ଥରେ ସାଧାରଣ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଏବେ ଦେଖା ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଯୋଗରେ ସାଧାରଣତଃ ହେଉଥିଲା ‘ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ମାଦନ କଲେ’ ‘ଦୂର ହାତରେ ସେ ପରଟି ପ୍ରେରଣ କଲେ ।’ ବିଶେଷତଃ ଉଙ୍ଗଳରେ କର୍ତ୍ତ୍ତୁବାଚ୍ୟ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟ ପରି ଓଡ଼ିଆରେ କର୍ତ୍ତ୍ତୁବାଚ୍ୟ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟରେ ନିଆରା ଥିଲା । ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ଦେହିଟି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।’ ଏ ଭଳ ପ୍ରଯୋଗ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ । “ସାମଙ୍ଗଦାରୀ ରାବଣ ମରାହେଲା” ଏଭଳ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଗେ ଲେଖାଯାଉ ନ ଥିଲା । ଏବେ ହୃଦୀ କୃତିମ ବିନୟ ଦେଖାଇବା ଇଚ୍ଛାରେ କେତେକ ଲେଖକ ଏଭଳ ପ୍ରଯୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଉଛି ।

ଘଥା— ଏକ ଧାମୟିକ ଭାବାବେଶ ଫଳରେ ଏହି ଘୃଣକର ସନେଟ୍ ଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । [ମାୟୁଧର ମାନସି— ଅସତର ଭୂମିକା] ଏହାର ଅର୍ଥ, ବୋଧହୃଦୟ ‘ମୁଁ ଏଥୁପାଇଁ ଜାତିଶୁଣି କିନ୍ତୁ କରିନାହୁଲି । ଭାବାବେଶରେ ଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ଯେହି ଭାବାବେଶର ଫଳ ।’ ତେଣୁ “ଏକ ଧାମୟିକ ଭାବାବେଶରେ ଏହି ପୁଣ୍ୟକର ଚଉଦି--ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଲେଖି ପକାଇଥିଲା ।” ହୋଇଥିଲେ କ୍ଷତି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ବର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥ ଆହୁର ପଞ୍ଚ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ପ୍ରକିଳି “ ଟୁଳାକାରରେ ଡ୍ରିକାଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବାରୁ ସମୟମୀ କେତେକ କବିତା ଧେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଦିଆଯାଇଛି ।” ଏଠାରେ ଇଚ୍ଛା କାମାର ହେଲା ? ନିଷ୍ଠୁର କବିଙ୍କର ହୋଇଥିବ ! ତେଣୁ ‘ସୁତ୍ରକାକାରର ପକାଣ କରିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଲାରୁ

[ଅଥବା, ଇଚ୍ଛା କରି] ମୁଁ ସମୟମୀଳୀ କେତେଟି କହିତା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଲୁ ।’ ଏହା ବୋଧତ୍ୱେ ଏହି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ । ଏଠାରେ ବିନୟୁ ପ୍ରକାଶ ପରାବ ଯୋଗୁ ଅଥବା ରଂଘଜି ବାକ୍ୟ ଗଠନ ଶୈଳୀର ଗୁରୁତର ପ୍ରମାଦ ସହିଲୁ ।

ଅଥବା ସେହି କର୍ମବାଚ୍ୟର କିପରି ପ୍ରଯୋଗ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ହୋଇଲୁ ତାହାର ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ ନିଆଯାଉ । ଏହି ଲେଖାଟି ୧୯୧୭ ମସିହାର—

ସଂସାରରେ ନାନାଷେଷରେ ଜାତି ଧର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦ ଦେଖା-
ଯାଇଥାଏ । ଧଳା କଳାର ବିବୁର ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଭାବରଜ୍ୟରେ ଏହି
ମାତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଠାରେ ହୋମର କାଳିଦାସଙ୍କର
ଅନ୍ତରଂଗ ବ୍ୟଧି, ଭବଭୂତଙ୍କ ସହିତ ସେଷବୀଅରଙ୍କର କୁଟୁଂବିତା
ଓ ପ୍ରାଚ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍ୟର ପ୍ଲେଟରର କରମର୍ଦ୍ଦନ । ଭାବରଜ୍ୟରେ ଏକ
ଦେଶଦଶୀତା ତଷ୍ଟି ପାରିବାର ସଂଭବନା ନାହିଁ । ଭନ୍ନ ଭାଷା ହେଲେହେଁ
ଉଚିତିଷ୍ଠିତ ଉଚ୍ଚଳୀୟର ମୁହଁର୍ଭୁର୍ଭୁ ଆସିଯାଏ, ଯେତେବେଳେ ସେ
ସଂସାରର ଭାବରଜ୍ୟର ପଥ୍ୱକ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗ, ସାରଳା, ପାନକୃଷ୍ଣ,
ଅଭିମନ୍ୟ, ରାଧାନାଥ ପ୍ରଭୁତଙ୍କ ସହିତ ସ୍କଟ୍, ବାଇରନ, ଟେନିସନ
ପ୍ରଭୁତଙ୍କୁ ପ୍ରାଣପ୍ରାତି ପୁଣ୍ୟାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରେ ।

[ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଶୈତାପ ବଣାର ଭୂମିକା]

**ଏଥୁରେ ଶେଷ ବାକ୍ୟଟି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକିଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ
ରୀତର କର୍ମବାଚ୍ୟ ।** ଆଧୁନିକ ଟେଲିକ ଭାଷାରେ ବ୍ୟାକରଣର ପାଞ୍ଚଟି
ବିଭାଗ ସର୍ବଦାଦି-ସମ୍ପତ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରକରଣ, ଶକ ଓ ପଦ
ପ୍ରକରଣ, ପଦବିନ୍ୟାସ, ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ ଓ ଛନ୍ଦ ପ୍ରକରଣ, ଏଥୁତରୁ
ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରକରଣ ଏଠାରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ନାହିଁ ଓ ଛନ୍ଦ ପ୍ରକରଣ ସହିତ ବି
ପ୍ରତିଆ ଗଦ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ହୁଏତ ଶୈଳୀରେ ଓ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ
ପରିଚିତରେ ଗଦ୍ୟର ସାବଲ୍ଲାକତା ପାଇଁ ଛନ୍ଦର ଶ୍ରୁତି ଗଦ୍ୟଲେଖକ
ପାଇଁ ଅପରିହାପୀୟ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶକ ଓ ପଦର ବିତିର ଗତ ଓ
ପ୍ରକୃତି, ପଦବିନ୍ୟାସ, ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସର ଧାରା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଦୁଭାଷା ସହିତ
ମେଳ ଖାଏ କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁତ ଭାଷା ସହିତ ଅମେଳ ମଧ୍ୟ ଖାଏ । ଏହି ମେଳ
ଓ ଅମେଳର ଫରକ ବୁଝିବା ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ତାହାର ସୌଷ୍ଠଵ ରକ୍ଷା
କରିବା ହିଁ ଲେଖକଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ।

ଶିଳ୍ପ ସଂପଦ

ଗତ ପ୍ରାୟ ଏକଶତ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡା ଭିତରେ ନାନାବିଧ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି । ଏଥର ପ୍ରଥମଟି ହେଲା ଅର୍ଥମାତ୍ର ଓ ବାଜମାତ୍ର । ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କହିଲେ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ପ୍ରାଚୀନ ସାମନ୍ତବାଣୀ ଶତ ଓ ଏହାର ସୀମିତତା କିଛି ପରିମାଣରେ ତୁମି ଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାପରେ ୧୯୩୭ ମସିହାଠାରୁ ସମ୍ମଲିପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟର ପ୍ରଚଳିତ ଶକ ଓ ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ, ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଭାଜନେତକ ଏକତା ଓ ସହାବସ୍ଥାନ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡା ଭିତରେ ସମ୍ବାନ୍ଧର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିନେଇଛି ।

ଦୃଷ୍ଟିଯୁ ହେଲା ଇଂରାଜି ରାଜଭଣ୍ଡାର ପ୍ରଭାବ । ଏ ପ୍ରଭାବ ସାମାନ୍ୟ ନଥିଲା; ଏବେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏକେତ ଇଂରାଜି ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡା ଅପ୍ରେଷଣ ଏକ ଉନ୍ନତ ସାମାଜିକ ପ୍ରରର ଭଣ୍ଡା ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮୦୩ ବେଳେ ଇଂରେଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କଲାବେଳକୁ ଇଂରାଜି ଭଣ୍ଡାରେ ଇନ୍ଦ୍ରରେପର ଶିଳ୍ପିମୂଳବ ଓ ରେନାସାନ୍ସ ବା ସମ୍ବ୍ରଦିତ ଅଭ୍ୟାସର୍ଥାନର କୁଆର ମାତ୍ର ଆସିଲାଣି । ତେଣୁ ଇଂରାଜର ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲଭ କରୁ ବା ନକରୁ ଇଂରାଜି ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଆନ୍ତା । ଯେପରି ଫର୍ମ୍‌ବ୍ରୀଜ ଭଣ୍ଡାର କେତୋଟି ଶକ ସେହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ କୃତ ହୋଇ ମିଶି ଯାଇଛନ୍ତି ସେଉଳ ହୃଦୟ ଇଂରାଜି ବି ହୋଇଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜର ଦୋହରି ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଏକ ରାଜଭଣ୍ଡା ତେଣୁ ତାହାହେଲୁ ସମ୍ବ୍ରାନ୍ତ ଦୁଇ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଅର୍ଥନେତକ ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ବ୍ଲାର ଭଣ୍ଡା ତେଣୁ ତାହା ହେଲା ନୂତନ ବିଜ୍ଞାନ ଓ କଲାକୁଶଳତାର ବାହକ ।

ତୃଷ୍ଣୟ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ପଡ଼ୋସୀ ଭଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ । ଏହି ପ୍ରଭାବ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ବ୍ୟାଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ବଢ଼

ତେସମ ସମ୍ଭୁତ ଶକ ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଆମଦାନି ହୋଇଛି । ସେ ଶକ ତ ଓଡ଼ିଆର, ବା ବଙ୍ଗଲାର ବା ହିନ୍ଦ ବା ଅସମୀୟାଙ୍କର ମୌରସୀ ନୁହେଁ । ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆହରଣ ଓ ନିବାଚନରେ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ବିଶେଷର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏପଟେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଶକ ଷେଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଉପରେ ବେଶ ପଡ଼ିନାହିଁ । ପଡ଼ିଛି ଉତ୍ତାରଣ ଓ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ ଶୈଳୀ ଉପରେ ଲିଙ୍ଗ ଓ ବଚନ ଉପରେ । ଏଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ଶକ ସପଦ ଷେଷରେ ନୁହେଁ । ତଥାପି ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ସମ୍ଭୁତର ବହୁ ଶକ ପ୍ରକେଶ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଶକ ଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ ତେଲୁଗୁ ଗଦ୍ୟରେ ଚଳିଛି, ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟରେ ଠିକ୍ ସେହି ଶକଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଅର୍ଥରେ ଚକ୍ରି ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ।

କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ । ଏହା ବିଶେଷତଃ ସେତିକିବେଳେ ବେଶୀ ପଡ଼େ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଭାଷାରେ ଆଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତକିତ ଓ ସେହି ଭାଷାଦାରୀ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନିତ ଭାବଧାରୀ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ଭାବର ବାହନ ଭାଷା । ତେଣୁ ସେହି ଭାବଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଭାଷାର ବାହନରେ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ବାହନରୁ ଓଡ଼ିଆର ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ବାହନ ଧରିଲାବେଳେ ବି ପୁରୁଣାର ବେଶଭୂଷା ଓ ଭଜୀରୁ ବହୁତ କିଛି ରଖି ନେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ଏକ ଶ୍ରେସ୍ତ ଉଦାହରଣ ଇଂରାଜି ଭାଷା ।

ଇଂରାଜି—ଏକ ଅଭ୍ୟୁତ୍ତ ଭାଷା

ଇଂରାଜି ପୃଥିବୀରେ ସମ୍ଭୁତର ଭାଷା । ଏହାର ଅର୍ଥ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ଏହି ଭାଷାକୁ ଆପଣାର କରି ନେଇଛନ୍ତି । ତେବେ ବି ଅନେକ ଖୋଦ ଇଂରାଜି ଭାଷାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି ଯଦି ଇଂରାଜି ଭାଷା ଆହୁର ସରଳ, ଆହୁର ବିଜ୍ଞାନସ୍ଥିତି, ଓ ପଢ଼ନ୍ତି ଦୋରସ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ କ'ଣ ଏହାର ପ୍ରସାର ଆହୁର ବଢ଼ି ନଥାନ୍ତା ? ଏହାର ଉତ୍ତର ହେଉଛି, ନୁହେଁ । ଇଂରାଜି ଭାଷାର, ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣୁଙ୍କ କହିଲା ପରି, କୌଣସି ମା ବାପ ନାହିଁ । ଏକ କାଳରେ ବିଲୁଚ ‘ରଜା ବା ସଣୀଙ୍କ ଇଂରାଜି’ର ସଫୁତାରୁ ଟେକସାର ବୋଲି ନାମତାକ

ଥିଲ । ଯାହା ବି ଏବେ ନାହିଁ । ଏବେ ବି ଯେଉଁ ଇଂରାଜି ହଟାଇବା ବା ଇଂରାଜି ରଖିବା ପାଇଁ ଘରତରେ ତୁମ୍ଭକୁ ବାଡ଼ିଆବାଡ଼ି ଲାଗିଛି ତାହା କେଉଁ ଇଂରାଜି କିଏ ଜାଣେ ? ସେ ଇଂରାଜି କି ‘ସୁମାଳ ସାଗରେ ବାଜେ ଶୈତନୀପି, ଅନେଧୁ ଜଗତେ ନାମ ବୁଟ୍ଟାନିଯୁ’ର ଭାଷା ? ନୁହେଁ ତ !

ମୋଟ କଥା ଇଂରାଜି ଭାଷାକୁ ଏକ ଭାଷା ବୋଲି ନ କହି ଏକ ଭାଷାର ସମସ୍ତି ବୋଲି କହିବା ବୋଧଚୂଏ ଠିକ୍ ହେବ । କାରଣ ଇଂରାଜି ଭାଷା ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଠାରୁ ପାଇଛି ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଗଭୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଶତ ଉଚିତ । ୧୯୫୦ ରୁ ୧୯୫୦ ଯାଏ ଏକଶହ ବର୍ଷବେଳେ ବିଲ୍ଲତରେ ନର୍ମାନ୍ ପ୍ରେସ୍ ଭାଷାର ମଧ୍ୟକୁ କାଳତାରୁ ଆନିଯାଏ ଇଂରାଜି ଭାଷା ଜଳ, ପ୍ଲଟ, ଆକାଶ ଯେଉଁଠାରୁ ଯାହା ବିଦ୍ୟା, ବିଭବ, ଭାବ ପାଇଛି ସବୁକୁ ଆପଣାର କରିଛି । ବିଜେତାମାନଙ୍କର ଭାଷାର ପ୍ରଭାବରେ ପଡ଼ିଲେ ଯାହା ହୁଏ—ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ଷେଷରେ ହୋଇଥିଲ ଇଂରାଜି ଆନିମଣର ପ୍ରଥମ ସୁଗରେ— ନରମଧ୍ୟାନ୍ ଆନିମଣର ପ୍ରଥମ ସୁଗରେ ତାହା ବି ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ବଢ଼ିଥିଲ । ସେତେବେଳେ ବିଲ୍ଲତରେ ସେବର ଇଂରାଜିର ବିଶିଷ୍ଟତା ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଥିଲ । “କଥାଭାଷାରେ ବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା- ଯାଇଥିଲ । ଫରସୀ ଲେଖକମାନେ ଏତେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିଲେ ଯେ ଲୁଟ୍ଟିନ ଲାପିର ବି ପ୍ରଚଳନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲ ।” [ଭାଷାର ବାଢ଼ [ବି ଲାଜୁଏନ୍ ବାର] ଭିକୁର ଗ୍ରୋଭ ପୃୱେଣ୍ଟା]

“ତେବେ ନୈକମୁଖ୍ୟରେ ଭାଷା ବଞ୍ଚି ରହିଲା, ମରିଗଲୁ ନାହିଁ । ଚପିଗଲା । ଏହି ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟକମାନେ ଭୁଲୁଛିଲେ ଫଳଗୁ ଭଳ ବହିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଦାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଯାଏ ଏହି ଭାଷାର ମାହିତ୍ୟକୁ ଲେଖି ରଖିବାକୁ କେହି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କଥା ବୋଲି ମଣିଲେ ନାହିଁ । ତେବେ କି ଏ ମଥାରୁ ଯେ ମଥାକୁ ଏ କୁଣ୍ଡରୁ ଯେ କୁଣ୍ଡକୁ ହୋଇ ଏକ ତଳମାନ ପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଏହି ସାହିତ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହିଲା । ମନେରଖିବାର କଥା ଏହି ଯେ ସେତେବେଳେ ପ୍ଲାନେଟ୍ ଭାଷା ଥିଲା ପରାଧୀନ ଲୋକର ଭାଷା ।” [ମେହି ବହି]

ଆହରଣ ପର୍ବ--

ସେତେବେଳେ ବିଲୁତର ଆଇନ ଅଦାଳତରେ ଫରସି ଭଷାର ଏକାଧିପତିୟ । ଏ କଥା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ରଂଗଜ ଆଇନ ସେ କାଳର ରୋମାନ୍ ଆଇନ ନିକଟରେ ବହୁ ଭବରେ ରଣୀ । ୧୯୭୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁତକ ଆଇନ କାନ୍ଦୁ ଆଉ ଅନୁଶାସନ ଲୁଟିନ ଭଷାରେ ରଚିଛି ହୋଇଥିଲା । ଆଇନ ସଂବନ୍ଧୀୟ ଧାରଣା ଓ ତତ୍ତ୍ଵଷୟକ ପାରିବାଷିକ ଶବ୍ଦ ରଂଗଜରେ ନଥିଲା । ଏଣେ ପ୍ରାୟ ଉନିଶତି ବର୍ଷ କାଳ ଫରସି ଭଷା ତ ଥିଲା ଆଇନର ଭଷା । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ୧୩୭୭ ରେ ରଂଗଜ ଭଷାକୁ ଆଇନ ଅଦାଳତରେ ପ୍ରତଳନ କରିବାକୁ ଆଇନ ପାସ୍ ହେଲା ସେତେବେଳକୁ ରଂଗଜ ଭତରେ ବହୁ ଫରସି ଓ ଲୁଟିନ—[ରୋମାନ୍] ଶବ୍ଦ ପଣିଗଲାଣି । କେତେକାଳ ଉଭୟ ଭଷା ଗୁଲୁ ରହିଲା । ରଂଗଜରେ ମକଦମା ପେସ୍ କରିବା ବା ରଂଗଜରେ ବାଦମା କରିବା ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଫରସି ଭଷାରେ କୋର୍ଟ୍ କରେଶ କାମ ଚଳିବାରେ ବାରଣ ନଥିଲା । ତେଣୁ କେବଳ ପ୍ରଯୋଜନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରଙ୍ଗ-ଫରସି ଅଦାଳତ ଭଷା କାଏମ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଉ ଯେହେତୁ କୋର୍ଟ୍ କରେଶ ସହିତ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସାପର୍କ ଦିନଷ୍ଟ ସେହି ହେତୁର କେତେକ ମୌଳିକ ଫରସି ଅଦାଳତ ଶବ୍ଦ ରଂଗଜର ସାଧାରଣ ନାଗରିକ ଭଷାରେ ମିଳିଲା । ଏହି ସୁନ୍ଦରେ ଜନ୍ମିଷ୍ଟ, ଜଜ୍, ଜୁରି, କୋର୍ଟ୍, ସମନସ୍, ପିସ୍, ଏକ୍ୟଜନ୍ତ୍, ପେନାଲଟି, ଫାଇମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଫରସି ଭଷାର ଅଦାଳତ ଶବ୍ଦ ରଂଗଜରେ ପ୍ଲାନ ମାଡ଼ ବହି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼କ ଯେ ଭାରତୀୟ ଭଷା ଭତରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରି ଗଲେଣି ଓ ଉତ୍ତାରଣ ବଦଳାଇ ବା ଚଂଗୁ ଚଂଛୁ ହୋଇ ଏଥୁରେ ଖାପ ଖାଇ ଏକାକାର ହେବାକୁ ବସିଲେଣି ଏଥୁରେ କି ସନ୍ଦେହ ଆଛି ?

ସେଦିନ ରଂଗଜ ଭଷା ଯେଉଁଳି ଫରସି ଅଦାଳତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼କୁ ଆପଣାର ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ପ୍ଲାନ ଦେଇଥିଲା, ସେଉଁଳି ରଂଗଜ ଭଷା ସେହି ଦିନଠାରୁ କରି ଗୁଣ୍ଡିଲା । ଫରସି ଅଦାଳତ ଶବ୍ଦ ରଂଗଜ ଭଷାରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ବୋଧହୁଏ ରଂଗଜର ଗୁରୁ ନଥିଲା । ଜନ୍ମ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭେଷଜ, ଶଳକିଷ୍ଣ, ଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥମାତ୍ର, ମନସ୍ତୁତ୍ତ, ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ଯେତେ ବିଦ୍ୟାର ଭାବ ରଂଗଜ ଭଷାରେ

ପଣ୍ଡିତ ସେସବୁ ଭାବ ସହିତ ହଜାର ହଜାର ଶକ ରଙ୍ଗକ ଭଷା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯାଇଛି ।

ଚିକିତ୍ସା ବିଦ୍ୟା ଓ ଭେଷଜ ବିଜ୍ଞାନର ଯାବଣ୍ୟ ଶକ ରଙ୍ଗକ ଭଷା ଲୁଟିନରୁ ନେଇ ଆସିଛି । ଅପ୍ରତିକ୍ (ଚଷ୍ଟା ସପର୍କ୍ସ୍‌ୟ) ଅରଥାମଳେକି, ଶାରନାକଲେକି, ପେଉଆଟିକସ, ଅରଥୋପୋଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ହଜାର ହଜାର ଶବ୍ଦ] ।

ସାଧାରଣତଃ ରଙ୍ଗକମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ପରମବଣ୍ୟୀ ଓ ରଷଣଶୀଳ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥାଏ । ରଙ୍ଗଜନରେ ଯାହା ପୁରୁଣା, ତାହା ସମ୍ମାନ । ତେଣୁ କେଉଁ ପୁରୁଣା ସୁଗର ଯାଦୁଘର ସଂଶାଳ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ବଜନତ୍ୱକୁ ରଙ୍ଗକି ପୁରୁଣ ମହିମାରେ ଗାନ୍ଧିନୀଜ କରି ରଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭଷା ବଳ୍ୟରେ ରଙ୍ଗକ ଆବୋ ରଷଣଶୀଳ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ତା'ର କାରଣ ବୋଧନ୍ତୁଏ ଶିଳ୍ପିବିକାଶ ଯୁଗରେ ରଙ୍ଗକର ବିଶ୍ୱବିରାଗରେ ପ୍ରବେଶ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଭଷାମାନଙ୍କ ଭଲ ଏପରିକ ଜମୀନ୍ ବା ପ୍ରେସ୍ ଭଷାଭଲ ରଙ୍ଗକ 'ମହାଦେଶୀୟ ଭଷା'ବା ଅଛି ବଢ଼ ହେଲେ ଭୁମିଧ ସାଗର୍ୟ ଭାଷାରେ ବଳିଟିକ ସାଗର୍ୟ ଭଷା ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ ଏହା ବିଶ୍ୱଭଷାରେ ପରିଣାମ ହୋଇଗଲା ।

ଗୋଟିଏ ନମୁନା ଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଆପ୍ରିକା ମହାଦେଶର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଯେତେବେଳେ ପୁରୋପୀୟ ଆବିଷ୍ଟାରକମାନେ ପଣିଲେ ସେମାନେ କଙ୍ଗା, ଜାମେଣୀ, ନାଇନର ଇତ୍ୟାଦି ଆପ୍ରିକାୟ ନମ୍ବାମାନଙ୍କରେ ଏକ ଧରଣର କନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସେ ଜନ୍ମ ପୁରୋପୀୟ ନମ୍ବାମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଜନ୍ମଟି ବିଶାଳକାୟ, ହାତ ପରି କନ୍ତୁ ତାହାର ଶୁଣ୍ଣ ନାହିଁ । ପାଣି ଓ ପକ୍ଷି କାଦୁଅ ତାହାର ଦର ତାହା ନିରନ୍ତର ପାଣିରେ ବୁଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବଢ଼ ଜଳକନ୍ତୁ ପରି ପାଣି ଦିତରେ ବୁଡ଼ି ରହି ନିଶ୍ଚାସ ନେବାର ତାହାର ଶକ୍ତି ନଥାଏ । ତେଣୁ ଜନ୍ମଟି ବାରମ୍ବାର ନିଶ୍ଚାସ ନେବାକୁ ପାଣି ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ କାରଣ ମୁଣ୍ଡରେ ହିଁ ତାହାର ନାସିକା ଥାଏ । ଏଭଳ ଜନ୍ମର କଥା ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଭାରତରେ ଶୁଣିଲୁଁ ସେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଏହି ଜନ୍ମର ନାମକରଣ ହେଲା । କେଉଁ ଭଷାରେ କହିଲେ ଜଳହଣ୍ଟୀ ତ କେଉଁ ଭଷାରେ ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ । ଫରସୀ ଓ ଜମୀନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ପୁରୋପୀୟ ଭଷା-ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସିନ୍ଧୁ-ଘୋଟକ ଅର୍ଥ ବୁଝାଉଥିବା ଶବ୍ଦମାନ

ତିଆର ହୋଇ ଏହି ଜନ୍ମର ନାମକରଣ ହେଲା କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ
ଭିନ୍ନ ଗୋଠିଲା । ଇଂରାଜିଭାଷା ଏହି ଜନ୍ମକୁ ସି ହର୍ଷ (Sea Horse)
ବା Water Animal ବୋଲି ନ କହି ସିଧାସଳଖ ଆପଣା ଭାଷା
ଉଚ୍ଚରକୁ ଏକ ଗ୍ରିକ ସମାସ୍ୟକୁ ଶବ୍ଦ ଆମଦାନୀ କଲା । ଶବ୍ଦଟିର ନାମ
ହେଲା ହିପ୍ପୋ-ପଟମୟ ଗ୍ରିକ ଭାଷାରେ ହିପ୍ପୋର ଅର୍ଥ ହେଲା ଜଳ,
ପକ୍ଷମୟର ଅର୍ଥ ହେଲା ‘ଜନ୍ମ’ ।

ଓଡ଼ିଆର ସେ ବ୍ୟାପ୍ତି ନାହିଁ—

ଇଂରାଜି ଭାଷା ପରି ଓଡ଼ିଆ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ; କାରଣ
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସେ ବ୍ୟାପ୍ତି ଆସିନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ କାଳ
ଏଠାରେ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସୁଗର ବଜ ଜଳାଶୟ । ଏଥୁ ଉଚ୍ଚରେ ସମୁଦ୍ର
ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାହାର ସମ୍ପାର ସଙ୍ଗେ ବୋଇଛି ବ୍ୟକସାୟରେ
ଯାହା ଟିକିଏ ସଂପର୍କ ଥିଲା ତାହା ବି କଟି ଯାଇଥିଲା । ବିଶେଷତଃ
ପଟ୍ଟଗୁରୀଜ, ଦିନାମାର, ଓଲନାଜ, ଫରସୀଓ ରଂବଜ ଜଳଦସ୍ମୟମାନକର
ଦାଉରେ ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ଦର ବାଣିଜ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଗଲା, ୧୮୩୬ ଶତାବ୍ଦୀର
ମୂଳ ବେଳକୁ ଯେଉଁ ସମୁଦ୍ର ଥିଲା ବୋଇତାଳର ମାଳପେତୁ
ତାହା ହୋଇଗଲା କଳାପାଣି । ଏପରିକି ଦରିଆ ପାରି ହୋଇ
ଦିଦେଶକୁ ଗଲେ କାତରେ ବାସନ କରଗଲା । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ଭାଷା
ଉଚ୍ଚରକୁ ନୂତନ କିଛି ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଉଚ୍ଚପାଦନ ପ୍ରଶାନ୍ତରେ ବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା ନାହିଁ । ସେ
କାଳର ଅରଟ ଗୀତ, ତତ୍ତ୍ଵର ପଢନ୍ତି କଣ୍ଠା, କମାରଶାଳ, ସେକାଳ
କ୍ରତ୍ତିକ କାରିଗରର କୁଟୀରଣିକୁ ଓ ପଥୁରିଆ ସୁଆଁସିଆଙ୍କର ନିହଣ
କାମ— ଏହା ଯେମିତି ପୂର୍ବରୁ ଥିଲା ସେମିତି ରହିଲା । ଏଥରେ କେବଳ
ଥିଲା କୌଳିକତା— ନଥୁଲା ନୂତନର ଉନ୍ନେଷ ; ତେଣୁ ନଥୁଲା
ମୌଳିକତା । ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟକୁ ତା'ର ପ୍ରେମସ୍ମୟାନିଧି କାଳର ସୁସ୍ପୁତ୍ର
ଉଚ୍ଚର ଉଠାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଫଳାରମୋହନ ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା
କଲେ, ତାହା ବି ମାଳମସଲା ଅଭବରେ ବେଶି ଦିନ ଜାଗରି ରଖି
ପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ପୁଣି ସୁସ୍ପୁତ୍ର ଉଚ୍ଚରେ
ପଡ଼ିରହିଲା ।

“ପଞ୍ଚଦଶ ଓ ଷୋଡ଼ିଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଂରାଜି ଭାଷାର
ଲେଖକଙ୍କର ପାଠକ ସାହାରଣଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅତି ସୀମିତ ଥିଲା । ଆଜିର

ତୁଳନାରେ ତ ଅତି ଶୁଦ୍ଧ ଥିଲା । କେବଳ ଏଇଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ସେ
ସେତେବେଳେ ଲୋକଫଣ୍ଡା ଅତି ଅଳ୍ପ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ କଥା ହେଉଛି
ପାଠକ ଫଣ୍ଡା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଡଣା ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡରେ ଲୁଟିନ ଭାଷାର
ଲେଖକ ସାରା ପଣ୍ଡମ ଦୁନିଆର ପାଠକ ପାଣରେ ପହଞ୍ଚି ପାରୁଥିଲେ ।
ତେଣୁ ଜାଣ୍ୟ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଗୋଟିଏ ରକମର ସ୍ଵାର୍ଥତବାଗ,
ଯାହା ପ୍ରାୟ ଅଧିପାଠ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଆଜି ଜଣେ ଆୟୁର୍ଲିଂଗ୍ରାମ ଲୋକ
ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ନ ଲେଖି ଗେଲିକୁ ଭାଷାରେ ଲେଖାଲେ ତା'ର
ଦେଶପ୍ରେମର ଉପ୍ରକାଶ ଯେଉଁ ଧରଣର ହୃଦୟା ସେତେବେଳେ
ଲେଖକ ଲୁଟିନରେ ନ ଲେଖି ‘ବଜାର’ର ଭାଷା [ଇଂରାଜି]ରେ
ଲେଖିଲେ ତାହା ଠିକ୍ ସେହି ଧରଣର ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ତେଣୁ
ଇଂରାଜି ଭାଷାର ଲେଖକମାନେ ସେ ବର୍ତ୍ତ ସନ୍ତ୍ରପ୍ତି ହୋଇ ସାଧାରଣୀୟ
ଲେଖମା ଚଳାଉଥିଲେ ଏଥରେ ବିସ୍ମୃତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ।”

[ଭାଷାର ବାଜି [ଦି ଲଙ୍ଗୁଏଲ୍ ବାର]
ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଗ୍ରୋଭ । କୋଡ଼ିଏ ପୃଷ୍ଠା]

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦଶା ଏହି ଦଶା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନାୟ ।
ସେଥିପାଇଁ ବଢ଼ି ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଆସେପ କରି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ
“ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବ କାହିଁକି ?” ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସେଉଁ
ଯୁକ୍ତି ଥିଲା ସେ ଯୁକ୍ତି ଏବେ ବା ବଳବତ୍ତର ରହିଛି । ଠିକ୍ ସେହିଭବି
ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ସେ କାଳର ଇଂରାଜି ଲେଖକମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିର
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ।

ଇଂରାଜି ଭାଷା ଉତ୍ତରାୟରେ ଲେଖା ଅଛି, ବିଷ୍ଣୁବାଦ ଇଂରାଜି
କବି ପ୍ରେନଥର ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁବାଦ ‘ଫେଆର କୁଇନ୍’
ବା ‘ପରାମର୍ଶ’ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ଇଂରାଜି
କବିତା ସହିତ ଗୋଟିଏ ଫରାସୀ ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ କରି ରଖିଥିଲେ ।
ତାଙ୍କବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଣୀ ମହାଦେଵ ଇଂରାଜି ଭାଷା ଜାଗୁନଥିଲେ ।
ତେଣୁ କବି ପ୍ରେନସର ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର କବିତା ବହୁଟି ରାଣୀଙ୍କୁ
ଦେଖି ଦେବାକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଫରାସୀ ଅନୁବାଦଟି
ହିଁ ରାଜସମ୍ରକ୍ଷଣ ରୂପ ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜାତପ୍ରେମ ବା ମାତୃଭାଷା
ପ୍ରେମ ବଶରୁ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉ ତାଙ୍କ
ପାଖରେ ଅସଲ ମୂଳ ଇଂରାଜି କବିତା ବି ଥିଲା । ରାଣୀଙ୍କୁ କବିତା

ବହିଟି ରେଟି ଦେଲୁବେଳେ ଜାଣରେ ବା ଅଜାଣରେ ଇଂରାଜି କବିତା ବହିଟି ବାହାର ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଠୁଁ ରାଣୀ ତାକୁ କହିବା ଆଜ୍ଞା ହେଲେ “କବିବର, ସେ ବହିଟି ଫୁଣି କ'ଣ ?” କବି ସ୍ନେନସର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୋଚରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ “ମହାରାଣୀ ସାହେବା, ଏଠା କିଛି ନୁହେଁ । ଆମର ଏଠାର ବଜାର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଆମର ଏଠା ଭାଷାରେ ଏହି ଫରାସୀ କବିତା ବହିଟି ଅନୁବାଦ କରି ଦେଇଛୁ ମାସ !”

ସ୍ନେନସରଙ୍କର ସମୟର ବଢ଼ୁ ବର୍ଷପରେ ଇଂରାଜି କବି ତ୍ରୀଇତ୍ତେନ୍ ତାଙ୍କର ‘ଟ୍ୟୁଲସ ଓ ଫିସେଡ଼ା’ ନାମକ ବହିର ମୁଖ୍ୟକର୍ତ୍ତାରେ ଲେଖିଥିଲେ “ଶ୍ରାବନ୍ଧୁର ଜାଣନ୍ତ, ଆମେ ଯେତେ ଅସର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଲେଖୁଁ ବା କହୁଁ ନା କାହିଁକି, ତଥାପି ମୁଁ ମୋର ଇଂରାଜି ବିଷୟରେ ବେଶ ସରେତନ ଅଛି । ବେଳେବେଳେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ଯେ, ଶାରୀ ଇଂରାଜିର ଆବରଣ ତଳେ ଆମର ନିଜର ହୃଦୟ ପ୍ରସ୍ତୋଗରେ ଲେଖିଛି ବୋଲି ମନମୋଟ କରି ମୁଁ ଭୁଲ ବ୍ୟାକରଣ ଆଉ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକ କଥା ଲେଖୁନାହିଁ ତ ! ମୋର ଏହି ସନ୍ଦେହ ଦୁର କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଇଂରାଜି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସଦାବେଳେ ଲାଟିନରେ ଅନୁବାଦ କରି ପକାଇଥାଏ । ଏଭଳ ଭାବରେ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଆହୁର ସୁତୃତ ଭାଷାରେ କି ଅର୍ଥ ହେଉଛି ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।”

ବ୍ୟାକରଣ ଷେଷରେ—

ବ୍ୟାକରଣ ଷେଷରେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସମ୍ଭୁତ ବ୍ୟାକରଣ ଥିଲା ଏକଛଦାଧ୍ୟପତି ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ଥିଲା ଲାଟିନ ବ୍ୟାକରଣ । ଅୟାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଜଣେ ଇଂରାଜ ବିଷ୍ଵାକରଣିକ ଇଂରାଜ ବ୍ୟାକରଣରେ ଲାଟିନ ସଂଜ୍ଞା-ପ୍ରକରଣ ରଖିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି କରି କହିଥିଲେ “କେହି ଲୋକ କହି ପାରିବ ନାହିଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ତାକୁ ଆଉ କୌଣସି ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ନପାରେ ବୋଲି । ତେଣୁ ଉଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଇଂରାଜ ମୁକକଥା ଏପରି ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରଯୋଜନ ଯେଉଁକି ଅନେଭାଷା ଶିଖିବା ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତ ସହଜ ହେବ । [ଇଂରାଜ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ—ଉଚ୍ଚିତ୍ତ ଓୟାର୍ଟ୍]

[୧୭୭୯] ଠିକ୍ ଏହିପରି ଲିଖିଲେ ମରେ ତାଙ୍କର ଇଂରାଜି ବ୍ୟାକରଣ [୧୭୯୫]ରେ ଲାଟିନ ବ୍ୟାକରଣକୁ ଅବିକଳ ଥୋଇ ଦେଉଥିଲେ । ଠିକ୍ ଯେପରି ସମ୍ବୃତ ବ୍ୟାକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ କାଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷା ଶିଖା କରିବା ସହଜ ହେଉଥିଲା ଠିକ୍ ସେପରି ମରେକର ବହି ବି ବେଶ ଉପଯୋଗୀ ହେଉଥିଲା । [ଓଡ଼ିଆରେ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥେ ବି ଏଭଳ ଅବିକଳ ସମ୍ବୃତର ଅନୁସୂରଣରେ ଏକ ବ୍ୟାକରଣ ଲେଖିଥିଲେ] ତେବେ ବି ସେ କାଳରେ ଇଂରାଜ ଭାଷୀ ଲୋକେ ଏହି କୁସିମ ପରିଚି ପ୍ରତି ବାତସ୍ବୃତ ଥିଲେ ଓ ଇଂରାଜ ଭାଷାର ଭାବ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟାକରଣ ରଚନା ପାଇଁ ଜଗର ଧରୁଥିଲେ ।

ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଭାଷାରେ ଏକ ଧାରଣା ବଳବତ୍ତର ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ଶାଖି ବା ‘ବ୍ୟାକରଣଶୁଣ’ ଗଢ଼ଣ ଆଛି । ଏହି ଗଢ଼ଣଟି ସ୍ଵଭାବସ୍ଥିତ । ଏହି ଗଢ଼ଣ ସହିତ ପ୍ରତଳିତ ଧାରା ବା ଚଳନ୍ତି ଭାଷାର କୌଣସି ସପରକ ନାହିଁ । ଯାହା ଥିଲା, ରହିଛି, ରହିବ । କାଳ ବା ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହା ଦିନରେ ଟିକିଏ ବି ମଳଧୂଳି ଲଗାଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଏହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ନୁହେଁ । ଏଭଳ ଗୋଟିଏ ତତ୍ତ୍ଵ ବି ରହିଛି । ଏହି ତତ୍ତ୍ଵବାସମାନଙ୍କ ମତ ସେ ସବୁ ଦେଶରେ ବା କାଳରେ ଭାଷାର ଶାସ୍ତ୍ରମାନେ ଭାଷାର ସଂହାର କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଶାତ ଓ ଆନନ୍ଦମଣ୍ଡଳ ଭାଷାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । ଏହି ସଂହାରକମାନେ ହୃଦୟ ବିକୃତମନା ନତ୍ରୁବା ଆଳୟପରାପୁଣା । ହୃଦୟ ଏମାନେ ଯହୁମାନ କଦର୍ମ୍ୟ ଲେଖକ, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରତି ଶାତର ନାହିଁ । ନୋହିଲେ ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଲୋକେ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଆପଣାର ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ପାଇଁ ନଜର ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କଥା ପ୍ରତିଦେଲେ ବି ଯେଉଁ ଭାଷାମାନେ ଆଜି ଶୁଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱବିଜ୍ଞାତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭାଷା ସେହି ଭାଷାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ବି ଏଭଳ ତତ୍ତ୍ଵକୁ ଗ୍ରହ୍ୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

“ଆଜି ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ କୌଣସି ଲେଖକ କିନ୍ତୁ ଲେଖିଲା-
ବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଧାରଣା ପ୍ରତି ଦ୍ରୋହାତରଣ
କରିବ ହିଁ କରିବ । ନ କର ଉପାୟ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶର
ଓ ରଚନା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି ତାକୁ ଜରି ରଖି ଲେଖି
ବସିଲେ ଲେଖନା ଚଳାଇବା ଅସମ୍ଭବ । କଥୁତ ବା ଲିଖିତ ଭାଷାର

ଏହି ପ୍ରଦୟମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଓ ପରିଷର-ବିଜ୍ଞାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ମାନି
ଚଳିବା ଲୋକ କାଳଫିମେ ଦେଉବ ଯେ କହିବାକୁ ବା ଲେଖିବାକୁ
ତା'ର ଆଉ କୌଣସି ଭାଷା ନାହିଁ ।]

[ଦ ଶ୍ଵାର୍ଗ୍ରାନ୍ତ ପୁସ୍ତକ—ଟି: ଆର: ଲାଭନ୍ସ ବର]

ଆଣି ଓଡ଼ିଆ—

ତେବେ ବି ଲୋକେ କହିଥାଆନ୍ତି, “ଖୋରଧା, ବାଣପୁର ଓ
ଘୁମସରର ଓଡ଼ିଆ ନିରୁତୀ ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ ।” କିନ୍ତୁ ଏଭଳ ଧାରଣା ଭୁଲ ।
ଏହି ଧାରଣା ବିନୁତରେ ଆମ ଆଗରେ ପାରଳାଖେମଣ୍ଠି, ତାଳରେ,
ଅନୁଗୋଳ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବା ସମ୍ବଲପୁରର ଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟ ଛୁଟା ହେବ ।
“କେଉଁଠି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ରଂଗା କହନ୍ତି ? ପ୍ରାନସର କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ
ସବୁଠୁଁ ଖାଣି ପରସି ଭାଷା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ? କେଉଁଠି ବିଶୁଦ୍ଧତମ
ଜର୍ମନ ଭାଷାରେ ଲୋକେ କଥା କହନ୍ତି ? ଏହି ସଂଧାନରେ ‘ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ’
ବା ‘ଖାଣି’ ଶବ୍ଦର ମାନେ ହେଲା ପରିବା ଲୋକର ମନରେ ଗୋଟେ
ବଢିମୁଲ ଧାରଣା ଅଛି ଯେ, କେଉଁଠି ହେଲେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ଵାର୍ଗ୍ରାନ୍ତ ବା
ସବୋଜ୍ଜ୍ଵଳ ବୋଲି ଅଛି ଯାହାର ବଡ଼ତି ବା ମଞ୍ଚାଗତ ବିଶୁଦ୍ଧତା
ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏଭଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତର ହେଉଛି
‘ସବୁଠୁଁ ଭଲ ସ୍କଟ-ରଂଗା ସ୍କଟଲେଣ୍ଟରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ସବୁଠୁଁ
ଭଲ ଆମେରିକାନ-ରଂଗା ସୁନ୍ଦର୍ମୁଖ ଆମେରିକାରେ ହିଁ କୁହାଯାଏ ।
ବିଶୁଦ୍ଧ ଲଣ୍ଟନ-ରଂଗା ଲଣ୍ଟନ ସହରରେ ହିଁ ମିଳିବ । ସବୁଠୁଁ ନିଭୁଲ
ପାରିସୀଯ ପରସୀ ଭାଷା ପ୍ରାରମ୍ଭ ସହରରେ ଚଳେ ଓ ଆରକ୍ଷ ଭାଷାଯୁ
ଜର୍ମନ ଅଣ୍ଟିପ୍ରାର ଭାଷା-ସହରବାସୀ ହିଁ କହନ୍ତି’ ।”

[କଥ୍ଯତ ରଂଗାର ବ୍ୟାକରଣ—ପାମର ଓ ବ୍ଲାଣ୍ଟଫୋର୍ଡ]

ଅନ୍ୟ କଥାରେ ଖାଣି ରଂଗା ବା ପରସୀ ବା ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ
ବୋଲି କୌଣସି ଭାଷା କେଉଁଠି ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ଭାଷାର କୌଣସି
ଅଞ୍ଚଳ ବିରୂର ନାହିଁ । ଏଭଳ ଅଞ୍ଚଳ ବିରୂର କରିବା ବିଜ୍ଞାନର
ତ୍ରୋହାତରଣ । ଭାଷା ହେଉଛି ଲୋକମୁଖର ବାହନ, ଲୋକାଗ୍ରରର
ପ୍ରକାଶ । ତେଣୁ ଲୋକ ପ୍ରତିକିତ ଜୀବନ୍ତ ଭାଷାକୁ ହିଁ ବ୍ୟାକରଣ
ଅନୁସରଣ କରିଥାଏ । ଆଗେ ଆଗେ ଭାଷା, ପଛେ ପଛେ ବ୍ୟାକରଣ ।

ତେବେ ବ୍ୟାକରଣର ପ୍ରୟୋଜନ ? ଶୁଣିବାୟୁମାନଙ୍କର
ନାକଟେକା ଓ ଭ୍ରମ୍ଭୁଟୀ ବ୍ୟାକରଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । “ବ୍ୟାକରଣ

ପାଠର ପଦ୍ଧିଲି ଉଦେଶ୍ୟ ହେଲା ଭଣା କିଷ୍ମୁକ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସରାନ । ଯାହା ଅଛି ତାହାକୁ ବିଦ୍ୟିତ କରିବା , ବିଧାନର ଖୁଅରେ ଥୋଇବା । ଯାହା ହେବା ଉଚିତ ତାହା ଥୋଇବା ମୁହଁ । ଯାହା ହୋଇଛି ବା ହୋଇ ଯାଉଛି ତାହାର ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା । ଭଣାର ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରରରେ ଯାହା ଥିଲା ତାହାକୁ ମୂଳ କରି ରଙ୍ଗ ବାକ୍ୟ ସବୁକୁ କାଟିଛି କରିବା ନୁହଁ ।”

[ସୁଇଟ—ନିଜ ଇଙ୍ଗଲିସ ଗ୍ରାମାର (ନୂତନ ରଂଗା ବ୍ୟାକରଣ)]

ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନର ସ୍ଵର—

ଓଡ଼ିଆ ଭଣାର ଯେଉଁ କେତୋଟି ଅଭିଧାନ ଅଛି ସେ ସବୁରେ ଓ ସବୋପରି ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦୟାଜଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଭଣାକୋଣରେ ଦେଶଜ, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ବିହୁଥିବା ଶରର ଅବତାରଣା କରସାଇଛି । ଏପରି ହେବା ଅଭିଧାନ ସୁର ପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଭଣା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଠିକ୍ ନୁହଁ । କାରଣ ଦିନୁ ଦିନ ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଏହି ପ୍ରକାର ଦେଶଜ, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମୀ ବା ଦକ୍ଷିଣୀ ଶର ବିନ୍ଦ୍ୟାସର ଧାର ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ଭଣାର ଏକମାତ୍ର ମାପକାଠି ହେଲା ତାହାର ସାବଜମାନତା । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଶର ବା ପଦବିନ୍ଦ୍ୟାସ, ଯେଉଁକି ସାବଜନମା, ତାହା ସେବିକି ସାଧାରଣ ; ତେଣୁ ତା ଉପରେ ଦେଶଜ, ସମ୍ବଲପୁର ବା ଗଞ୍ଜାମୀ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଷ୍ଠି ଗତ ଅପବାଦ ଯୋଗାଏ ନାହିଁ । ବରଂ ଏତଙ୍କ ଅପବାଦ କେବଳ ଭଣାର ଫଳକ୍ଷେତା ପ୍ରକାଶ କରେ । ଓଡ଼ିଆ ଶର ଓ ବିନ୍ଦ୍ୟାସ ଧାରରେ ପାଞ୍ଚରମୋହନଙ୍କ ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଗଢି ଶୈଳୀର ଏକ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଧାର ପିଟାଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଲେଖାରୁ କିଛି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏଠାରେ ନିଆୟାଇପାରେ । ଏଥୁ ଭତ୍ତୁ ବଢ଼ି ହରପ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ହମେ ଲେପ ପାଇ ଯାଉଛି ।

୧ । “ଉଜ୍ଜଳ ସାହିତ୍ୟ ଷ୍ଟେସରେ ନାନାଦି ସାହିତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବିଦ୍ୟମାନ । ତାହାର ଫଳ୍ୟା ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା । ଉନ୍ମାନୁ ଅଧିକାଂଶ ଅନାୟାସଜାତ ଓ ବନ୍ୟ । ସଯତ୍ବବନ୍ଦିତ, ସୁରକ୍ଷାମୋଦି, ଅମୃତ ଫଳସ୍ତ୍ରାବୀ ବୃକ୍ଷ ବିରଳ କହିଲେ ଚଳେ ।”
(ବୁଜସୁନ୍ଦର ଦାସ—ବିପିନବିହାର ରାମୁକର ଚର୍କ ବିଜ୍ଞାନର ଭୂମିକା)

୨ । “ତଥାସି ସେମାନେ କୋଣାକ୍କୁ ପୃଥିବୀରୁ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ବୀକାର କରି ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ କୋଣାର୍କ ପୃଥିବୀର ପ୍ରବର୍ଣ୍ଣମାରେ ଏତେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ଲାନ ଲଭ କରିଅଛି ତାହା ତଡ଼କାଳୀନ ଉଚ୍ଚକୀୟମାନଙ୍କ ଦାର ନିର୍ମିତ ବୋଲି ସ୍ବୀକାର କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପଥରେ ସ୍ଵାଭାବିକ ନ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର କୋଣାର୍କର ଅବୟବରେ ସେମାନଙ୍କ ବଜୀୟ ଶିଳୀର କରିବାକୁ ବା ମୁଣ୍ଡଲମାନ କାରିଗରର ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟ-ବିଚକ୍ଷଣତା ଦେଖିପାରି ନାହାନ୍ତି ।”

ଗୌଦାବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ର—କୋଣାର୍କ ବର୍ଣ୍ଣନ (ଉଚ୍ଚଲ ସାହିତ୍ୟ ୧୯୧୧)

୩ । “ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚତ ବୋଲି କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାଧନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ତାହାର ‘ହେବୁ’ ଶକ୍ତି ଶୁଭ୍ୟକଳବତୀ ହୋଇ ଉଠେ ସେତେବେଳେ ନାମା କୁଣ୍ଡଳୀ, କୁତ୍ରକ ଆସି ଦାର ରେଧ କରେ । × × × × ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ସମାଜର ଅଛୁ’ ଶକ୍ତି ନିକଟରେ ସମାଜପ୍ରତି ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ମନସ୍ତିଳ ‘ହେବୁ’ ଶକ୍ତି କି ଅନିଷ୍ଟତକର ! ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

[ମଳଦର୍ଶ ଦାସ—‘ଅଛୁ’ ଓ ‘ହେବୁ’ ଉଚ୍ଚଲ ସାହିତ୍ୟ ୧୯୧୦]

୪ । ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀରୁ ଯେଉଁମାନେ ଭାଗ୍ୟକମେ ଏ ବିଷରଙ୍ଗକୁ ଉଠନ୍ତି ସେମାନେ ମୁକ୍ତିଶୀଳା ବା ବୈତରଣୀ ପାଞ୍ଚଦାନ ଘୋକତା ବେଳକୁ ଏ ଦୁର୍ଲଭ ପଦ ପ୍ରତି କରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ତ ଦେବ-ଦୁଲ୍ହନ ପଦ, ସେଥିରେ କାହାର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ଦିଅଁଙ୍କ ଗଛରେ କୁରାଢି ଲଗାଇବାକୁ ପ୍ରମତ୍ତା କାହାର ? ଏହଠାରେ ଯୋଗ୍ୟତା କାଢ଼ିରେ ଏମାନେ ଧକ୍କା ପାଆନ୍ତି ।

ଗୋପଦ୍ବଧୁ ଦାସ—ସମାଜ ୫୩ ୨୭

୫ । ପାଞ୍ଚପତକର ଗୋଟିଏ ଭାର୍ଯ୍ୟା । ଏହା ଅନେକକୁ ଆଚମ୍ଭିତ କୋଧ ହେବ କିନ୍ତୁ ଆଚମ୍ଭିତ ଲାଗିବାର ଏଥୁରେ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଦ୍ରୋପିତାକର ପାଞ୍ଚପତି କ୍ଷପରି ହେଲେ । କହେ, ତେବେ ଶୁଣ । ତାଙ୍କର କଥାତର ତ ମହାଭାରତ ପରି ଏହେ ପୋଥ । × × × × × × × × ଗାରାଷା ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ, ମହାସଙ୍ଗ ।

ସ୍ଵାମୀମାନଙ୍କର ବିଭବ ଦେଖି, ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଦ୍ରୋପିତାଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ଉପରେ ଧରିଲ ନାହିଁ ।

ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର—ଦ୍ରୋପିତା

୭ । କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ଦରତ୍ର ସୁପ୍ରୀବଶୀୟ ଷଷ୍ଠିଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ ! ଉଦର ପୋଷଣର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି କଲେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦରେ ଗାନ୍ଧିରଙ୍ଗା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଗାନ୍ଧି ଜଗିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ବଢ଼ି ସହଜ ନୁହେଁ । ସଦାସବଦୀ ଗାନ୍ଧିବାବୁଶଙ୍କତାରେ ନଜର ଥିବ ନଚେର କାହା କିଆରିରେ ଖେଦା କଲେ ସେ ଆସି ମାରଧର କରିବ । ଏଣେ ମନଦେଇ ଗାନ୍ଧିମାନଙ୍କୁ ପେଟପୂର୍ବ କରି ଚରେଇବାକୁ ହେବ ନଚେର ଆଉଳ କହିବ, ମୋ ଗାନ୍ଧି ଗାଇବା ବିନା ହାରିଗଲେ ।

[ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ—ପ୍ରାଚୀନ ଉଚ୍ଚଳ]

୮ । ପୂରୁଷକାରର ପଦପ୍ରାପ୍ତରେ ସିରି ଲୁଣ୍ଠିତ । ଏହି ସିରି ଆକୃଷ୍ଣ ହୋଇ ସାଧନାର ଗଳାରେ ବରମାଳ୍ଯ ପିନାଇ ଦେବା ସ୍ଵାଧୀକି । ଶତଭୂଷଣ ରାୟ—ଉଚ୍ଚଳ ସାହିତ୍ୟ

୯ । କାମୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନ ପଠାଇ ଅକାମୀ ଲୋକଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେପରି କେହି ଗଲାକଟା ନ ଯାନ୍ତି । ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ପାପିକା ୧୩୫୧୭

୧୦ । ସେମାନେ ନିଜେ ତୋଟିକଟା ନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ତୋଟି କାଟିବାକୁ ବନ୍ଦିଲୁବେଳେ ତା'ର ଦୁରଭ୍ୟକ୍ଷ ବୁଝିବାର କ୍ଷମତା ତାଙ୍କର ତ ଥିବା ଗୁରୁ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ—ସମାଜ

ନଈ କେ କାଙ୍କ—

ଶୁଣାଯାଏ, ସେ ବର୍ଷ କଟକରେ ଉଚ୍ଚଳ ସମ୍ମିଳନାର ଅଧିବେଶନ ବସିଥିଲା । ସେହି ସମ୍ମିଳନାର ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ । ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମିଳନାକୁ ଗଲନେଇକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଆନ୍ତ୍ରେ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗଞ୍ଜାମ ରଜନେଇକ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ସାମିଲ ହୋଇନଥାଏ । ଗଞ୍ଜାମରୁ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଆଉମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥାଆନ୍ତି ଶତଭୂଷଣ ରଥ । ସମ୍ମିଳନ ସରଳ ପରେ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କର ଯିବାର ପାଇ ଆସିଲା । ତେଣୁ ଶଶି ରଥେ, କାସେ ଆପଣେ [ଗୋପବନ୍ଧୁ]ଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦା ହେବାକୁ ଆସିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ସଙ୍ଗୋଳା ସଙ୍ଗୋଳ ପରେ ପରୁରିଲେ “ଆପଣ କ’ଣ ଆଜି ଗୁଲିଯିବେ ।” ଏକଥା ଶୁଣି ଶଶି ରଥେ ତ କାବା ! ମନେ ମନେ ପାଞ୍ଚଲେ କଟକକୁ ଗଞ୍ଜାମ ତ ଖଣ୍ଡେ ଦୁର ବାଟ ନୁହେଁ । ଦେଢ଼ିଶ ମାଇଲ କାନ୍ତର ବାଟ । ଏତେ ବାଟ ଗୁଲିଯିବି ବୋଲି କପରି ଦାସେ

ଆପଣେ ଭାବୁଛନ୍ତି ? ସେ ପ୍ରକାଶରେ କହିଲେ, “କ ଅଭିଗ୍ୟ କଥା । ଟିକଟ ବାନି ଗାଡ଼ିରେ ଯିବୁ । ଗୁଲି କରି କେଣେ ଯିବୁ ହେ ।” ଏହି କଥା ସେତେବେଳେ ଏକ ହସଦୂଷ୍ଟିର କାରଣ ହୋଇଥିଲା ଓ ଆଜିଯାଏ ବି କଥମା ହୋଇ ରହିଛି ।

ପୁଣି ଶୁଣାଯାଏ ସାବକୁ ବନ୍ଦ ଗଢ଼ା ହେଲାବେଳେ ସମ୍ବଲପୁର ବାସୀ ଆପଣା ଅଞ୍ଚଳର ହଜାର ହଜାର ସାରସୋତ ଷେତବାଡ଼ି ଓ ଗାଁଗଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବୁଢ଼ିଯିବାର ଆସନ ଆଶଙ୍କାରେ ଖୁବ୍ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଉଚନ ଯୋଗାଇବାର ଉପାଦାନ ଥିଲା ସମ୍ବଲପୁରର ଲୋକଭଣ୍ଡା । ମନେପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ସାବଳକ ଲୋକଙ୍କୁ ଅପର ପରିଚୟ କରଇବା ପାଇଁ ଲୋକାକ୍ ସାହେବଙ୍କ ପରିଚିର ଗୋଟିଏ ଗୁର୍ଟର ପ୍ରତଳନ ଥିଲା । ସେବି ଗୁର୍ଟରେ ପ୍ରଥମ ପାଠ ଥିଲା, “ବିଲୁଆଟିଏ କିଆବାଡ଼ ପଛଆଡ଼େ ଧାଇଁ ଧାଇଁ କରି ପଲେଇଲା ।” ଖାଣି ସମ୍ବଲପୁରା ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଲୁଆକୁ କହନ୍ତି କୁହୁଆ; ‘କିଆବାଡ଼’ କ’ଣ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କିଆପୁଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋସନ୍ତି । ‘ଧାଇଁ ଧାଇଁ’ କୁ ସେମାନେ କହନ୍ତି ‘ନରଦି ନରଦି’; ପଲେଇଲାକୁ ସମ୍ବଲପୁରରେ କହନ୍ତି ‘ଘଗଳ’ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖିତ ଭଣ୍ଡା ସହିତ ସମ୍ବଲପୁରା କଥୁତ ଭଣ୍ଡାରେ ସମ୍ବର୍କ ଅତି ଶୀଖ ଏକଥା ପ୍ରମାଣ କରିବାର ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା । ଯାହା ଫଳର ସମ୍ବଲପୁରର ବିଷ୍ଟତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁଢ଼ାଇ ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟାଦାଉ ଲାଗବ କରିବାର ଯୋଜନାକୁ ସମ୍ବଲପୁର ବାସୀଏ ବିନା ବିଧାରେ ବିରୋଧ କରିପାରିବେ ।

ଏବେ ଓଡ଼ିଆ ଭଣ୍ଡାରେ ନଈକେ ବାଙ୍କ ଓ ଦେଶକେ ଫାଙ୍କ ରହିଛି । କେଉଁ ଭଣ୍ଡାରେ ବା ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯେପରି ପରିପ୍ରରର ଭଣ୍ଡା ଶୁଣିଲେ ବିଚିତ୍ର ଚମକ ଲାଗୁଥିଲା, ଯେପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ନୁଆ ନୁଆ, ଏବେ ତାହା ବହୁ ପରିମାଣରେ କଟିଛି । ଏବେ କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱରର ଲୋକେ ବି କହୁଛନ୍ତି । ‘ମୁଁ ପଳାଇଛି ।’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ମୁଁ ଯାଉଛି ।’ ‘ସବି, କି ବ୍ରତ କରି ବର ପାଇଲୁ । ସେବି କେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ମନାଇଲୁ ।’ ‘ବର ପାଇଲୁ’ ‘ପୁଆ ପାଇଲୁ’, ‘ପୁଣ ପାଇଲୁ’ କିନ୍ତୁ ‘ତି ପାଇଲୁ ?’ ନୁହେଁ ‘ତି ମିଳିଲା ?’ ଥିଲା ଗଞ୍ଜାମର ବୁଢ଼ ପ୍ରମ୍ପୋଗ । ଏବେ ସବୁଠାର ଓଡ଼ିଆଏ

‘ଶିତି ପାଇଛି ।’ ଓ ‘ଭୁମର ଶିତି ମିଳିଛି’ ଉଭୟକୁହୁ ବହୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଏକଥା ବି ନିସନ୍ତେହ ଭାବରେ ଧରି ନିଆୟାଇପାରେ ଯେ ବହୁ ସମ୍ବଲପୁଣୀ, ଗଞ୍ଜାମୀ ଓ ବାଲେଶ୍ଵର ଶର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସାବଜମାନ ଶବ୍ଦରେ ପରିଣତ ହୋଇପିବ ଓ ଆଜି ଯାହା ଆଞ୍ଚଳିକ ବା ଜିଲ୍ଲାଗତ ଶବ୍ଦ ମନେ ହେଉଛି ତାହା ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ହେବ ।

ଏକ କାଳରେ ଯାହା କେବଳ ପୁଣୀ, ପୁମୁସର ଓ ଖୋର୍ଦ୍ଦାର ଲେକଙ୍କର ରୂପ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲା ତାହା ଏବେ ସାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ବଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଯେପରି—

କ] ‘ଅନ୍ତି ବିହୁନେ ହଂସ ହାନି ଯୋଗ ସାଧବୁ କାହା ଘେନି ।’
ଖ] ତୋ ଆଉ ମୋ ମହିରେ ସେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ।

କିମ୍ବା

ତାକୁ ମୋତେ ମହି କରି ସେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ।

ଗ] କଟକକୁ ନିକଟ, ପରୀକୁ ଦୂର ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଘ] ମିକ୍ରୋଆକୁ ଉପରକଣ୍ଠା ଡଳକଣ୍ଠା କର, ଙ] ନନ୍ଦ ବଡ଼ିକୁ ଦିଅଙ୍କ ରଣ, ଚ] ଯେସାକୁ ଦେସା, ଛ] ଭଲ ଫୋଟକୁ ଆଟା (ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଏକ ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ୍ ‘ଆଟା’ ହେଉଛି ଦୋକାନର ନାମ) ଜ] ଗାଁର ଚାରିଦିଗକୁ ପାହାଡ଼ ଦିଶୁଛି, [ଝ ମୋହର କର୍ମକୁ ପ୍ରଭୁ ଚଟକା ପଥୁଣ୍ଠା ହେ, ତନିବେଳ ଶାଏ ବୋଲି ପଡ଼ିଥାଏ ହୁରି ହେ, ଞ] କଥା କାଳ କାଳକୁ ରହିପିବ, ଟ] ସାତ ପୁରୁଷକୁ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିଛୁ, ଠ] ତାଙ୍କୁ ଆମକୁ ବଡ଼ ସ୍ନେହ, ଡ] କେଳବୁଡ଼କୁ ନାହା ବଡ଼ମୁଳ ନାଶୀ ଠାରେ ଲାଗିଲ (ଫଳାରମୋହନ), ଢ] ଦିନକରେ ପାଠ ସରିଲ, ଣ] ତା ତୁଲେ ମର୍ଗଲ ? ତ] ଏଇ କଥାକୁ ନାଆ ମେଳ ଦେଲ କଲିକତାକୁ, ଥ] ସେଥିକ ଆମକୁ କି ଲୋଡ଼ା ? ଦ] ମୋ ନିଦ କେଣେ ଦେଲୁ ଭାଙ୍ଗ ? ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗୀ, ଧ] ମୋ ତହୁ ଡେଙ୍ଗା ରାମ ଶାଢ଼େଗା ହେବ ବୋଲି ମନେ ପାହୁଛି, ନ] ଆମ ଜାତିଟାକୁ ଭୁମେ ଅର୍ତ୍ତାଶୀଆ କୃତିକଟାରୁ ଆହୁର ବେହାର କରି ରଖିଛି, ପ] ପୋଥରେ ଲେଖିବାରେ ଭୁମର କୁତେଇ ନାହିଁ, (କାର୍ପଣ୍ୟ ନାହିଁ) (ଗୋପାଳ ପ୍ରହରିଜ , ଫ] ଯେବେ ଆମେ ତୁଟ ସଙ୍ଗେ ପଟ ପକାଇ ନପାରିବୁ (ଗୋପାଳ ପ୍ରହରିଜ), ବ) ସେବୁଡ଼କ କେହି ଉଦ୍ଧା ଉଦ୍ଦେଶ ହେବ ନାହିଁ, ଭ] କଷ୍ଟ ପଡ଼ି ବେଜଗାର କରିବାରୁ ଯାହାର ସାହସ ଅଛି (ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ), ମ) ଘୋଡ଼ାକୁ ଛୁଟେ ମାରିବାକୁ ସେ

ଏକବରିକି ବାଇବଜ୍ଞ ହୋଇ ଉଡ଼ି ପଳାଇଲୁ (ପ୍ରଦୟନ), ଯ] କି
ସଜାତ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ିକା ସେଇଠେଇଁ ପଦାଧିଗଲେ, ର] ସେ ମତେ ବାଘ-
ବଜାଶା ଖେଳରେ ଜଣିବ ତାକୁ ମୁଁ ବାହା ହେବି ବୋଲି ହାରଜେବି
ମାର ବସିଛି, ଲ] ବୁଢ଼ି ଗାଇକୁ ବୁଢ଼ି କହନ୍ତି, ବ] ଏଥପାଇଁ ଆମ ବଡ଼
ବଡ଼କେ ଗୋରୁକୁ ମାଆ, ବୋଲି କହି ଯାଇଛନ୍ତି, ଶ] ଏହି ମାଲପାରେ
ମାଛ ଭଜା ହୁଏ ଓ ଏହା ଶାଇବାକୁ ସୁଆଦିଆ, ଷ] ସୁମାତଙ୍କର ମସି
ଗଢ଼ିଲୁ ଓ ଦଶ ମାସ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜନ୍ମ କଲେ ।
(ପ୍ରଦୟନ)

ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରୟୋଗର ବିଶେଷତ୍ଵରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ
ଗୋପବନ୍ଧୁକୁ ଦାନ ଅତୁଳମାୟ । ଆଗରୁ କୁହାୟାଇଛି ଏହାର କାରଣ
ଥିଲା ଗୋଟିଏ ଓ ଏକମାତ୍ର । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଲେଖିଲା ଦେଲେ, ବିଶେଷତଃ
'ସମାଜ' ରେ ଲେଖିଲା ଦେଲେ ତାଙ୍କର 'ସମାଜ'ର ଆଖି ପାହାନ୍ତା ଓଡ଼ିଆ
ଲୋକଙ୍କୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଭାଷା ଥିଲା ଏକ
କଥାରେ ଲୋକଭାଷା । ଅନେକେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧାରଣା କୁରୁଥିଲେ ଯେ
କଠିନ ଓ ବାଜମାତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିଷୟ ଲୋକଙ୍କ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରି-
ବାରେ ଭାବର ଗାନ୍ଧୀମ୍ୟ ନସ୍ତି ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଗୋପବନ୍ଧୁକୁ ର
ଗଦ୍ୟ ପମାଣ କରିଛି ଯେ ଏଉଳି ଧାରଣା ଭୁଲ, ଗୋପବନ୍ଧୁକୁ ର
ପରିଷ୍ଵା ଅଛି ବୋଲି ଯେ ଏକଥା ମନେ କରାଯାଉଛି ତାହା ନୁହେଁ ।
ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡରେ ଏ ଦିଗରେ ଗୋପବନ୍ଧୁକୁ ର ଗଦ୍ୟର ଯଥୋତ୍ତମ ଆଲୋ-
ଚନା ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ ତଳେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ଜୀବନର ଗଦ୍ୟ ଭାଷା

ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ଜୀବନରେ କେତୋଟି କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟଶୀୟ । ତାହା
ବିଲୁଚ ଶାସନ ପରେ ଶୁଭ୍ୟ ହୋଇଛି । ଯେ କେହି ଶବର କାଗଜର
ଦୂଷା ଖୋଲିଲେ ଏହାହିଁ ତାହାର ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ଏ ଭିତରୁ ପ୍ରଧାନ
କେତୋଟି ହେଲା —

୧) ଓଡ଼ିଶାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଅଳ୍ପ ସମସ୍ୟା । ୨) ବନ୍ୟା ଓ ତେଣୁ
ଦୁର୍ଭିଷ । ୩) ଭୈଟ ଓ ପୁଣିନିଧ ନିବାରନ । ୪) ରୂପୀ ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ
ସମସ୍ୟା । ୫) ରାଜନୈତିକ ଦଳ । ୬) ବିଶେଷ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ ବା
ମୁଖ୍ୟ — ପ୍ରଶଂସା ଓ ଶୋକ । ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କର ନିତିବିନିଆ ଜୀବନଙ୍କୁ

ତହିଁ ଥିବା ଏହି କେତୋଟି ଦିଗ୍ଭବ ବୋଧତ୍ୱର ବର୍ତ୍ତମାନର ସାମାଜିକ ଓ ରଜନୀତିକ ସଂଖ୍ୟାର ସହଚର । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଚନ୍ଦ୍ର ବା ଭବ, ସାମାଜିକ, ରଜନୀତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ (ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ) ଏହି ବିଷୟ ଗୁଡ଼କରେ ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ ।

ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତ ସହିତ ଉତ୍ସାଦନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗ୍ୟାନ ଓ ଯେହି ଉତ୍ସାଦନ ସମ୍ରକ୍ଷ ଭିତରେ ସଙ୍ଗ୍ୟାମ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷେଣା¹, ଅନ୍ୟ କଥାରେ ପ୍ରକୃତ ବିଜ୍ଞାନ, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗବେଷେଣା ଏହି ଦେଖୋଟି ହେଲା ମନୁଦ୍ୟେର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣର ଉପାୟ । ଏହି ଉପାୟର ଶିଖା, ବିଦ୍ୟା ଓ ପଢ଼ନ ଗୁଡ଼କ ସାଧାରଣୀୟ ଗଦ୍ୟରେ ହିଁ କୁହାଯାଏ, ଲେଖାଯାଏ । ଏଥୁ ଭିତରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷେଣା ଓ ପ୍ରକୃତ ବିଜ୍ଞାନର ଚତ୍ୟ ଲେଖା ଓଡ଼ିଆ ଭଷାରେ ଅଛି ଅବାଚୀନ । ତାହାର ଆନ୍ଦୋଳନା ଏଇ ସୁତନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ହେବା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଏହି ବୈଦ୍ୟୀକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗବେଷେଣାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ସାମାଜିକଜ୍ଞାନ ଭିତରେ ଯାହା ଅବଶ୍ୟକ ରହିଲା ସାହିତ୍ୟ, ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା, ବର୍ଣ୍ଣନ, ରଜମାତି, ସମାଜ ନାତି, ଅର୍ଥନୀତି ଇତ୍ୟାଦି ଏସବୁ ହେଲା ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନର ଶ୍ରେଣୀତୁଳି ।

ଚୋପବନ୍ଦୁପାତ୍ରଙ୍କର ଅକାଲମୁଣ୍ଡୁ ଲଭିଥିବା ଜବନ ଭିତରେ ସେ ତାଙ୍କର ପଢ଼ୁଥୁ ଦିତରେ ଯେତେ ଓଡ଼ିଆକୁ ପାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଷ୍ଟିତ ଓ ଶୈତ କରିବାକୁ ଲେଉଥିଲେ । ବହୁ ସମୀକ୍ଷକ ତାଙ୍କୁ ଜବି ଭବରେ ଦ୍ୱାରା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗଦ୍ୟ ଲେଖାରେ ସେ ଯେଉଁ ତାହାର ଭଷା, ବଳସ୍ତତା ଓ ଜାଷ୍ଟତା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ତାହାର ସମୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ଆହୁର ବାକି ଥିଲା । ଉପରେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ଦିକ୍ଷବ ଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ବି ଆମର ନିତିବିନିଆ ଚିନ୍ତାର ଶୋଭକ ସେ ବିଷୟରେ ଗୋପବନ୍ଦୁ ହେଁ ଅଜସ୍ର ଲେଖା ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଲେଖିଲେ ଏକ ଦିଗ୍ବିତ ପୋତ୍ର ହେବ । ତାହା ଲେଖିବାର ଅବକାଶ ଏଠି ନାହିଁ । ଠଥାପି ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ଯେଉଁ ବୁନିଯୁଦ ନେ ପକାଇଛନ୍ତି ତାହାର ତୁଳନା କୌଣସି ଭାବର ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଗୌରବର ବନ୍ଦୁ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଉପନ୍ୟାସ, କାହାଣୀ ଓ ଜବନ ଲେଖାରେ ଫଳର ମୋହନଙ୍କର ଗଦ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟାରଣ ତୋର ରହି ଥାଏନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଗରୁ ବର୍ଣ୍ଣାଯାଇବୁ ଧର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣନ ରତ୍ୟାଦି ବିଷୟର ଅବତାରଣା ବେଳେ ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ କାର ଗିଲସରେ

ଗରମ ରୁହା ତାଳିଲେ ତାହା ଯେପରି ଫାଟିଯାଏ ସେପରି ଫାଟି ଯାଇଛି । ହଠାତ୍ ସେଉଳି ଅବତାରଣା ବେଳେ ଫଳାରମୋହନଙ୍କର ଗଦ୍ୟ ଠା'ର ସ୍ଥାପନକ ସାବଲ୍ଲାଳତା, ସ୍ଵତ୍ତନ ପବାହ ଓ ତାରଲ୍ୟ ହାରି ଯାଇଛି । ଅଥବା ଗୋପବର୍ଜୀଙ୍କ ଭାବରେ ଠାହା ଏହଜ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିଛି ଯେ ସେଥିରେ ଲୋକ ଆସୁଥିବ ହୋଇପିବ ।

ସମାଜ ଓ 'ସତ ବଦୀ'ର ପୁଣ୍ୟରେ

ଏକଥା ବହୁ ଭାଷା ପଣ୍ଡିତ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଖୁବିଶର ମାନବ ଯେପରି ବହୁ ପରିଷ୍ଠିତରେ ଆପଣାକୁ ଶାପ ଖୁଆଇ ଦେଇ ଚନ୍ଦପାରେ, ଅରଣ୍ୟାନୀ, ସାଗରବନ୍ଧ, ମରୁଭୂମି ଓ ଶ୍ରମଳ ପ୍ରାନ୍ତର ଅଥବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରବତ ସବୁଠି ବହୁ ଜଳବାନ୍ତରେ, ବହୁ ପରିବେଶର ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ସାହାମ ଜାହାର୍ତ୍ତ କରିପାରେ, ଠିକ୍ ଦେପରି । ମାରେ ମାନବ ଭାଷା । ଶଦ ସମ୍ବଦ, ଲୋକପ୍ରକାଶ, ବିଦ୍ୟାପ୍ରି ରତ୍ନବ ବହୁ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ବିଦିନ ଭାବ ପରିପର ଠାରୁ ୧୦୦ । ଚାମାଚନ ପରପର ଠାରୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଛବିଶ ଦଶ, ଠଥାପି କେବେ କୌଣସି ଭାବେର ଲେଖକ ଦୁଃଖ କରିବାର ଶୁଣା ଯାଇବାହିଁ ଯେ, ଠା'ର ମାତୃଭାଷା ଠା'ର କୌଣସି ରଜମର ଭବ ପ୍ରକାଶର ଅଷ୍ଟମ ହୋଇଛି । ଯଦିର ଅନେକ ଟଙ୍ଗ୍ୟାତ ଲେଖକ ଯଥା ବେଳିଯୁଦ୍ଧର ମାଟ-କାର ମରିଶ ମେଟାରଳିଙ୍କ ଆପଣାର ମାଁ ଭାବରେ ନ ଲେଖି ଫରହେଁ ଭୁବର ଲେଖି ଥିଲେ, ବା ବାର୍ଣ୍ଣାତ ଫଗେଳିକ ବା ଆଇରିଶରେ ନ ଲେଖି ଇଂରାଜରେ ଲେଖିଥିଲେ, ତାହାର କାରଣ ଏହା ନହେଁ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ୍ୟ ଭାଷା ବେଳିଯୁନ୍ ବା ଆଇରିଶ ହେମାନଙ୍କର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନ ଥିଲା । ଏକଥା ସେମାନେ କସିନ କାଳେ ଅନ୍ଧିଯୋଗ ନଈନାହାନ୍ତି । ବରଂ ଆପଣାର ସବସ୍ତ୍ରୀ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରେମ ବିଶ୍ଵ ଶ' ଏଠେ ବଜ୍ର ଝଙ୍କାନ-ବନ୍ଧ ଲେଖକ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜ ଭାବକୁ ନାନା ଭାବରେ ଥିଲା କରିଛନ୍ତି । ଏପରିକି ଇଂରାଜ ବନାନ୍ତ, ସଶୋଧନ ପାଇଁ ଆପଣାର ସମୁଦ୍ର ଉପାଳିତ ଧର୍ମକୁ ଏକ ଟୁଷ୍ଟ ହାତରେ ଦେଇଛନ୍ତି । ମେଟାରଳିଙ୍କ ବା ବାର୍ଣ୍ଣାତ ଶ'ଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଚୁଟି ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଲେବାର ଏକମାତ୍ର କାଟଣ ଥିଲା ଦଶାଳତର ପାଠକ ସମାଜ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ । ଏଥରେ ସେମାନେ ଯେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହା କାର କରିବାକୁ ହେବ ।

যেপরি ওଡিশার কেরতেক লেশক পটকু পত ইচ্ছা করি
বঢ়ালা ও হিন্দরে লেশিবাকু উদ্যম করিথলে, বরং লেশিবাকু
বাধ হোଇথলে ; কন্তু কৌশলি কারণেরু পারি উঠিলে নাহীঁ বা
ইচ্ছা করি বি ওডিশা আধিলে যেপরি গোপবন্ধু ক'শ করি আআনে ?
বোধহৃত করি ন আনে । কারণ গোপবন্ধু চিরাচরিত বুদ্ধি
বিকালক্ষণ বাটৰ লেক নথলে । আপশা দেশরে পুজা ন
মিলিল বা পুজার অভাব হেলরু অন্য দেশের অধিক সমৃদ্ধি
নতুবা প্রস্তান আশারে আপশা দেশ পরিচার করিবা এক পলায়ন
পছ্না । এহাকু বুদ্ধিজিবৰ পুরুষ দেখ এ কালরে বহু ভাবরে
ভুঁইকিবাৰ চেষ্টা কৰিয়া এ । যেহেতু পুঁয়োগল্পন পৰাহত
বুদ্ধিজিব পঞ্চে একল ভাবরে পলায়ন এক পুরুষাবাদ
পছ্না চেশু এহি পলায়নকু বি এবে নানা পুরুষেরে গ্রাহণ
কৰিবাকু চেষ্টা হেজলি । যেইমানে এহি পলায়ন পরে ধনিক
বুদ্ধিজিব পৰ্যতারে কিছি খাতিৰ প্ৰতিপত্তি অৰ্জন
কৰুকৰ্ত্ত যেমানকু পলাতক বোল মনে ন করি যেমানে
যথাল মনস্তা বোল চিন্তণ কৰিয়াজলি । এমানে যে কৌশলি
বৰাট বিশ্বপ্রেম বা বিজ্ঞান প্ৰেম যোগু এ পলায়ন কৰি নাহান্তি
একথা পুমাণি হেলে শ এমানে দৃঢ়ণ্ড হোকিনাহান্তি ।

গোপবন্ধু তাঙ্কৰ জ্ঞবনকু কেবে একল পলায়নপৰ
পুরুষাবাদৰে গতি ন থলে । তাঙ্ক আলি আগৱে অবশ্য
ভবিষ্যতৰ দৃষ্টি যেতে নিম্নল ন থল । দিজ্ঞান ও মমাজ বিপুলৰ
ধ্যান যে যাব বি ওডিশারে পদন্ধন ন থল । তথাপি যে যেহেতু
হুৱাব দেশৰক থলে চেশু যে ওডিশাকু হীঁ আপশাৰ গতি মুক্তি
বোলি ধৰি মেৰিথলে । চেশু তাঙ্কৰ গতি যেহি কোটি ওডিআংক
পাখারে নিবেদিত গতি । যেমানকু শিষ্টি ও দৃষ্টি কৰিবাৰ
গতি ।

দৰিদ্ৰতাৰ কাহাণী

ওডিশাৰ কলুচি দেশী পৰিকার অমলতে টিকণ ত বসু
থল । কন্তু মে টিকষ এবে দেশী লেকক্ষণ পৰিকারক অমল

ଠାରୁ କମ୍ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସରକାର ଓଡ଼ିଶାରେ ନୂଆ ବିଦେଶିଷ୍ଟ କରି ଜମାବୁଦ୍ଧି କରିବାକୁ ନୋଟିସ ଦେଇଥିଲେ । ତାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୋପବର୍ତ୍ତ ଲେଖିଥିଲେ—

“କମ୍ବିର ଆଣି ଅଧା ନାହିଁରେ କଲାଣି ।” × × ଜମାବୁଦ୍ଧି କରିବାକୁ ସରକାର ଲେଖ ସଙ୍କେତ କରୁନାହାନ୍ତି... [ଧୋଇଆରେ ଆବା ଟିକସ ବସିବାର ନଥିଲା] ନରକାର ଫର ଧୋଇଆ ଇନକାରେ କହୁ ବଢ଼ିବ ବୋଲି କହିଥିଲେ । [କହୁ ଏବେ ସରକାର ଘର କହିଲେଣି ସବୁଠି ବଢ଼ିବ । ସରକାର ହାକମେ କହିଛନ୍ତି ଏ ବର୍ଷ ଫରଲ ଭଲ ହୋଇଛି ।]

‘ସେମାନେ ସରକାର କାନା ଖାଆନ୍ତି ।’

ବନ୍ୟା ଓ ବନ୍ୟାବସ୍ଥା ପ୍ରସରରେ ବୁମିମାଂସା ନ ହେଲେ ପ୍ରଭାବ୍ୟ ଭୋଗିବାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୋକ ନଥିବେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶର ନିରୀତି ମଳିଆ । କେତେଟା ବା କୁଷୀ ? ଦୁଇ ହଳ ଚାରି ହଳ ଧରି କାଟିଏ ଦିକାଟି ଚନ୍ଦ୍ର ।

‘ଯଥା ସମୟରେ ମେଘ ବର୍ଷିନ୍ଦ୍ରିୟ ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ ଯେବେ ବର୍ଷିନ୍ଦ୍ରିୟ ଧୋଇ । ଆଗେ ଲୋକେ ମଲେ ଧରକାରଙ୍କର ସେତେ ଭୁଲଙ୍ଗ ନ ଥିଲା । ବିଚୁରିଲେ ଏବେ ସୁନ୍ଦର ରୋମ ଟାଙ୍କେରି ଆସେ । ... ନିତି ମଳିକୁ ଚାହନ୍ତି ନାହିଁ କି ନିତି ମାଗନ୍ତାକୁ ଦିଅନ୍ତା ନାହିଁ !.... ସାଂକ୍ଷେପିତ୍ତ ସମସ୍ତେ ମରି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଲୋପ ପାଉ । ପୃଥିବୀ ମୁହଁରୁ ତର ଦରିଦ୍ରତାର ଦାଗ ଲାଗୁଯାଉ । ତର ଦୁର୍ଭିଷ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ମେଣ୍ଟିଯାଉ ।

‘ପୁଣି ବନ୍ୟା । ବିଲ ଉପରେ ଶାଖ ହାତ ପାଣି । ଲୋକେ ପାଦ ପକାଇ ବସିଥିଲେ । ବିଅଳ ଧାନ ଖାଇବେ ବୋଲି । ଭୁଞ୍ଜି ବସିଲା-ବେଳେ କୁଳଶ ବୁଝି କଲୁ ! ଶାରଦ ଲିଙ୍ଗଲ ମରିଥିଲା । ତେର ଧରି ନ ଥିଲା । ସବୁ ଖୋଲ ଚଲ ।

ପୁଣି ସେଇ ଦରଦାର ଭଙ୍ଗା । ଏ ଗାଁକୁ ସେ ଗାଁ ପଥରେଧ । କିଏ ଦାଲ ସୁଅରେ ପଡ଼ି ମଲେ । କେତେ ଏ ପର୍ମିୟନ୍ତ ମିଳ ନାହାନ୍ତି ।

ବର୍ଷା ନ ନିଶ୍ଚୟ ହବ । ନ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ରହିବ କିପରି ? କହୁ ସୁନ୍ଦରିରକ୍ଷା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚଳ ସୁନ୍ଦର ମୃଦୁ ! ବର୍ଷା ହେଲେ ପଛେ ପଛେ ବଢ଼ି । ବଢ଼ି କେବେ ମାପ ମୁତାବଳ ହେବ ନାହିଁ । ସେପରି ନହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ସମନାଶ ।

ଆମେମାନେ ସରକାରକୁ ବହୁତ ଦୋଷିଛୁ । ନିଜ ଭାଗକୁ ବାର-
ମ୍ବାର ନିଦିଛୁ । ତିଣ୍ଟରକୁ ଡାକିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଫଳ ହୋଇନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ
ବନ୍ଧୁବା ମରିବା ମନ୍ୟା । ହୁଏତ ପ୍ଲାୟୁ¹ ପ୍ରତିକାର କରିବାକୁ ହେବ ନ
ହେଲେ ରାଜ୍ୟ ହୁଅ ଅନ୍ୟତଥ ଯିବାକୁ ହେବ ।' [ସମାଜ ୨୮୮୨୭]

ରାଜନୀତିର ଗତ୍ୟ

'ମଧୁବାବୁ ସେ କାଳର ରାଜନୀତି ଷେଷରେ ଖୋଲାଲି । ସେ
କାହାରଠାରୁ ପରମଶି ପାଇ ନାହାନ୍ତି କି ସମାନେଚନା ସହି ନାହାନ୍ତି,
ସୁରବୀ ଏକହିଦୀା ଘଣ୍ଟା ପରି ଯେବେ ଅନ୍ତେ ଦେବେଳେ ବିମୃଦ୍ଧିତି
ଠେନ ପେନ ଗୁଣ ଯାଇଛନ୍ତି । ଭଲ କରିଛନ୍ତି, ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି...ସେ
କାଳର ତଙ୍ଗରେ ତତ୍ତ୍ଵ ଦୂରା ଦଷ୍ଟା ଦିଶେରେ ସେ ସରକାରକୁ
ସେପରି ସାହସ ଓ ହୃଦୟନତା ସରକାରେ ବର୍ଣ୍ଣଣ ପୌର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟମାନ
ଶୁଣାଇଛନ୍ତି ତାହାର ମନା ନାହିଁ । ତେବେବୁ ତତ୍ତ୍ଵର୍ମନ ଶାସନ
ପ୍ରଧାର ଦୁଦ୍ଧାତ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ଥରେ ମିଳି ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ପମାଣ ଦର୍ଶାଇଲେ । ମୁବାବୁ ବହୁପରେ ପରିପକ୍ଷ । ଅଙ୍ଗରାରେ
ପଦିଶ, ସରକାର ସମ୍ପର୍କରୁ ବିଭିନ୍ନ, ସହାମ ମନ୍ତ୍ରରେ ଧୂରବର ।'

X

X

X

ଲେକଙ୍କର ଅଛ୍ଳା ଭକ୍ତି ଅଛି ବୋବି ମନେ ମନେ ଦମ୍ଭ କରି
କଂହେସ ଯାହାକୁ ଜାଣା ତାକୁ ଯେଠିରେ ଯେଠିରେ ପ୍ରାର୍ଥି କରି
ଛନ୍ତା କଲେ [ଦିଗଲେ ନୁହେଁ, ଲେଜେକ] ଲେକଙ୍କର ଆଛ୍ଳା ଓ
ଦିଯ ଧରି ଧିନ ନ ରହି ପାରେ । ଦେବଦୁ ଯାଦା ବୁଝାଯିବ
ସେହିନେ ବୁଝିବେ ଯାହାପାଇଁ ବୁଝିବି ପାଇଁ ଦେବେ ।
କୋଣ୍ଠି କଂହେ କଂହେ ଦେବେ ଯେତେ ଯେତେ ନ ଭବନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କୋଣ୍ଠି
ଦଳ ବା ନଦିର ଲେକ ହୋ ଭାବ ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର କଂହେର ଦୁଇ
ଦଳ ପଞ୍ଚରେ ଏହା ଭାବା ଅନ୍ତରାତ ଓ ଅନ୍ୟାୟ । ଏପରି ଭାବିବାର
ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଲେକେ ନିରୋଧ, ଆମେ ତାଙ୍କୁ [ସେମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ],
ସେପଠି ଚଳାଇବା ହେଲାନେ ସେପଠି ଚଳିବେ । ମାତ୍ର ପଥାର୍ଥରେ
ତାହା ନୁହେଁ । ଲେକେ ନିରୋଧ ନହୁନ୍ତି ; ହେଲାନେ ଭଲ ମର ହିତା-
ହିତ ବେଳେ ବୁଝନ୍ତି । ଏପରିକ କାହାର ପ୍ରବିନ୍ଦିନା ପ୍ରବେଶନାରେ ହୁଲିଲେ

ସୁନ୍ଦର ଯଥାର୍ଥ କ'ଣ ସେମାନେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ପ୍ରବେଚନା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁଲନ୍ତି ତାଙ୍କଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମନେ ମନେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟା ଭାବେ ଆଦର ବିଶ୍ଵାସ କମିଯାଏ ।

ଦେଖାକାସୀ କିନ୍ତୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଆମ୍ବୋମାନେ ତାଙ୍କୁ ଯାହା ବୁଝାଇବା ତାହାହିଁ ବୁଝିବେ । ଯାହା କରଇବା ତାହାହିଁ କରିବେ ଏପରି ସେଇମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ସେମାନେ କବାରି ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

X

X

X

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ ଭରଗେର ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ୁଛନ୍ତି । .....
ସରକାରର ଏ ଦଳ ଉପରେ କିମ୍ବା ନଜର ଅଛି । .....

ଦେଶର ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଦଳର ମେଳକେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଗେ ଦେଶର ଘୋରଦେଉ ନାମାନ୍ତି । **ସେଇ ନ ଦେବାର ପ୍ରଧାନ ଏକ କାରଣ ଭୟ** । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ଆନ୍ଦରିକ ଦୁରାୟତ କ'ଣ ଅଛି ବେଳାଣି; ମାତ୍ର ସେମାନେ ଯାହା ହୁବୁଛନ୍ତି ତାହା ଦେଶର ବୋଧାବହୁ ନାହିଁ । ବିଶେଷତେ ସେମାନଙ୍କର ମତ ଭରତ ପଣ୍ଡରେ ମୁଆଜଥା ନାହିଁ । କେବେ ଏକ କହନ୍ତି, ଦେଶରେ କାହିଁକି ଜଣକର ଓ ବାଟି ଜମି ରହିବ ହୁଏବ ତା'ରେ **ଖାଇବାକୁ ଦିକ୍ଷଣ ଲୋକ** । ସେ ଦ୍ଵିତୀୟରେ ମାମଲା ମୋକଦମାରେ ମେଜମଜିବରେ ଭାବାମରେ ଫେର୍ କିନ୍ତୁ । ତା'ର ଦରପାଣେ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ୧୮ ଜଣ କୁଟୁମ୍ବ । ଦି ମାଣେ ଜମି, ପ୍ରାଣକୁ ପରିମା କରି ହୁଏ ମୋମାନଙ୍କର ପେଟ ପ୍ରକୃତ ନାହିଁ । ଜଣେ କାହିଁକି **କୋଟିଶ୍ରୀର**, ଆଉ ଜଣେ କାହିଁକି ଦିନରେ ଟଟି ଖଣ୍ଡି ପେଟ-ମୂର କର ମୁହଁ ଖାଇବାକୁ ପାଇବ ନାହିଁ । ସମାଜରେ ଏ ବିମେ ଅବସ୍ଥା ରହିବା ଉଚିତ ନାହିଁ । ଦେଶର ସବୁ ସମାଜି ମେଘ ଜାତର । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ଏମନ୍ତଙ୍କର କୋଠ ହେଉଛି ।

X

X

X

ଯାଦାର ଯାହା ନିଜୀବ କାର୍ଯ୍ୟ ମେ କରିବ ଏବଂ ତାହାର ଆବଶ୍ୟକମତେ ଏ ସାରୀର ଭାବେରୁ ହିଁସା ପାଇବ । ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଦେଶ ହେଉଥି ଗ୍ରାମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ସମ୍ବନ୍ଧି କାହାର ଜଣକର ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କର କୋଠ ।

X

X

ତଥାପି ଏହିମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମରେ ଜଗତର ସମସ୍ତ ସମ୍ପଦର ଉପର୍ତ୍ତି
ମାସ ଏ ସମ୍ପଦ ଦେଗୁଛି କିଏ ? ଭୋଗିବା ଲୋକଙ୍କ ଦେହରେ
ଧୂଳି ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଦଚଳେ ଲଗୁନାହିଁ । ଗଡ଼ରସ,
ଦିବ୍ୟ ଅଞ୍ଜନ ତାଙ୍କ ରୁଚୁନାହିଁ । ସେ କୋଠିପତି, ସେ ଲକ୍ଷପତି,
ସେ ରକା, ସେ ଜମିଦାର । ମାତ୍ର ସେ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତପନ କରୁଛି ସେ
ମୁଲିଆ, ସେ ପ୍ରକା । ଭନ୍ନ ଭନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଅବସ୍ଥାର ଏହି ବିଷମ ବିଭେଦ ଦୁଆର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ସୁଖଶାନ୍ତି
ଅଧିକାର ଦେବା କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ ବା କୋଠିବାଦୀମାନଙ୍କର ଯେବେ ମାତି
ହୁଏ ତାହା ଗରିବକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ଲାଗିବ । ପ୍ରକା ଓ ମନ୍ଦରିଦାରମାନେ
ଏକଥା ଶଣି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବେ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମାନେ ଦେଶର ସାପଦ
ଧରି ବସିଛନ୍ତି, ସବୁ ଅଧିକାରକୁ ନଜି ହାତରେ ରଖିଛନ୍ତି, ତଥାପି
ତଣ୍ଡା ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ମେଣ୍ଟନାହିଁ, ସନ୍ତିପାତ ରୋଗୀ ପରି ଅଧିକ
ପାଇବାକୁ ତୃଷ୍ଣା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିଛି ସେମାନେ ଏ କୋଠିବାଦୀ ମାତିରେ
ଆପଣାର ସ୍ଵମାଦ ଯେ ଗଣିବେ, କିବିତ କ'ଣ ?

କାଉନ୍‌ସିଲ ଭୋଟ ଓ ପ୍ରତିକିଧୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ

‘ଥେବ ହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା କାଉନସିଲରେ ମେମ୍ବରମାନେ ପଣ୍ଡ
ଆଜି ପ୍ରସାଦମାନ୍ ପଣ୍ଡ ଦେଇଛନ୍ତି ।

‘ରେଣିକ ପଣ୍ଡି ନିବାନନ ଚିନା ପଡ଼ିବ ।’

‘ଏ ଶ୍ରେଣୀର ମେମ୍ବରଙ୍କ କଳପରାହିମ ନାତୀନଷ୍ଟ ସରକାର
ଲୋକେ ବେଶ ଦୁଃଖ ।

‘ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସାତେ ପାଞ୍ଚକୋଟି ଟଙ୍କା ଆୟୁ । ସେଥିରୁ
କେବଳ ଦୂରକୋଟି ନିଶା ବିହିରୁ । ନିଶା ବିହି ବନ ହେଲେ ବିହାର
ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଦେଉଛିଆ ହୋଇ ରସାତଳକୁ ଯାବ । ଲୋକେ ନିଶା
ଖାଇ ଯେତିକି ଶୁଣିବେ, ସରକାର ସେତିକି ପୁଲିକ । ତେବେ
ପୁଲ ଧୂଲ ଶିଶୁରଙ୍କ କୃପାରୁ କେବେ ପାଟିବ ଏହାହିଁ ଦେଖିବାକୁ
ବାସନା ରହିଲା । ଶୀଘ୍ର ନ ପାଟିଲେ ଆଉ ରଷା ନାହିଁ । ଏବେ ଲୋକେ
ଶୁଣି ଶୁଣି ମରିଯାନ୍ତୁ, ନହେଲେ ଏ ଶାସନ ପରିଚ ପାଟିଯାଉ । ଏହାହିଁ
ଏ ବର୍ଷ ସରକାରୀ ଆୟୁ ବ୍ୟଯୁରୁ ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା । ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ନିଶା ଖାଅ,
ମଦ ପିଅ, ଭୋଲ ହୁଅ ।

(ସମାଜ ୨୦ । ୩ । ୨୭)

‘ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ସରକାରର ଅବହେଳା ଦେଖାଇ ଦେବାରେ
ଆଉ କିଛି ନ ହେଲେ ସରକାରକୁ ଲଜ୍ଜିତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ଓ
ଲୋକମାନଙ୍କ ମନର ଓରମାନ ମେଣ୍ଠେ ।’

କାଉନ୍‌ସିଲ ଏକ ଖେଳଘର ନୁହେଁ କି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ସମ୍ମାନ
ସରତ ବଢ଼ାଇବାର କ୍ଷେତ୍ର ନୁହେଁ । [ସମାଜ ୨ । ୩ । ୨୭]

କାଉନ୍‌ସିଲ ଏକ ସ୍ମୃତୀଗା । ସେଥିରେ ଏହିପରି ପ୍ରବେଶ ପ୍ରସ୍ତାବ
କେତେ ଲାଗିବ ।

ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇଯାଇ ସୁନ୍ଦର ଯେଉଁଠାରେ ସରକାରର କଣ୍ଠାଦାସ
ପର ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ଏବେ ଯଥାର୍ଥରେ କିଣା ହେଉଛନ୍ତି ସେ ମୁଲେ
ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଜର୍ମନଦାର ଏଭଳ ସାହସ ସ୍ଵାଧୀନତା । ଓ ସମ୍ମାନବୋଧ
ପ୍ରକାଶ କରିବା କମ୍ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ ।

‘ଦଶି ହରେ ଦୁଃଖ, ଦଶି ଭରେ ମୁଖ, ଦଶି ପୋଷେ ଦଶ,
ପୋଷି ରଖେ ଯଶ ।’

ମାତ୍ର ଏ ଦେଶ ସରକାରକୁ ଯେତେ କୋଲିବୁ ବୋଲ, ତା’
ଦେହଟା ଯାକ ପୋଲ ।

କର ବକ୍ତୁତା, ଦିଅ ଭୋଟ, ଧାର୍ଯ୍ୟ କର ପ୍ରସ୍ତାବ । ନାଚ,
କୁଦ, ବାହାଦୁର କର । ରଜ୍ଜୁ ମୋ ହାତେ । ଯେଶେ ଟାଣିବ
କେଣେ ମାମଲକ ରଜିବ । ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ରଜ୍ଜା ନାଁ
ପଶୁପାଳକଙ୍କ ରଜ୍ଜା ? କର୍ତ୍ତା ଯାହା ବିଶୁରିବେ ତାହାହିଁ ହେବ ।

ସମାଜ ୨୦ । ୩ । ୨୭

‘ଶାସନର କି ରଙ୍ଗିତ ସେ ଦେବେ ବୋଲି ସାଜମାଞ୍ଜମାନେ
ସତ୍ସୁ ନୟନରେ ଗୁହଁ ରହିଥିଲେ । ଦେଖିଲେକେ ତାଙ୍କଠାରୁ
ଆଶର ବାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ କାନ ଡେଇ ବସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତି କଥା
ଉପରେ ଟୀକା ଟିପ୍ପଣୀ ହେଉଥିଲା । କେତେ ଭାବାର୍ଥ ହେଉଥିଲା ।
ମାତ୍ର ଏବେ ସେ ଦିନ ଯାଇଛି ।

ତାଙ୍କ ବକ୍ତ୍ଵାକୁ ଲେକେ ଜାଣି ସାରିଲେଣି । ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧ
ଧୂବପଦ । ଦେବାବେଳକୁ ସାରୁମୁଣ୍ଡା ପଯ୍ୟନ୍ତ ହାତରୁ ବହାରିବ
ନାହିଁ ।

‘ଏହି ସବୁ ଉନ୍ନତ ମହାଭାବ ଉଷିସଂକତ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ
ଏବେ ସୁଜାତ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ।’

‘ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଵରାଜ ପାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଏହା ସବୁ
ଭୁଲ୍ ।’

ମେମୁରମାନଙ୍କର ଏଭଳ ଆଉରୁଷାର ଅର୍ଥ ବୁଝାପଡ଼ିନାହିଁ ।

ହୁଲିର ସାହେବ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ରହିବ ହୋଇଥିଲେ
କହିଥାନେ ଏ ଗୁମନ କରି ଗୋରି ରହି ପାରିବୁ କରେ ?

ମେମୁରମାନଙ୍କର ଏ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଦେଶର ସାଧାରଣ
ଲୋକ ଅନେକେ କହିବେ ଏ ମୃଦଗର ଦି ପଟେ ହାତ ପକାଇବା
ମାତ୍ର । ଏଣେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖେ ଟାଣ ଦେଖାଇବା ତେଣେ ସରକାର
ପ୍ରୀତି ରଖିବା । ଏ ମାତ୍ରରେ କୌଣସି ଥାଇପାରେ, ମାତ୍ର
ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ ।

ତା ନ ହେଲେ ସାଷ୍ଟିଗୋପାଳ କଳି ସ୍ଵର୍ଗା ପୂରଣ
କରିବାରେ କି ଲ୍ୟାଭ ?

ଲତ୍ତ କର୍ଜନଙ୍କ ପରି ଦକ୍ଟା ଜବରଦପ୍ତ ବଡ଼ଲୁଟ ଥରେ
ନିଜ ମୁହଁରେ ସ୍ବୀକାର କରିଥିଲେ ।

ଦୁଇଜଣ ବିଚଶଶ ନେତା ପଲେ ଛେଲିଙ୍କି ଧରି ସରକାର
ସଙ୍ଗେ ମୁଣ୍ଡ ପକେଇବେ ।

ଏପରି ଲୋକ ବାହୁବାକୁ ହେବ ଯେ ମରିବେ ପଛକେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ
ନାହିଁ । ପଛଦୁଆ ଦେବେ ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କର କୁଟଚନ୍ଦ ଭେଦ କରିବାର
ଶକ୍ତ୍ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥିବ, ଯେତେବୁର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି ବିଚଶଶତା ଥିବ ।
ତ୍ୟାଗନିଷ୍ଠା ଓ ଚରିତ୍ରବଳ ଥିବ, ସେ ଦଳ ବିଶ୍ୱରରେ ଯୋଗ ଦେଇ

ପାଇବେ, ପରମର୍ତ୍ତରେ ମତାମତ ଦେଇପାଇବେ, ସବୋପରି ଶେଷରେ
ଦଳର ନିକେଶ ମାନବାକୁ ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବେ ।

ଆଜୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଚୁକ୍ତି, କାହିଁଯିଲର ଅଗରେ ବସିବେ,
ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧେଷ ହେବେ ନ ହେଲେ ଦୋପଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧେଷ ହେବେ ।
ବଗା ପାଞ୍ଚାଳିକ୍ଷି ମନୀ ହେବେ । କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଙ୍ଗକ ବଗ ବମତନ୍ତ୍ର
ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖରେ ବର ମାଗିଥିଲ ।

ବଗା ଚତୁର ସାସ ଆଣି ଦେଉ
ବର୍ଷାରେ ବସାରେ ମୋ ଦିନ ଯାଉ ।

ବଗା ମନୀ କେହି କେହି ଲଟକ ଘୁମୁରେ ମୁହଁରେ ସପା ନ
ହେଲେ ସୁନ୍ଦର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉଣି ତ ଦାରୁ ଜଣାଇବେ—

ସେଫେଟଶ ମୋର କାମ ଚକାଉ
ବସାରେ ତନିବର୍ଷ କହିଯାଉ ।

ଲଗା ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ଏଷବୁ ଫଳ କାମନା ନାହିଁ । ସେ ବୁଦ୍ଧାନ୍ତ
ମେସର ହେଲେ କପରି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଅଙ୍ଗରେ ବାରମ୍ବାର
କର ଲଗାଇବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ କୃତାର୍ଥ ହେବେ ।

ଆୟ କାଳେ ଡମ୍ବ ରଜା
ଆୟ ସରିଲେ ଡିବ ଡିବ ବଜା ।

X   X   X

ଡିଆକୁଳ, ଗୁଣୀ, ମଜ ରିଦାର

ପଥରେ ଅଛି ଆମେମାନେ ଗରବ ମୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଆମ ଉପରେ
ଏପରି ଅତ୍ୟାବୁର ହେଉଛି । ସେଥିଲାଗି ନୁହେଁ । ପଣ୍ଡିମା କୁଳମାନେ
ଓଡ଼ିଆକଠାରୁ ବେଶ ପାଠୁଆ ବା ଧନୀ ନୁହୁନ୍ତି । କଳକତାରେ
ସେଇଁମାନେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଯାଇ ମଜୁର ଖଟନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଗାଁରେ
ନମିବାଢ଼ ଅଛି, ଏମାନେ ରୂପ ଓ କେହି କେହି ଅନ୍ୟ କାରବାର
କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ସାମାନ୍ୟ ଲେଖାପଡ଼ା ଜାଣନ୍ତି ।
ଭଗବତ ପଢ଼ିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ପଣ୍ଡିମା କୁଳମାନେ କେହି ନାମ ସୁନ୍ଦର
ଲେଖି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସରେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ନଥାଏ । ଅନେକଙ୍କର
ଦର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ରେଲରେ କମ୍ବା କୌଣସି-
ଠାରେ ଏପରି ଦୁଃ୍ଖବହାର ସହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସମାଜ ୪ । ୩ । ୨୭

ଝୋଟ ରୂପରେ ଖୁବ୍ ଲାଭ ହୁଏ । ବଗ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ରୂପୀ ଝୋଟ ରୂପ କରନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ବେଶ ଆୟୁ କରନ୍ତି । ଝୋଟ ରୂପ ଯୋଗେ ସେ ଦେଶର ପ୍ରଜାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଭଲ । ଝୋଟରୂପ ଅପେକ୍ଷା ଝୋଟ କାରବାରରେ ଅଧିକ ଲାଭ ।

ସେ ସବୁ ଚଟକଳ ଅଛୁଟ ତାହା ଏହି ଝୋଟରେ ଚଳେ । ସେ ଲାଭ ତୁଳନାରେ ଝୋଟରୂପୀ ଓ ଚଟକଳର ମଜୁରିଦାରମାନେ କିଛି ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଚଟକଳର ମାଲିକମାନେ ଯାହା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିଲେ ଟଳକେ ଅଣି ଖୋସିଦେବେ । ଗଲୁ ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନେ ଆଠଶତ କୋଟି ଟଙ୍କା ଲାଭ ପାଇଛନ୍ତି । ହାରବାର ବର୍ଷକୁ ଏମାନେ ଅଣି କୋଟି ଟଙ୍କା ଲାଭ ନେଇଛନ୍ତି ।

କୁଳମାନଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ମଜୁରିରୁ ସର୍ଦ୍ଦୀରମାନେ ଦସ୍ତୁର ନିଅନ୍ତି । କୁଳମାନେ ଲେଖାପଡ଼ା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସର୍ଦ୍ଦୀରମାନେ ଦସ୍ତୁର ଛଡ଼ା ଆଉ ବାରବାଟକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଠକନ୍ତି ।

ଆମ ଦେଶର ମଜୁରିଆମାନଙ୍କର ସିନା ଏ ଦଶା, ମାତ୍ର ବିଲାତ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ଶ୍ରମଗୀରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଏପରି ନୁହେଁ । ସେ ଦେଶରେ ମାଲିକମାନେ କୋଟି କୋଟି ଲାଭ ନେବେ; ଅଥବା ମଜୁରିଆମାନେ ଶାରବାକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ପାଇବେ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ପିଲୁମାନେ ପାଠପତି ପାରିବେ ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଟିକିଏ ଡିଷିଧ ମିଳିବ ନାହିଁ ମାଲିକ ମଜୁରିଦାରଙ୍କ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥାର ଏପରି ପ୍ରଭେଦ ସେଠା ଲୋକ ଦିନେହେଲେ ସହିବେ ନାହିଁ । ଏପରି ଘଟିଲେ ମଜୁରିଆମାନେ ଧର୍ମିଦଟ କରି ବସିବେ । କାରଖାନା ଲୁଟ ହୋଇପିବ । ପାଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଘୋର ଚହଳ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଦେଶସାର ଆଯୋଜନ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଆମ ଦେଶର କୁଳମାନେ ଏତେ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଗତିରେ ପଡ଼ି କାମ କରନ୍ତି କାହିଁକି ନା ସେମାନଙ୍କର କେହି ମା ବାପ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଭିତରେ ସେପରି ମେଲ, ସବସମିତି ସଗଠନ ଆଦି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ପିଟେ ନାହିଁ ।

ଘରତବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବମ୍ବେରର ଶ୍ରମଗୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳବଳ ଉଦ୍ୟମ ଅଛୁଟ । ତେଣୁ ସେମାନେ ବେଳେ ବେଳେ ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୋତ୍ତରୁ ଏବଂ ମାଲିକମାନେ ବାପର ସୁପୁଣ୍ଡ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଆପତ୍ତି ର କିଛି ପ୍ରତିକାର ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

X

X

X

ବକ୍ତୃତାଟି ଦେଖା ସୁନ୍ଦର କଣ୍ଠାରୁବଡ଼ି ।

ସରକାର ପ୍ରତିବାସୀଙ୍କ ସହଯୋଗିତା ଗୁହଁଲେ ସେମାନେ
ସହଯୋଗିତା କଲେ ନାହିଁ । ସହଯୋଗିତା କହିଲେ ଲଡ଼ି ରତ୍ନ
ମନେ କରନ୍ତି କି ଆତୁସମ୍ପର୍କ ? (୩୦ | ୧ | ୨୭ ସମାଜ)

ଓଡ଼ିଆ ବରତ୍ର ତେଣୁ ଦୁଷଳ । ତାର ସମସ୍ତକୁ ଡର । ସେ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଳ୍ପମୁଖୀ ଓ ନିରୁଷ୍ଣାୟ ।

X   X   X

ବଢ଼ି ବର୍ଷାରେ ଗ୍ରାମମାନ ନାରଖାର ହୋଇଗଲା । କେହିହେଲେ
ଥରେ ଲୋକଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ନାହିଁ । ନ ଗଲେ ନାହିଁ,
ମଧ୍ୟଏଲକୁ ପାଣିକାଦୁଆରେ ଯିବା କଷ୍ଟପାଧ । ରେଲ ମଟର ବା ଅନ୍ୟ
ଯାତାଯୁକ୍ତ ଲଗି ସୁବିଧା ନାହିଁ । ଗଲେ ଗୁଡ଼ଗଙ୍କ ମିଳିବି ନାହିଁ । ଘରୁ
ଖାର ଘୋଡ଼ା ଆଗେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ଲୋକଙ୍କ ଗୋଡ଼ହାତ
ଧର ସେ ସେ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଦରକାରବେଳେ
ଚଲେଇବେ ନାହିଁ । (୩୦ | ୧ | ୨୭ ସମାଜ)

X   X   X

ହେଲେ ଭୋବନା ପରି ହେବ । ନୋହିଲେ ଖର ଖାଉଥିବ ।
ରଜମାତ ପ୍ରସରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହା ପ୍ରଶନ୍ତ ମାତି ।

X   X   X

ଯବାନ କାମକା ଲୋକେ ଦେଶ ଛୁଡ଼ି ବିଦେଶରେ ଯାଇ
ମନୁର ଖଟୁଛନ୍ତି । ବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଶକ୍ତି ଓ ବଳଷ୍ଟ ଭାବ
ବଢ଼ି ପରିମାଣରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।
ତାହା ନିନାର କଥା ନୁହେଁ ।

X   X   X

ପ୍ରୟୋଗର ବିଶେଷକ୍ତି

ଗୋପବନ୍ଧୁର ଶୈଳୀ କେବଳ ଗୋପବନ୍ଧୁକିର
ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବାଣୀପାଠର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏହି
ଗୋପବନ୍ଧୁ ମାର୍ଗର ପଥକ ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ
ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଶୈଳୀ ଏକାରକମର ଥିଲା । ତାହା ତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧ
ନୁହେଁ । ସ୍ଵାଭାବିକ ନୁହେଁ ବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଗୋପବନ୍ଧୁ,
କୃପାସିନ୍, ମାଳକଣ୍ଠ, ଗୋଦାବରାଶ ମିଶ୍ର, ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର,
ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର, ଆର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ଦାସ, ଲିଙ୍ଗବାଜ ମିଶ୍ର

ପ୍ରଭୁତକର ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ଯାହା ଗଦ୍ୟ ଲେଖା, ବକ୍ତ୍ତୁତା ମିଳିଛୁ ସବୁର ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ନବଜୀବନର ପ୍ରବାହ ଷ୍ଣ୍ଣ । ତାହା ହେଉଛି କଥୁଚ ଭାଷା ଓ କଥୁଚ ପ୍ରତ୍ୟୁସି ସଙ୍ଗେ ଗଦ୍ୟ-ଭାଷାର ମେଳକ । ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଶକ ଅଛବ ନଥିଲା । ଦରକାର ପଢ଼ିଲେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିଘୋଡ଼ ମଧ୍ୟସଙ୍ଗର ପ୍ରତିକିଳ ଶକକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଗଦ୍ୟରେ କୌଣସି ଶାଳାନିତାର ବା ଶୂତୀବାୟୁର ଆଡ଼ମ୍ବର ନଥିଲା ।

ଯଥା—“ପ୍ରତିତ କୃପାସିନ୍ଧୁକୁର ଜର ଓ ହରା ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପଢ଼େ ୧୨ ତାରିଖ ଦିନ ୧୦ ଦିନା ବେଳେ ନିମ୍ନନ୍ଦାରେ ନିଜ ଦରତାରେ ତାହାଙ୍କର ମୁଖୁ ଘଟିଅଛୁ ।”

“କାଉନ୍ଦ୍ରସିଲ ବାହାରେ ସେ କ’ଣ କରିବେ ତାହାର ପରିଷ୍ଠେ କ’ଣ ? ଉଧ ସଙ୍ଗେ ବଣଭୁଆ ବାଇ ।”

ସେମାନଙ୍କ ଗରେ ଧାନ ବୁଝକ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବାକୁ ନ ହିଁ ।”

“ଭରତ ପରି କାନାଡ଼ା ରଂଗେଜଙ୍କର ହସ୍ତରୁକି ମାହାଲ ନୁହେଁ ସେଠା ଲୋକେ ଆପଣାର ଆଦୟାନ ବୋଲି ରଂଲଣ୍ଡକୁ ଟିକିଏ ମାନନ୍ତି । ଉପନିବେଶ ରଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ବିଲାତର ଏହି ଅଳ୍ପ ସିରୁସୁତା ଟିକିଏ ଲାଗିଛି ।

ରଂଗେଜ ଶାସନରେ ଏତେ ପକାର ଆଇନ କାନ୍ତି ଥାଇ ସୁରା ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସରକାରର ସବୁବେଳେ ସଂଘର୍ଷଣ ।

ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଯୋଗ ଥାଏ । ମାତ୍ର କମ୍ପୀ ନ ରହିବା ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ ସାଧୁ ଉତ୍ସମର ଲୋପ; ସେ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଅଳ୍ପର ଆୟୁର୍ଵେ ତା'ର ଗଜାମରୁକି । ସେ କେତୋଟି ଅତିରିକ୍ତ ସେମାନେ ଆଉ କେତେ ଦିନ ?

ମାତ୍ର ସରକାରର ନିମକସତା ମେମରକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭରତ ଜରିବ ପ୍ରକାର ରକ୍ତ ମାଂସ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଃଶେଷ ହୋଇନାହିଁ ।

‘ପରେ ଉପରୋଧ ଏହି ନପାରି ଏବଂ କେହି ଜଣେ ହେବା ଦରକାର ମଣି ବାଜି ହେଲି ।’ (ଗୋଦାବିଶାଶ ମିଶ୍ର)

‘ତାକୁ ଖଣ୍ଡ ଅୟାୟୀ ପଞ୍ଚାରେ ହେଉ ପଛକେ ଭୁଲ୍‌ଯାଗା ମିଳିଲେ ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ତାକୁ ସଜି ସାରପୋତ ଦର୍ଶି ଭଲ ଆମଦାନି କରି ସେଥିରୁ ଚଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ ।’

‘ଅଧିକା’ଶ ଲେଖକଙ୍କର ସାହିତ୍ୟରେ ହାତ ବଳିବା ଅବସ୍ଥା
ପ୍ରାୟ ବିଜ୍ଞାନିଛି ।’

‘ସମ୍ବାଦେଶୀ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଯେ ଉଚ୍ଚଲ ଟ୍ୟାନେଶ କମ୍ପାନିର ଯେ
ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଏଥରେ ଓଡ଼ିଶା ଲେକେ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି
କିଛି ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରବତ୍ତି ତାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ ।’

‘ସରକାର ପାଖେ ଯେ କାକୁତିମନତି ଗୁଣିଛି ଗୁଣିଥାଉ । ମାତ୍ର
ଓଡ଼ିଆ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ କିପରି ଜାଗିବ ଏବେ ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉ ।’

‘ଏ ମତଲୋଡ଼ା ନୂଆ ନୂହେଁ । ଆମେ ଏଥିକ ପାତ୍ର ନୋହୁ ।’

‘ଏପରିକି ବୈଠନକା ଜାଗା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିକ ସମସ୍ତାନ୍ତ
ହେଉଥାଇଁ ।’

ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା

ଉପରଳିଖିତ ଉଦ୍ଦାହରଣ ଗୁଡ଼ିକ ମାତ୍ର କେତୋଟି । ଏ ଉଲି
ଅଜୟ ଉଦ୍ଦାହରଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ
ଗଦ୍ୟଲେଖାରେ ମୁନାରେଣ୍ଟ ଭଲ ବିଷ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଲକ୍ଷଣୀୟ ଏହି
ଯେ ଏଠାରେ ଶବ୍ଦ ଆହରଣ, ନିଷାଚନ, ପ୍ରୟୋଗ ଘତ, ଅର୍ଥାତ୍
ପଦବିନ୍ୟାସ ବା ବାକ୍ୟରେତନା ସାହୁତ ସାଧୁକୁତ ପଢ଼ନ ଠାରୁ ସପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅଳଗା । ଏହା ଅନ୍ୟ କଥାରେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ଗଦ୍ୟଲେଖାର
ଶେଳୀ ବିଚୁକ୍ରରେ ଯେପରି ଏକ ନାରବ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା ।

ଆଗ୍ରହୀ କୁହାୟାଇଛି ଚଳନ୍ତି ଭାଷାକୁ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସରଣ
କରେ । ବ୍ୟାକରଣକୁ ଭାଷା ଅନୁସରଣ କରେ ନାହିଁ । ତାହାବୋଲି
ଏକଥା ନୂହେଁ ଯେ ଯିଏ ଯାହା ଲେଖିବେ ତାହା ଶୁଣି ବ୍ୟାକରଣସମ୍ବନ୍ଧର
ହୋଇପିବ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଭାଷାର ଜୀବନରେ ନୂତନ ଭାବସ୍ଥାତର
ପ୍ରବାହ ବେଳେ ଗଦ୍ୟଶେଳୀ ଭାଷାର ଚଳନ୍ତି ଶକ୍ତି ବ୍ୟବହାର କରି
ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର ଧାର ଫିଟାଏ, ଆପଣାର ଉଦ୍ୟମରେ;
ସେତେବେଳେ ଗଦ୍ୟର ବଳସ୍ତତା ନିଷ୍ଠିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।
ତେଣୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟଭାଷା ହିଁ
ପ୍ରକୃତରେ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇଛି । ଏହି ମୂଳଦୁଆ
ଉପରେ ଯଥୋତ୍ତର ଆଲୋଚନା ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ।

ମୁଳଦୂଆ—ଭାଷା ଓ ଗନ୍ଧ

ଭାଷା ବିଜ୍ଞନ କହେ ପୃଥିବୀରେ ଭାଷାର ଜନ୍ମ ମନୁଷ୍ୟ ମୁହଁତ୍ତ, ଏହି ଭାଷାହିଁ ଶ୍ରୁତିରୁ ଶ୍ରୁତି ଡେଇଁ ବହୁଦୂର ଅତିକରି ଯାଏ । ଏହି ଭାଷାକୁ ଲିପିବନ୍ଦ ନ କରିଥିଲେ ଆମେ ତହାର ତତ୍ତ୍ଵ ବୁଝିବାକୁ ସମେତ ଦୁଅନ୍ତ ନାହିଁ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମନ୍ଦିର ଲିପି ତ ଥିଲା, ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ତ ଥିଲା, ହୁତ ସୁଧାନିଧର ଗନ୍ଧ ତ ଥିଲା । ସେ କାଳର ସନନ୍ଦ ପଙ୍କ ସବୁ ତ ଥିଲା ତେବେ ତାକୁ ଡେଇଁ ଆମେ ଆଗରୁ ବଢ଼ିଲୁ କାହିଁକି ? ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆମର ଦାୟୀଦମାନଙ୍କର ଭାଷା କେବେ ତ ନିଶ୍ଚିପ୍ତ ବଦଳିବ । ତେଣୁ ଆଜିର ଏହି ଲେଖା ସମସାମୟିକ ଜାବନର ଲିପିବନ୍ଦ ଗନ୍ଧକୁ କଳନା କରିଥିଲେ ସିନା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋକେ ଆଜିର ଗନ୍ଧଭାଷାର ସୁମ୍ଭ୍ଵ ପାଇବେ । ଅବଶ୍ୟ ଏବେ ଗ୍ରାମଫୋନ ରେକର୍ଡ ଓ ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡ ରତ୍ୟାଦି ନାନା ଯନ୍ତ୍ର ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆସିଗଲାଣି । ତଥାପି ଲିଖନ ଓ ମୁଦ୍ରଣ ହିଁ ଭାଷାର ସରଷକ ବା ଲିପିକାର ଭ୍ରବରେ ଭବିଷ୍ୟତଠାରେ ଦାୟୀ ରହିବ ।

ଭାଷାର ଆଦିଷ୍ଟାନ—ମଣିଷର ମୁହଁ

ତେଣୁ ଭାଷାର ଆଦିଷ୍ଟାନ ମଣିଷର ମୁଖ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ବେଳେ ରସାଳ ଭାବରେ ଆମେ କହୁଁ ‘ମୁଗୁନି ପଥରର ଭାଷା’ ବା ‘ମୁକୁ-ବଧରର ଭାଷା’ ବା ‘ଠାର-ଭଙ୍ଗୀର ଭାଷା’ । ଜଣେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି ; ମଥା ପୋଡ଼ି କଥା ପୋଥୁଏ କହେ ।’ ଏସବୁ ରସାତୁକ ଭବପ୍ରକାଶ । କିନ୍ତୁ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ସାଧାରଣ ବା ଅସାଧାରଣ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭବପ୍ରକାଶର ଶୁଣିଲା ରଷା କରାଯାଇ ନପାରେ । ଭବ ହେଉଛି ଏକ ନିରାକାର ଗୌଣ ଜନିଷ ଏହାର ବାସ୍ତବ ରୂପ ହେଉଛି ଭାଷା । ବିଜ୍ଞନ ଏ କଥା ପ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ବିକାର କରେ ଯେ ଭାଷା ବିନା ଚିନ୍ତା; ଯୁକ୍ତି; ଭାବପ୍ରକାଶ ଅସମ୍ଭବ ।

ଏଥରୁ ଦିଶାୟ କଥା ଉପରୁଛି । ମୁହଁରୁ ଯଦି ଭାଷାର ଉତ୍ତପ୍ତି ତେବେ ତାହା ବଦଳିବାକୁ ବାଧ । ମୁହଁକୁ ଲିପିବନ୍ଦ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯାହା ଯିଏ କହିଲା; ତାହା ନିଜ ମୁହଁରେ ହିଁ କହାଯାଏ । ତେଣୁ କଥାରେ ଅଛୁ କିଏ କାହା ମୁହଁରେ ବାଢ଼ିବତା ଦେବ ? କେବଳ ମୁହଁର ଆକୃତି

ବା କାଳକ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଯେ ଭଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାହା ନୁହେଁ
ଭଷା ବି ଲୋକାଗୁର, ପ୍ରକୃତି, ସମାଜ ଜୀବନରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ
ଅନୁସରଣରେ କହିଲେ । ଏକଥା ଆମେ ମାନକାୟାଞ୍ଜି ଠାରୁ ଆଜିର
ବେକାର ଖବର ପଡ଼ାଇର ଫଳ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲନା କଲେ ହିଁ
ଜାଣିପାଇବା । କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭଷା ଷେଷରେ ନୁହେଁ ଏହା ସବୁ ଭଷା
ଷେଷରେ ସମାଜ ଭାବରେ ସତ୍ୟ ।

ଭଷା ନିତ୍ୟ ସନାତନ ନୁହେଁ

ତଥାପି ଆମର ବଢ଼ୁ ଲେବଙ୍କର ଆପତ୍ତି ଏପରିକ ବୁଝିବା
ଶୁଣିବା ଲେବଙ୍କର ଆପତ୍ତି ଯେ ଭଷାର ଗୋଟାଏ ଶୁଣିବା ଅଛି ତାହାକୁ
ନୟନ ଶିତୁଳୀ ଭଲ ରଷା କରିବାକୁ ହେବ । ପେତ୍ର ତା ଲେଖାକୁ
ଶୁଣି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ମହା ବିଭ୍ରାଟ ଉପୁଜିବ । ସେମାନଙ୍କ
ମତରେ ଭଷା ଏକ ନିତ୍ୟ ସନାତନ ଜିନିଷ । ସେଥିରେ ଆବର୍ଜନା
ଉତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ କାହାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଷାର
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୱର ରତ୍ନୟମ୍ ବା ରୂପ ପ୍ରୟୋଗ ସବୁ ରହିଛି । ତାହା ସେଇ
ଭଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭଷାର ସପରିକରେ ଆସି ଏହି ଶାଖି
ବିଶେଷରୁ ରୁଚି ପ୍ରୟୋଗକୁ କୌଣସି ମତେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଆୟାଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ଏକଥା କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପିନାଥ ନନ୍ଦେ
ବା ମାଲକଣ୍ଠ ଦାସେ ଯେ ଦୁଃଖ କରିଛନ୍ତି ସେକଥା ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟମାନେ
ବି ଅନ୍ୟଭଷାରେ ଏଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିଛନ୍ତି ।

ତଥାପି ଏହିମାନେ ବି ଭଷାର ସଂଧାର ଲୋଭିଥିଲେ । ଗୋପିନାଥ
ନନ୍ଦେ ଓଡ଼ିଆ ବନାନ ଶୁଣିକ ଉଜାରଣ ଅନୁସାରୀ କରିବାକୁ ବହୁତ
ବାହୁନି ହୋଇଥିଲେ । ଏଭଳି କଥା ତ ଉଚ୍ଚବଳ ଭଷାରେ ନାହିଁ ।
ବଂଗଳାରେ ବା ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ । ଶୁଣାୟାଏ ତାହା ଅଛି ଜର୍ମାର,
ଫରସୀ ଉତ୍ୟାଦି କେତୋଟି ଭଷାରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଓଡ଼ିଆରେ
ଆମେ ସବୁ ପ୍ରକାର ତାଳବ୍ୟ, ମୁଢିନା, ବା ଦନ୍ତ୍ୟ ଷେଷରେ କେବଳ
ଦନ୍ତ୍ୟ ସ ଉଜାରଣ କରୁ । ଲେଖିବାବେଳେ ଲେଖୁଁ ଶନିବାର, ଉଜାରଣ
କରୁଁ ସନିବାର । ଓଲଟା ଦିଗରେ ବଂଗଳାଭଷାରେ ସବୁ ପ୍ରକାର
ତାଳବ୍ୟ, ମୃତ୍ୟନ୍ୟ, ବା ଦନ୍ତ୍ୟ ଉଜାରଣରେ ସେମାନେ ତାଳବ୍ୟ ଶି
ଉଜାରଣ ବର୍ତ୍ତ୍ତ ହେମାନେ ଲେଖନ୍ତି ସମୀର, ଉଜାରଣ କରନ୍ତି

ଶମୀର । ଇଂରଜରେ ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ବନାନର କୌଣସି ସ୍ଵପକ୍ଷ
ନାହିଁ । କେବଳ ଜର୍ମିନ୍ ଓ ଫରସୀ ଭାଷାରେ—ଅନ୍ୟ ଭାଷା କଥା କହି
ହେବ ନାହିଁ—ଉଚ୍ଚାରଣ ବନାନର ଅନୁସରଣ କରେ ଆର୍ଥାର କୌଣସି
ଗୋଟିଏ ବନାନ ଦେଖିଲେ ଭାଷା ନ ଜାଣିବା ଲୋକ ବି ବନାନର
ସୁମ୍ବକୁ ଧରି ଠିକଣା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପାରେ । ଗୋପିନାଥ ନନ୍ଦ ଯାହା
ଆଶା କରିଥିଲେ ତାହା ଫଳକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇନାହିଁ । ଅଥବା ଉଚ୍ଚାରଣ
ବଦଳୁଛି । ବନାନ ବି ବଦଳ ଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ‘ଗୋପିନାଥ ନନ୍ଦ’ ବି ଲେଖୁଛନ୍ତି ।
ଜବାନ ଓ ଯବାନ, ଯାନ ଓ ଜାନ, ଉତ୍ସାହ ସମ୍ମୂତର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଛୁଟି
ଓଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକାରେ ଲେଖାଗଲାଣି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନନ୍ଦର ବନାନ୍
ନନ୍ଦ ରହିଛି କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଉଛି ନର । ଓଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚାରଣରେ
ବଦଳନର ପ୍ରୟୋଗ ବହୁତ ବରତ୍ର । ଯାହା ଫଳରେ ‘ପ୍ରତିନିଧି’ ଖବର
ପଢ଼ୁଛନ୍ତି.....ଆଜିକାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଖବର ହେଲା, ଅର୍ଥମହି
ପ୍ରସାର କରିଛନ୍ତି ଯେ ନାଇଲନ୍ କପଡ଼ା ଉପରେ ଆସନ୍ତା ମଙ୍ଗଳବାର
ଠାରୁ ନୂଆ ଟିକୁସ୍ ବସିବ ।’ ଉତ୍ସାହ ।

ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ବି ଲକ୍ଷ୍ମୀଦ୍ସାର ପ୍ରତି ଜ୍ଞାର ଦେଇଥିଲେ ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଡ, ଝ, ଶ, ନ, ମ ପ୍ରଭୃତି ସହିତ ମିଳାଇ ଯେଉଁ
ଶୁକ୍ଳାଷର ମାନ ତିଆର ହେଉଛି ତାହାକୁ ସେ ଉତ୍ତେର ଦେବାକୁ
ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଯାହାଫଳରେ ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସ ଲେଖା
ନହୋଇ ଲେଖା ଦୁଅନ୍ତା ପଂଚତ ମାଳକଂଠ ଦାସ । ଏହାଛନ୍ତା ରେଣ୍ଡା
ପ୍ରୟୋଗରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଉଠାଇ ଦେବା ଯଥା ଅନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ନଲେଖି ଅନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ
ପକ୍ଷାତ ନଲେଖି ପବତ ଲେଖିବାକୁ ନିଜେ ଦି ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।
ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଟାଇପେରଟର ଓ ଓଡ଼ିଆ ମୁଦ୍ରଣ
ଶିଳ୍ପରେ ଲାଇନୋ ଓ ମନୋ ଟାଇସ୍ ପ୍ରଚଳନ ହେବାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର
କେତେବୁଡ଼ିଏ ସଂସାର ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଙ୍କ
ଭାବରେ ପ୍ରବେଶ କରିନାହିଁ । ନାରଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେବୁଡ଼ିକର ପ୍ରସାର
ହୋଇନାହିଁ । ଉତ୍ସାହରେ ଯେବୁଡ଼ିକର ପ୍ରସାର ହେଲେ । ବଂଗଳା
ଦେନିକ ଖବରକାଗଜର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରଜି ତାହା ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କର
ଆଖିଦୂହା ହୋଇଯିବ ଓ ତାହାର ପରିଚୟ ପଡ଼ିଯିବ ।

ଅଥବ ସେହି ଗୋପିନାଥ ନରେ ବା ମାଲକଣ୍ଠ ଦାସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ବା ସଂସାରକୁ ସେତେ ସେନା କରୁନାହାନ୍ତି । ଏକଥା ତାଙ୍କ ଷେଷରେ ନୁହଁ, ଏକଥା ପୃଥିବୀର ସତରାତର ଦେଖାଯାଇଛି । ତେବେ ଭାଷା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଦ୍ୱାସ୍ତ୍ରୀ ତୀଳିକାରେ ପଡ଼ିଗଲୁ ପରେ ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସେପରି ସହଜ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଜିକୁ ଶହେ ବର୍ଷ ତଳେ ରଧାନାଥଙ୍କର ‘ଇତାଲୀୟ ଯୁଗ’ଠାରୁ ଆଜି ଭିତରେ ଭାଷାର ଯାହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ତାହାଠାରୁ ରଧାନାଥଙ୍କର ପୂର୍ବ ଅମଳ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ପାଣିକି ତାଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଲେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟାକରଣର ଶୁଣିଲା ଭିତରେ ପଡ଼ିପିବା ପରେ ସଂସ୍କୃତର ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଷୀଘ ହୋଇଗଲୁ । ଏହା ସ୍ଵଭାବିକ । କାରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଭାଷା ହେଠାଟ ବିଜ୍ଞିନୀ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୀମିତ ଥାଏ । ଜୀବନର ରୁହିଦା ପାଇଁ ଯିଏ ଯେପରି ଭାବପ୍ରକାଶ କଲେ ତରକାଳର ଓ ସମ୍ବୁଧର ଲେକ ବୁଝିପାରିବ ସେଭଳ ଭାବପ୍ରକାଶ କରେ । ତେଣୁ କଥାରେ ଚଞ୍ଚଳତା ବା ତରଳ ପ୍ରବାହ ଥାଏ । ଭାଷାର ସବୁଠାରୁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଯୁଗାନ୍ତର ଢକ୍କି ସେତେବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଦଳଳ ଦୋରୁଣ୍ଡ ସାଷ୍ଟ୍ୟପ୍ରମାଣ କିଛି ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ପରିବର୍ତ୍ତନର କଳନା ଏକ ବିରାଟ ସନ୍ଧାନ, ଆବଶ୍ୟାର ; ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତି ଉଚ୍ଚପତି, ଲକନ, ମୁଖୁ ବା ଅନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଜାତର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ପୂରନା ଦେଇଯାଏ ।

ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଷେଷରେ

“ଯଦି ଆମେ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆୟୋଜନିକ ବିକାଶକମ ବିଜ୍ଞପୁରେ ବିରୂର କରୁଁ ତେବେ ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବା ଯେ ବୈଦିକ ଭାଷା ନିରନ୍ତର ବିକାଶ ଫଳରେ ଅଗ୍ରତର ହୋଇ ଆସିଛି । ଭାଷା ଯେତକ ବଦଳ ରୁଳିଛି, ସେତକ ପରିବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଦର ଲେକେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପିତି ଲେକକର ଭାଷାକୁ ସେତକ ଲେକୋଡ଼ିର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ଅଷ୍ଟାଣ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେହି ଭାଷା ଓ ସେହି ସ୍ମୃତିକୁ ବଞ୍ଚିର ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ବହୁ ଉପାୟ କରିଛନ୍ତି । ଏଣେ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଭାଷା ତ ଆଗକୁ ବଢ଼ି ରୁଳିଛି । ସମୟ ଗଢ଼ି ରୁଳିଛି । ସେଠୁଁ ଲେକକର ଚିନ୍ତା ପଡ଼ିଛି କିପରି ପୁରୁଣା

ଭାଷାକୁ ସମାବ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ । ଏଥପାଇଁ ସେମାନେ ବେଦମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ କେଉଁଠି ସଂହତା, ପଦ, ଜଟା ଦନ ଥାଇ ନାନା ରୂପରେ ଉଚାରଣ ଓ କଣ୍ଠ କରି ସୁରକ୍ଷିତ କରଇଛନ୍ତି । ସେଇଠି ଏହି ପୁରୁଷା ଭାଷାର ଉଚର ଗଢଣ ଅଛୁଟ ରଖିବାକୁ ଆପଣା ଆପଣା ଶାଖାରୁ ପ୍ରତିଶାଖା ସୃଷ୍ଟି କରଇଛନ୍ତି ।

(ବୃଦ୍ଧି ସଂସ୍କୃତାୟନ—ପାଳ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ତରାସ (ହିନ୍ଦି)

ପୂର୍ବସୁରୁଷର କୃତ୍ୟକୁ ସଂଖାଳ କରି ରଖିବା ପରସୁରାମର ଗୋଟାଏ ବଞ୍ଚି ଜୀବନଦାନର ପରିଚୟ । ଏଇଠା ସାମନ୍ତବାଦ ଅମଳରେ ଥିଲା । ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଅମଳରେ ବି ଅଛି । ବାପ, ଗୋପାପକର ଖଣ୍ଡା ତରଞ୍ଜୁଲ, ଲେଖନ ପଟ୍ଟା, ସନନ୍ଦ, ଥିଲ ସେ କାଳର ସଂଖାଳ । ଏବେ ଆସିଲାଣି ବସମା, ଦଶା, ପାଉଷ୍ଣେନ, ଦତ୍ତ, ପଟୋଗ୍ରାମ । ଠିକ୍ ସେପରି ଭାଷା ଓ ରଦ୍ୟକୁ ଅବିକଳ ସାଇତି ରଖିବାର ପରିଆୟ । ନିଜକୁ ସମ୍ମାନ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ନିଜେ ବି କଣେ ଅଗୋର ଭାଗାବଣ୍ଡ ନୋହଁ । ଆମେ କାହଁ ଅଭିନ୍ନ ନାହଁ । ଅର୍ଥାତ ଆମର ଗୋଟାଏ ଚକ୍ରକିଆ ଯିତରିଥ୍ ଅଛି । ଏ କଥା ବି ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ସେହି ମନୋବୃତ୍ତିରେ ବି ଅନ୍ତେକେ ସ୍ଵାଚୀନକୁ ରଖା କରିବାକୁ ବ୍ୟପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଏପରି ବ୍ୟପ୍ତ ହେବାରେ ଯଦି ସେମାନେ ସଫଳ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ ? ତେବେ ପୃଥିବୀର ଭାଷା ସବୁ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥାନ୍ତେ । କାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଭାଷା ଓ ଏହି ଲିଙ୍ଗିତ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଭିତରେ ପ୍ରତିକ ଯେତିକ ବଢ଼ିଲା ଓ ଏ ପ୍ରତ୍ୟେଦ ଯେତିକ ଦୂର ଅଭିନମି ଗଲା ସେତିକ ତାହା ଲୋକସାଧାରଣକାରୁ ବଢ଼ିଲା ହୋଇଗଲା । ସଂସ୍କୃତ ଷେଷରେ ଶ୍ରୀପୂର୍ବ ଛଥ ଶତାବୀ ବେଳକୁ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୁଏ । ସେ ମାହିତ୍ୟକ ଭାଷା ହୁଏ ପ୍ରତିକିତ ତଥା ଉପସୁକ୍ତ ହେବା ଭାବ ଲୋକ-ଭାଗେର ହିଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ତେବେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରଙ୍କ ରିତରେ ମଗଧ, କୋଶଳ, କୁରୁ, ଅବନୀ ଆଜି ଗାନ୍ଧାର ପ୍ରଦେଶର ଲୋକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧବଚନକୁ ଆପଣା ଆପଣା ଅମ୍ବଲର ଭାଷାରେ ପାଠ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତେହଁ ସୁନ୍ଦର ଭାଷାରେ ନାନାପ୍ରକାର ଭେଦ ଦେଖାଦେଲୁ । କେତେକ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏକଥା ଅନ୍ତରୁଆ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ଡାରୀନ ମାହିତ୍ୟକ ଭାଷାରେ

ପୁଣି ବଚନକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ଡକ୍ଟରର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ସେହିପାଇଁ ବୁଝିଦେବଙ୍କର ଅନୁମତି ଲୋଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ବୁଢି ଏ କାମ୍ପିଖର ସେମାନଙ୍କୁ ବାରଣ କଲେ ଓ କହିଲେ ଏହଳି କାମ୍ପିଖ ଯିଏ କିରିବ ସିଏ ଆପରାଧୀ ହେବ । ତାପାଇଁ ମୁଦୁଦଶ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କି କଲେ ।

“ବୁଢି-ଜୀବାଣୁ ତିକ ବୁଢି ଶକ୍ତି ପିରେ ନୂତନ ସମୟର ଭାଷାର ବିବର୍ଣ୍ଣନରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିଖମାନଙ୍କୁ ଅଛୁବ ଧରିଲ । ସେଠୁ କେତେ ଲୋକ ବୁଢି ବଚନକୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷାରେ ଛାପଣ କରିନେଲେ । ପରେ ଭାଷାର ଅଦଳବଦଳ ଫଳରେ ପୁଣି ଏହି ବଚନର ସେଉଳି ଅଦଳବଦଳ ନହେବ ତାହାର ଚେଷ୍ଟାରେ ରହିଲେ । ଆଉ ଥାକେ ଶିଖ ବୁଢି ବଚନକୁ ଖାୟୀ ସଂସ୍କରଣରେ ଲେଖି ପକାଇବାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ପ୍ରଥମ କଷମର ଲୋକେ ହେଉଛନ୍ତି ସିଂହଳର ପ୍ଲବାରବାଦ ବୌଦ୍ଧଗଣ । ଏହିମାନେ ମାଗଧର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଧାନ ବିଶେଷଙ୍କ ଦକ୍ଷ୍ୟ ସ ଜାଗାରେ ତାଳବ୍ୟ ଶ, ଦକ୍ଷ୍ୟ ନ ଜାଗାରେ ମୁକ୍ତଶିଖ ଶ ଆଉ ର ଜାଗାରେ ଲ ଇତ୍ୟାତି ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଶୁଭ ସାରଥିଲେ ବି କହିବାରେ ଲୁଗିଲେ ‘ଆମର ଧର୍ମଗ୍ରହ ମୁଲ ମାଗଧ ଭୁଷାରେ ହିଁ ଲେଖା ହେବ ।’

ଏହି ପ୍ରକାରେ ପ୍ଲବାରବାଦ ଉପିଟକ ଆମିମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଲା ସେହି ଭାଷାର୍ହି ପାଲଭାଷା ନାମର ଅଭିଭିତ ।

(ବାହୁଲ ସଂସ୍କୃତାୟନ—ପାଳ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ତିହାସ ପୁସ୍ତକ)

ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନ୍ମ ତାହା ହେଲା ମାଗଧ ପ୍ରାକୃତ । ଏଠାରେ ବାହୁଲଜୀ ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ ପାଳ ବୋଲି ଅଭିଭିତ କରିଛନ୍ତି, (ଓ ଯାହାକୁ ସରବରର ଅଭିଭିତ କରିଯାଇଥାଏ) ତା'ର ପରମେଶ-ପ୍ରତଳିତ ନାମ ହେଲା ମାଗଧ । ଉପିଟକ ଉପରେ ଲିଖିତ ‘ଅଙ୍କକଥା’ ଯୁଗରୁ ଲୋକେ ଏହି ଭାଷାକୁ ମାଗଧ କହି ଆସିଛନ୍ତି । ତେବେ ମାଗଧର ପ୍ରାଚୀନତମ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପ ଓଡ଼ିଶା, ବିହାର ଆଉ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର ମିଳୁଥିବା ଅଶୋକଙ୍କର ଶିଳାଲେଖର ଭାଷାଠାରୁ ମାଗଧ ବୋଲିଥିବା ପାଳ ଭାଷାର କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନତା ଅଛି । ଯଦି ପାଳ ପୂର୍ବପୂର୍ବ ତାଳବ୍ୟ ଶାକୁ ବେଳକଟ କରି ନଥନ୍ତା, ତଥା ସରବରର ‘ର’

ଶ୍ଵାନରେ ‘ଳ’ ନ ଆଣିବାକୁ ଜିଗର କରି ନଥାନ୍ତା ତେବେ ଏହି ପାଲି ମାଗଧର ପ୍ରାଚୀନତମ ରୂପର ଶ୍ଵାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସିଂହଳରେ ଯାଇ ପାଲିର ନୁତନ ବାସଶାନ ହେଲା । ସେଠାର ଭାଷା ଥିଲା ପୁରୁଣା ଗୁରୁଣ ଶତାବ୍ଦୀ (ସୌଭାଗ୍ୟ-ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଭାଷା) । ତେଣୁ ସେଠି ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଯାଏ ମାଗଧର ଉତ୍ତାରଣକୁ ସେମାନେ କିପରି ବା ଅବିକଳ ରଖନ୍ତେ ? ତଥାପି ବି ପାଲିର ପୁରୁଣା ‘ପୁରୋ’ରେ ସ ଜାଗାରେ ଶ ଓ ର ଜାଗାରେ ଲ କୁ ଉତ୍ତାରଣା କରି ତାହାକୁ ମାଗଧର ନିକଟବବର୍ତ୍ତୀ କରିଯାଇପାରେ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୀମା ଅଛି —

ତେବେ ଏକଥା କ’ଣ ସତ ଯେ, ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୀମା ନାହିଁ ? ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଛି ତାହା କେତେବେଳେ ? ମନେ କରିଯାଉ ଯଦି ସମାଜରେ ଗୋଟାଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ଅର୍ଥାତ୍ ବଜାରଜ୍ଞାନକର ଶାସନ ଯାଇ କଳକାରଖାନା ମାଲିକ ବୁର୍ଜୋଯ୍ୟାର ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଗଲା ଅଥବା ବୁର୍ଜୋଯ୍ୟା ଶାସନ ଯାଇ ସଜ୍ଜବର ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଗଲା ? ତେବେ କ’ଣ ଭାଷା ବଦଳ ଏକ ନୂଆ ରୂପ ନେଇପିବ ? ତା’ର ଏକ ସଟାନ୍ତର ଓ ରୂପାନ୍ତର ହୋଇପିବ ? ନାଁ ଏଉଳି ଭାବନା ଅବେଙ୍କାନିକ ।

ନୈରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଏକ ବିଶାଟ ବିପ୍ଳବ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ବାସିଦିନ ଲୋକେ ପୁରୁଣା ଭାଷା ଭୁଲି ଯାଇ ନୁତନ ଭାଷାରେ କଥା କହିବେ । ନ କହିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ କୁହାଇବାକୁ ହେବ । ଲେଖକମାନେ ପୁରୁଣା ଭାଷା ଛୁଡ଼ି ଏକ ନୁତନ ଭାଷାରେ ଲେଖିବେ । ନ ଲେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିଯୁଣୀଳ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଯଦି ମଣିଷର ସମାଜ-ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ଓ ତେଣୁ ସମାଜ ତେତନା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସୌଧ ବା ଉପରିତଳ ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯାଉଛି ତେବେ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେବ କିପରି ?

ଏଉଳି ନୈରାଜ୍ୟବାଦୀ ବା ଅବ୍ୟାକତାବାଦୀମାନେ ମୁଥୁବର ସବୁ ଦେଶରେ ମିଳନ୍ତି । ଏମାନେ ରୁଷ ବିପ୍ଳବ ପରେ ଛୁଟ ଦେଶରେ ବି ପୁରୁଷ କରିଥିଲେ, ପୁରୁଣା ପୁରୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଉ ; ପୁରୁଣା ସମାଜକୁ ଦେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି ସେବା କରୁଥିଲା ସେ ରେଳଗାଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଉ ;

ଯେଉଁ ପୁରୁଣା କୋଠାବାଡ଼ରେ ପୂର୍ବ କାଳର ରଙ୍ଗା ସାମନ୍ତମାନେ ଆସନ ଜମାଇ ବୟସଥିଲେ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ତା'ର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ଲେପ କରି ଦିଆଯାଉ ; କାରଣ ସମାଜର ମୂଳଦୁଆ ଯଦି ନୁଆ ହେଲା ତେବେ ସେହି ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଉପରିତଳ ବା ସୌଧ ପୁରସ୍କର ନୁଆ ହେବା ଦରକାର ; ଏଇ ହେଲା ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ।

ହୃଷ ବିପୁଲର ନେତା ଓ ମହାନ୍ ବିଜ୍ଞାନୀ ଲେନିନ୍ ନେଇଜ୍ୟ-ବାଣୀମାନଙ୍କର ଏ ଯୁକ୍ତିକୁ ବାଢ଼ିବା-ବାଢ଼ିଲତା ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ । ତଥାପି ଲେନିନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟର ବଢ଼ିବର୍ଷ ପରେ ହୃଷ ଦେଶର କେତେକ ନେଇଜ୍ୟବାଣୀ ଭାଷା ଷେଷରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୁକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଦାଖ କରିଥିଲେ ଯେ ସବହରର ଦୁନିଆରେ ସାହିତ୍ୟ, ଚିତ୍ରକଳା, ସଂସ୍କୃତ, ଦର୍ଶନ, ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ଯଦି ସବହର ଶ୍ରେଣୀର ବିଶ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅନୁସାରେ ହେବା ଦରକାର, ତେବେ ବୁଝୋଯା ବିଶ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣକୁ ପରିହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ତେଣୁ ଭାଷା ଷେଷରେ ମଧ୍ୟ ‘ସବହର ଭାଷାର’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଲେନିନଙ୍କର ଶିକ୍ଷମ ମହାନ୍ ମାର୍କସବାଣୀ-ଲେନିନବାଣୀ ଶ୍ଵାଲିନ୍ ରୂପ ଭାଷା ଷେଷରେ ଏହି ନେଇଜ୍ୟବାଦକୁ ଶାନ୍ତ କରିଥିଲେ । ଶ୍ଵାଲିନ୍ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ଯେ ସମାଜ ବିପୁଲ ଫଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ସତ କିନ୍ତୁ ତାହା ବୋଲି ଆମ୍ବ ଫଳଟାର ନାମ ଜାମୁ ହୋଇଯାଇନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷାର ମୌଳିକ ଶତ ଭଣ୍ଡାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିନାହିଁ ; ହୁଏତ ନୁହନ ଭାବଧାରର ଆମଦାନ ଫଳରେ ନୁହନ ଶତ ଭାଷା ଭତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି । ତିଶ୍ୟ କଥା ଜାରିତରେ ଅମଳରେ ରୂପ ଭାଷା ଯେପରି ଜାରିତର ସମସ୍ଯାମୟିକ ସମାଜକୁ ସେବା କରୁଥିଲା ସମାଜବାଣୀ କାଳରେ ସେହି ରୂପ ଭାଷା ସେପରି ସମାଜବାଣୀ ସମାଜକୁ ସେବା କରୁଛି । ଏଥରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । ତୃଷ୍ଣୟ କଥା, ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭାଷାଠାରୁ ବାରିବାକୁ ହେଲେ ତାହାର ଶତ ସଂପଦ, ପ୍ରୟୋଗର ବିଶେଷତା, ଇତ୍ୟାଦି ବହୁତ କଥା ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ସାମାଜିକ ବିପୁଲ ଫଳରେ ଏଥରେ କୌଣସି ବିପୁଲବାସ୍ତ୍ଵ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଦୁଇଟି ଦେଶରେ ସମାନ ଧରଣର ସାମାଜିକ ବିପୁଲ ଫଳରେ ସମାଜର

ଚନ୍ଦ୍ରଧାରରେ ବହୁତ ମେଳ ଆସିଯାଏ ; କିନ୍ତୁ ଭଗାରେ ଅମେଳ ଥିଲେ ସେହି ଅମେଳ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରହେ ।

ଭଗାମୂଳଦୁଆର ସୌଧ ନହେଁ

ମୋଟକଥା, ଭଗା ଉପରିଚିଳ ବା ସୌଧ ନୁହେଁ ଯେ ମୂଳଦୁଆର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯିବ । ମାତ୍ରଭଗା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ଭବ ପ୍ରକାଶର ବାହନ । ତେଣୁ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯାହା ପଟେ, ତାହା ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନୁହେଁ । ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ହୁଏ ।

ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ଵ ଏତେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରୀକ ଯେ ଏହାର ଉଦ୍ଦାହରଣ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଆଜ ଭରତର ବା ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ । ତେଣୁ ସେହି ମାନେ ଶାସକ ବା ଶୋଷକ ଶ୍ରେଣୀ ସେମାନଙ୍କର ଆଶା ଆକାଞ୍ଚଳ୍ୟା, ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା, ଜୀବତପ, ଧର୍ମଧର୍ମ-ଜ୍ଞନ ଶୋଷିତ ଓ ଶାସିତ ଶ୍ରେଣୀର ଆଶା ଆକାଞ୍ଚଳ୍ୟା ରତ୍ୟାଦି ସହିତ ପରମ୍ପରା ବିରେଧୀ । ଏହି ବିରେଧର ପରିଣତ ଏକ ବିରାଟ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସୁକ ଶାସକ ଓ ଶାସିତ, ଶୋଷକ ଓ ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀ ଗୋଟିଏ ଭଗାରେ କଥା କହନ୍ତି । ପରମ୍ପରର ଜୀବନ ଦର୍ଶନକୁ ଆସାନ ଆନନ୍ଦମଣି କଲାବେଳେ ସେହି ଗୋଟିଏ ଭଗାର ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି । ହୁଏତ ଶୋଷକର ଭଗା ଭିତରେ କିଛି ସମ୍ମାନ ସାଧୁକୁର ମାନ୍ଦିତ ପଦ ଥାଏ ଯାହା ଶୋଷିତର ଭଗାରେ ହୁଏତ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସୁକର ଏକ ଭଗା । ତାହା ନ ଥିଲେ ସମାଜରେ ସଂଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଝୁଲି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଏ କଥା ସ୍ଵାକ୍ଷାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ଭଗାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିପାରେ ; କିନ୍ତୁ ଗତ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ଭିତରେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯେତେ ହୁଏତର କେଗରେ ଘଟିଛି ତା'ର ତୁଳନାରେ ଭଗାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସୀମିତ ଓ ସେହି ସୀମିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ବନ୍ଦବନ୍ଦାର, ବାଚନଭଙ୍ଗି ଓ ଚଳ ପ୍ରଚଳ ଉପରେ ନିର୍ଭ୍ରତ ହୁଏ । ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭଗାର ମୌଳିକ ଶତ ସମ୍ବନ୍ଧ କିଛି ଶତକୁ ହୁଏତ ଲୋପ କରିଦିଏ ; କିଛିକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୋଗ କରଇଦିଏ ବା

କିଛି ନୁହନ ଶବ୍ଦର ଆମଦାନି କରେ; କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରର ଅଷ୍ଟନ୍ତାକୁ ନଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ତା' ଛଡ଼ା ଏହା ଭଣ୍ଡାର ପଦବିନ୍ୟାସର ବିଶେଷତଃ ବିଭକ୍ତି, କାରକ, ଲଙ୍ଘ, ବଚନ, ପୁରୁଷ, ମିଳ୍ଲା, ବିଶେଷଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ପରିଚିତ କେଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ସ୍ଥାକାର କରେ ।

ମାନଦଣ୍ଡ କ'ଣ ?

ବହୁ ବର୍ଷର, ବହୁ ମୁଖର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡା ଯେପରି ସତ୍ତା ହୋଇଛି ଓ ନୁହନର ଆମଦାନିକୁ ସେହି ଭଣ୍ଡା ଯେପରି ହଜମ କରିଛି ତାହାକୁ କଳନା କରିବାହିଁ ଭଣ୍ଡାତତ୍ତ୍ଵର କାର୍ଯ୍ୟ । କପର ଲେଖା ହେବ, ଓ କପର ଲେଖିଲେ ଲେଖା ବଳିଷ୍ଠ ହେବ ଓ ଲେଖକର ଭଣ୍ଡା ତାହାର ଭବକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସଂଖ୍ୟକ ଷମତା ଅର୍ଜନ କରିବ ତା'ର ମାନଦଣ୍ଡ ହେଉଛି ପାଠକର ବୋଧଶକ୍ତି । ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡା ପାଠକର ବୋଧଶକ୍ତିର ଅଶମ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡା ଲେଖକର ଭବକୁ ପାଠକ ମନରେ ପ୍ରତିଭାତ କରଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେ ଭଣ୍ଡାର କୌଣସି ମୂଳ ନାହିଁ । ଭଣ୍ଡାର ଅର୍ଥ ବା ଟୀକା ହୁଏତ ଭବ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ପାରେ ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡା କେବଳ ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଟୀକାର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ, ସେଉଳି ଭଣ୍ଡାରେ ଲେଖିବାରେ କି ଲାଭ ? ସେଉଳି ଭଣ୍ଡା ତ ଅଜଣା ଭଣ୍ଡା ଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ସେ ଭଳି ଲେଖା କି ମୂଳତାନ ।

ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ ସବୁ ପାଠକ ସମାନ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭଣ୍ଡାରେ ପ୍ରବେଶ ବା ବୁଝିପାଇଁ ସମାନ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସବୁ ପାଠକଙ୍କର ବୋଧଶକ୍ତି ସମାନ ନୁହେଁ । ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଧରଣର ଗନ୍ଧଭଣ୍ଡା ବା ପଦ୍ୟ ଭଣ୍ଡା (କବିତା ନୁହେଁ) ବଢ଼ି ପାଠୁଆ ପାଠକକୁ ଯେ ଉଳି ବୁଝାପଡ଼ିବ ଅନ୍ତରୁ ପାଠୁଆ ବା ଦରପାଠୁଆ ପାଠକକୁ ସେଉଳି ବୁଝା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଲେଖକ ପାଠକ ଆନ୍ତକୁ ଝୁଙ୍କିବ ନୀଁ ପାଠକ ଲେଖକର ଉଜତାକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ତେଣ୍ଟା କରିବ ? କେତେକ ଲେଖକଙ୍କର ମହାଗର୍ବ ଯେ ସେମାନେ ପାଠକ ଆନ୍ତକୁ ଝୁଙ୍କିବେ ନାହିଁ । ପାଠକ ତାଙ୍କର ଭବ ବୁଝିବାକୁ ଥିଲେ ବୁଝିବାକୁ ତେଣ୍ଟା କରୁ । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ପାଠକକୁ ଚାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଭଣ୍ଡାର ସୌନ୍ଦର୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଏହି କଥାର ଉତ୍ତରଦୀ କେବଳ ପାଠକ ବା ଗ୍ରାହକ । ଲେଖକର ଗର୍ବ ହେଉଛି ତା'ର ଭାବ ପ୍ରକାଶର ସାବଜନୀନତା । କୌଣସି ଲେଖକ ଏକଥା ସାହସ କରି କହିପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ସେ ଏପରି ଲେଖିପାରିବ ଯାହା ତାହାର ଭାଷାଭାଷୀ ଆବାଳଚୁନ୍ଦବନ୍ଧତା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିରାତ୍ର ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ସମାନ ପରିମାଣରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବ । ଯେଉଁଠି ପୂଣି ଭାଷାରେ ନାନାବିଧ ଆଞ୍ଚଳିକ ପ୍ରୟୋଗ ରହିଛି ସେଇଠି ତ ଗଦ୍ୟର ଭାଷା ସାବଜନୀନ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ସମସ୍ତ କଥା ବିଶ୍ଵରକୁ ନେଇ ଅର୍ଥାତ୍—

୧ । ଭାଷାର ସ୍ଵକ୍ୟତା, ଯାହା ତାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରିଚୟ —
କ) ଶକ ସମ୍ପଦ (ଖ) ପ୍ରୟୋଗ ବିଧ ବା ପଦବିନ୍ୟାସ (ଗ) ବାକ୍ୟ
ଗଠନ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ବିଶେଷତା ।

୨ । ପାଠକର ପ୍ରତି ତେଣୁ ଭାଷାର ସାବଜନୀନତା ରକ୍ଷା । ତେଣୁ ସ୍ଵ-
ଜୀବତାର ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ସାଧୁକୃତିର ପରିହାର ।

୩ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ସାହସ କିନ୍ତୁ ସ୍ଵ-ଜୀବତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷା
ଲୁଗି ସ୍ଵୟମ—ସୀମା ଲାଭନ ପ୍ରତି ସାବଧାନତା ।

ଏକଥା ନିଃସମ୍ମାନ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ଗତ ଶହେ ବର୍ଷ ଭିତରେ
ଗୋପବନ୍ତୁ କାମକର ସମୟର ଗଦ୍ୟ କିଛି ସାବଜନୀନ ପ୍ରତିରେ ପ୍ରବେଶ
କରିଥିଲା । ଏହି ଯୁଗର ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ ଗୋପବନ୍ତୁ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ
ବନ୍ଧାକରଣର ଏକ ମୂଳଦୁଆ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମୟର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ଶକ
ସମ୍ପଦ ଓ ଭାଷାର ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ, ପଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୋଗବିଧି

କାରମୋହନ, ଗୋପବଂଧୁକଂର ଜଦ୍ୟବସାବୁ କି କାରଣରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭଷାର ସ୍ଥାନୀୟ ବା ମାନକଣ୍ଠ ବୋଲି ଧରାଯାଇଛି ? ତା'ର କାରଣ ସେମଙ୍କେ ଓଡ଼ିଆ ଭଷାର ଜନ ସମାଜ ଭଜନ୍ତି ଆପଣାର ଭଷାର ବୌଧ କରିଥିଲେ । ଦୁଇଯୁ କଥା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ଜାଣି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରସ୍ତୋଗ ଦେଖିବାକୁ ପିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ପଦବିଜ୍ଞାନ ବା ବାକ୍ୟ ଗଠନ ଓଡ଼ିଆ ଚରିତ ଓ ବୁଦ୍ଧପ୍ରସ୍ତୋଗ ପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ନଜର ରଖି ଆସିଛି । ଏଥୁ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଅନୁଛେଦ ଓ ବାକ୍ୟାବଳୀ କିବାହରଣ ଭବରେ ତଥା ଯାଇଛି ସେବୃତ୍ତିକ ବିଶେଷଣ କଲେ ଏହାହି ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଷାର ଆମ୍ବା ହେଲା ଶବ୍ଦ । ଏହି ଶବ୍ଦ ହେଉଛି ନାନା ପ୍ରକାର । ଏଥୁ ଭିତରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୋଗ ହେଲା ପଦ ପ୍ରକରଣ । ଓଡ଼ିଆ ଭଷାରେ ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ, ସିଦ୍ଧ୍ୟା, ସବନାମ, ଅବ୍ୟସ୍ତ ପଦ ଠିକ୍ ସମ୍ଭୁତ ଓ ପ୍ରାକୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁକ୍ରମରେ ରହିଛି । ଏଥୁ ଭିତରୁ ସବନାମ ତ ମାତ୍ର କେତୋଟି । ଏକ ସମୟରେ ମୁଁ, ଆମେ, ବାମକ ଦିଗ୍ଭିତି ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ସବନାମ ଥିଲା । ଏହାଜାତା ଦିଶ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ ତୃଶ୍ୟ ପୁରୁଷର ସବନାମ ଗୁଡ଼ିକ ତଥାର ହୋଇଥିଲା । ଏବେ ‘ମୁଁ’ ରହିଛି । କର୍ମକାରକରେ ଏହି ମୁଁ ଓଡ଼ିଆରେ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ‘ମୋକେ’ (ସତ୍ତ୍ଵରକଳା, ସିଂହଭୂମି) ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ସମ୍ଭୁତରେ ‘ମୋ ହାର’ ଭଲ କରଣ କାରକର ପ୍ରସ୍ତୋଗ ଓଡ଼ିଆରେ ନ ଥିଲା କହିଲେ ତୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ରଂବାଗ କର୍ତ୍ତ୍ବବାଚ୍ୟ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟର ଅନୁସରଣରେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ରଂବାଗରୁ ଆଶ୍ରିତ ଅନୁବାଦର ପୁଷ୍ଟରେ ‘ମୋ ହାର’ ‘ମୋ କର୍ତ୍ତ୍ବକ’ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି । ‘ଏକଥା ମୋ ଦେବି ହେବ ନାହିଁ’ । ଏ ଥିଲା ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରସ୍ତୋଗ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଭଲ ଭଲ ପାଠ୍ୟତ୍ଥା ଲେଖାଳି ଲେଖିଲେଣି ‘ମୋ ହାର ଏ କାମ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ’ । କବିଲେଣି ‘ମୋ ଦେଇ ଏକଥା ହେବ ନାହିଁ’ ।

ଦିଶ୍ୟ ପୁରୁଷରେ ‘ତୁ’, ‘ତୁମେ’, ‘ତୁମ୍ହେ’, ‘ଆପଣ’ର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭଷାରେ ଏବେ ଚଳି ଆସିଛି । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ‘ତୁମ୍ହେ’ ଓ

‘ତୁମେମାନେ’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଧୀରେ ଧୀରେ ମଉଳି ଯିବାରେ ଲଗିଛନ୍ତି । ବିମସ୍ ସାହେବ ତାଙ୍କର ଆଖି କୃତିଜ ଅପା ରଣ୍ଟିଆ ପୋଥରେ ଲେଖି ଥିଲେ ତାମିଲ ଓ ତେଳଗୁ ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ‘ମୁଁ’ ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ‘ତୁମେ’ ର ବହୁବଚନରେ ଏକାଧିକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି । ଏଥରୁ ଗୋଟିଏ ବହୁବଚନ ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ଏକବଚନ, ଅନ୍ୟଟି ଖାଣ୍ଡି ବହୁ ବଚନ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ତାମିଲର ‘ନାମ’(ମୁଁ), ‘ନି’(ତୁ), ‘ତାମ’(ନିଜେ) ‘ରୁ ପୁମ୍’ବା ‘ନାମ’ (ଆମେ), ‘ନିରା’, ‘ନିର୍ମୂରି’, ବା ‘ନଭର’ (ତୁମେ) ଆଉ ‘ତାମ’ (ଆପଣା ନିଜେ) । କିନ୍ତୁ ଏହି ବହୁବଚନ ‘ନାମ’, ‘ନିରା’, ବା ‘ତାମ’ରେ ଏବେ ଲୌକିକ ପ୍ରୟୋଗରେ ‘ଗାଲ’ (ମାନେ) ଲାଗି ଉବଳ ବହୁବଚନ କରାଯାଇଛି । ତେଳଗୁରେ ମଧ୍ୟ ଏଉଳି ଉବଳ ବହୁ ବଚନ ପରିଚାଳାଯାଇଛି । ଯଥା ‘ମିରଲୁ’ (ମିରୁ) ‘ତୁମେ’, ‘ଭରଲୁ’ (ଭରୁ) ‘ସେମାନେ’ । ଏଉଳି କିନ୍ତୁ ଉବଳ ବହୁବଚନ କେତେକ ଗୌଡ଼ୀୟ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବିମସ୍ ସାହେବ ଲେଖିଛନ୍ତି ‘ମୁଁ’ର ବହୁବଚନ ‘ଆମେ’ ‘ତୁ’ର ବହୁବଚନ ‘ତୁମେ’ କିନ୍ତୁ ଏବେ ପଣ୍ଡିତମାନେ ‘ଆମେ’ ଆଉ ‘ତୁମେ’ କୁ ମାନ୍ୟାର୍ଥରେ ଏକବଚନ କରି ରଖିଲେଣି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆହୁର ନୂଆ ବହୁବଚନ ଲେଡ଼ା । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ‘ଆମେ’ ଆଉ ‘ତୁମେ’ରେ ବହୁବଚନ ତହୁମାନ ଯୋଗକରି ଉବଳ ବହୁବଚନ ତଥାର କରିଛନ୍ତି । ଯାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ (ଯିଏ ପଞ୍ଚବଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆଖପାଖର ଲୋକ) କେବଳ ‘ଆମେ’ ଆଉ ‘ତୁମେ’ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବହୁବଚନ ରୂପର ବ୍ୟବହାର କାଣି ନ ଥିଲେ । ତୁଳୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା । ସେଇ ଭାଷାରେ ‘ବେନ୍’(ମୁଁ) ସରବାଚର ‘ବିଜ’(ଆମେ) ହୁଏ ଆଉ ‘ସେନ୍’(ତୁ) ‘ସିନ୍’(ତୁମେ) ହୁଏ । ତେବେ ବି ଏହି ବହୁବଚନ ଗୁଡ଼ିକରେ ‘ଲେର’ ଯୋଗ କରି ଦୋହରା ‘ବହୁବଚନ କରାଯାଇଛି । ଯଥା ‘ବିଜ-ଲେର’ଆମେମାନେ ବା ‘ସିନ୍-ଲେର’ ତୁମେମାନେ ।

[ବିମସ୍-ଆଖିକ୍ୟାରିଜ୍ ଅପା ରଣ୍ଟିଆ]

ସଂକ୍ଷେତରେ ତିନୋଟି ଲିଙ୍ଗ ଅଛି । ପ୍ରାକୁଡ଼ରେ ବି ରହିଛି । ସିନ୍, ପଞ୍ଜାବ ଆଉ ହିନ୍ଦରେ କେବଳ ସୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ବା ବଙ୍ଗଲାରେ ଆଦେହି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ । କେବଳ ଖାଣ୍ଡି ସଂକ୍ଷେତ ତତ୍ତ୍ଵରେ ସଂକ୍ଷେତର ଲିଙ୍ଗ ପ୍ରକରଣ ଅବଶ୍ୟକ ଗୁଲ୍ବ ରହିଛି । ... ବଙ୍ଗଲାରେ ସେମାନେ କହନ୍ତି ହେବା ବାଳକ, ହେବା ବାଳିକା, ହେବା

ବସ୍ତୁ । ଶୁଭ୍ସାଧୁ ସାହିତ୍ୟକ ବିଦର୍ଘ ଭାଷା ଲେଖିଲେ ବଜଳା ଭାଷାରେ ଲେଖିବ—‘ସୁନ୍ଦର ନର’ ଆଉ ‘ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ’, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଶୈଳୀ ପାଇଁ ଭାଷାରେ ସେହି ଶୈଳୀରେ ‘ସୁନ୍ଦର ମେଘେ’ ବା ‘ସୁନ୍ଦର ବାଲକା’ କହୁଯାଏ, ଲେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ଲିଙ୍ଗ ବିବୁର ନଥାଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ବି ଏଇ କଥା । ଆଉ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚ ଶୈଳୀରେ ବି ଯୁଂଲିଙ୍ଗ ଆଉ କୁବିବ ଲିଙ୍ଗ ଭିତରେ କହି ବୋଲି କହି ତପାତ୍ର ନାହିଁ ।

[ବିମସ୍ତ ଭୁଲନାୟକ ବ୍ୟାକରଣ ୨ୟ ଖଣ୍ଡ ୧୪୭ ପୃଷ୍ଠା]

ବିଶେଷଣ ଷେଷରେ ବିମସ୍ତ ସାହେବଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତ ଯଥାର୍ଥ । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ ଷେଷରେ ଓଡ଼ିଆରେ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ସ୍ଥାନିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ଅଛି । ଯଥା ମିତଣୀ, ସଙ୍ଗାତୁଣୀ, କାମତୁଣୀ (ମୟୁରଭଞ୍ଜ), କୁଟେଇତୁଣୀ ।

ବହୁ ବଚନରେ ‘ଆୟମାନଙ୍କର’ ‘ଆମ୍ଭେମାନେ’ କେବଳ ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ତଳିଛି । ଖବରକାଗଜର ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଠାଏ ଠାଏ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି—

‘ଆଜି କି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବୁ । ପାଠକଙ୍କୁ କି ବିଷୟ କହିବୁ ? କି ସମ୍ବାଦ ଶୁଣାଇବୁ ? ଏବେ ଆୟମାନଙ୍କର ସମନାଶ । ଆମ୍ଭେମାନେ ହତ-ବୁଦ୍ଧି । ଆୟମାନଙ୍କର ବାହୁ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି । ‘ସମାଜ’ ଶକ୍ତି ଅତି ଷୀଘ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଗଭୀର ଶୋକରେ ଆଗିରୁ ଲୁହ ବୋହୁ ନାହିଁ । ତୁଣ୍ଡରେ କଥା ଆୟମାନାହିଁ । କଲମ ଗୁଲୁ ନାହିଁ ।

(ସମାଜ ୧୯୧୭ସାଲ)

ପୁଣି ଦେଖାଯାଉ—

“ଆୟମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାକୟର ଟେକ୍ଷ୍ଣବୁକ୍ ଶିକ୍ଷା ଏପରି କଠୋର ବାସ୍ତବ ସହଜରେ ସ୍ଥିକାର କରିନେବାକୁ କୁଣ୍ଡା ଅନୁଭବ କରେ ..... ଆୟମାନଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ ଯେପରି କେବଳ ଭାଷାବିନ୍ୟାସ ଏବଂ ଅଧିକଣ ଦୟାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।.....

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଭ୍ୟାସ ଦେବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମେ ଯାହା କହିଅଛୁଁ— ତାହାର ହିଁ ପୁନରବୃତ୍ତି କର ଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାଙ୍ଗ କରିବୁଁ ।” (ସାହିତ୍ୟକ—କାଳରୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ୧୯୩୩)

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶେଷତା; ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ । ଏହା ଭାଷାକୁ ବହୁ ଅୟୁବିଧା ଓ ଅସଥା ଶିକୁଳିରୁ ମୁକ୍ତ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସମ୍ବୁଦ୍ଧ

ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ସଙ୍ଗେ ଏହି ଲିଙ୍ଗ ବି ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ‘ତାଙ୍କର ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ଅଚଳା ଭକ୍ତି ଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ (୨୦-୨-୨୭ ସମାଜ)

‘ସକଳ ଲକ୍ଷତ କଳା କୁଣ୍ଡଳା, ସୂର୍ଯ୍ୟ କଟୀ, ବନ୍ଦଗୀବା, ବାଣୀ ସ୍ଵର ! (ସାହିତ୍ୟକା କାଳିନୀ ଚରଣ । ୧୯୩୩)

ଓଡ଼ିଆ ଏକ ଯୌଗିକ ଭାଷା

ତାମିଲ ଭଳ ଓଡ଼ିଆ ଏକ ଯୌଗିକ ଭାଷା । ତାମିଲ ତିନୋଟି ଭାଷା ଉପାଦାନର ମିଶ୍ରଣ । ଉପାଦାନ ତିନୋଟି ସଥା ମୁଣ୍ଡା, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଆୟ୍ୟ ତାମିଲ ଷେଷରେ ଏହି ତିନୋଟି ଭିତରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଉପାଦାନର ଭାଗ ସମ୍ପ୍ରେସ୍ତ । ତାମିଲରେ ‘ଆଳ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ । ଏହି ‘ଆଳ’ ଶବ୍ଦଟି ବୋଧହୃଦୟ ମୁଣ୍ଡା ଭାଷାରୁ ଆସିଛି । ତାମିଲ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ତରାସ ଲେଖକ ଏଥା ଭୟାପୁର ପିଲାଇ ତାମିଲର ଏହି ଯୌଗିକ ଭାଷା ବୋଲି ପ୍ରଷ୍ଟୁ ଭବରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ତେବେ ତାମିଲ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଆର ଏତିକି ପ୍ରଭେଦ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆୟ୍ୟ ଭାଷାର ଉପାଦାନ ପରିମାଣ ବେଶୀ, ତା’ଠାରୁ ତଳକୁ ହେଉଛି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ତା’ ତଳକୁ ହେଉଛି ମୁଣ୍ଡା ଓ ଅନାୟୀମାନଙ୍କର ଭାଷା । ଏକଥା ଜଣାଶୁଣା ସେ କୌଣସି ଏକ ସଂସ୍କୃତର କୌଣସି ଉପାଦାନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ସଂସ୍କୃତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ତାହା ବାହନ ସେନ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ । ଏହି ବାହନ ଭିତରେ ଭାଷା ହେଉଛି ସବୁ ବୃଦ୍ଧତି ବାହନ । ସେହି ଦୁଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ପରି ପରାଣି, ତଳଣି ଓ ଚରିଷରେ ଯାହା କିଛି ଅନାୟୀ ସଂସ୍କୃତ ରହିଛି ସେ ସବୁ ସହିତ ଅନାୟୀ ବା ଆଦିବାସୀ-ମାନଙ୍କର ଭାଷା ବହୁ ପରିମାଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମିଶି ଯାଇଛି । ପଣ୍ଡିତ ମାନକଣ୍ଠ ଦାସ ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କମ ପରିଶାମ’ ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ଏହାର କିଛି କିଛି ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଉଦାହରଣ ସୁରୁପ, କେନ୍ଦ୍ରର ଅଞ୍ଚଳର ଯେଉଁ ‘ଭୁବନେ ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଳ କୋଳରେ ବସିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଆଦିଶ୍ଵର ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶା । ସେମାନେ ଦ୍ରାବିଡ଼ । କେବଳ କେନ୍ଦ୍ରର ଭୁବନେପାଇତି

ନୁହେଁ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ବଜଳା, ଆସାମ, କେନ୍ଦ୍ର ଭାରତୀୟ ଏକେନସି
(ଆଧୁନିକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ସାମିଲ) ଉତ୍ୟାଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ୨୦୧୦
କଷ ଭୂପୁାଁ ପାହାଡ଼ିଆ ଜାତି ବସବାସ କରି ରହିଛନ୍ତି । ଆସାମରେ ଏକ
ସମୟରେ ଏମାନେ ରାଜଗାନ ଦଶଳ କରିଥିଲେ । ପାହାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡ଼
ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଭୂପୁାଁ ମାନେ ବେଳେ ବେଳେ
କ୍ଷମିଯୁ ବା ଖଣ୍ଡାୟୁତ ଉତ୍ୟାଦି ଭାବରେ ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ତେବେ
ଏମାନଙ୍କର ବନ୍ଦୁବାନବଙ୍କୁ ଏମାନେ କ'ଣ କୋଳ ଡାକନ୍ତି ତାର
ମଧ୍ୟରୁ ଏମାନେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ହେଲେ ବି କେତେବୁର ଆର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୱରା ବା ଓଡ଼ିଆର
ପ୍ରଭାବରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ତାହାର ଧାରଣ କରି ହୁଏ ।

ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟାଏ ତୁଳନା ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇଛି—

ସମ୍ବୁଦ୍ଧ	ଓଡ଼ିଆ	ଭୂପୁାଁ	ସମ୍ବଲପୁରା (ଓଡ଼ିଆ)
ପିତା	ବାପ	ବୁଆ	ବୁଆ
ମାତା	ମା	ମା	ମା
ପିତୃବ୍ୟ	କକା, ଦାଦି	କକା	କକା
ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ	କାକି,(ଖୁଣ୍ଡ)	କକି	କାକି
ସ୍ଵାମୀ	ଘରତା	ଘରତା	ଘରତା
ସ୍ତ୍ରୀ	ମାରପ, ଭାର୍ଯ୍ୟା	ଭାର୍ଯ୍ୟା	ଭାର୍ଯ୍ୟା
ଭ୍ରାତୃଜାୟ୍ୟା	ଭାଉଜ, ନୂଆବୋହୁ ବହୁ		ବହୁ
ଜୈଷ୍ଠ ତାତ	ଦଦେଇ	ବଡ଼ୁ	ବବା
ସାନ ଭାଇର ପୁଅ ପୁତ୍ରର		ବଡ଼ୁ	ବଡ଼ୁ
ମାତୃଷ୍ଟ୍ୟସାର ସ୍ଵାମୀ ମତସା		ବଡ଼ୁ	ମତସା
ଗୋସାଇଁ ବାପ			
ପଣ ଅଜା			
ଗୋସାଇଁ ବାପର ଲଇ			
ପଣ ଅଜାର ଭାଇ			
		ବଡ଼ୁ	
ଶାଳୀର ପୁଅ		ପୁତ୍ରୀ	ପୁତ୍ରୀ
ଶାଳୀର ଝିଅ		ଝିଆରି	ମୋଷା, ପୁତ୍ର

ଏହା ଛଡ଼ା ଶର୍ଷର, ଦେର୍ଶର, ମଉଳାଶୁର, ବଡ଼ ଶଳା (ଡାକ
ଦାଦା), ଶାସ୍ତ୍ର (ଶଶ୍ତ୍ର), ନେତ୍ର ଶଶ୍ତ୍ର, ସାନ୍ତୋଶ (ସର୍ବତ୍ରଣୀ), କିବା (ବଡ଼

ଭାଇ) ନିନା (ବଡ଼ ଭଉଣୀ), ଜା (ନିନା), ଆଶି (ବାଇ) ଇତ୍ୟାଦି କେତୋଟି ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ଦେଲେ ବାକି ସତ୍ତ୍ଵ, ଭଣୋଇଁ, ଅଜା, ମାମୁଁ (ପିତୃସାକୁ ବି ମାମୁଁ) ପିତୃସୀ, ମାର୍ଜି, ମାଉସୀ (ମା ଠାରୁ ହେଠ ଭଉଣୀ, ବଡ଼ ଭଉଣୀ, ବରାଇ), ମଉସା, ସାନ ଜାଆ (ଭାଇନୀ, ସମ୍ବ୍ୟ, ସମ୍ବାଣି, ସାନ ଭାଇ, ଝିଆ, ପୋ, ପୁଣ୍ୟ, ଧାଙ୍ଗଡ଼ା (ଦିଅର), କୁଆଇଁ, ଭାଇଜି କୁଆଇଁ, ଭଣଜା, ବରାଇ (ସାନ ଭାଇର ଝିଆ) ଭଣଜା, ଭଣଜା ବୋହୁଁ ନାତି, ନାତିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ସମ୍ବଲପୂର ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାବର ଡାକ ନାମ ଭଳି ।

[ଓଡ଼ିଶାର ପାହାଡ଼ ଭୁବନ୍ସୀ (ଇଂରଜି ବିବାହ) ଏସ. କେ. ରାସ୍]

ଭୁବନ୍ସୀ ଜାତିମାନଙ୍କର କଥା ହୁଏ ଦେଲେ ବି ମୁଣ୍ଡା, ଓସାଂ, ବିଶ୍ଵିଆ, ସାନ୍ତାଳ, କିଷାନ୍, ଖଡ଼ିଆ, ପରଜା, ବନ ପରଜା, କନ୍ଧ, କୋଲିହୁ, ଶବର ଇତ୍ୟାଦି ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର ଭଣାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭଣାର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଭଣା ଉପରେ ଆହୁର ଅଧିକ ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ଯେହେତୁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଭଣାର ବିକାଶ ଆଦିମ ସୁଗରୁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ହୋଇଛି ସେହି କାରଣରୁ ସେମାନେ ଆପଣାର ଦୈନିକନ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ବହୁ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ, ହିନ୍ଦ, ବଙ୍ଗକା, ତେଲୁଗୁ, ଆସାମିଯୁ ଭଣାମାନଙ୍କରୁ ସାଗର କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାର ଯେଉଁ ମୌଳିକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଭଣାରେ ଆଦିବାସୀ ଭଣା ଭିତରୁ ରହି ଆସିଛି, ସେବୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିକଳ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଆସିଛି ।

ଖାଟି ଓଡ଼ିଆ

ଓଡ଼ିଶାର ପଶୁପର୍ଷୀ, ଖାଦ୍ୟପରାର୍ଥ, ଖରବର୍ଷା ଓ ରତ୍ନ, ବିଭିନ୍ନ ଜାତିକା, ନାନା ରକମର ଫାସଲ, ଘରର ବାସନକୁସନ, ଫଳଫୁଲ କୋଳି, ପୁଜାର ସାମଗ୍ରୀ, ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ମଣୋହି, ଧୂପ, ଉପରୁର, ରାଜାମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ନିତ୍ୟକର୍ମ, ରୂପବାସ ଓ ହଳକାମର ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣ, ସାଧବ ସୌଦାଗରମାନଙ୍କର ସମ୍ବ୍ରଦ୍ୟ ଯାଦା, ନୌକା, ନୌଗୁଳନା ଓ ତାହାର ଉପକରଣ ଏଭଳ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ । ଗତ ହଜାରେ ବର୍ଷ ହେଲୁ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଜାବନର ଭବଧାର ଭିଆଇ କରିଛି । ତେଣୁ ଏହି ସଂକାନ୍ତର ସମସ୍ତ

ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଅଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି ।
ଅବଶ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଅନୁପ୍ରାତରେ ଏହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି ।

ତେବେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କେତେବୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦର ଉଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଧୀରେ
ଧୀରେ ମହିଳା ଯାଉଛି । ସଥା ପୁଣ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପହଞ୍ଚ, ଭୋଗ ମଣ୍ଡପ,
ସେବାୟୁତ, ଡାହୁକ, ଦଇତାପତ୍ର, ମଣୋହି, ଆଟିକା, ଶିରିସା,
ବଢ଼ିରିସା, ଭୋଗ, ମାଣ୍ଡୁଆ, ଅରତୀ, ନିର୍ମାଲୀ, କେବଜ୍ଜ, ଚଢ଼େଳ
ଲେଦା, ପୁରକାକର, ପହଳି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଲଗି, ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗପିଟା, ଖାଞ୍ଚପିଟା,
ଦେବାତ୍ମନ, ରତ୍ୟାଦି ରତ୍ୟାଦି ।

ଏବେ ଗଣତାନ୍ତିକ ଓଡ଼ିଆରେ ଆମେ କହୁଛୁ ‘ଶାଇଲଣି ?’
ସେବେ ରସାଳ ଭାଷାରେ କୁହୁଯାଉଥିଲା ‘ଧୂପ ଚଢ଼ିଲଣି ।’ ଏବେ
କହୁଛୁ ‘ପ୍ରାତରସ ହେଲଣି’ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରେକପାଣ୍ଡ କଲଣି ?’ ସେବେ
କୁହୁଯାଉଥିଲା ‘ପହଳିଭୋଗ ବଢ଼ିଲଣି ?’ ପୃଥିବୀର ସତରାତର
ସେଉଁଠାରେ ଯେଉଁ ଜିନିଷ ପ୍ରବଳ ସେହି ଜିନିଷ ଭାଷାରେ ନାନା ଶବ୍ଦ
ହୁପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ସଥା ଏସିମୋମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ
‘ବରପ’ର ପ୍ରାୟ ତରିଣ ବର୍ତ୍ତତରିଣଟି ଶବ୍ଦ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ
‘ବରପ’ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ । ବୋଧହୃଦୟ ଏହି ଶବ୍ଦ ବି ଓଡ଼ିଆ
ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ କହନ୍ତି ‘ସକାତ୍କ ଉଠି ଲଙ୍ଗଳେ ଯାଆନ୍ତି ତୋଡ଼ାଣି
ହେମ କାକର ।’ ଏବେ ହେମ କାକର ନ କହି ବରପ ବୋଲି
କହିବାର ତଳଣି ତଳଣି । ପୁଣ୍ୟ, ଗଞ୍ଜାମ କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର
ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଠି ନଦୀଆଶକ ଅଛି ଓ ନଦୀଆର ବିଶେଷ ବ୍ୟବହାର ଅଛି
ସେଇଠି ନଦୀଆଶକର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ନାମ ଅଛି ଯଥା କତା,
ଖୋସା, ବରତ୍ତା, ଶୁଂଚ, ଶୁଂଚି, ଫୋପଡ଼ା, ଗୋଟମା, ଅଦାତୁଆ,
ଭୁତଶିଆ, ପଇଡ଼ା, ଶୁରୁଡ଼ା, ଶୁର୍ଜିଲ, ଚଅଁର ରତ୍ୟାଦି ରତ୍ୟାଦି ।
କିନ୍ତୁ ସମ୍ବଲପୁର ବା ପୁରୁତନ ଗନ୍ଧିଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ କୋରୁପୁଟ, ଗଞ୍ଜାମ
ମାଳରେ ନଦୀଆ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ଭାବରେ ରହିଛି ।
ତାହାଜଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକର ଦେଖା ଦର୍ଶନ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେବୁଡ଼ିକ
ଲଗି ଶବ୍ଦର ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିନାହିଁ ।

ଆଜିର ଗନ୍ଧ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖକମାନେ ନାନା ପ୍ଲାନ୍ଟ୍
ଉପମା ମାନ ଆଣି କମ୍ବା ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଜି, ଅଭିମନ୍ୟୁତ୍ତ ଶୋକଲୋଡ଼

ଆପଣାର ନାୟିକାର ତୌଳପଣ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି । ଆଜିକୁ ପ୍ରାୟ
୪୫ ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଅଧାବୟସୀ ଦରିଜନର ସ୍ଥିତାରୁ ତା'ର
ଦିନକାଳର ହୃଦୟା ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନାଟି ଲକ୍ଷଣୀୟ ।

ଆପଣାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ଦୁଃଖ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେହି
ଅଧାବୟସୀ ବାଉରଣ୍ଣିଟି କହିବାର ଶୁଣାଯାଇଥିଲା “ସାଆନ୍ତାଣି ଲେକିଣି
କହିବ ? ଏବେ ସିନା କରମ ପୋଡ଼ିଗଲା । ସେତେବେଳେ କଥା... ।
ଦାସ କେରେନ୍ତେଇ; କରମ ନେନ୍ତେଇ, ମନାର ପୁଲ, ଦିମାର
ମୁଣ୍ଡରେ ଥାଇ, ବେକରେ ଦି ସୋଇ କୁରୁଜାତକ ପଡ଼ିଥାଇ । ସୋରିଷିଆ
ଦି ମାର ବୋଉ ପିନାଇ ଦେଇଥାଇ । ସାନ୍ତାଣିଲେ କି କହିବ ।
ବଡ଼ ଦେଉରରେ ବିମରେଇ କିଏ ? ମୁଁ ତ ଜନ୍ମଥାଇଁ...ଜୋଇଁ
ସେତେବେଳେ ଚାହିଁଦେଲେ କହିଲେ ଆହା କି କଲା । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର
ପେଣ୍ଠା ଗୋଡ଼ରେ ବରା ନାହିଁ । ଧଇଲେ କୋଡ଼ି— ବରା ଗଢ଼ିଗଲେ ।”

ଏହି କଥା ଗୁଡ଼ିକର ସାଧୁ ଉଚାରଣ ହେବ । “ଦାସକେରେଣ୍ଣା
ପୁଲ, କଳମ ପୁଲ, ଆଉ ମନାର ପୁଲ ଦି ମାଳ ମୁଣ୍ଡରେ
ଖୋସା ହୋଇଥାଏ । ବେକରେ ଦି ସୋଇ କୁରୁଜାତକ
(ଏକ ପ୍ରକାର ସୁନା ମୋହର) ପଡ଼ିଥାଏ । ସୋରିଷିଆ (ସୋରିଷ ଭଳ
କଣ୍ଠିଥାଇ ସୁନାର ମାଳ) ଦି ମାଳ ବୋଉ ପିନାଇ ଦେଇଥାଏ ।
ସାନ୍ତାଣି ଲେ, କି କହିବ । ବଡ଼ ଦେଉଲରେ ବିମଲେଇ କିଏ ?
ମୁଁ ତ ଜନ୍ମଥାଏ । ଜୋଇଁ [ଅର୍ଥାର ଠା'ର ବର] ସେତେବେଳେ ଚାହିଁ
ଦେଲେ, କହିଲେ ଆହା, କି କଲା, ଏତେ ସୁନ୍ଦର ପେଣ୍ଠା ଗୋଡ଼ରେ
ବଳା ନାହିଁ । ଧଇଲେ କୋଡ଼ି, ବଳା ଗଢ଼ିବାକୁ ଗଲେ ।”

ଏଠାରେ ଦେଶଜ ଉପମା ଓ ଅଳକାର ଲକ୍ଷଣୀୟ ।

ଓଡ଼ିଆ ରତ୍ନରେ ଗ୍ରୀବୁ ସବୁଠୁଁ ପ୍ରବଳ ଓ ତା'ପରେ ବର୍ଷା ।
ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗ୍ରୀବୁ, ବର୍ଷା ଆଉ ଶୀତ । ତେଣୁ ଖର ଓ ବର୍ଷାର
କେତେ ପ୍ରକାର ଭେଦ ରହିଛୁ । ‘ଦୂରି ପଶେ ଉଠିଲୁଁ ନ ଦିଶେ’
‘ରୁତ୍ରନୁଭାବର’, ‘ଟାଇଁଟାଇଁଆ ଖରା’, ‘କନକନାବା ଜାଡ଼ି’, ‘ଭିପି ଛିପିଆ
ବର୍ଷା’, ‘କଣ୍ଠାଖଡ଼ି’, ‘ପରଘର ଅସରାଏ’, ଇତ୍ୟାଦି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦ
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପଢ଼ିର ।

[୧] ଖେଳାଳି, ପଡ଼ାଳି, ଶୁଣାଳି, ବୁଣାଳି, ଲେଖାଳି, କଟାଳି,
ବଟାଳି,...ଏସବୁ କିମ୍ବାରୁ ତଥାର ପଦ...ସଜାତିଆଳି, ରଙ୍ଗ-
ତଥାଳି,...ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

[୨] ପାଇଟିଆଳ, କୋଇତିଆଳ, ମହିଷିଆଳ,
ଗୋରୁଆଳ, ଗୁଆଳ, ରଖୁଆଳ, ମଙ୍ଗୁଆଳ, ଉତ୍ତ୍ତ୍ଵାଦି ଜୀବିବା ଓ
ମାତ୍ରକା ଉପକରଣ ତିଆରି ଶିଳ୍ପ ।

[୩] ପଥୁରିଆ, ବେଠିଆ, ମୁଳିଆ, ଗୁଲିଆ, ଜାଳିଆ, ଘରିଆ,
ବାରମାସିଆ, ହକିଆ, ତାହାଣ ପାଳିଆ, ବାଁ ପାଳିଆ (ଓ ତାହା
ସଙ୍ଗରେ ଗୋପାଳକୁଷ୍ଟଙ୍କର) ବରଜମୁଳିଆ, ମୟୁରଚୁଲିଆ, ନାପମୁଳିଆ,
ନଶକଳିଆ—[ଉଡ଼ୁ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ]

[୪] (ଏବେ ଚଳିଲଣି) ମନ୍ତ୍ରାଧାର, ଚୌକିଦାର, ଜମାଦାର,
ଇନ୍ଦ୍ରାଧାର, ସିରପ୍ରାବାର ଠାରୁ ପେଶାଧାର (ସାମାଜିକ) ଯାଏ ବହୁତ
ଶକ୍ତିରେ ।

[୫] ବାସନକୁଟନ ସରଙ୍ଗାମ ବିଷୟରେ ଯଥା :—ଆଳ, ବାଟି,
ଗୋନା, ଶୁରୁ, ଚିଲ୍ଲସ, ଝର [ପାଣି ପିଇବାର ଲୋଟା], ଲୋଟା, ଗଡ଼ୁ, ପଥୁରି,
ସାମୁଷେଇ, ତାଳ, କରଚୁଲା, ପିଠାପାତିଆ, ଜାଳିଚଟ୍ଟ, ଚଟ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି
ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ।

ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗୁଣ, ପରିମାଣ, ଅବଶ୍ୟକ ବୁଝାଉଥିବା ଶକ୍ତିକ ଉଚ୍ଚପୁ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଆସିଛି ।

ଯେପରି :— [୧] ତା'ର ଚିକଳ ମୁଁ ସହି ପାରିଲ ନାହିଁ ।

‘ଖବନ ସହିତ ଏହି ଅବିଘ୍ରାନ୍ୟ ଯୋଗରୂପା କରିବା ସାହିତ୍ୟର
କେବଳ ଯୁଥାର୍ଥ ନହେ ।’ [କାଳିଚରଣ—ସାହିତ୍ୟକ]

[୨] ବିଶେଷ୍ୟରେ କାରାନ୍ତ ଯୋଗକରି ବିଶେଷଣ କରସାଏ
ଓ ତାହା ବି ବିଶେଷ୍ୟର ଜାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।

“ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ଘେନି ମୁଁ ଆପଣାକୁ କୁଟୁମ୍ବୀ ବୋଲି ମନେ
କରିଥିଲି ।” — ଗୋପବନ

“ପୁଣ୍ୟାଚୀ ସଙ୍ଗତେ ସଙ୍ଗ ହେବା ପାଇଁ

କଦାପି ମୋହର ମନ ବଳେ ନାହିଁ ।”

“ମୋତେ ଦଶ ତାରିଖରେ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ସଂସାରୀ ପାଇଁ
କାନ୍ଧବାକୁ ପଡ଼ିବ । [ଗଞ୍ଜାମ ପ୍ରସ୍ତୁତି]

[ଗଞ୍ଜାମ ପ୍ରସ୍ତୁତି]

[୩] ସିୟାର ପ୍ରୟୋଗରେ ବିଶେଷଣ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ ଉଦୟୁ :—

“ନିତ ମଳକୁ ରୁହାନୀ ନାହିଁ କି ନିତ ମାଗନ୍ତାକୁ ଦିଅନ୍ତା ନାହିଁ ।”

ହାତ ପାହାନ୍ତା, ପୋଷନ୍ତା [ପୁଅ], ଚଳନ୍ତା [ଚଳନ୍ତା] ଭଣ୍ଠା;

[୪] ଏ'କାର ପ୍ରୟୋଗରେ ପରିମାଣ; ବିଶେଷଣ—

‘ହାତେ ମାସି ରୁଖଣ୍ଡେ ରୁଲ’ । ‘ଟୋକେଇସ ଫୁଲ ତୋଳିଲେ
ଟୋକେଇସ ଟଙ୍କା ମିଳିବ ।’

‘କୋଣେ ବାଟକୁ ଗଲେ ପୋସେ ବାନ୍ଧିଥିବା ଭଲ ।’

‘ଅଧିପାଏ ମାଲପାରେ କେତେ ମାମଲତ ?’

‘ଯୋଜନେ ଦୂରକୁ ବୋଲି କୁହାଟ ଶୁଭୁଆଏ ।’

‘ଶରତେ ଧାନ ପାଇଁ ବିଶା ଶହେ କୋଣ ରୁଲିଗଲା ।’

[୫] ବିଶେଷଣରେ ‘ପଣ’ ଯୋଗ କରି ବିଶେଷ୍ୟ ତିଆରି :—

“ଦିଆ ପଣକୁ, ଓଟାର ନେଉଛି କିଆବଣକୁ ।”

“ଦୁଷ୍ଟପୂର୍ବ ହୋଇ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରଣତି, ସୁନ୍ଦର ପଥର ଚିରନ୍ତନ ମାତି ।”
[ରାଧାନାଥ ଉତ୍ସାହ]

[୬] ସିୟାରେ ‘ରଥା’ ବା ‘ଆ’ ଯୋଗ କରି ବିଶେଷଣ ବା
ବିଶେଷଣ :—

‘ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ଉଠିଆ କରିବା କମ୍ କଷ୍ଟ କଥା ନୁହେଁ ।

[୭] ଅଛୁ ଅର୍ଥରେ ‘ଆକାର’ ବିଶେଷଣ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ :—

‘ଲଢ଼ି କରନଙ୍କ ଭଲ ଦନ୍ତ ବଡ଼ିଲଟ ବି ଥକିଗଲେ ।’

ଗୋପବନ୍ଧୁ ।

‘ବେଳେ ବେଳେ ତେବେଳ ଲୋକର ହାତ ଲଖ ଖୁବ୍ ପ୍ରଖର ।’

ଲୋକଟା ଡାହାଣା ପରି ରୁହିଁଛି ।

[୮] ଅଉୟାସ ବା ଅମଳ ଅର୍ଥରେ ‘ଆକାର’ :—

ଚିଲମା ରୈର, ଆୟୁଆ ଭୋଲ

ମଦୁଆଳ ସରେ ନିତ ଲାଗେ ଗୋଳ [ଗୋପବନ୍ଧୁ]

[୯] ସିୟାର ରୁଡ଼ି ପ୍ରୟୋଗରେ ବିଶେଷଣ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ :—

‘ଭଙ୍ଗା ରୁଲ ।’ ‘ଗୁଡ଼ା ରୁଅ ।’ ‘ଅରଙ୍ଗା ବାରିଂଶ ।’ ‘କାର୍ତ୍ତିକ
ନିଗଢ଼ା ପଡ଼ିଛି ।’ ‘ମୋତେ ଦେଖି ସେ ଏମିତି ବରିଡ଼ା ବରିଡ଼ିଲେ ।’
‘ଥୁଆ ମାଲ ।’ ‘ଧୂଆମୂଳା ଅଧୂଆମୂଳା ସବୁ ସମାନ ।’ ‘ଦିଆକୁ ଦିଆ
ଅଦିଆକୁ ଦୁଆର ଦିଆ ।’

[୧୦] କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସିମ୍ବୁରୁ ଉପରି ଶବ୍ଦ ଅନୁତ୍ତତ
ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଏ । ଯେପରି—

[କ] ପିଲା ବେଶି କୁହାଳିଆ ହୋଇ ଯାଇଛି । [ବିଶେଷଣ]

[ଖ] ଉପର ଠାଉରିଆ କଥାରେ କ'ଣ ଯାଏ ଆସେ ? [ବିଶେଷଣ]

[୧୧] କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଶେଷଣ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ.....

ସଥା—[କ] ଫଳକ୍ଷ୍ମ ଗଛ [ଖ] ଦୁହାଳିଆ ଗାଇ [ଗ] ଭବନଙ୍କ
[ଘ] ଚଳକ୍ଷ୍ମ ଭଷା ଇତ୍ୟାଦି ।

[୧୨] କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଯାଉଁଳ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ :—

ଓଲଟପାଲଟ, ଲୁଗାପଟା, କାନ୍ଦବୋବାଳ, ବାସନକୁସନ,
ଘରବାଡ଼, ଠେଣାବାଡ଼, ବାଡ଼ିବରିଯୁ, ଦାନଧର୍ମ, ଇତ୍ୟାଦି ।

[୧୩] ଆସମାସିକା ସିମ୍ବୁରୁ ବିଶେଷଣ—

[କ] ‘ଦେଶ ମୋ ପାରିବାର ପଣ, କାଟି ଆଣିଦେବି ଗୁକଣ୍ଠା
ବଣା ।’

[ଖ] ‘ତୁମେ ତ ଭାରି ଜାଣିବାର ଲୋକ ଜଣେ !’

[ଗ] ‘ଆମର ଦେଶିବାର କଥା ଯେକେହି ଯେପରି ବାଦ ନ ପଡ଼ନ୍ତା’

[ଘ] ‘ଏଥରୁ ଅନେକ କଥା ଜାଣିବାର ଅଛି ?’ ଇତ୍ୟାଦି ।

[୧୪] ଅସମୀନ ଅର୍ଥରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୁରୁ ପଦ (ଓଡ଼ିଆ
ସମାସ) ବିଶେଷଣ—

ଆଗଚନ୍ଦ୍ର, ଆଗବୋଲ୍ଲ, ଆଗଚକୁହା, ପଛବୁଦ୍ଧିଆ, ମୋହନ୍ତି,
ବାହାପିଆ, ଇତ୍ୟାଦି ।

[୧୫] ଶାସରିକ ଅବସ୍ଥା ବୁଝାଉଥିବା ବା କୌଣସି ବଦରୁଣ
ବୁଝାଉଥିବା ବିଶେଷଣ [ଓଡ଼ିଆ ସମାସ]

ଗଳାକଟା, ତୋଟିକଟା [ତଣିକଟା], ମୁଣ୍ଡପୋତା’ [କେଳା],
କଳାପୋତା, ନାକପୋଡ଼ା, ଚନ୍ଦମୁଣ୍ଡା ।

ସୁତରଂ ଏକସିଂହା ଷଣ୍ଠ ପରି ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯେତେବେଳେ
ବିରୁଦ୍ଧକ୍ଷଣ୍ଟ ଠେଲି ପେଲି ଗୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।” — ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ

[୧୬] ଧୂନିର ଅନୁକରଣରେ ତିଆର ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ :

‘ଭରଭର ବାଜିଲୁ ।’ ‘ଏଟା ଗୋଟାଏ ଭବତିବାଟାଏ ।’
‘ଗମଗମିଆ ଝାଲ ।’ ‘ଘନଘନଆ ନିଦ ।’

ଦଢ଼ିଦଢ଼ି, ଚଢ଼ିଚଢ଼ି, ଗଢ଼ିଗଢ଼ିଆ [ଦାଟ], ରତରତିଆ ନିଆଁ,
ପଡ଼ିପଡ଼ିଆ ଲୋକ, ରତରତିଆ ଦିନ, ଇତ୍ୟାଦି ।

[୧୮] ଅଣ୍ଡକାଳର ନିତ୍ୟପ୍ରକୃତ କିମ୍ବାରୁ ବିଶେଷଣ— ଇତ୍ୟାଦି

ହେଲକଥା, ଥୁଲନୋକ, ବଢ଼ିଲ ନଇ ଜାଣିଲ କଥା, ଉପରେ ଯାହା ଦିଆଯାଇଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ମାତ୍ର ଉଦାହରଣ । ଏଥରକୁ ଓ ଏହା ବାହାରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଶଙ୍ଖ ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳରେ ସୁନାରେଣୁ ଭଳି ଦ୍ଵିତୀୟାହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କେତେକ ଲୋକ ମୁଖ୍ୟରୁ ଲୋକ ମୁଖକୁ ପାଇ ବଞ୍ଚି । କେତେକ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭଳି ଗଦ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ଲିଖିତ ଗଦ୍ୟଭାଷାରେ ସାମିଲ ହୋଇଛି । କେତେକ ବି ପ୍ରୟୋଗ ଅଭିଭୂତ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଛି ।

କାରକ ଓ ବିଭକ୍ତି

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଧାନ କାରକ କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, ଅପାଦାନ, ଅଧିକରଣ । ପୂର୍ବକାଳରେ ହିନ୍ଦ-ଇତରେପୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଯଥା ଚୁଷ୍ଟୀୟ, ଚଂଗାନ ଲାଟିନ, ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ, ଫରସି, ପାରସ୍ଯିକ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତୀୟ ଭାଷା-ମାନଙ୍କରେ ଆଠଟି କାରକ ଥିଲା । ଯଥା କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କରଣ, ସଂପ୍ରଦାନ ଅପାଦାନ, ଅଧିକରଣ, ସମ୍ବୋଧନ, ସଂବଂଧ ପଦ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏତିତରୁ ବହୁ କାରକ ଲୋପ ପ୍ରାୟ । କାରଣ ଭାଷାର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାରକ ମାନଙ୍କର ବିଭକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ ପାଇ ଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରକ ବିଭକ୍ତି-ସ୍ଵର୍ଗ ହୋଇ ଅଳଗା ଅଳଗା ଧାରୁ ରୂପ ନିଅନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାହା ଏକାବେଳକେ ବଦଳ ଯାଇଛି

ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଓଡ଼ିଆରେ ହୁଏ “ରେଳଗାଡ଼ ବୁଲିଲ” ନୋହିଲେ ହେବ “ବୁଲକ ଗାଡ଼ ଚଲାଇଲା” । ସାଧାରଣତଃ ଏକଥା ହୁଏ ନାହିଁ “ବୁଲକ ଦାରା ଗାଡ଼ ଚଲା ହେଲା” । ଠିକ୍ ସେହିପରି ହେବ “ମୁଁ ଏକାର୍ଥ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ” । ନୋହିଲେ ହେବ “ମୋ ଦେହିତ ଏକାର୍ଥ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ” । ତେଣୁ କରଣ କାରକରେ ‘ମୋ’ ‘ତୋ’ ‘ତାଙ୍କ’ ବା ‘ରାମ’ ‘ଗୋପାଳ’ ଇତ୍ୟାଦି ସବନାମ ଓ ବିଶେଷ ପଦର ରୂପ ଦେହରେ ‘ଦେହିତ’ ‘ଦେଇ’ ‘ଦେହି’ ଇତ୍ୟାଦି ଲଗାଯାଇ ସାଧାରଣତଃ କରଣ କାରକ କରି ଯାଇଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ସଂସ୍କୃତ ଭଳି ‘ରଜକସ୍ୟ ବସଂ ଦେହି’ ଐର୍ଥାତ୍ ‘ଧୋବାକୁ ଲୁଗା ଦିଅ’ରେ ରଜକସ୍ୟ ଭଳି ବିଭକ୍ତ ସୁରକ୍ଷା କାରକର ‘ମୁଁ ଘଡ଼ିଟିକୁ ମରାମତ ପାଇ ଦୋକାନିକୁ ଦେଇଛି ।’ ବା ‘ମୁଁ ଧୋବା

ଏରେ ଲୁଗା ଦେଇଛି ।’ ବାକ୍ୟ ଭଲ ମାନଙ୍କରେ ‘ଘଡ଼ି’ ବା ‘ଲୁଗା’ ର ଯେ ଫେର ପାଇବାର ସୂଚନା ଅଛି ଓ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଦେବା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାନ ନୁହଁ ଏକଥା ଭଷାର ଇଞ୍ଜିତରୁ ବୁଝାପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ର ବିଶେଷଭାବର ଲୋଡ଼ା ଫୁଲେ ନାହିଁ ।

‘ପୃଥିବୀ ମୁହଁରୁ ତର ଦରିଦ୍ରତାର ଦାଗ ଲଭ ଯାଉ ।’ ଗୋପବନ୍ଧ ଜୀର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ବାକ୍ୟଟିରେ ପୃଥିବୀ ପରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦ ନାହିଁ । ‘ମୁହଁରୁ’ ରେ ବିଭିନ୍ନ ‘ରୁ’ ଯୋଗୁ ଏଠାରେ ଅପାଦାନ କାରକ ହେଉଛି ‘ମୁହଁରୁ’ । ‘ଦରିଦ୍ରତାର ଦାଗ’ରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦ ଦରିଦ୍ରତା ପାଶରେ ‘ର’ ଭାବରେ ଲାଗିଛି ।

‘କନ୍ଧୀର ଆଣି ଅଧା ନକ୍ଷରେ କଲୁଣି ।’ ଏଠାରେ ନକ୍ଷରେ ଅଧିକରକ କାରଣ । ବିଭିନ୍ନ ‘ରେ’ ।

[ଲୋକେ] ‘ଦୁଇହଳ ରୂରିହଳ ଧର ବାଟିଏ ଦିବାଟି ଚଷକୁ ।’

ଏଠାରେ କର୍ଣ୍ଣା ଉତ୍ସବ । ‘ଦୁଇହଳ ରୂରିହଳ ଧର’ ହେଲା ସମ୍ଭୁତରେ ଯାହାକୁ କହନ୍ତି କରଣ କାରକ । ‘ବାଟିଏ ଦିବାଟି’ ହେଲା କର୍ମକାରକ । ଏହି କର୍ମକାରକରେ ବିଭିନ୍ନ ନାହିଁ ।

‘ନଈ ବଢ଼ିକୁ ଦିଆକ ରଣ’ “‘ଏ ଗାଁକୁ ସେ ଗାଁ ପଥରୋଧ’ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରୟୋଗରେ କାରକଗୁଡ଼ିକ ଅପ୍ରକଳ୍ପି ହୋଇଯାଇଛି ।

“‘ଦେଶବାସୀ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଆମ୍ବେମାନେ ତାକୁ ଯାହା ବୁଝାଇବା ତାହାହିଁ ବୁଝିବେ, ଯାହା କରାଇବା ତାହାହିଁ କରିବେ ଏପରି ଯେଉଁମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ସେମାନେ କଦାପି ଉପ୍ରୟୋକ୍ତ ଲ୍ୟାକ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।’”

“‘ଲୋକେ ନିଦ୍ରୋଧ ନୁହନ୍ତି ; ସେମାନେ ଭଲମନ୍ଦ ହିତା�ିତ ବେଶ୍ ବୁଝନ୍ତି । ଏପରିକି କାହାର ପ୍ରକର୍ତ୍ତନା ପ୍ରଗେତନାରେ ଭୁଲ ସୁଜା ଯଥାର୍ଥ କ’ଣ ସେମାନେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ପ୍ରକର୍ତ୍ତନ ବା ପ୍ରଗେତନା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାନ୍ତୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମନେ ଶ୍ରୀରା ଭକ୍ତି ଆଦର ବିଶ୍ୱାସ କମିଯାଏ ।’”

ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭଷାର କାରକ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗରେ ଶୈଳୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

ବାକ୍ୟର ଗୋତ - କିମ୍ବାପଦ

ଓଡ଼ିଆର କିମ୍ବାପଦ ଯଥା, ମଣିବା, ଜାଣିବା, ଖାଇବା,
ପିଇବା ଉତ୍ସାହ ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦ ଅତି ଜଣାଶୁଣା । ଏଗୁଡ଼ିକ ସହିତ
ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କିମ୍ବାପଦ ନାମଧାରୁରେ ହୋଇଛି । ଯଥା,
ପାଖେଇବା, ନାକେଇବା, ଆଖେଇବା, କାଖେଇବା, ବାଡ଼େଇବା,
ଉତ୍ସାହ ।

ସମ୍ବଲପୁର ଅସ୍ତ୍ରଳରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଶେଷ୍ୟରୁ କିମ୍ବାପଦ ଓ
ବିଶେଷଣ ବାତକ ଶଙ୍କରୁ କିମ୍ବାପଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳେ । ଯଥା “ନାହିଁରେ
ବୁଆ ମରିଯିବ ବିଦର ଯିବା ହାଉଁ ।” ‘ବିଦର ଯିବା’ ଅର୍ଥ ବିଦୀର୍ଘ
ହୋଇଯିବା । ନାହିଁର ବାପା ମରିଯିବ ମୋ ହାଉଁ ବିଦାର ହୋଇଯିବ ।
‘କେନ୍ଦ୍ର’ ବିଶେଷ୍ୟରୁ କିନ୍ତୁ ବା ଯଥା, “ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ
ଅଥା ହେଇଗଲନ ।” ଅର୍ଥାର୍ “କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜାଗାକୁ କେନ୍ଦ୍ର
କରି ବୁଲି ବୁଲି ଥକି ଗଲଣି ।”

ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବାପଦର ଜୀବନିଶକ୍ତି ବିଷୟରେ କେତେଠି
ଉଦାହରଣ ନିଆ ଯାଇପାରେ—

“ଆକାଶରେ ତାର ଉଚ୍ଚଲେଖି, ବାରିରେ ମଞ୍ଜି ଧୂଟିଲେଖି,
ଗଛରେ ବାଦୁଡ଼ ଲାଗିଲେଖି, ଗୁହାଳରେ ଗୋରୁ ପଣିଲେଖି, ହଳିଆ
ମୁଳିଆ ଷେତ କାମ ସାର ବସାକୁ ବାଢ଼ୁଡ଼ିଲେଖି, କୁଳବଧୁମାନେ
ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ ଦେନ ଗାଁକୁ ନେଉଟିଲେଖି ।”

[କନ୍ତୁଲା କମାଶ—କାଳବୋହୁ]

ତାହାଙ୍କଡ଼ା ପଦ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଗଛର କିଣ୍ଠ ଶୀର ତମକ କରି
ଆଗିରେ ପଡ଼ିଲଣି । ଅନ୍ତୁ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପେଟ ଭତରେ ନିଆଁ ପରି
ହାଉଁ ହାଉଁ ପୋଡ଼ିଲା ଏବଂ ଆଗି ଯୋଡ଼ିକ ଧୂଟିଗଲା । ଏଣେ ଗାଇଗୋରୁ
ଗୋଟିଏଟା ଦେଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ।

[ଉପନିଷଦ ଗନ୍ଧ]

“ଆନ୍ତେମାନେ ସରକାରକୁ ବହୁତ ଦୋଷିଛୁ । ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ
ବାରବାର ନିନ୍ଦିଛୁ । ଜଣ୍ମରକୁ ଡାକିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଫଳ ହୋଇନାହିଁ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ବଞ୍ଚିବା ମରିବା ସମସ୍ୟା । ହୁଏତ ସ୍ଥାପ୍ତ ପ୍ରତିକାର କରିବାକୁ
ହେବ ନଦେଲେ ରଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ ଯିବାକୁ ହେବ ।

[ଗୋପଙ୍କଧୂ—ସମାଜ ୨୮ । ୮ । ୨୭]
(୧୧)

“ଭ୍ରେଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେ କାନ୍ତିଲାରଖାନା ଲୁଗିଲା ; କେତେ କୁଷ୍ଟାରଟନା ହେଲା ; କେତେ ଗାଳ ବଣିଲା ; କେତେ କଳିକଳିଆ ଲୁଗିଲା । କେତେ ନନ୍ଦା ଅପମାନର ସୁଅ ବୋହିଲା । ଧର୍ମ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର କେତେ ଟଙ୍କା ପରିଷା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା । କେତେ ଲୋକ କେତେ ଲାଞ୍ଛ ପାଇଲେ । କେତେ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ କେତେ ନିଯୁମ ପ୍ରମାଣ ନିଆଗଲା । ଆମୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହୁତ ଧନକ, ଚମକ, ଚପଟ ପଡ଼ିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ଶାନ୍ତି । ଏହିଠାରେ ଏ ଉତ୍ତପାତ ଶେଷ ହେଲେ ରଷା ।”

[ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ—ସମାଜ]

“ଆକାଶକୁ ବୋଲି ଉଠୁଣ୍ଡି ନିଆଁର ଶିଖ । ଆଉ ରହି ରହିକା ଅମାସ୍ୟା ରାତରେ ସମୁଦ୍ରର ବିକଟ ଆଲୁଥର ହସପରି ପଣ୍ଡିମରୁ ପୂର୍ବକୁ ଲମ୍ବିଯାଇଛି । ତେଉ ତେଉକା ହୋଇ ନିଆଁର ବଂକା ଗାର କେତେଠି କୁଦାମାରି ଆକାଶକୁ ଉଠୁଣ୍ଡି । ଆଉ ଭୁର୍ବ ଦୁଲୁକେଇ ଆକାଶ ଥରେଇ ଥରେଇ ଗଜି ଉଠୁଣ୍ଡି ଶହ ଶହ ଘଡ଼ିଘଡ଼ିର ଶବଦ ।

ମାରକ ଦିଆଳ ଜନ୍ମିଛି କୁହାଟ ପୁଢ଼ୁଣ୍ଡି ଦେଇ ଲମ୍ବେଇ ଲମ୍ବେଇ ଘୋଟି ଘୋଟି ଆସୁଣ୍ଡି ।”

[ଗୋପିନାଥ ମହାନ୍ତି, ରଣଧନୋଳ]

“ଏଇ ଗାନ୍ଧିଚରଳ ବାସ୍ତବା ଯେ ଦିନେ ମିବାର ପରି ଏତେ ବଡ଼ ବଜ୍ୟର ବଜା ହୋଇ ବସିବେ, ଶହ ଶହ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶବ୍ଦବ୍ରଦ୍ଧି ଲେଖ କରିଦେବେ ଏକଥା ସେତେବେଳେ କିଏ କାହିଁକି ଭାବିବ ? X X

“ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭାବିଲେ ଯେ ବାସ୍ତବା ଚରାଇ ଚରାଇ ଦୁଧ୍ୟାକ ପିଇ ଦେଉଛନ୍ତି । X X X

“ମାସ ତାଙ୍କର ମନ ସେଠାରେ ଜାଗିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ବଜାମାନଙ୍କର ଦେହ ସହିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ସେ ବୁକୁ ପଢାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । X X X

“ଆପଣା ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ହାଣମାର ଲଗାଇଥିଲେ X X ଏତେବଡ଼ ବର ହୋଇ ଖୋମାନ୍ ଶେଷକୁ ମହାପାପ କର ବସିଲେ । X X ସେମାନେ ଭେଣ୍ଟା ବୟସରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ପର ସାପତ୍ର ଲୁଟି କର କୁଡ଼ା ବୟସକୁ ଦେଉଳ ତୋଳାଇ ପୋଖରୀ

ଶୋଳାର ପାପର ପ୍ରାୟସ୍ଥିତ କରୁଥିଲେ । ଦେଶରେ ମୁଢି
ନ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲଗୁ ନଥିଲା ।” × × ×

[ରଜ୍ୟତ କାହାଣୀ]

ଓଡ଼ିଆ ଫିୟାର ରୂପ—

ଓଡ଼ିଆ ଫିୟାପଦର ରୂପ ଭିତରେ ତିନୋଟି କାଳ ।
ପୁରୁଷ ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ରୂପ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଏକଥା ଯେ
କେହି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣରୁ ଜାଣି ପାରିବେ । ଫିୟା ଯେହେତୁ ଭାଷାର
ବାହନ ତେଣୁ ଏହି ଫିୟାର ରୂପ ଭିତରେ ଭାଷାର ମୌଳିକତା ବେଶି
ଆଖିରେ ପଡ଼େ । ସେହି କାରଣରୁ ଫିୟାର ରୂପ ବିଷୟରେ ସଂକ୍ଷେତ,
ପ୍ରାକୃତ, ବ୍ୟାକା ବା ଅସମିୟା, ମେଥୁଳୀ, ବ୍ରେଜପୁଣୀତାରୁ ଓଡ଼ିଆର
ପାଠୀକ୍ୟ ସୁପ୍ରକଳିତ ।

[୧] ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ‘ଣି’ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି କାର୍ଯ୍ୟର
ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକାଶ କରିଯାଏ । ଯଥା—

ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ— ତୁମେ ଖାଇ ସାରିଲଣି ? କାମ
ସରିଲଣି ? ଭତ ପୁଣିଲଣି ? ଖର ଉଠିଲଣି ।

ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଯଥା—‘ମୁଁ ଖାଏ’, ‘ଆମ୍ ପାଚେ’;
‘ସୁର୍ଯ୍ୟ ନିତ ପୁରୁଷଙ୍କରେ ଉଠେ’; ‘ଶୀତଳଷ୍ଟ୍ରୀରେ ଆମ ଗାଁରେ
ବାଣ ଧୁଟେ’ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରାକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଫିୟାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକାଶ
ପାଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଠାରେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଷେଷରେ ‘ଣି’ ର
ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ ।

ଫିୟା ଯେତେବେଳେ ଗୁଲୁ ରହିଛି—ଯଥା ‘ମୁଁ ଖାଉଅଛି’, ‘ସେ
ଖାଉଅଛି’ । ‘ତୁମେ ଖାଉଅଛ’, ‘ଲୋକେ ଖାଇ ବସୁଛନ୍ତି’ । ସେତେ-
ବେଳେ ଏଭଳି ‘ଣି’ ପ୍ରୟୋଗର କଥା ତ ଉଠନାହିଁ ।

‘ମୁଁ ଖାଇଛି’, ଓ ‘ମୁଁ ଖାଇଲଣି’ର ପ୍ରାୟ ସମାନ ଅର୍ଥ । କେବେ
ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥାଟାର ନିଦେଶ ଆହୁର ଗଞ୍ଜର ଓ ତୁମ୍ଭୁ । ଖାଇଛି
କେବଳ ନିଶ୍ଚଯବାଚକ, ଖାଇଲଣିଟା ଉଭୟ ନିଶ୍ଚଯବାଚକ ଓ
କାଳବାଚକ ।

‘ବର୍ଷ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମ୍ବେମାନେ ଦଖଲକାର ଅଛୁଁ ।’

‘ବର୍ଷ ବର୍ଷ ହେଲା ଆମ୍ବେମାନେ ଏହାର ଫଳ ଭେଗ କରି ଆସିଥିଲୁଁ ।’

‘ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଆମ୍ବେମାନେ ଏହାର ଫଳ ଭେଗ କରୁଥିବାର ।

‘ପୂର୍ବ ଆମେ ଏବାଟେ ଯାଉଥିବାର, ତଳପ୍ରତଳ ହେଉଥିବାର’ ଯାହାକୁ ଇଂଗ୍ଲିଶରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରବଜ୍ଞନ Present Perfect Continuous ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏକି କିମ୍ବାର ତନୋଟି ରୁପ ଉପରେ ଦିଆଗଲା ।

ଅଣ୍ଟାର କାଳରେ—“ମୁଁ କୁଳକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଟେକି ଦେଲା । ମୋହନ ପ୍ରୀତିକ ଜାବନ ସଂଖାଳ କଲା । ଯେତେ ମୁଁ ବାରବ୍ରତାବଳ କରିଥିଲା ସବୁ କୃଷ୍ଣ ଶ୍ରାପଘୁରରେ ନିରଗ୍ନୁଳ କଲା ।”

ଏଠାରେ ଅଣ୍ଟାରକାଳର ‘କଲା’ ଓ ‘କରିଥିଲା’ ଭିତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକି ଲକ୍ଷ୍ୟଣୀୟ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ‘ବସିଲେ’ ବା ‘ଶାଇଲେ’ ଇତ୍ୟାଦି ଓ ‘ସେ ଖାଇଲେଣି’ ବା ‘ସେ ବସିଲେଣି’ ‘ତୁମେ ବସିଲେଣି’ ‘ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଆସିଲଣି’ ‘ମୁଁ ଗଲି, ସେ ଆସିଲେ ।’ ମୁଁ ଆସିଲି, ସେ ଖାଇବସିଲେ ।’ ‘ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘର ପୁଡ଼ିଲି, ବର୍ଷା ହେଲା ।’ ‘ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘର ପୁଡ଼ିଲି, ବର୍ଷା ହୋଇଲା ।’ ‘ଗାଡ଼ି ପୁଡ଼ିଲି କି ନାହିଁ ମୁଁ ପହଞ୍ଚଗଲି ।’ ‘ତାଙ୍କ କଥା ସରଇ କି ନାହିଁ, ସେପଟୁ ଗର୍ଜନ ଶୁଭଲା ।’

ପ୍ରାୟ ସମାନ ସମାନ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅଣ୍ଟାର ଅନିନ୍ଦ୍ୟକାଳ ବର୍ତ୍ତିମାନର ନିନ୍ଦ୍ୟ କାଳଠାରୁ ବେଶି କିଛି ତପାର ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଅଣ୍ଟାର ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବାର କାଳ ଯଥା—‘ମୁଁ ଯାଉଥିଲା’ ‘ସେ ଯାଉଥିଲେ’, ‘ତୁମେ ଯାଉଥିଲା’ ଇତ୍ୟାଦି ଅଣ୍ଟାର କାଳର କିମ୍ବା ଶାର୍କି ଅଣ୍ଟାର କାଳର କିମ୍ବା ଯେପରି “ସେଠାରେ ଜଣେ ରଜା ଆଆନ୍ତି ।” ବିଭିନ୍ନାସିକ ବର୍ତ୍ତିମାନ ।

‘ମତ୍ତୁ ଦେଶରେ ଅଣ୍ଟାପଢ଼ି ନାମରେ ଜଣେ ରଜା ଥିଲେ ।’

‘ସେ ବଣକୁ ପାରିଧରେ ଯାଇଥିଲେ ।’

‘ଦିନକର ରଜା ବଣକୁ ପାରିଧରେ ଯାଇଥାଆନ୍ତି ।’

ଅଞ୍ଚଳ କାଳରେ ସପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରବଜ୍ଞିନ ଦିୟା ପ୍ରାୟ ବର୍ତ୍ତମାନ
କାଳର ଦିୟା ଭଲ ଯଥା—

“ଆମେ ସେହି ସପତ୍ର ପୁଷ୍ପ ପୌଷ୍ଟାଦି ଫମେ ଭୋଗ ଦଖଲ କରି
ଆସୁଥିଲୁ ।”

“ଆମେ ସେହି ସପତ୍ର ପୁଷ୍ପ ପୌଷ୍ଟାଦି ଫମେ ଭୋଗ ଦଖଲ କରି
ଆସୁଥିବାର ।” (ଗଞ୍ଜାମ ପ୍ରୟୋଗ)

[*] ଉଚିଷ୍ଟ୍ୟତ କାଳରେ ଯିବ, ଯିବେ ଯିବି ଉତ୍ୟାଦିରେ
ସମ୍ବାଦ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଯଥା—

‘ଆଠଟା ବାଜିଲଣି । ଗାଡ଼ି ଗୁଲାଯିବଣି ।’

‘କାଳ ଏତେବେଳକୁ ସେ ଗୁଲାଯାଇଥିବଣି ।’

‘ତୁମେ ଏ ତିଟି ପାଇଲାବେଳକୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ନଥିବ ।’

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚିଷ୍ଟ୍ୟତ କାଳରେ ତାହା ସବବା ନିରବଜ୍ଞିନ ଯେପରି :—

‘ଅଶା ଧୋଉଥିବୁ, ଗୁଣ ଗାଉଥିବୁ ।’

‘ଏତେବେଳକୁ ସେ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଥିବେ ।’

‘ବର୍ତ୍ତମାନ ତା’ ମନ କ’ଣ ହେଉଥିବ, କିଏ କହିବ ।’

‘ତା’ ଛୁଟି ଉଠୁଥିବ, ପଡ଼ିଥିବ୍ୟ ।’ [ସମ୍ବାଦ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ]

ମୋହନ ମାଧୁରୀ ଦେଖିଥିଲୁ ନାଶ ଆହୁର କି ନିଦପିକ ?
[ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ] ତାହା କି ମୋ ମନରୁ ପାଶୋର ଯିବ ? [ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ]

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅସମାଧିକା ଦିୟାରେ ଦୁଇବାର ପ୍ରୟୋଗ ଯଥା
ଯାଇଁ ପାଇଁ, ଖେଳୁ ଖେଳୁ, ବୁଲୁ ବୁଲୁ, ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଉତ୍ୟାଦି ଏକ
ବିଶେଷ ଓଡ଼ିଆ-ପୁଲଭ ପ୍ରୟୋଗ ।

ଓଡ଼ିଆରେ କର୍ମବାଚ୍ୟ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କର୍ମବାଚ୍ୟ ବୋଧକ କେତେ
ଗୁଡ଼ିଏ ଦିୟା ଅଛି । ଯଥା— ୧] ମରିବା-ମାରିବା, କଟିବା-କାଟିବା,
ଚଳିବା-ଚାଲିବା; ଜଳିବା-ଜାଳିବା; ଉତ୍ୟାଦି ।

୨] ହସିବା-ହସେଇବା; କାନ୍ଦିବା-କନ୍ଦେଇବା; ହାରିବା-ହରେଇବା,
ଜଣିବା-ଜଣେଇବା ଅଥବା ଜିତିବା-ଜିତେଇବା; ବରିବା-ରଗେଇବା;
ବିଗିଢ଼ିବା-ବିଗଢେଇବା; ମାତିବା-ମତେଇବା; ତଳିବା-ତଳେଇବା,
ଅଥବା ତଢ଼ିବା-ତଢେଇବା ଉତ୍ୟାଦି ।

କେତେକ ପ୍ରଯୋଗ-ଶିଖ

ଓଡ଼ିଆର ନୁହନ ଶକର ଅଧିକାଂଶ ଆସିଛି ସଂସ୍କୃତରୁ । ଯେବେ-
ବେଳେ ଆମେ କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ, ସାମାଜିକ, ବା ଅର୍ଥନୈତିକ
ଜୀବନର ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଇଁ ନୁହନ ଶକ ଗୁହଁତୁ ସେତେବେଳେ ସଂସ୍କୃତର
ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଛୁ । ଆଗରୁ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷାର ଗୋଟିଏ
ବିଷ୍ଟୁତ ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛୁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ତାଲିକା ଶକ ଛଡ଼ା ବି
ଆହୁରି ବହୁ ଶକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏବେ ପ୍ରଯୋଜନ ପଢ଼ୁଛି । ଫଳାର-
ମୋହନ ବା ଗୋପବନ୍ଧୁ ବା ବିଶ୍ୱନାଥ କର ବା ମଧ୍ୟସୁଦନ ବାଙ୍ଗକୁ
ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବା କଥାରେ ବ୍ୟବହାର
ପାଇଁ ଆସି ନଥୁଲା ସେବୁଡ଼ିକ ଏବେ ଆସି ଯାଇଛନ୍ତି । ତେବେ ବି
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତରୁ ଉଧାର ନ ହୋଇଥିବା ଅନେକ ଆଧୁନିକ
ଶକର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେପରି ଡାକବାଜି ସନ୍ଧି, ନିଆପେଡ଼,
କଳଗାଉଣା, ଦାନ୍ତପିଠୋଉ (ଟୁଥୁପେଣ୍ଟ), ନିଆଁଲିଭାଲ ଦଳ, ନିଆଁଲିଭ
ସନ୍ଧି ପୋକମାରି ଚର୍ଚ୍ଚୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷରେ ବହୁବଚନରେ ମାନେ, ଗଣ, ଗୁଡ଼ିକ,
ରତ୍ୟାଦିର ପ୍ରଯୋଗ ପୁଣେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ନଥୁଲା । ସବନାମରେ ସେ
ଗୁଡ଼ିକ ଆସିଛି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାମାନଙ୍କରୁ ଏକଥା ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ।
ସାଧାରଣତଃ ବହୁବଚନକୁ ବାକ୍ୟର ସ୍ଵାଭାବିକ ଅର୍ଥ ଭିତରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ
କରାଯାଏ ।

ଯଥା—‘ଏତେ ମଣିଷ ମୁଁ କେଉଁଠି ଦେଖ ନଥୁଲା ।’ ‘ପୃଥିବୀର
କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଆଶାରେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ।’

ଯେଉଁଠାରେ ବହୁବଚନ ଉପରେ ବିଶେଷ ଜୋର ଦେବା ପ୍ରଯୋ-
ଜନ ପଢ଼େ ସେଇଠି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ ଆଗରେ ସମସ୍ତେ, ସବୁ
ସକଳ ଇତ୍ୟାଦି ପୋଗ କରାଯାଏ । ବହୁବଚନରେ ‘ଏ’ କରନ୍ତ ପ୍ରଯୋଗ
ଓ ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ଏକାରନ୍ତ ପ୍ରଯୋଗ କୋଷାହୁଏ ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରଯୋଗ—

ଯଥା—‘ଲୋକେ କହନ୍ତି କହନ୍ତି ।’ ‘ପଣ୍ଡିତେ କହନ୍ତି ।’ ‘ଅବଧାନେ ଆସି
ଥିଲେ ।’ ‘ମିଶ୍ରେ ଯାଉଥିଲେ ।’

‘ପଣ୍ଡିତ’ କର ବହୁବଚନରେ ଏବେ ପଣ୍ଡିତମାନେ, ଚଳିଲଣି ।
ଅବଧାନଙ୍କର ବହୁବଚନରେ ‘ଅବଧାନ ମାନେ’ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ବିଶେଷଣକୁ ଦୁଇବାର ବ୍ୟବହାର କରି
ବିଶେଷ ପଦର ବହୁବଳନ କରାଯାଏ ଯଥା—

‘ଗରମ ଗରମ ଛୁଟି’; ‘ମୋଟା ମୋଟା ବାଡ଼’; ‘ଛେଟ ଛେଟ ପିଲ’;
‘ଉଞ୍ଚା ଉଞ୍ଚା ଗଛ’; ଇତ୍ୟାଦି । ଏଇଲି ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ
ବହୁବଳନରେ ଜୋର ଦେବାକୁ ‘ମାନ’ର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।

ଯଥା ‘ଗରମ ଗରମ ଛୁଟି ମାନ’, ‘ଉଞ୍ଚା ଉଞ୍ଚା ଗଛମାନ’ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଆରେ ବାକ୍ୟର ସଂୟୋଗ ପାଇଁ ‘ଓ’ କିମ୍ବା ‘ଏବଂ’ ପ୍ରଭୃତିର
ବ୍ୟବହାର ଅଛୁ କିନ୍ତୁ ପଦର ସଂୟୋଗ ପାଇଁ ‘ଓ’ ବା ‘ଏବଂ’ ର
ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ବରଳ ଥିଲା । ଏବେ ତାହାର ପ୍ରତଳନ ପ୍ରାୟ
ସ୍ଵାଭାବିକ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଶ୍ୟାମୟୁନର ରାଜଗୁରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧାବଳିରେ ୭୭ ଗୋଟି
ଓଡ଼ିଆ ଅବ୍ୟୟ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆଦି ଛୁଲ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧିମୂଳ ଭାଷାର
କବରଣୀ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକ ଛୁଲରେ ଉଚ୍ଚ ବହିରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ
ଗୁଡ଼ିକର ଯେଉଁ ଜନ୍ମ ଜାତକ ତଥାର କରିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସେ
ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାକୃତରୁ ଆମଦାମା ବୋଲି ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗଣନା
ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଅବ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାକୃତରେ ତତ୍-ସମ ।
ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେ ଏଥିରେ ‘ଏବଂ’ର ନାମ ନାହିଁ । ‘ସଦିଓ’,
‘ସହେ’ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ଅବ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକ ଠୋପବନ୍ଧୁକ ପରେ ଓଡ଼ିଆ
ଗଦ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ ।

ବଳରାମ ଦାସଙ୍କର ଶାମାଯୁଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ପୁଷ୍ଟିକରେ
କମ୍ କାରକରେ ‘କର’ ଯେଉଳି ‘କୁ’ ରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ଓ ଏହି
‘କୁ’ ଯେ ତେଲଗୁ ଭୁଗ୍ରକ ଷ୍ଟ୍ରୀର ‘କୁ’ ନୁହେଁ ଏକଥା ଶ୍ୟାମୟୁନର
ରାଜଗୁରୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଏହି ‘କୁ’ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଶନ୍ତ ।
ତାହାଙ୍କଡ଼ା —

‘କୋଇଲି ଲୋ ଖାଇବାକୁ ଦରେ ନାହିଁ ଦାନା

ଖାଲ ପେଟେ କେତେ କାଳ ଦେବା ଓଡ଼ା କନା ଲୋ କୋଇଲି ।’

ଏଠାରେ ‘ଖାଇବାକୁ ଦାନା ନାହିଁ ।’ ‘ଯେସାକୁ ତେସା’ । ‘ସିବାକୁ
ବାଟ ନାହିଁ ।’ ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଗ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ‘ତୋତେ’ ଓ ‘ମୋତେ’ ‘କୁକୁ’ ‘ମୁକୁ’ ବୋଲି ଲେଖି ସାଧାରଣରେ ଚଳେ । ସାଧୁକୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଓଡ଼ିଆରେ ତୋତେ ଓ ମୋତେ ହୋଇଗଲା ପରେ ଏବେ ସତ୍ତେରକଳା ଶରସ୍ଵାମୀ ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍ତର ଉପାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ‘ତୋକେ’ ‘ମୋକେ’ ଭଲ ଚଢ଼ିଛି ।

ଦିଣୟ ବିଭିନ୍ନରେ ‘କଇ’, ବହୁବଚନ ଦିଣୟରେ, ଏବେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରୟୋଗରେ (ଫାକିରମୋହନଙ୍କ କାଳରୁ) ଚଢ଼ିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଚୀନ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ‘ରୁଦ୍ରସୁଧାନିଧି’ରେ ସେ କାଲେ (ବୋଧିତ୍ୱ ସାରକା ଦାସ ଓ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ମହବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ) ଦିଣୟ ବହୁ ବଚନରେ ‘ନ୍ତ’ର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ।

‘ଅବଶ୍ୟ ପରୁରିବେ ଏ ପୁନକର ଦେଖି’— ବଳରାମ ଦାସ

‘ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଏହି ପ୍ରକାରେ ବିଦ୍ୟା କହି’—

‘ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କୋଳେ ନେଇ ବୋଇଲେ ମୁନି ଶ୍ରେଷ୍ଠ’— ସାରକା ଦାସ

‘ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ସେ ଦୁହିନ୍ତ’—

“ଅନେକ ଚମକାରମାନଙ୍କ ହିଁ କଲା । ରୂମରମାନଙ୍କୁ ମଣ୍ଡଳେ କି ପବତେ ରୂମରମାନେ ଲାଞ୍ଜ ବାହାରକୁ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ।” — ରୁଦ୍ରସୁଧାନିଧି ପଞ୍ଚମ ବିଭକ୍ତିରେ ହିଁ, ତହୁଁ ପ୍ରଣୟ ଏବେ ବି ଶୁଭ ବିରଳ ନୁହେଁ :—

‘ତାହୁଁ ତାହୁଁ ରଥୀମାନେ ହାରିଗଲେ ।’

‘ମୋ ତହୁଁ ଦେଖା, ରାମ ଖାତେଜା ଦେବ ବୋଲି ମନେ ପାଞ୍ଚଲ ।’

ଏବେ ବି ସମ୍ମଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ‘ହାଦେ’ ‘ଏ ହାଦେ’ର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି । ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧିରେ ଏହି ‘ହାଦେ’ ‘ଏ ହାଦେ’ର ପ୍ରୟୋଗ ବହୁଲ ଘବରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—

“ହେ ମିତ ହାଦେ ଏ ମାୟା ଅନ୍ତ କରି ନୁହଇ । ଏମନ୍ତ ବୋଲି ହାଦେ ବିଷ୍ଟୁ ପୁରଣ କହଇ । ତୁ ହାଦେ କିଛି ହିଁ ନ ବିରୁର ।”

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ—

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଭିତରେ ଓ ଆଜିର ଗଦ୍ୟ ଭିତରେ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ । ଏହି ପୁରାତନ ଗଦ୍ୟ ଲେଖାରୁ ପ୍ରଣୟ ଉଦାହରଣ ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧି । ଏଥର କେତୋଟି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଉଦାହରଣରୁ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ ଆଜି ଯାହାକୁ ଆମେ ପ୍ରାଦେଶିକତା (ଗଞ୍ଜାମୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ମଲପୁର) ବୋଲି ମନେ କରୁଛୁ ତାହା ସେ

କାଳରେ ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଭଷା ଥିଲା । ତେଣୁ ରଧାନାଥ, ଫଙ୍କାରମୋହନ ଓ ଗୋପବନ୍ଦୁ କାଳରେ ନୁହନ ସଂଖାର, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପରିପାଶ୍ଵର କାରଣରୁ ଭଷା ଯେତେବେଳେ ମାଜିତ ହେଲା ସେତେ-ବେଳେ ଉପାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ପୁରୁ ବିଶୁଦ୍ଧତା ବଜାୟ ରଖି ରହି ପାଇଛି । ସଥା—

“ସେ କୁମର କୋଇଲା । ମୁଁ ଆଉ ବହୁତ ବେଳ କଥା କହି ନ ପାରଇ । ଗର୍ଭନିଦ୍ରା ମୋତେ ପୁନଃ ପୁନଃ ଆକର୍ଷଣ୍ଟ ଥାଏ । ତୁ ଅଳ୍ପକେ ଶୁଣୁ । ଯହିଁ ତୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ଅଟୁ ହାତେ କରଣସି ମାୟାରେ ଇନ୍ଦ୍ର ପଦ ପାଇ । × × × × କରଣସି ମାୟାରେ ଶୁନ୍ଦରେ ଯାଉଥାଇ । କରଣସି ମାୟାରେ ଦିବ୍ୟ ବିମାନରେ ଚଢ଼ିଥାଇ ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ସନ୍ଧର୍ମୟ-ମାନନ୍ତ ଭେଗ କରୁଥାଇ । କରଣସି ମାୟାରେ ସହସ୍ର ଜୁଣୀ ବାରତା ଜାଣଇ । କେତେ କହିବା ଅନନ୍ତ ପ୍ରପଞ୍ଚ ମାୟା, ଦେବତା ମାନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ଅଟଇ । ଉନ୍ନର ଅତିରେକ କରି ଯେଉଁ ଜାବକୁ ଅନୁତ୍ତତ୍ଵ କରିବ ।”

ଏଠାରେ ଦେଖିବାର କଥା ଗଞ୍ଜାମର ଖଳିକୋଟ ଓ ପୁରୁର ବାଣି-ପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ‘ଯାଉଁଥାଏ’ ‘ଚଢ଼ିଥାଏ’ ଉଚ୍ୟାଦି ମୂଳରେ ‘ଯାଉଁ ଥାଇ’ ‘ଚଢ଼ି ଥାଇ’ର ପ୍ରୟୋଗ ଲୋକମୁଖରେ ବେଶ ପ୍ରଶନ୍ତ । ‘ପ୍ରପଞ୍ଚ’ ଶକ ତେଲୁଗୁରୁ ଯେ ଆସିଛୁ ବୋଲି ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆକୁ ପ୍ରାଦେଶିକତା ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଏ ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ ହୁତୁ ସୁଧାନିଧରେ ‘ପ୍ରପଞ୍ଚ’ ଶକ ଆଧୁନିକ ‘ସଂସାର’ ବା ‘ଦୁନିଆ’ ଅର୍ଥରେ ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ବିମ୍ସ ସାହେବ ଆସେପ କରିଥିଲେ “ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାନୀୟ ପଣ୍ଡିତ-ମାନେ ଆପଣାର ମାତୃଭାଷାକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଗୁଡ଼ିଏ ସମ୍ମୁଦ୍ର ଶକ ପୁନଃପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହା ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟର କଥା । ବରଂ ସେମାନେ ଆପଣାର ସମସ୍ତାମୟୁକ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶତ ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଭାଷାର ପ୍ରକରଣ ଠିକ୍ କରିଥାନ୍ତେ ସିନା । ସେମାନଙ୍କର ଏତଳ ଅଠିକଣା ପରଶ୍ରମ ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଭାଷାର ଗୋଟାଏ ଶାପ ଛଡ଼ା ବଞ୍ଚିଶକ୍ରର ରୂପ ପ୍ରକଟିତ ହେଉଛି । ତାହାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ସଥା ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ସମାସ ଭିତରେ ବିଶେଷ-ପଣ୍ଡିତ ଅଂଶ ସାଧୁକୁତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ହୁଏ ତ ଶ୍ରୀ ହୋଇଯାଉଛୁ ଓ ଅଳ୍ପ ଭଗଟା ଯଥା ବିଜନ୍ତି ଓ ସମୋଜନ
ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏରେ ରହିଯାଉଛୁ ଓ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣ
ତକରଣର କୌଣସି ତିକ୍ ତିକଣା ରହୁ ନାହିଁ ।

(ବିସମ୍ Comparative grammar vol II Page 349)
(ବୃକନାୟକ ବ୍ୟାକରଣ ଗଣ୍ଠ ପୃଷ୍ଠା ୩୩୯)

ଏହି ଆପେକ୍ଷର ସୁଚନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଣ୍ଡ । ଏହି ଆପେକ୍ଷ ଯେ
ଯଥାର୍ଥରେ ସତ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ ପୂର୍ବେ କ'ଣ ଥିଲା ଫଳର
ମୋହନ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁଦୀପ କ'ଣ କରିଥିଲେ ଓ ମଧ୍ୟସୁଦନ, ଚନ୍ଦ୍ର
ମୋହନ, ବିଶୁନାଥ କର ପ୍ରତିକର ସାଧୁକୁତ ଓଡ଼ିଆ କି ଭଳ ପ୍ରକବ
ପକାଇଥିଲା ଓ ଶେଷରେ ଏ ସମୟ ପ୍ରଭକ ଓ ସ୍ଵକ୍ଷ-ପ୍ରଭକର ଫଳ କ'ଣ
ହୋଇଛୁ.....

ଏକଥା କେବଳ ଉଦାହରଣରୁ ସୁଚନା ଦେବା ଦରକାର ।
ଆଲୋଚନା କଲେ ଗହଳ ଗୋଲକ ଧନା ଓ କହଳ ।

ଓଡ଼ିଆ ଚଦିଖର ଛୁଟୁଣି

‘ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧି’ ଆଜିକୁ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ତଳର ଲେଖା । ଏଥିରୁ କେତୋଟି ଚଦିଖାଦର୍ଶ ଠାରେ ନମୁନା ରୁପେ ନିଆଯାଇଛି । ଏଥିରୁ କେତେକାଂଶ ସଂଖ୍ୟାତ ଶବ୍ଦ, କେତେକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଥିଲା ଓ ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଧାରା କପରି ଥିଲା ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟଣୀୟ ।

(୧) ତଷ୍ଠେ ସୂପକାରମାନେ ଠା କରଇ ଚଉବଣି ପ୍ରକାରେ ମଣୋହି କରଇଲେ । ତଦନନ୍ତର ସ୍ଥୀମାନେ ଗୁମର ଆଲଟ ଧରି ନୃତ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ପଲକରେ ଯୋଗୀ ବିଜେ କରିଅଛି । ଦୁଇ ମିନ ତ ଅନ୍ୟ ପଲଙ୍କ ଶୋଟିକେ ବସି ଅଛନ୍ତି । ପୁଣ ପୁଣ କରି ବିରୁଦ୍ଧ ଅଛନ୍ତି ମନେ ମନେ । ରଜ୍ୟ ନ ପୁଣ ଦେନଇ ମାୟା ପ୍ରକାରେ । ଏହାର ତଥ୍ୟ ଜାଣି ନୁହଇ । ପୁଣି ବିନ୍ଦୁରେ ଏ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ରାଜପଦ ସରି ନୁହଇ । ଏ ସମ୍ବଦକୁ ରୁହିଲେ ରାଜପଦ ଦରିଦ୍ର ସିନା । ଏମନ୍ତେ ଦୁଇ ମିନ କଥା ହୃଥିନ୍ତେ ଯୋଗୀ ବୋଇଲୁ ବାବା ଆସୁ ଆଶ୍ରମ ଏହିଠାରେ ଏଠାକୁ ଭୁବେହ ଆସୁଥିବ । ସିନଗଣ ପରା ଦିଶୁଥିବ । ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପାଇ ହସୁଥିବ । ପୂର୍ବ କର୍ମାଦି ଦୋଷ ନାଶୁଥିବ । ଏବେ ଭୁବେହ ବିଜେ କରି ଯାଅ । ନଗରେ ପ୍ରବେଶ ହୃଥି । ଶୀତଳ ମଣୋହି କରି ପଲକରେ ଶୁଅ । ତୁମ୍ଭର ଯେବେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିବ ଏହିଠାରେ ଆମକୁ ଦର୍ଶନ ପାଇବ ।

ନାରୟଣ ଅବଧୂତ-ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧି

(୨) ଏମନ୍ତ ମନ କଥା ଯୋଗୀ ଜାଣିଲୁ ସହୁଁ ରଜା ମହାଭୟ ପାଇଁ ପୁଜା କଲା ତହୁଁ । ଯୋଗୀଙ୍କ ବନମାଳ ଶୋଟିଏ ହୃଦୟରେ ଲମ୍ବାଇ, ଚତୁର୍ବୀନ ଦୟାଇ ହସ୍ତରେ ଦିବ୍ୟ ପଦାର୍ଥମାନ ଦେଉଅଛି । ଯୋଗୀ ସେହିଷ୍ଠି ଉଲ୍ଲକ୍ଷ ଦିଭୁତ କପାଳେ ଡପିଲୁ । ଅଢୁଣ୍ଡ ହୋଇଲା । ମନରେ ସନ୍ଦେହ ପାଞ୍ଚଲକୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୀନ ହୋଇଲୁ ବୋଲି ବୋଇଲା । କୁମର ସହିତେ ସମସ୍ତେ ହେଁ ଆକୁଳ ହୋଇଲେ । ହସ୍ତ ପ୍ରାପତ ନିଧ ଗଲି ବୋଲି ବୋଇଲେ । କାକୁସ୍ତ ବଚନମାନ ଉଜାଇଲେ ସହୁଁ । ଦିଭୁତ ପୋଛି

ନୁହ ପଲକେ ରିଜେ କଲା ତହଁ । ରଜା ସହିତ ସମସ୍ତେ ତହଁ ପାଦ
ଶୁଳ୍କ ଲାଗିଲେ । ସ୍ଵପ୍ନୁ ଶିଶୁର ବୋଲି ବେଳାଗଲେ । ଆଜେକ ଧାର କହି
ମାନ ଛୁମ୍ବର ଶୋଇଲେ । ମୁଖକୁ ପୁଅଁ ତୃଷ୍ଣୀତି ହୋଇଲେ ।

ନାରାୟଣ ଅବଧୂତ-ତୁତ୍ର ସୁଧାନିଧି

ବନ୍ଦିଶ ସିଂହାସନ ଓ ଚତୁର ବିନୋଦ

[୩] ସେ ପିତୁଳୀ ହସିବା ଦେଖି ରଜା ପୁରିଲେ ତା କାହିଁପାଇଁ
ହସିଲୁ କହ । ସେ ପିତୁଳୀ ବୋଲିଲୁ ଏହି ରଜନ ଯେ ସିଂହାସନ ରୂପରେ
ରଜା ସେ ରଜନ । ଯେମନ୍ତ ଶୁଣି ରଜା ବୋଲିଲେ ତାହାକର କି ଗୁଣ ?
ରଜାର ସ୍ଵେଚ୍ଛା କରନ ଶୁଣି ପିତୁଳା ବୋଲିଲେ ତାହାକର ମୁଁ ନିକ କହି
ପାରଇ । ତାହାକର କଥା ଦେଇକୁ ଦୁର୍ଲଭ । ମୁଁ ତାହାକର କଥା ଜୀବ
କହିବ । ଧାନ ପରିଶୁଣେ ତୁମେ ଶୁଣ । ସେମନ୍ତ ଶୁଣି ଦେଇ ରଜା
ବୋଲିଲେ ସେ ଆମ୍ବାତୁ ବଡ଼ ଦାନ । ଆମ୍ବେ ଯାହା ଦେବାରୁ କିନ୍ତୁ
ଲକ୍ଷେ ସୁନିଆ ଦାନ ଦେଇପାରୁ । ରଜାର ଏ କରନ ଶୁଣି ଏହି ପିତୁଳୀ
ବୋଲିଲୁ ଏହି ରଜନ ସ୍ଵେଚ୍ଛାକେ ଜାଣିଲୁଁ ତୁମେ ବଡ଼ କୁଣ୍ଡଳ । ଗ୍ରେଟେ-
ବେଳୁ ଆପଣା ଗୁଣ କହିଲ, ତେବେଳେ ଜାଣିଲୁନି । ପୁରେ ଶୁଣିଅନ୍ତରୁ
ଆପଣ୍ୟ ପୂରୁଷାର୍ଥ ଆପଣେ କହିଲେ ସେ ନସ୍ତ । ସେମନ୍ତ ରଷି କାର୍ଯ୍ୟମାନେ
ଅନ୍ତିମ । ଯେବେ ଗୁଣବତ୍ତ ହେଲେ ଆପଣା ପୂରୁଷାର୍ଥ ନ କହିବ । ଯେବେ ତୁମେ
ଶୁଣିଥାଏଁ । ଆପଣା ଗୁଣ ଯେବେ ପରକୁ କହଇ ତେବେ ସେ କିମ୍ବା
ନୁଣରେ ଲେଖା । କେବୁ କର ଆପଣାର ଗୁଣ ପରକୁ ନନ୍ଦିବ । ସେମାନ
ଉତ୍ତମ ମାନକର । କହିଲେ ତେବେ ମାତାପାତ୍ର ହିଁ । ସେ ପିତୁଳୀ ଏମନ୍ତ
ରଜାକୁ କହିଲେ ।

ଶିବ ଦାସ—ବନ୍ଦିଶ ସିଂହାସନ; ଦିଗ୍ବୟୁ କଥା

(୪) ଏହା ତେବେ ଏତେ ପୃଥୁଳ କାହିଁକି ହେଲି, ମୁଁ କାହିଁକି
ଏତେ ଦୁଇଲ ହେଲି । ବର୍ଣ୍ଣରେ ତ ମୁଁ ଏହା ଠାରୁ ଉଚ୍ଚିଲ । ତୁମ୍ଭେ ହିଁ
ମୋହୋର ସୁନ୍ଦର, ପରମାନେ ଅତି ଉତ୍ତମ, କେବଳ ଥାର, ଦେବ, ଆତ
ମାନେ ସଞ୍ଚ ସଞ୍ଚ ବୋଲି ରୂପବା ବେଳକୁ ମାନୁ ନଥୁବ । ମୋର
ଯେବେ ଏହାପରି ଦେବ ମୋଟା ହେବ ତେବେ ଏହାଠାରୁ ପ୍ରତି-ସୁନ୍ଦର
ହେବ, ବକମାନଙ୍କ ଉପରେ ରଜା ପ୍ରାଏ ଦିଶିବ । ଏବେ ଏଷା ସଙ୍ଗ
ପ୍ରୀତି କରି ଏ ଯାହା ଖାଇଲୁ ମୁଁ ତାହା ଖାଇବ ।

[୪] ଅମୃତ ସେ ସୁର୍ଗରେ ଅଛି ସେ କେଡ଼େ ସ୍ଵାଦ ତାହା ଟକକୁ
ପାଇ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ସେ ବଡ଼ ମଧୁର, ଏମନ୍ତ କହିବାରୁ ତାହା
ଶାରବାକୁ ଲୋର ବଢ଼ୁଆଇଁ । ଶାରଲୁ ଠାରୁ, ଏ ହୁଣେ ମଧୁର ସିନା-
ଏମନ୍ତ ଜାଣି ଆଉ ତା'ଠାର କି ତେତେ ଲୋର ହେବ ? ସେଠାରୁ ଆଶା
ବୁଟିବ । ଆଶା ବୁଟିଲେ ଅମୃତ ଅନାପ୍ତ ହେବ । ଭୋଗ ନ କରି ଥିଲାଆଳ
ଆଶା ଟେକୁ ଥାଇ । ଭୋଗ କଲୁ ଠାରୁ ସୁଖ ଉଣା ହୁଅଇ ।

[୫] ଆଜି ନୋହିଲେ ଜୀବନ ନ ରହିବ । ନିକି ତୋ କଥା ସେ
ଦେଇ ନ ଆଇଛି ? ମୋତେ ଭରସା କରି କୁହୁ ।

[୬] ଏଥି ଭିତରେ ଏକ ବୋହିତିଆଳ ସାଧବ ସେ ନଦୀ କୁଳେ
ବୋହିତ ଖଟାଇ ରହିଥିଲ । ତା ଦୂଷ୍ଟ ଦିନ୍ଦା ଠାରେ ପଡ଼ିଲେ ମକର
ଛେଦନ ନାମେ ନାଉରିକ କହିଲ । ପିଲାଟିଏ ବସି ଯାଉଛୁ । ତୁ ନାହା
ପକାଇ ତାକୁ ଆଶି ମୋତେ ଦିଏ । ମୁଁ ତୋରେ ଶହେ ଟକା ଦେବ ।
ଏହା ଶୁଣି ସେ ନାଉରି ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ଧବଲ । ଆଶି ବୋହିତିଆଳ
ସାଧବକୁ ବିଅନ୍ତେ ସାଧବ ସେ ପିଲାକୁ ରଖି ନାଉରିକ ଶହେ ଟକା ଗଣି
ଦେଲୁ । ଅଗ୍ରି ତକରା କରି ବହୁତ ଯତ୍ନରେ ସେ ପିଲାକୁ ବଞ୍ଚାଇଲୁ ।
× × ଶୁଣି ମାନଦତ୍ତ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଆସି ଦେଖନ୍ତେ ଦିନ୍ଦାର ସାର କହୁ ନ
ଦିଲିଲ । ନାବ ଦେଇ ବହୁତ ଦୁରକୁ ବୋଲି ଖୋଜି ଗଲେ ସେ କହୁ
ଠାର ନ ପାଇଲେ ।

ତତ୍ତ୍ଵ ବିନୋଦ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା

[୭] ସକାଳ ଓନିଆ ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଗୋଟାଏ କାହୁଡ଼ା ଭପରେ
ବସି ଗଞ୍ଜେଇ ଟିପୁଥିଲେ । ଦୁରକୁ ଅନେକ ଦେଲେ ଯେ, ଗୋଟାଏ ଖୁବୁ
ଦକ୍କା ହାତା ଭପରେ ଅମାର କଷା, ତା'ଭପରେ ପାଟଜତା ଭତ୍ତି,
ପୌଜଦାର ତା' ଭପରେ ବସି ଆୟୁରୁ । ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଖାଲ ଏତିକ
କହିଲେ “ତୁ—ତେଲ ବାବା, କାହୁଡ଼ା ତେଲ ।” ଆଉ କ’ଣ କାହୁଡ଼ା
ରହିପାରେ, ରାଜନୀ । ତେଣୁ ଆୟୁରୁ ହାତା, ଏଣୁ ଯାଉଛୁ କାହୁଡ଼ା, ଅଧା
ବାଟରେ ରେଟା ରେଟି । ପୌଜଦାର ପିମିତ ଅନାଇ ଦେଇଛୁ, ଆଉ
କ’ଣ ହାତରେ ବସିପାରେ ! ଶୁଣି କରି ହାତରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଲମ୍ ତମ୍
ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ିଗଲ ।

ଫକାର ମୋହନ—ଧୂଳିଆ ବାବା

କେତୋଟି ଭୁଲନା—

ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଭାଷାର ଆଦି କାଳରୁ ଫଳାରମୋହନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଉଦ୍‌ବ୍ରତରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଏଇଠି ଦିଆଗଲା ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ସାଧୁକୃତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ସଂସ୍କୃତ-ନିୟମ-ଦୋରପ୍ତ ପ୍ରସ୍ଥାଗ ଖୁବ୍ କମ୍ । କିନ୍ତୁ ଫଳାରମୋହନଙ୍କ କାଳରେ ଯେଉଁ ଶୈଳୀ ଓ ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ-ସୁଦନ ରାତ୍ରି ଓ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜର ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ତାହାର ପୋଷକ ହେଲେ ବିଶ୍ଵନାଥ କର, କୁଳମଣି ଦାସ, ଚନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ମହାରଣା ଇତ୍ୟାଦି ସେହି ସମୟର ପ୍ରଭବରେ ପଡ଼ି ପଞ୍ଜୀ କବି ନର କଣୋର ବି ଠାଏ ଲେଖିଲେ —

“ଆହା ! କି ସୁଦର, କେତେଣ ଗୌର, ତୁପ୍ତ କାଞ୍ଚନ ନିର ବର୍ଣ୍ଣ,
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣତାଳ ସଦୃଶ ମୟୁଣ ଦେହ କାନ୍ତି, ତହିଁରେ ଖେଳୁଥିବା ତରଙ୍ଗାୟିତ-
ସୁମ୍ମାବେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରୁଉଙ୍ଗୀ, ଆକର୍ଷ ବିପ୍ରୁତ ମାଳାବଜ ସଙ୍କାଶ ନେତ୍ର
ସୁଗଳ, ଅମଳ-ଗଣ୍ଠଗଳ-ଶୋଭୀ ଚନ୍ଦ୍ର-କୁନ୍ତଳ, ରକ୍ତାଭ ଅଧରୋଷ୍ଟ,
ଶଙ୍ଖ ସଦୃଶ କଣ୍ଠ ।

ଅଥବ ଏହି ଲେଖକ-କବି ଲେଖିଥିଲେ ... ...

ମେଘ ବରଣିଲ	ଟପର ଟାପର
କେଶୁର ମାରଲା ଗଜା,	
କେଉଁ ରାଜରେ	ରହିଲେ ମୋ ରଜା
ତେଲଙ୍ଗୀ ବାରଦ ବଜା ।	

ଏଠାରେ ଭୁଲନା କରାଯାଇ ପାରେ —

ଉନଦିଂଶ ଶତାବ୍ଦିର ଭରଣୟ ନିଶ୍ଚାନକର ଦୁର୍ଗା
ଅବଲୋଚନ କରି କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ଯେ ଦିନେ ଏହି ଦେଶ ସମର
ଦିଲାସିମ, ମନୟିମା ବାର ବାଲାମାନଙ୍କର ଦିଲାସ ଷେଷ ଥିଲା ।
ଭରଣୟ ବାର ନାଶ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଆଜି ଅସାର ପ୍ରଳାପ ତୁଳ ପ୍ରତୀଷ୍ଠ-
ମାନ ହେଉଥିଲୁ ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ଏହା କାହାର କପୋଳକହୁର ନୁହେଁ ।”

ମଧ୍ୟସୁଦନ—ପ୍ରବଳ ମାଳା

ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବିଲୋଳ କଟାଷ, ସହାସ ମଧୁର ମୁଖ, ବାଣୀ ଦିନିତିତ
ବାଣୀ ନାରୀମଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଗସାର ଅପୁର୍ବ ପ୍ରହେଳକାବତ୍ର ପ୍ରତୀଷ୍ଠ-
ମାନ ହେଲା ।   ନନ୍ଦ କଣୋର ବଳ — ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଗୋପବନ୍ଧୁ ‘ଉଜ୍ଜଳ ରତ୍ନହାସ’ର ମୁଖ ବନ୍ଦରେ ଲେଖିଲେ —

(କ) କୃପାସିନ୍ଧୁଙ୍କ ଲେଖିତ ଉଚ୍ଛଳ ଇତିହାସ ପୁଷ୍ଟିକ ବେଳେତ୍ରି
ନାହିଁ । ଇତିହାସ ଓ ପ୍ରକୃତତ୍ତ୍ଵ ଆଲୋଚନାରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ବିଜ୍ଞାନୀୟ ଓ
ବୁଝା ଯୋଗେ ସୁପ୍ରତିତ । ଅନ୍ୟର ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଅନାବିଶ୍ୱାସ । ଏ
ପୁଷ୍ଟିକ ଲେଖିବା ପୂର୍ବତ୍ତୁ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଓ କୋଣାର୍କ ଲେଖି କୃପାସିନ୍ଧୁ
ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତାର ଅବିନଶ୍ୱର ସାର୍ଟିଫିକେଟ ହାସଲ କରିଲୁଛି ।
ଯେଉଁମାନେ ସେ ପୁଷ୍ଟିକ ପଡ଼ିଲୁଛି କୃପାସିନ୍ଧୁଙ୍କ ଉଚ୍ଛଳ ଇତିହାସ
ପଢ଼ିବାକୁ ସେମାନେ ଆକୃଷ୍ଣ ହେବେ ଏହି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଇତିହାସ ମନ୍ତି
ଶ୍ରମ ସଫଳ ମଣିବେ । ଏ ପୁଷ୍ଟିକ ଉଚ୍ଛଳର ସମ୍ପତ୍ତି କରିବାର ମାତ୍ର ।
ସୁଦିଶାଳ କଲିଙ୍ଗ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଗୌରବାକହ ଇତିହାସ ବିସ୍ମୃତ ରଜ୍ଜର
ଲୋକ ପ୍ରାୟ । ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତତ୍ତ୍ଵର ଆଲୋଚନା ଅଧିକ ଦୂର ଅଗ୍ରପର
ହୋଇନାହିଁ । ଗଲା କେତେ ବର୍ଷ ଭରରେ ବିସ୍ମୃତ ଗର୍ଭରୁ ଯାହା ଉଚ୍ଛଳ
ହୋଇଥିଲୁ କଲିଙ୍ଗ ବଜ୍ୟର ବିଷୟ ଓ ବିସ୍ମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା କିଛି ନୁହେଁ ।
ଏ ବିଷୟର ଆଲୋଚନାରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ତାବ ଜୀବନରୁ ନନ୍ଦ ବଳାଇ
ଥିଲେ, ସମୟ ସୁଦିଶା ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ସୁଖଶୀଳ ହୁବେ ଏ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲା । ଏ ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ନିକଟରେ
ଚରିତାର୍ଥ କରିବି ବୋଲି ଭାବିଥିଲା । ମାତ୍ର ଦୈବ ସେ ସୁଖ ଯୌଭଗ୍ୟ
ଦେଲୁ ନାହିଁ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଠାରୁ ଯେ ଦିଶାଳ ଇତିହାସର
ମୁଁ ଆଶା ରଖିଥିଲା ଉପର୍ଯ୍ୟତ ଗ୍ରହ ତାହାର ହାତବଳା କାରିଗରି ମାତ୍ର ।
ଏ ସ୍ଵତ୍ତ ପୁଷ୍ଟିକର ଛୁଟା ନ ସର୍ବଶୁଦ୍ଧ କୃପାସିନ୍ଧୁ ବୁଲିଗଲେ । ମୋ ଆଶିରୁ
ଲୁହ ଶୁଣି ନାହିଁ । ଏ ଉଚ୍ଛଳ ଇତିହାସ ଦେଖିଲେ ମୋର ଅଧିକ କୋହ
ଉଠୁଛି । ତେଣୁ ଭୂମିକା ଲେଖିବାକୁ ମୁଁ ଅଷ୍ଟମ, ଷମା କରିବେ ।”

ପ୍ରଥମ ଧାତ୍ରରେ ସମୁଦାୟ ପାରର ଶିଳାଧାରର ସାମାନ୍ୟ କଥନ
ସରଗଲା । ପ୍ରଥମ ଧାତ୍ରର କଥନର ପ୍ରମାଣ ହେଲା ଦ୍ଵିତୀୟ ଧାତ୍ର ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ ଧାତ୍ର ସେହି ପ୍ରଥମ ଧାତ୍ରକୁ ଆହୁରି ମୁଣ୍ଡ ଭାବରେ ପାଠକ ମନରେ
ଭେଦ କରି ଦେଲୁ । ଚକ୍ରଧାରୀ ଧାତ୍ର ପୁଣି ସେହି ତଥ୍ୟ ପାଇଁ ଆହୁରି ପ୍ରମାଣ
ଯୋଗାଇ ଦେଲୁ । ତା’ପରେ ଆସିଲୁ ‘ଉଚ୍ଛଳ ଇତିହାସ’ର ସାର୍ଥକତା ।
ଏହାର ଗୁଣ-ଏହାର ସାର୍ଵପ୍ରତିତା । ଏହା କେବଳ ହାତବଳା କାରିଗର
କୃପାସିନ୍ଧୁ ଠାରୁ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଇତିହାସ ଆଶା କରାଯାଇଥିଲା ।
ମାତ୍ର “ଦୈବ ସେ ସୁଖ ଯୌଭଗ୍ୟ ଦେଲୁ ନାହିଁ” । ଏହା ପରେ ସାରା

ପାର୍ଶ୍ଵତରେ ଶୋକଧାରର ପ୍ରକ୍ଳନ୍ତ ଫଳଗୁ ହୋଇପାରିଛି । ପାର୍ଶ୍ଵଗଠନରେ ଏ ଅଜ୍ଞା ଉଚ୍ଚ କୋଟିର ।

ଆଜି ଶୋଟିଏ ଲେଖା —

(ଖ) ସମ୍ମୋଗ, ପ୍ରାଣୀର ନୈସରିକ ବୁଦ୍ଧି (କମାର ପ୍ରଦ୍ୟୁଜନ ନ ଥିଲା) । ସମ୍ମୋଗ ବିନା ପ୍ରିତି ଅସମ୍ଭବ । ସମ୍ମୋଗରେ ହିଁ ବାସ୍ତବ ଜଗରୁ ସଙ୍ଗେ ମାନବର ସମ୍ମଳି । ଏହି ସମ୍ମୋଗରେ ହିଁ ବାସ୍ତବ ଜଗତର ମାନବ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରକାଶ । ସମ୍ମୋଗ, ପ୍ରାଣରେ ଅନୁଭୂତିର ବୀଜ (କମା ଅନାବିଷେକ) । ଏହି ସମ୍ମୋଗହିଁ ବାସ୍ତବ ଜଗତରେ ସତ୍ୟ । ଅନ୍ତରୁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାବଣି, ବିଶ୍ୱାସା, ବିଶ୍ୱାସେବତାକର ବିଗ୍ରହ । (ଏଠାରେ ଅର୍ଥ ହେଲା ବିଶ୍ୱାସାକର ବିଗ୍ରହ ଓ ବିଶ୍ୱାସେବତାକର ବିଗ୍ରହ । ଅନ୍ତରୁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣା ରଣି ପରେ ‘କମା’ର ପ୍ରଦ୍ୟୁଜନ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ‘ହିଁ’ ଅନ୍ତରୁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣା ରଣି ପଛରେ ଲଗିଥିଲେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଷ୍ଟାହୋଇ ଆନ୍ତା) ଅନୁଭୂତିର ଅନ୍ତରୁ ବିତାନରେ ମାନବ ପ୍ରାଣରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସର ବିକାଶ ; ଏବଂ ସମ୍ମୋଗ ବିନା ସେହି ଅନୁଭୂତି ଅସମ୍ଭବ । (“ସେମିକେଲନ୍” ପ୍ଲାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ର ଆହୁରି ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା) ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଷ୍ଟା ଆଶ୍ୱର୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । “ଶଶର ଯାତ୍ରା ପିତରେ ନ ପ୍ରସିଦ୍ଧେନ୍ କରିଣି” ଅର୍ଥାତ୍ କରି ବା ବାସ୍ତବବୀ ଜଗରୁ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଦିନା ଶଶର ଶଶର ଯାତ୍ରା ଚକିତ ନାହିଁ । ଗୌତମ ବିଗ୍ରହ ବା ଜଡ଼ ପିଣ୍ଡ ଜୀବନ ନୁହେଁ, କେବଳ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ କଣ ପରମ୍ପରା ନୁହେଁ ; କମ୍ପା ପିତୃ ପୁରୁଷ ଏକ ହେଲେ ହେଁ ସବ୍ଦଦା ଯେ ଜାଣ୍ୟ ଜୀବନ ଏକ ହେବ, ଏହାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।”

ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସ—ଆର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜୀବନ

ଏଠାରେ ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ ଓ ପାର୍ଶ୍ଵଗଠନରେ କିଛି ଖୁଣ୍ଟିବାର ନାହିଁ । ଭାଷା ଦାର୍ଶନିକ ଭାଷା ତେବେ ସଂଖ୍ୟାତର ପ୍ରାଦୁର୍ଭବ ବେଶି । ଏଉଳି ଭାଷା ଲେଖିବା ଛଡ଼ା ଉପାୟ ନ ଥିଲା ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ ପ୍ରାୟ ସମାନ ଜନ୍ମା ଓ ଧାରଣା ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମାବନା ଏଠାରେ କୁଳନାରେ ଅଣାଯାଇ ପାରେ ଯଥା —

ଗ) ରଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ନ ଥିଲା, ଷମତା ନ ଥିଲା, ପୂର୍ବର ଅଧିକାର ବା ଗୌରବ ନ ଥିଲା । ସେ ପଣ୍ଡିତ ନଥିଲେ, ଶାସନ

କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ନ ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ସେ ରହୁଥିଥାଇବିଛି
କିନ୍ତୁ ସେଥିର ପରିସୂଳନା ଲାଗି ତାଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନ ଥିଲା । ସାଧାରଣଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସଂପ୍ରଦାବ ନ ଥିଲା । ମୋଟରେ ତାଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁଗରେ
ମର୍ମହତ ହେବା ଭଲ ତାଙ୍କର କିନ୍ତୁ ବିଶେଷତା ନ ଥିଲା । ତଥାପି ପୁଣ୍ୟ
ଜନସାଧାରଣ ଆଜି ତାଙ୍କର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲାଗି
ଦୁଃଖିତ ହେଉଛନ୍ତି । କାହିଁକି ? ସେ ଜଣେ ପୁରୁଣା ଢିଙ୍ଗର ଲୋକଥିଲେ ।
ତାଙ୍କର ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଅଚଳା
ଭକ୍ତି ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଲୋଭ ନ ଥିଲା । ସେ କେବେ ମିଥ୍ୟା କିନ୍ତୁ ନ
ଥିଲେ । ବଶର ପୂର୍ବ ବଡ଼ମାରେ ଅଭିମାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଭବ କରି ମର୍ମହତ ହେଉଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁରାଜାର
ଶୌର ଶୁଭାଗ୍ରର ତାଙ୍କଠାରେ ଯେତେ ଦୂର ଥିଲା ଆଜିକାଲି
ସାଧାରଣରେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଗୋ-ସେବା ତାଙ୍କର
ନିତ୍ୟବ୍ରତ ଥିଲା । ଏପରିକି ତାହା ନ କରି ସେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ
ଥିଲେ । ଦୋଷ ଯେ ନଥିଲା, ନୁହେଁ । ଦୋଷ ଦୁର୍ଲଭତା ନାହିଁ କାହାର ?
ବିଶେଷତଃ ରଜବଂଶରେ । ମାସ ଲୋକେ ପୁଣ୍ୟ ରଜାଙ୍କୁ ଯେ ତଳକୁ ବିଷ୍ଟ
ବୋଲି କହନ୍ତି ଏବଂ ଠାକୁର ରଜା ବୋଲି ମାନନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଧ୍ୟାରେ
ମୋହିଲେ ସୁତା ତହିଁର ଆଂଶିକ ସମର୍ଥନ ଲାଗି ତାଙ୍କଠାରେ ସତ୍ୟ
ସରଳତା ଓ ନିଷ୍ଠା ଥିଲା । ତାଙ୍କର ନନ୍ଦା ଦୋଷ ତୁଳନି ସହେ ଆମ୍ରେ-
ମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଦର ଓ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲୁ । ଦେଶବାସୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସନ୍ଧାନ ଥିଲା ।

ଗୋପଙ୍କନ୍ତୁ—ସମାଜ ୨୦୧୨୨୭

ପାର ଆରମ୍ଭର ଯୁକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ମୁଣ୍ଡି ମଲ୍ଲ ‘ମୋଟରେ ତାଙ୍କ
ବିଷ୍ଣୁଗରେ ମର୍ମହତ ହେବା ଭଲ ତାଙ୍କର କିନ୍ତୁ ବିଶେଷତା ନଥିଲା’ରେ
ତଥାପି... ଏହି କେତୋଟି ଧାଡ଼ରେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ, ସତ୍ୟବାପାତା,
ଜଗନ୍ନାଥ ଭକ୍ତି ନିର୍ମାଣରେ ଜଣାଗୋଟିଏ କରିବାରେ ଗସ୍ତ, ନିରହଂକାର,
ଶୌର ଶୁଭାଗ୍ରର ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଦୁଃଖର କାରଣକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ
କରିଯାଇଛି ।

ବାକ୍ୟ ଦ୍ଵିନ୍ୟାସ ଓ ପାର ଗଠନରେ ଓ ଜଣେ ବିବଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟକ୍ତିର
ମୂଳାଙ୍କନରେ ତତ୍ତ୍ଵକ କରି ଭଣା ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ, ଅଭିଭୂତନ
ହୁଏ ସଂସମ ରଷା କରିବାରେ ଏହି ପାରଟି ଏକ ସାର୍ଥକ ପୃଷ୍ଠା ।

‘ଶୁଣୁଣୁଣୁଳ ଦୋଷ’

ଘ) ସେ କାଳର ଗତି ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଫଳାରମୋହନ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସାଧୁକୃତ ଭଷାର ଯେଉଁ ଟଣାଓଟର ଗୁଲଥିଲେ ସେଥିରେ ଏକ ଧରଣର ସିଂହକୁ ଶୈଳୀର ଭଣା ତିଆର ହୋଇଥିଲା । ଯାହାକୁ କେହି କେହି କହନ୍ତି ‘ଶୁଣୁଣୁଣୁଳ’ ଦୋଷ । ଅବଶ୍ୟକ ଏଠାରେ ‘ଶୁଣୁ’ କେହି ନୁହନ୍ତି । ସରିଏ ଶୁଣୁଳ—ଓ ଶୁଣୁଳଙ୍କିର୍ଣ୍ଣ ଜନସାଧାରଣ ! ଯଥା—

“.....ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦର ଛଣ ଛପର ଦୋଡ଼ି ବିଶେଷନ ବିପ୍ରାର କରି ପ୍ରାଚୀନ ରୋଗୀ ପରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଶୁଣୁଳ ଉବୁଜା, ଭୁଜା ଭଜା ପ୍ରକାର ମଧୁ ଆମୋଦବତ୍ତ ଧୂମରଣିରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଗ୍ରାମଟି ତିର ଧୂମପାୟୀବିତ୍ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ । ତୁନ୍ତାକୁଟୀର ଅବିଜ୍ଞାନ ଧୂକୁଡ଼ ଧୂକୁଡ଼ ଶକ ଆଗନ୍ତୁକ ହୃଦୟରେ କଳବୁଲନ-ମୁଖର ସହରର ସ୍ଫୁରି ଜାଗରୁକ କରିଦିଏ.....”

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି—ବେହେର ଭୁଷଣ

ଅଥବା ସେହି ଗପ ‘ବେହେର ଭୁଷଣ’ରେ ସେତେବେଳେ ସାଧୁକୃତ ଭଷାର ଦାପଟ ବା ନିଶା ଲେଖକଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ି ଯାଇଛି ସେତେବେଳେ ସେହି ଲେଖିଛନ୍ତି —

“ତୋତେ ତେମି ତେମି ବୋଲି ଡାକୁଛନ୍ତି । ବେହେରଣି ବୋଲି ଡାକିବେ, ସେ ନାହିଁ ହେବ ? ପେଟକୁ କିଏ ଖାଉ ନାହିଁ । ହାତିଟା ଅନ୍ଧର କାଢ଼ି କ ଉପାସ ରହୁ ନାହିଁ ? ତୁ ରାଜପ୍ରାୟାଦି ପାଟଶାଢ଼ା ପିନବୁ, ବାଉର ହାତରେ ସୁନା କକଣ ଜକ ଜକ ହୋଇ ଝଟକିବ, ତୁମେ ଦୂର ଜଣ ରାତି ଜନ୍ମନ୍ତି ଉକାର ପାଇ ଯିବ, ରଜ କଟାଷ ପଡ଼ିଲେ ତୁ କି ଆଉ ତୁନ୍ତା ଭାଡ଼ ପକାଇବୁ ?”

ଡ) ୧୮୮୦ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବଳମାଳାରେ ମଧୁସୁଦନ ରାଞ୍ଜିତାକର ‘ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ରୁଚି’ ପ୍ରବଳର ଶେଷ ବେଳକୁ ଲେଖିଲେ—

ଜାତ ବିଶେଷର ରୁଚି ସେହି ଜାତର ନେତ୍ରକ ଅବଶ୍ୟାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯେଉଁ ଜାଣ୍ଯ ଲୋକେ ପ୍ରତିଭାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁରୁଚି ସଂଭୂତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମମାତ୍ର ଯେ ଉନ୍ନତ,

ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ପଶାନ୍ତରେ ଏହା ନିୟଂଶୁ ସେ ଯେଉଁ ଜାଣ୍ୟ ଲୋକେ କୁରୁତି ପ୍ରମୋଦିତ ହୋଇ ଅଣ୍ଟୁଳ ଏହି ଅପକୃଷ୍ଟ ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ଆସର କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମମାତ୍ର ଅଛି ପୁନଃ ଅଟେ । ଦେଶର କୁଟି ଓ ଧର୍ମମାତ୍ର ଉନ୍ନତ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପଦିଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଯେଉଁ ଗ୍ରହାକାରମାନେ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଗୁରୁତା ହୃଦୟରେ ନ କରି କେବଳ ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତ୍ର ଆମୋଦ ପ୍ରକୃତ ପରିଚ୍ଛ୍ଵ କରିବା ପାଇଁ ଯହୁବାନ୍ ହୁଅନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା ସମସ୍ତରେ କୁତ୍ସିତ ଚିତ୍ତମାନ ଉପଗ୍ରହିତ କରି ହୃଦୟର କୁଟି ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସେଳିତ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦେଶର ପରମ ଶତ୍ରୁ ଅଟନ୍ତି ।”

ଏହି ଗର୍ଭ ଲେଖାରେ ସବ୍ଦନାମ ଓ ହିୟା ପଦ ଛାଡ଼ା ବାକୀ ପ୍ରାୟ ସବୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ । ଏଥଭିତରୁ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ଆପଣାର କଥାର ଭାଷାରେ ମିଶାଇ ନେଲେଣି, କିନ୍ତୁ ଏହି ଲେଖା ପଢ଼ିଲେ ଏହାର ଧୂନିରୁ ଏହା ‘ସାଧୁକୃତ’ ଭାଷା ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ ।

ସେଥିଥାରୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଲେଖିଥିଲେ—

“ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ନିରକ୍ଷର । ଯେଉଁ-ମାନେ ବା ସାଷର ସେମାନେ ସେହି ପୁରୁତନ ମୌଳିକ ଭାଷା ବୁଝନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଷୟକୁ ସେମାନଙ୍କର ବୋଧଗମ୍ୟ କରଇବା ପାଇଁ ଯେତେବୁର ସନ୍ଦର ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ।

ପରର ସାହିତ୍ୟ କଦାପି ଜାଣ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । ତାହାର ବାଣୀ ପ୍ରାଣରେ ବାଜେ ନାହିଁ । ତାହା ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆମୋଦ ପାଇଁ ପଢ଼ନ୍ତି । ବଜାଳାଦିର ଅନୁକୂଳରଣରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗଢ଼ା ଯାଉଛି ତାହା ପ୍ରକୃତ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅନୁକୂଳରଣରେ ପ୍ରାଚୀ ହୋଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସରସ୍ଵତୀ ଆୟୁତ କରି ନିଜର ନକଳେ ଯସ ବର ବିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହୃଦୟର ଭାବ ବୁଝିବା ଲାଗି ଘୋରୀ ଭାଷାରକ ଗୋଟିଏ ନିରନ୍ତର ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ବିଲର ଚଣାର ହଳ ପଛେ ପଛେ ଯିବାକୁ ହେବ । ଗୋଟୁ ଗୋଟରେ ଗଞ୍ଜିର ପ୍ରାଣର ବାଣୀ ମିଶାଇ ଏକନାନରେ ବଂଶୀ ବଜାଇବାକୁ ହେବ । ଗ୍ରାମ ଭାଗବତ ଘରେ ଗୋଟୀ ମେଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାହୀଙ୍କ ଭାଗବତ ପଦର ଦୁଆ ଧରିବାକୁ ହେବ ।”

ଗୋପବନ୍ଧୁ — ସଠ୍ୟବାଣୀ ମାସିକ ପର୍ଦିକା

ଚ) ସତ୍ୟବାଦୀ ସୁଗର ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଭବଗର୍ଭକ ଭଣା ବି ମଧୁ-
ସୁଲକ୍ଷଣ ଭଣାତାରୁ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ । ଶତ ସୋଜନା, ବାକ୍ସ-
ଭନ୍ୟାର ଓ ଚରଳ ଝକାର ଯୋଗୁଁ ଏହି ଭଣା କୁଣ୍ଡ ବା ଗମ୍ଭୀର
କୁଣ୍ଡେ । ଏହା ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ଭାବାନୁଷ୍ଠାନ । ସଥା —

“ପ୍ଲେଟୋକର ଶିଖ ଅରିଷ୍ଟାଟ୍ଲ ସେହି ଧୂମ ବଜାଗରେଲିଆହୁର
ଅଧିକ କୁରକୁ ଯାଇ ନିଷ୍ଠିଯୁ, ନବିକଳ୍ପ ସାଂଖ୍ୟବାଦର ପୁରୁଷ ପର ନବ
ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ଵ-ସମ୍ବନ୍ଧ ନିଜର ଦର୍ଶନ-ମତ ପ୍ରବୃତ୍ତ କଲେ । ହୋଇପାରେ,
ଏ ଦର୍ଶନବାକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆରିଷ୍ଟାଟ୍ଲ ବାପ୍ରବୀ ଜଗତର
ଭାବାଗମାନଙ୍କରେ ତତ୍ତ୍ଵ ଶେଳାଇବାର ଦେଖି, ସମାଲୋଚକମାନେ
ତାହାକୁ ସ୍ଵପ୍ନପଥର ପଥକ ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସ—ଆସ୍ୟ ଜାବନ

ଅଧ୍ୟବା—

“କବି କବି ପୁଣ୍ୟ ପଦାର୍ଥ । ସରସ୍ଵତୀଙ୍କ ପଥାଦ ଲୁଭ କରି କବି
ହେବା କେତେ ଜଣକ ଲାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ? ପୁରୁଷରେ କେତେ ଜଣ
ଦେବ୍ୟ-ସିଂହ, କାଳିଦାସ, ବାଲରନ୍, ବ୍ୟାସ, ଗେଟେ, ବାଲୁକ,
ହୋମର, ଉତ୍ସାହ-ଶ୍ରୀ-ଶ୍ରୀରାଧା, ଶେଳ ଜନ୍ମ ହନ୍ତି ? ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ
ଜଣେ ଜଣେ ମୁଣ୍ଡିମାନ କହିତା ।

“ଏ ଦେଶରେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ କବି ଜନ୍ମ ହେଲେ, ମୁଁ ଜାଣେ, ଏ
ଦେଶର ଶାପ ମୋରନ ହେବ । କବି ସକଳ ଲୋକଙ୍କୁର ମୂଳଧାର,
ଜାଞ୍ଜ୍ଞୟ ପାଶ ସେହି ପମ୍ବବଣରୁ ବାହାରି ଦେଶଯାକ ପ୍ଲାବିତ କରେ ।”

ଗୋଦାବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ର—ସତ୍ୟବାଦୀର ପଦ

ନୋହିଲେ—

ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ଓ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୁଏ । ତେଜୋମୟୀ ଭାଗା ପ୍ରାଣରେ
ଉଦ୍‌ବେଳନ, ଉନ୍ନାଦନା ଓ ଉନ୍ନତ ଉକ୍ତାସ ସୃଷ୍ଟି କରି ଲୋକର କର୍ମକୁ
ଉଦ୍‌ବେଳିତ, ଜାଗତ ଓ ସାହୁରୀକ-ଶକ୍ତି-ସମନ୍ନ କରିଦିଏ । ଭାଣାର ଉନ୍ନାଦନା-
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭକ୍ତ-ଶକ୍ତିରେ ଲୋକ ଅସାଧ ସାଧନ କରିଥାଏ । ସେହିପରି ସ୍ନେହ
ଓ ପ୍ରୀତିବନ୍ଧିକ ଭାଣା ପ୍ରାଣ ଓ ମନକୁ ଚରଳ ମଧୁରତା, ସରଳ ଓ
କୋମଳ ଭାବପ୍ରବଣତା, ମଦୋପରି ଅସୀମ ପ୍ରସମ୍ପର୍ଣ୍ଣ ଅଣ୍ଣ
ଅନ୍ତୋର୍ଦ୍ଦୟରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ କରିଦିଏ । ଭାଣା ଓ ସାହୁରୀ ଦିନା ମାନବ

যেগুর মুক, জাত যেহুপুর মুক, মরস ও নির্জনকা হোৱথা এ।
ভাষাহী প্রকৃতরে প্রাণ পৃষ্ঠা করে।

গোপবন্ধু দাস—আবর্ণ ও আকাশা (মত্যকাসা)

ষে কালৰ সমালোচনা ভাষা

ছ) ষে কালৰে উজ্জল সাহিত্য' পৃষ্ঠারে বিশ্বনাথ কুকুর
সমালোচনা ওড়িଆ সমালোচনাৰ মানদণ্ড থল। তাঙ্ক সহিত
শাম পুনৰ বস্তু গুহুকৰ 'ধ্ৰুব চৰিত' নাটকৰ 'প্ৰাদেশিকতা'
পুষ্টি ভাষা বিষয়ৰে এক বড় বিতৰ্ক হোৱথল। এই বিতৰ্কৰ
ভাষারে যুক্তি, কঠাম ও ছক্তিৰ যেতে হোৱপারি থাআন্তা তাহা
ন হৈবাৰ কাৰণ 'সাধু কৃত ওড়িଆ ভাষা—যথা

এক ভাষা বিভন্ন প্ৰদেশৰে অবস্থা রেতৰে লেক মুঝৰে
এবং কৃষ্ণ প্ৰভাৱৰ সম্পৰ্কৰে পৰিবৰ্ত্তিত হোৱ যেৰ আকাৰ
ধাৰণ কৱিথাৰ তাহা আনন্দমনক মতৰে প্ৰাদেশিকতা।
প্ৰত্যেক ভাষারে এপৰি পৰিবৰ্ত্তনৰ দৃষ্টান্ত মিলিব। মাত্ৰ লিখিত
ভাষা বা সাহিত্যৰে বিশেষ প্ৰযোজন ছুল ভিন্ন এগুচ্ছক ব্যবস্থা
ছ' এ নাহি' এবং হৈবা দুষ্টীয় বোলি বিবেচিত হোৱথা এ X X
পুস্তি বজাৰ কথৰ ভাষা বজাৰ হেলে মধ্য তাহা এপৰি বিকৃত
হোৱপাই অছি যে অপৰাঙ্গক বাসী কষা সন্তান মানকৰ গোষ্ঠী
আমোদৰ বিষয় হোৱঅছি। মাত্ৰ পূৰ্ববজাৰ গ্ৰন্থকাৰমানে
নিজ প্ৰদেশৰ বিশেষজ্ঞ রক্ষা কৱিবা পাৰি সাহিত্যৰে তাহা
প্ৰবৰ্ত্তিত কৰিব কি? কলে উপহাসাপুদ হেবে নাহি' কি? X X
লিখিত ভাষার গোষ্ঠী আদৰ্শ হৈবা উচিত নুহে' কি? তেবে
কাহাকু আবৰ্ণ কৱিবা? আনন্দমনক মতৰে পৰাঙ্গক প্ৰচলিত
ও পৰজনন বোাধ বিশুলি ওড়িଆ গ্ৰাম্য কথা ও রচিঅন্ম রক্ষা কৰি
শুক পৰিমাণৰে ধৰ্ম মূলক সত্ত্ব শৰমান ব্যবহাৰ কলে
কাহার কৌশলি আপৰি রহিব নাহি। কেবল গ্ৰাম্য ভাষা হাৰ যে
বঞ্চিমান সময়োপযোগী পকল প্ৰকাৰ লেখা চলি পাৰিব, এপৰি
আংশা কৰিয়া নপাৰে। বিষয় রেতৰে ভাষাৰ মধ্য প্ৰৱেশ

ଦେଖିବା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । କେବଳ ଘରୁଆ ବା ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲା ଦେଲେ କଥା ଗୁଡ଼ିକର ବଳାବଳ ଓ ପ୍ରସାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହେବ । ଯାହା ସମ୍ମୂଳୀ ରୂପେ ଶ୍ଵାମାୟ ଏବଂ ବିକାର ପ୍ରାପ୍ତ, ତାହା ସବଦା ବର୍ଜଣ୍ୟ ।

ବିଶ୍ୱନାଥ କର, ଉଛଳ ସାହିତ୍ୟ (୫ମ ଓ ଦ୍ୱାରା ସଂଖ୍ୟା ୧୦ ମ ଭାଗ)

‘ଉଛଳ ସାହିତ୍ୟ’ର ସମାଦକ ବିଶ୍ୱନାଥ କରକର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମାଲୋଚନା ଏହି କାଳର ସମାଲୋଚନାର ଶ୍ଵାଶ୍ରାଦ୍ଧ ଭାଷା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଆଜିର ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ, ପାଠକ ଓ ଗ୍ରାହକ ଏହି ସମାଲୋଚନାର ଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ‘ପ୍ରାଣରେ ବାଜିବା’ ଭଲ ଭାଷା ଅଛୁ କି ନାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି । ସଂହୃଦୀ ବହୁଲତା ଏହି ଭାଷାର ବିଶେଷ ଉଛେଷଣାୟ ବିଭାବ (ବା ଅଭାବ) —

“ରୟ କବି ଗନ୍ଧୀର ଓ ଭଲ ଭାବର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଦସତାର ପଥେଷ୍ଟ ପରିଚୟ ଦେଇ ଥିଲେ ତେଣେ ପ୍ରେମ ତିଥି ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧତା ଯେ ଅଧିକ, ଏକଥା ସ୍ବୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ଦୁର୍ବାଗ୍ୟର ବିଷୟ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ବେମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟାଏ ଶୁଭ୍ୟ ଉନ୍ନତ ପ୍ରେମ ତିଥି ପାଇ ପାର ନାହିଁ । ବରଂ ବ୍ୟଥୁତ ଚିତ୍ତରେ କହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ଯେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସମ୍ପତ୍ତ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ଶାରୀରିକ ଯୌନପ୍ରେମି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରୟ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଅଭିନବିଷ୍ଣୁ କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ଶୁଳ୍କ ବିଶେଷରେ ସେ ସୁନ୍ଦର, ଏମନ୍ତ କି ସୁମାରି ସୀମା ଲଂଘନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ସମାଲୋଚ୍ୟ ଗ୍ରହର ଶେଷ ତିଷ୍ଠି ଏହି ଶେଷୋକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏପରି ତିଷ୍ଠରେ ସମାଜର ବା ଜଗତର କି ଇଷ୍ଟ ସାଧୁତ ହେବ ! ଏଥୁରେ କବି ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପଦିଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବ ଜଗତରେ ଏପରି ଯେ ତିଥି ନାହିଁ ବା ଥାର ନପାରେ, ତାହା ଆମ୍ବେମାନେ କହୁ ନାହିଁ । ମାସ ତାହା ବୋଲି କବି ସେପରି କାଳିମାମୟ ତିଥ ଅଙ୍କନ କରି ସ୍ବୀୟ ଲେଖନାକୁ କଳକିତ କରିବେ କାହିଁକି ? ସେପରି ତିଥ ଅଙ୍କନର ଯଦି ଆବଶ୍ୟକତା ଆଜିପାରେ, ତାହାର ଶ୍ଵାନ ଓ ଶତ ସୁନ୍ଦର ।

ଉଛଳ ସାହିତ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ଆଖାଡ଼ ୧୩୭ (୧୯୦୧)

ଗଦ୍ୟ ଲେଖାର ବର୍ତ୍ତନାଳ ପ୍ରସ୍ତୁତି

ଗୋପବଂଧୁଙ୍କ କାଳରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ପ୍ରବାହ ଆସିଛି ତାହାକୁ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବୋଲି ବୃତ୍ତାୟାରପାରେ । ଏହି ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ଭାଷା ବହୁ ପରିମାଣରେ ‘ସାଧୁକୃତ’ ଭାଷାର ନିରାକରଣ କରନ କାହିଁ ଦେଇଛି । ଏହାର ସମ୍ବାଦନା ବଢ଼ିଛି । ଗୋପବଂଧୁଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକ କଥାତ ଭାଷାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଖି ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ଏ କାଳର ଅଧିକାଂଶ ଗଦ୍ୟ ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟକ ଜାଣିଶୁଣି କଥାତ ଭାଷା ବା ସଙ୍ଗଜନବୋଧଗମ୍ବ ଭାଷାଠାରୁ ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଣ କିମି ଗାରକାଟି ରଖିଥିବାର ମନେ ହୁଏ ।

ଗୋପବଂଧୁଙ୍କ ବେଳେ ଗଦ୍ୟଲେଖାର ବିଷୟବିଷ୍ଟ ଥିଲା ସାଧାରଣ ବର୍ତ୍ତନା ; ଓଡ଼ିଆ ଜାତର ବୀଚନ୍ୟ ଓ ପରମାଣୁ ; ଓଡ଼ିଆ ପଦପଦିକରେ ବନ୍ୟା, ଦୁର୍ଲିଖ, କାଞ୍ଚନ୍ୟିଲ, ଭୋଟ ; ମାତ୍ରିତ୍ୟରେ ‘ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ’ ଓ ‘ବିଜୁଳ’ର ଉତ୍ସୀକୁ ଓ ଉତ୍ସିପର ସାହିତ୍ୟର ଭର୍ତ୍ତକର୍ତ୍ତ ବିଷୟରେ ବାଦାନ୍ତବାଦ ; ଓଡ଼ିଶା ଓ କଳିଙ୍ଗର ଇତିହାସ ; କିନ୍ତୁ କାହାଣୀ ଓ ଉପନ୍ୟାସ । ତାହାପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟରେ ରାଜମାତା, ସମାଜମାତା, ସାହିତ୍ୟ, ଦଶ୍ମପାହିତ୍ୟ ଓ ସୀମିତ ଭାବରେ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ କି ପ୍ରଭେଦ ଘଟିଛି ତାହା ବି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା । ଏଥୁଭିତରେ ଇଂରାଜ, ଫରସୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଆଗିକ ଓ ଭାଷାର ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରିଷାକ୍ରମ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦିର ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ପରଠାରୁ ଏଯାଏ ବୁଲିଥିଲା ତାହାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଓ ଆଗାତ ବି ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ କେତେ ପରିମାଣରେ ‘ବୁଦ୍ଧିମାତା’ ଭାଷା ବି ସାହିତ୍ୟରେ ପଣିଛି ।

ଏହି କାଳର ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଲେଖକ ଦ୍ୱାରା କଲେଜର ବାଧତାମୂଳକ ଇଂରାଜ ପଡ଼ା ଓ ଇଂରାଜ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିବା ପାଠପତ୍ରାଙ୍କ ଲେଖ । ଆଗେ ବଧାନାଥଙ୍କ କାଳରେ ଇଂରାଜ ଓ

ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭୁବନ ଭଗାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭଣା ଭବତରେ ପଢିଥିଲା । ‘ସବୁଜ ସାହିତ୍ୟ’ର ରଥୀମାନେ ବଗଳା ସର୍ବତା ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ କାନ୍ଦ ବିବନ୍ଦ ପରିମାଣରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେଲେ । ତେବେ ସେ କାଳର ବଗଳା ବି ଇଂରାଜ ସଙ୍ଗେ ତାଳ ଦେଇ ନପାରି ଇଂରାଜ ଧାର ମା ଠାରୁ ବୁଲ ଶିଖଥିଲା । ତାହାର ଅନୁକରଣ ଯୋଗୁଁ ସବୁଜ ସୁଗର ସାହିତ୍ୟର ଗଦ୍ୟରେ ବଗଳାର ‘ସବୁଜ’ ଭଣା ଗଦ୍ୟ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ତାଜା ତାଜା ମନେ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ‘ସବୁଜ ଭଣା’ ଭବତରେ ବନ୍ଦ କୃଷିମତା ପଣ୍ଡିଯାଇଛି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ।

ଶେଷ କଥା ହେଲେ ଜନସାଧାରଣ । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭଣାଭଣୀ ଦୁଇଶତ୍ତ ଲକ୍ଷ । ଏମାନଙ୍କ ଭବତରେ ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଅଷ୍ଟର ପରିଚୟପାତାରୁ ପଡ଼ିବା ଲେଖିବା ଓ ବୁଝିବାର ଦସତା ଯାଏ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଭାବ ମେଳି ଥିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଭବତରେ ଏହି ଗଦ୍ୟ କି ପକାର ଆଲୋଚନ ଓ ଉନ୍ନେଷ ସୃଷ୍ଟି କରିଛୁ ସେଥିରୁ ହିଁ ଏହାର ସାର୍ଥକତା ବୁଝାପଡ଼ିବ ।

ତଳେ ସେଉଁ ନମୁନାଗୁଡ଼ିକ ଦିଆଯାଇଛୁ ସେବୁଡ଼ିକ ନମୁନା ମାତ୍ର । ଉକ୍ତ ନମୁନା ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଭାଗରେ ରଖାଯାଇଛି ସେହି ବିଭାଗ ଛଡ଼ା ସେଥିରେ ଯେ ଅନ୍ୟ ବିଭାଗର ଛୁଟ ନ ପଢିଛି ସେ କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେଉଁ ବିଭାଗରେ ଗଦ୍ୟାବରଣଟିକୁ ରଖାଯାଇଛି ସେହି ବିଭାଗର ଛାପ ସେଥିରେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିବାରୁ ସେତେ ବିଭାଗରେ ଏହାର ପ୍ଲାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି ।

ଗଦ୍ୟ ଭଣାର ଶଫେବର୍ଷ ବା ପର୍ଯୁଣବର୍ଷ ଭଣା ଷେଷରେ ବନ୍ଦ କଥା ନୁହେଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଶିନ୍ଦିଶିଆ ନୁହେଁ । ଏହାର ବୈଜ୍ଞାନିକ କାରଣ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧକ୍ ଆଲୋଚନା ‘ଭଣାବିଜ୍ଞାନ’ର ବିଷୟକ୍ଷେତ୍ର । ଓଡ଼ିଆ ଜୀବନଧାରାର ପ୍ରବାହ ଭରତର ବଗଳା, ମାରଠି, ଗୁଜରାଟି ଓ ହିନ୍ଦ, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ ଜୀବନଧାରାର ପ୍ରବାହ ଭୁଲନାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଭରତର କେତୋଟି ଭଣାଭଣୀଙ୍କର ଜୀବନ ପ୍ରବାହ ଭୁଲନାରେ ଶିଥୁଳ, ମନ୍ତ୍ରର ଓ ଦୁବଳ । ଏହାର କାରଣ ଇତିହାସ, ସମାଜମାତି ଓ ଆଶ୍ର୍ମିଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମନ୍ତ୍ରରତା । ଓଡ଼ିଶା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶେଷକରି କୃଷି ସର୍ବତା

ଓ তেশু গাঁ গহল সভ্যতা ভিতরে বাস্তু । এহাহী এই মন্তব্যটা
ও শিথুলতার কারণ ।

ভূগোল বি এই শিথুলতা পাই দায়ী । আজকু চিনশহ
বর্ষ বা এক হজার বর্ষ তলে বড়ি, মনুষ, দুর্ভিষ যেপরি
নিয়ম মুত্তাবক এই মাটিকু রুটি যাইথাল এবে বি যেছিল
রুটিবাকু কৃষ্ণি হেଉ নাহীঁ । এতারে প্রথেক বিপর্যয়,
নারঞ্জাৰ, হাহাকার বি নিয়মিত তেশু এ ভিতরে নবীনতা কা
বিবৃত্তা নাহীঁ । ঘৰচৰ অন্য অঙ্গলৈ যথা বংগলারে যেপরি
যুক্ত, বিশ্বাষিকা, দেশ বিশ্বাগ, দেজা, শ্রেণী প্ৰদৰ্শ লভ্যাদিৰ
প্ৰচণ্ড উন্নেষ দেশাদেৱকু ও তেশু মনুষ্যৰ চিন্তা ও যেহি
চিন্তাৰ বাহন প্ৰণালু সমস্যাৰ পন্থুশীন কৰিবাকু বাধ কৰিছু
তাহা ওড়িশা কপালৈ আবি নাহীঁ । হৃৎত ভক্তিকৰ মধুসুদনক
ভূষারে “আমেৰুমানে যেপৰি মহার্দ্য বহুদৰ্শিতার আকাষ্মী
নোহু” ।” বোলি চিন্তা কৰ কেহি পুৱুতন নিষ্ঠিত থাই পারন্ত ।
কিন্তু একথা যত যে, তাৰি, প্ৰতিদ্বাৰ ও প্ৰদাৰ ভিতৰে
মনুষ্যৰ চিন্তা সমস্যা-সতেজন হৃৎ তেশু যেহি
চেতনাকু সমাজ ভিতৰে সমাধান কৰিবাকু লোড়ে । যেহি
সমাধান পাই সামাজিক আদান প্ৰদান হীঁ প্ৰাপ্তি ।

চলৱ নমুনাগুড়িকু মঘিহা অনুসাৰে কালৱেত
কৰায়াৰ নাহীঁ । এমানক ছঢ়া আহুৰিহজার হজার নিৰ্দশন বি ওড়িআ
গুপ্তাবহি মানকৰে মিলিব । এমানকু খাপু গ্ৰহণ কৰায়ীবাবে কেবল
নিদৰ্শী, বিশ্বাগৰে যেহি গদ্যলেখাৰ আবিদৃশিআ প্ৰবণতা প্ৰতি
লক্ষ্য রঞ্জায়ালছি । যেৰঁ লেখা নিশ্চত্ব, বিবাদশূন্য তাহা এতারে
প্ৰাপ্ত প্ৰাপ্তি পাইনাহীঁ ।

ଇংৰেজ শ্রেণীৰ প্ৰভাৱ —

[ক] ১ । জ্ঞানন সহিত এই অবিভুজ্য যোগ রক্ষা কৰিবা
মাহিত্যৰ কেবল যথাৰ্থ নুহেঁ, তাহাৰ একান্ত স্বার্থকৰ্তা ।

୨। କିନ୍ତୁ ଏହାର ଲାଭ ଆଶାରେ ଯଦି ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ
ତେବେ ତାହା ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଦାନ ହେଉ ନ ହେଁ—ନିଦାନ ।

୩ । କିନ୍ତୁ ତାହା ମଘରେ ସୁନାର ପରିମାଣ କେତେ, ଓଜନ ଯାହାର ଉଚିତେ ହୁଏ, ମହାଶରେ ନୁହେଁ ।

୪ । ଆଧୁନିକ ହେବାପାଇଁ ସବୁ ଲ୍ୟାଳିପିକେସନ ଦରକାର ।
ଟିକିଏ ଟେନିସ କ ଜମନାଷ୍ଟିକ ଅଥବା ସାମାନ୍ୟ ମଟର ଡ୍ରାଇଭ୍ ।

୫ । ସଥାର୍ଥରେ ଆର୍ଟ ବଣିବା କିମ୍ବା ସାମଗ୍ରୀ ନୁହେଁ ।

[ହେମାନଙ୍କର କାହାର ସବନାମ ? ପୁରୁଣ କାହାର ସାଷ୍ଟ୍ୟ ଦିଏ ?
ନିର୍ମ୍ଲାତନା ବିଷୟର ?]

[୬] ବନସ୍ତର ପକ୍ଷୀମାନେ ଏଣିକି ଆଉ ଜନପଦର ବୃଷଳତା ଗହଳକୁ କୃତିତ ଆସୁଥିଲେ । କାରଣ ଏଣିକି ମସିହାର ସେହି ଚଳମ୍ବିତ ବସନ୍ତରେ ଏକାନ୍ତ ଦିଶାକୁ ହୋଇନଥିଲେ, ଫଳ ପୁଣ୍ଡ ତ ନିର୍ମୟ ନବୋଦ୍ୟତ କଥିଲ ପତନସବୁ ମଧ୍ୟ ସବଦା ଉଷଣ କର ଗୁଲିଥିଲେ ସୀମାଞ୍ଚନ କ୍ଷୁଧାର ଏକ ଏକ ଚଳମାନ ଭୟାବହ ବିଗ୍ରହ— ମାନବ ଶାବକ ତୁଳ ।

ମନୋଜ ଦାସ—ଅନୁପ୍ରତ୍ତି—[ନବପତ୍ର]

ଏ ଶୈଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚାଣ୍ଡ । ଏହାର ଅର୍ଥ ବୋଧହୃଦୟ—
ସେ ବର୍ଷର ବସନ୍ତ ଆସିଲୁ ବହୁ ବଳମୁରେ । ସାବୁ ସ୍ଵପ୍ନାର ତ ଜଳି
ଯାଉଥିଲୁ । କେବଳ ଗଛର କଞ୍ଚିଲ ପଦ ହିଁ ବଳଥିଲୁ । ତାହାକୁ
ଖାଇବାପାଇଁ ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲୁ ମଣିଚର ଲଢ଼େଇ ।
ତାହାକୁ ଶେଷକର ଅନନ୍ତ ସୁଧାକୁ ପେଟରେ ଭରି ଭୋକିଲୁ ମଣିଷ ଦଳ
ଗୁଲିଥିଲେ ।

[ଗ] ଜାଣ୍ୟ ଅର୍ଥମାତ୍ରର ସକଳ ଷେଷରେ ନିରବଜ୍ଞନ କାରିଗରୀ ଅଗ୍ରଗତି, ରସାୟନକରଣ, ଯନ୍ତ୍ରପାତ୍ରର ମାନ ୯ ନିର୍ଭର୍ଯ୍ୟରେ ଦିକାଶ ତଥା ଯନ୍ତ୍ରପାତ୍ରର ଆଧୁନିକାକରଣ; ସମନ୍ଵ୍ୟ ତ ଯାନ୍ତ୍ରିକରଣ

ଉତ୍ତରାଦନର ସୁଧୁଂହୀୟକରଣ ଏବଂ ସକଳ ଶ୍ରମଶବ୍ଦା ଜନସାଧାରଣଙ୍କଟ ସାସ୍ତ୍ରକ ଓ କାରିଗରୀ ମାନଦଣ୍ଡର ବିକାଶର ଭାଗିରେ ଏହା କେବଳ ସାଫଲ୍ୟମଣ୍ଡି ତ ହୋଇପାରେ ।

[କୌଣସି ଏକ ଅର୍ଥନେତକ ଲେଖା]

ଲେଖକ ଅଜ୍ଞତ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝେଇବା ପାଇଁ ବା କିଛି ସୁଚନା ଦେବା ପାଇଁ ଯଦି ଏ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଏହାର ମୂଳ୍ୟ କଢ଼ାକର ନୁହେଁ । ଇଂରାଜି ଚନ୍ଦାକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅଷ୍ଟର ମିଳାଇ [ଶବ୍ଦ ମିଳାଇ ବି ନୁହେଁ] ଅନୁବାଦ କଲେ ଯେଉଁ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ ସେହି ସନ୍ତୋଷରେ ହିଁ ଲେଖକ ଏଠାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ !

[ଘ] ୧ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଦାହରଣ ନେଲେ ଏକ ସ୍ଵର୍ଗନ ବିଭିନ୍ନ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଧାନ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବରଗ ଅପ୍ରିକ । ତାହା ପୁଣି କେତେଜଣ ଦଶ ସଙ୍ଗୀତଙ୍କର କୃତ—ସାରଜାତିର ନୁହେଁ ତେଣୁ ତାହା ଶୁଭ୍ର ଦୁଃଖ ଯୁକ୍ତି । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଜ୍ଞବ ଓ ଜାଗଜାଣୟ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ଓଡ଼ିଶୀ ସଙ୍ଗୀତର ସୃଷ୍ଟି ବା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଅଭିଭୂତ ଏକ ପ୍ରଶିଦ୍ଧାନ-ଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ବାଦନା ।

ରମାକାନ୍ତ ରଥ—‘କେତେ ଦିନର’ ପୃଷ୍ଠାବଳୀ ।

ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା—ଓଡ଼ିଆର ବିଭିନ୍ନ ସଙ୍ଗୀତରେ ନାହିଁ । କେହି କେହି କେତୋଟି ଓଡ଼ିଆ ହୃଦ ବା ଓଡ଼ିଶୀ ସଙ୍ଗୀତ କଥା ଦର୍ଶାଇ ଏଥରେ ଆପତ୍ତି କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁରୁ ବା ସଙ୍ଗୀତ ତ କେତେକଣ ଦଶ ସଙ୍ଗୀତାନିକର କୃତ । ତାହା ସାରା ଜାତିର ନୁହେଁ । [‘ତେଣୁ ତାହା ଶୁଭ୍ର ଦୁଃଖ ଯୁକ୍ତି’ ଏଠାରେ ‘ତାହା’ କାହାର ସବନାମ ? ‘କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବରଗ ଅପ୍ରିକ’ର ?] ଭଲ ବର୍ଣ୍ଣର ଓଡ଼ିଆଏ କ’ଣ କେବେ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତର ଧାର ଧାରିଥିଲେ ? ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ କିଏ ତିଆର କଲା ‘ତା’ର ଅବଶ୍ୟ ଖୋଜ ନେଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ ଓଡ଼ିଶୀ ସଙ୍ଗୀତର ସୃଷ୍ଟିରେ ନହେଇ ପଛେ ପୁଣିରେ ଅଜ୍ଞବ ଆଉ ନିମ୍ନ ଜାତିର ଓଡ଼ିଆଏ ହିଁ ବେଶି ଦାୟୀ । ଭଲ ଜାତିର ଓଡ଼ିଆଏ ନୁହେଁ ।

[୨] ତା’ଛଡ଼ା ଉନିଦିନ ଶତାବ୍ଦିରେ ଭରଣ୍ୟ ଚେତନାର ଜାଗରଣ, ଯେଉଁଥିରୁ ବହୁତ କିଛି ଆଶା କରାଯାଇଥିଲା, ପରିଶେଷରେ

ତା'ର ସ୍ଥଳନ ଦୀର୍ଘ ଆମକୁ ନିରାଶ କଲୁ କାରଣ ତାହା ଅତି ଶୀଘ୍ର
ଏକ ଧର୍ମ ପୁନରୁତ୍ଥାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ନିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲୁ ।

[ବାକ୍ୟଗଠନର ଧାରାରେ ଉପରେ ଶୈଳୀର ପ୍ରତିବନ୍ଦୁ]

[୩] ଏ ବହୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଦ୍ୟରେ କିଛି ନ ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରଥମରୁ
ସ୍ତର କରିଥିଲେ ହେଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଏ ପୃଷ୍ଠାବର
ଲେଖିଛି । ଯାହା ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ କାରଣ ଏହା ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର
ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହାହିଁ ସରଶେଷ କିଛି ସମୟ ବ୍ୟାପୀ
କଥାବାର୍ତ୍ତୀ, ଯେହେତୁ କୌଣସି ପ୍ରକାଶକ ମୋର ଦିଶ୍ୟ କବିତା
ଫଳକନ [ଯଦି ତାହା କେବେ ହୁଏ] ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଦୁଃସାହସ
ପୁନର୍ଭୂ କରିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଦିଶ୍ୟରୁ କୌଣସି
ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକର ଲେଖକର କେତୋଟି ମୌଳିକ ପ୍ରାଥମିକ ବଢ଼ିବ୍ୟର
ଦାସ୍ତିର ରହିଛି । ଯାହାକୁ ଏତ୍ତାର ଦେବା ଅସାହୁବ ନ ହେଲେ ତ
ରୁଚିଗଢ଼ିବ । ସୁତରଂ ଏ ପୃଷ୍ଠାବର, ଯାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଯାହିତ୍ୟ
ସ୍ଵର୍ଗର କଷ୍ଟକାରିତା ।

ଏଥର ଅର୍ଥ ହେଲା— ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଘରିଥିଲା ଏ କବିତାଗୁଡ଼ିକ
ଠିକ୍ ସେପରି ଛୁଡ଼ିଦେବି । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଟି କାରଣ ମୋତେ ଏ ପୃଷ୍ଠାବର
ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୱାରି ଦେଲା । ପ୍ରଥମ କାରଣ, ବୋଧହୃଦୟ ମୋର ଏହି
କବିତାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ପରେ ବୋଧହୃଦୟ ମୋର ଆଉ କବିତା
ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ଏ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରିବା
କୌଣସି ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ପୋଷେଇବ ନାହିଁ । ଦିନୟ ଜାରଣ, କୌଣସି
ପୁସ୍ତକର ଲେଖନର କେତୋଟି ମୌଳିକ ପ୍ରାଥମିକ ବନ୍ଧୁବ୍ୟାଳ
ଦାୟୀର ରହିଛି । ତାହାକୁ ଏତ୍ୟବା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ ବି ଚୁତିସମ୍ଭବ
ନହେ । ତେଣୁ ଏ ପୃଷ୍ଠାବର, ଯାହାର ବିଷୟ ପୁସ୍ତକଙ୍କୁ ହେଉଛି ସାହିତ୍ୟ-
ସାହିତ୍ୟର କଷ୍ଟକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତି ।

(୩) ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଚରିତ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ନୟୁ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି
ଏକ ଗୁଣିକର ଖ୍ୟାତ ରହିଛି— ସେମାନେ ବି ଶୁଭ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧି ହୋଇଗଲେ
ରମଣଙ୍କର ବାଦିକର ଏହି ଆଜିକ ଅଧଃପତନରେ ।

ମହାପାତ୍ର ମାଳମଣି ସାହୁ—କପୋଡ଼ପଟୀ ଗୁରୁ ମାର ପଦବିନ୍ୟାସ
ଅଷ୍ଟଲଗୁ—ଇଂରାଜି ଶୈଳୀର ରୂପ ସ୍ଵର୍ଗ ।

[ଚ] ୧ । ଲଜ୍ଜା ବେଶ୍ୟାର ଅଳକାର ନୁହେଁ । ତଥାପି ମାମୁଳି ସମୟ ପାଇଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମ୍ମାନ ଗୁହେଁ । ପଦିଷ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ନାଗରକ ସମର୍ପଣର ପ୍ରତିବାନ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଖଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ସୁନା ମଧ୍ୟ ତା'ର ସଥେସ୍ଥ ସତପୂରକ ନୁହେଁ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ—ଆମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ ।

ଭଣା ଖୁବ୍ ଚେଳିଯୁନ୍-ଦୁଇବାଲ୍ ପାଇଲ ଭଣା—କନ୍ତୁ ଉଡ଼ିଅମ୍ବବା ପ୍ରସ୍ତୁତିଶୈଳୀ ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ, ଇଂରାଜ ।

୨ । ହଜାର ହଜାର ଚଢ଼େଇ ଆସି ସମୁଦ୍ର ଛୁଟରେ ଖେଳୁ ଥାଆନ୍ତି । [ପ୍ରସ୍ତୁତି ଶୈଳୀ ଚମତ୍କାର]

ମାର, ତୁମର ଅନେକ ଗଦର ସାମଗ୍ରୀ ଅଛି ଉତ୍ତିହାସରେ ।

[ଏହାର ଅର୍ଥ କ'ଣ] [ସେଇ ବହି]

[୪] ମୋର ଜୀବନ ଗୋଲପ କାଠର ଉଚ୍ଛପୋଷ ପରି କୋମଳ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିବ । [ସେଇ ବହି]

ଏ ‘ଉଠିବ’ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳେନାହିଁ । ତେଣୁ ଏ ‘ଉଠିବ’ ଉଠିବ ।

ଅତି ବୁଝାଗୀରୀ ଭଣା

[କ] ସମେ ଶକବାରର ସେ ସଞ୍ଚା ସୁବଜ୍ଞ ହେଲା ।

ରାତିର ଘୋବନ ମଞ୍ଜଳ ଗଲାଣି ।

“ଦେଖୁଆନ୍ତି, କାଳର ପ୍ରେଷାଳୟରେ ଲଜଳ ରଜ୍ୟ ଉତ୍ତିହାସର ଗୋଟାଏ ରିଲ ।”

ଗୋଟିଏ ଅସ୍ତ୍ରସ୍ଵର ତା'ର ବନ୍ଦ ଉନ୍ନତ କରି ଟୋପାଏ ସ୍ଵର୍ଗ ବାରିଦ ଜଳପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ଛୁଟି ଉପରେ ଅନେକ ଦିନ ଭାସି ବୁଲୁଥିଲା ।

ଦେବେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପାଞ୍ଚଦଶଟା ଭେଟେରନାଶ ହୁରି ଗୁଲିଗଲା ପରି ମନେହେଲା ।

ଦଳେ ଖାଲି ପୁରୀ ସତ୍ତନରେ ସତୁର ମାଇଲ ପ୍ରିତ୍ତରେ ଗାଡ଼ ଚଳାଇଥିଲେ । ସିତ୍ତା ମାନିଆକ୍ ଗୁଡ଼ାକ ।

କନ୍ତୁ ହୁଏତ ଭୁମେ ପାରନ୍ତ ମୋ ଜାତିର ପାଷାର ନିକଳର ଦୃଶ୍ୟରମାନେ ବଜାର ସତିଦା ଛୁଟି ଯଦି ଉଠାନ୍ତ କଲିମ ।

ଏ ସମସ୍ତ ବାକ୍ୟ ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ବହିରୁ ନିଆଯାଇଛି
କିନ୍ତୁ ‘ଦେଶେ ଦେଶେ’ ‘ମିଶ୍ର ରାଗ’ ଇତ୍ୟାଦି ତାଙ୍କର
ଗଦ୍ୟଗ୍ରହଣ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଉଠାନକି ମିଶ୍ରଣର ଏକ ‘ମିଶ୍ର-ରାଗ’ ।
ତାହା ଉଠାନକି ଶିଖି ନଥୁବା ଲୋକପାଇଁ ଏକାବେଳକେ ଖୁବାଣିଗେବା ।
ଏଇଲି ଗଦ୍ୟ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ଏହାର ଭାବପାଇଁ
ଏଇଲି ଗଦ୍ୟ ବୋଧତ୍ତ୍ଵରେ ଲେଖକଙ୍କର ପସନ୍ଦ ହୋଇଛି । ହେଉ,
ଆପଣି ନାହିଁ । ତେବେ ଗଦ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶୈଳୀ କିଞ୍ଚର ମାତ୍ର
ରହିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବୋଲି ଚିହ୍ନ ଦୂଆନା । କିନ୍ତୁ, ଆହା :—

“କିଛି ପ୍ରତାରଣା ନାହିଁ, କିଛି ହିପୋଷିସି ନାହିଁ ।” “ତୁମର
ଯତ୍ନା ନାହିଁ, ନାହିଁ” ଅନଶୋଚନା ।” “ତୁମ କଥା ଲେଖିଲେ
ଲୋକେ ଅପବାଦ ଦେବେ ।”

[ହୋଇଥାନ୍ତା—ତୁମ କଥା ଲେଖିଲେ ନେକରେ ଅପବାଦ...
ବା ତୁମ କଥା ଲେଖିଲେ ଅପବାଦ ମିଳିବ ।]

“କଲିକତା ସହରଟି ରହିବାରେ ସକାଳେ ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟ ଜାତି ଶିଶୁପରି ମନେହୁଏ । କୋମଳ, ନିର୍ବିକାର ।”

ହିପୋବିଟି, କିକେରି, ରେସକୋର୍ସ, ପାଉକ୍ ଇତ୍ୟଦିକୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଉଣ୍ଡାରରେ ପୂରାଇବା ପାଇଁ ଏକେ କି ବାକୀ ଅଛି । ତେଣୁ ଏ ଗଦ୍ୟଭାଷା ପେଚେଦିନ ଯାଏ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଯିବ । ତେଥାପି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏ ଭାଷା ଶୁଣ୍ବ ବଜିଥାପୁ !

[ଖ] ଦିଶିଆଉଛି ନିତାର ମୁହଁ । ମୁହଁ ନୁହେଁ ମୁଖୀ, ନିର୍ବିକାର ।
ନିଲିପ୍ତ । ହେଉ ପଢ଼େ ଖାଲଢ଼ିପ, ସତେକ ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପଥର ।
ଟେକ ହୋଇ ରହିଛି ଗୋଟିଏ କୋଣରେ । ଗୋଟିଏ ଭଂଗୀରେ
ସିଥାଳିଆ ଆଖି । ଆଖିପତାର ବାଳ ସରିଆସିଲାଣି ତେଣୁ ଲାଗୁଛି ସତେ
ଅବା ଅପଲକ ଆଖି । ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ଆଖି । ନା— ପୁରୁନାଥମ୍ । ଆଦିମ
ପୁରୁନୟମ୍ । ପୃଥିବୀର ଗଡ଼େଇ ଦିନର । ହଳଅମ୍ ଛୁଟି ଛୁଟି ସିଥା
ପାଲଟିଲାଣି ଆଖି । ସିଥା ତା'ର କପାଳ ବାଳ । ସେବି ସିଥା ପଣରେ

যদি আধিম পৃথিবৰ আপুষ্টৰ কলনা তেবে নিতার কলনা কেতে ?

গোপীনাথ মহান্তি— দানাপাণি—

পুরানপুস্তি, হিলিপুস্তি, যিষা,— পুরানপুস্তি অশু ভজিগলে হিলিপুস্তি বাস্ত হোৱ উভয়াব রহিয়া এযিষা একথা ন বুঝিথ্বলে এই গব্যৰ ভূষা ব্যৰ্থ । ও ‘আপুষ্টৰ কলনা’ৰ অর্থ সাধাৰণ পাঠক কিছু বুঝি পাৰিব নাহি ।

[গ] গীতি কবিতা যেপৰি ভবোছ্যুৎৰ ষষ্ঠিকায়ুক্তি অবিব্যক্ত । অভিজ্ঞাত শৈলীৰ মাধ্যমেৰে আভিজ্ঞাতিয়ৰ আভুক্তি রূপ পৰিষ্কৃতনৰে তাঙ্কৰ প্ৰতিভা উজ্জ্বলতাৰ যিতিৰ অধিকাৰা ।

চিন্মনি বেহেৰা—

এ শৈলী বুঝিবাৰে কাহাৰ বোপাৰ ষমতা নাহি । বিলকুল অভিজ্ঞাত শৈলী ! তেন্তু এই মুখ্যবন্ধন পাৰ্ক মধ্য আজ এক মুখ্যবন্ধন লেঙ্গা পড়িব ।

[ঘ] প্ৰসাৰিতি জ্ঞাননৰ নানা বিশেষ স্বত্বাত ও স্বীকৃতি পৰিপূৰ্ণ নাটকায় ঘটণা বহুলতাৰ মুখ্যৰ আন্তেনৰে পঞ্জাতি বিষ্ণুব্যৰ্থ ‘চমক’ কৃষি-নিৰ্ভৰ যমাজ পথ্য কৰিপাৰে নাহি । পেৱথনাগি এতাৰে স্বল্প ঘটণাৰ মন্ত্ৰৰ গতি ভূতৰে গৱার যমাজামুক্তি মনোৰূপি ও গন্তু মধ্যৰে তা’ৰ পুষ্টি-প্ৰকাশ হি কৃষি-নিৰ্ভৰ যমাজৰে কলার বিশেষ সংজ্ঞা ও স্বপদ রূপে বিবৃতি হোৱাল্পন্তি ।

মহাপাত্ৰ মালমনি সাহু, ধৰা ও ধাৰা ।

মনে হোৱিপাৰে এতাৰে এক ভূতি দৰ্শনৰ ভৱ দিআপাইছি । যাহাকু অন্য ভূষাৰে কহিবা অসমৰ্ভ । কিন্তু কথা তাহা নুহে । বোাধত্বে এই বাক্যগুৰুকৰ অৰ্থ হোৱাল্পন্তি :—
কৃষি-নিৰ্ভৰ যমাজ অভিযন্ত নিতবিনথা । পেথনেৰে চমকৰ অবকাশ নাহি । পেতি ঘটণা অতি সাধাৰণ, তেন্তু নাটকায় নুহে । তেন্তু এতাৰে শিলুকলারে ‘চমক’ মুষ্টি কৰিবাকু হেলে গুৱেষ গুৱেষ ঘটণাকু গৱার ভৱৰে দেউৰিবাকু পঢ়ে ও ঘেষি গৱার যমাজা হি গন্তুৰে দেখাদিব । তেন্তু এৰকল যমাজৰে গৱার যমাজা ও তাহাৰ শিলুকুপকু কলা বোলি কুহায়াৱাদিথাৰ ।

(୭) ମନ ପ୍ରକୃତିର ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତି । ଏହା ନିଜର ନିଯୁମ ମାନ୍ଦି ଚଲେ । ବିପୂରୀ ମନୋବୃତ୍ତି କହିଲେ, ମୁଁ ଏତିକ ବୁଝେ ସେ, ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମନୋବୃତ୍ତି ଜୀବନର ଧାରା ହୋତକୁ, ରେଖ ଦିଏ ନାହିଁ । ବିପୂରୀ ମନୋବୃତ୍ତି ସାମାଜିକ ମିଥ୍ୟାବ୍ୟର ସହ୍ୟ କରେନା । ଅଢୁର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନାଜର, ଧନୁର, ନିଷ୍ଠିତ ମୁକ୍ତ ମନର ଶର, ନିଜର ଗତିପଥ ମାତ୍ର ଦେଖାଇଦେବ । ସେବା ଦାସର ଆରପାରିରେ ସ୍ଵାଧୀନ ବିବେକର ସ୍ଵଧର୍ମ, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, ଗ୍ରହର ନିର୍ଜନ ! ସତ୍ୟ ସରେନେତାର, ଏହାହିଁ ଜୀବନ ବେଦ । ଶମତାଧ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ତ ବଣିକ-ସ୍ଵାର୍ଥର ଆଶ୍ରୟଧୂତ ତଳ୍ଟ ସନ୍ତୋଷ ମୋତେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବଙ୍କ ସର୍ବର୍ଗରେ ସରେତ କରିଛି । ମୋର ଆସ୍ତରମାମା ସ୍ଵାଧୀନତା ଓ ଯୁକ୍ତି ଅଭିମାନ ମାନବତା ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆଦର୍ଶର ପାଥେପୁ ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ମହାନ୍ତି—ପ୍ଲୁଟଫେନରଜି

ଏଠାରେ ତିନାର ଆତ୍ମତର ଏଭଳ ଏପଟ ସେପଟ ଡିଆଁ ମାରିଛୁ ଯେ ତାହା କେତେବେଳେ କେଉଁଠି ଯାଇ ଲୁଣିବ, ତାହା ଧରିବା କାଠିକର ପାଠ । ଏହାକୁ ବୋଧନ୍ତୁ କୁହାଯାଏ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ଭାଷା । ଏଥରେ ମନେ ହେବ ବହୁତ କିଛି କୁହାହେଲା । କେଉଁ ଦୁର ଓ ନିକଟର ଲେଖକ, ଦାର୍ଶନିକଙ୍କର ହଜାର ରକମ ସକେତ । କିନ୍ତୁ ଏଥରେ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ଏହା ଶର ଓ ତିନାର ଲୋଭ ଯୋଗୁଁ ଉଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବାକ୍ୟସମ୍ଭାରର ଧୂଳିଷ୍ଟର !

ସାପ ମରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବାଜି ଭାଜିବ

କଥାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁ ଭବରେ ନ କହି ସାପୁଆ ଠାଣିରେ କହିବା ଇଂରାଜି କୁଟମାତ୍ର ଭାଷାରେ ବେଶ୍ ଚଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଇଂରାଜିରେ ସବୁ କଥାକୁ ରତ୍ନଏ ଅଧରତ ଗଥଣ୍ଟରତ୍ନ କର ବି କୁହାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆରେ ସେଭଳ ଭାଷାର ଉଦ୍ୟମ କରି ଲେଖକମାନେ ଶୁବ୍ର ବୁଦ୍ଧିର ବାହାଦୁରୀ କରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କେତେକ ହଟହଟା ବି ହୋଇଛନ୍ତି—

[କ] ୧ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ସମାଲୋଚକଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲଣି, ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ କୌପୁନି ନ ମରଇ ଗୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କେହି କେହି ଆଗେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବେଶଭୂଷା କପରି ଥିଲା ଏବଂ ଆଜି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧିତରେ ତାହା କପରି

ରସାତଳକୁ ଯାଉଛି ଏହି କଥାଟା ଖଡ଼ି ଧରି ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ଗୁରୁଗିରି
କରିବାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲେଣି ଏବଂ ଏ ଦେଶର ଜଳବାୟୁ ଯେପରି,
ସେଥିରେ ଗୁରୁ ହେଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଶିଖର ଅଶ୍ଵବ ହେବ, ସେ କଥା
ଚିନ୍ତା କଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଶଦ୍ରୋହ ପାପରେ ଭାଗୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କାଳିନୀରଣ ପାଣିଗ୍ରାସ୍—ସାହିତ୍ୟକା

[୨] ତେବେ ଏହାର ଦଶ ଓଡ଼ିଶାର ମ୍ୟାଲେରିଆ ଓ ଦୁର୍ବିଷ
ଠାରୁ ଆହୁରି ଲଜ୍ଜାକର ହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟିତପାଲଟି ନିଜାଚନଠାରୁ
ବେଶି ଗାଉଷ ହେବ, ଓଡ଼ିଆ ନେତାମାନଙ୍କଠାରୁ ବେଶି ସ୍ଥାପିତ
ହେବ, ଓଡ଼ିଆ ଗଜା ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରଠାରୁ ବେଶି ଅଧ୍ୟତ୍ମ ଓ
ଅସ୍ତ୍ରାୟିକର ହେବ, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଜାସାଧାରଣକ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମୁତ୍ତ
ଓ ଦୁରଳ ହେବ, ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କ ପାନଶିଆ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି
ଅପରିଚନ ହେବ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ବଳଦ ଗାଡ଼ିଠାରୁ ଅଧିକ ଶିଥୁଳ ହେବ
ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ଦରକାର ହେବ ।

ଏହି ପାରଗାପ୍ରରେ ଶେଷ୍ୟାଡ଼ିଟି ଯୋଗୁଁ ପାରଗାପ୍ରିଟି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।
ଏଠାରେ ଭାଷା ଯୁକ୍ତି-ରସାଣିତ କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟଧିକ୍ ଫେନିଲ ।

[୩] ଗୋଟାଏ ଅଭ୍ୟୁତ ରୂପନ୍ତର ଛଳନା କରି ତାକୁ
ମାତାମହୀଙ୍କର ଅମରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକଳ ଅନୁକୂଳ କରିବାକୁ
ପିବା, ନବୟୁଗର କଥକ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ଜଡ଼ତା ପରି ପରିହାର କରିଅଛି ।

[୪] ଏହାର ଅର୍ଥ ବୋଧହୃଦୟ—ଆଜିର ଗଲୁ ଲେଖକ ଆଉ ସେ
ଉଜ୍ଜଳ କାହାଣୀ ବାଲ ଗଲୁ ଲେଖକ ନୁହେଁ । ସେ କାଳର ବୁଢ଼ିମାର
କାହାଣୀର ପାତାଳ ଘରେ ବନ୍ଦମା ବନ୍ଦକନ୍ୟା କଥା ଲେଖି ତମକାଇବାର
ବେଳ ଯାଇଛି । ଏବର ଗଲୁ ଲେଖକ ଆହୁରି ଚେତନ ତାର
ଅଣ୍ଟର ଜଡ଼ତା ଭୁଟି ଯାଇଛି ।]

[୫] ଯାହାର ଭାଷା କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ସମାପ୍ତ, ଯାହାର
ସଙ୍ଗୀତ ଖୋବାଯୁ ଗୀତରୁ ଅଧିକ ଅଗ୍ରଯତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ .....
.....ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଳୟର ଟେକ୍ନ୍ଯୁ ବୁକ୍‌ର ଶିକ୍ଷା ଏପରି କଠୋର
ବାସ୍ତବ ସହଜରେ ସ୍ମୀକାର କରିନେବାକୁ କୁଣ୍ଡା ଅନୁଭବ କରେ ।

[୬] ଯାହା ସତ୍ୟ, ଯାହା ଶିବ ଏବଂ ଯାହା ଯୁଦ୍ଧ, ଆର୍ଟ୍ ସେହି
ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରେ । ସତ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଅଣିବ, ଯାହା

କୁଣ୍ଡିତ, ଶିବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାହା ଅସତ୍ୟ ଅସୁନ୍ଦର ହେଲେ ହେଁ ପାହା ଅସତ୍ୟ ଓ ଅଶିବ ତାହା କଳାର ସୀମା ବହିଭୂ'ତ । ଯଥାର୍ଥ କଳା ସୃଷ୍ଟି ତାହା ନୁହେଁ ।

କାଳନୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାସ୍—ସାହିତ୍ୟକା

ଏଇଠି ବାକ୍ୟ ଗଠନରେ କ୍ଷୁଟି ରହିଗଲା । ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ରେ “ଯେଉଁ ସତ୍ୟ, ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର, ଆର୍ଟ ସେହି ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରେ ।” ହୋଇଥିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍ଗତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଶେଷ ଧାଡ଼ରେ “ତାହା ଯଥାର୍ଥ କଳା ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ ।” ହୋଇଥିଲେ ପାରାର ପୁଣ୍ଡିତା ରକ୍ଷା ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

[ଖ] ପ୍ରାୟ ସମଧରୀ ମୋର କେତୋଟି ବନ୍ଦ ଗଲ୍ପକୁ ଏକଥ କରି
“ ” ନାମରେ ଟେଗାଟିଏ ସଞ୍ଚୟନ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି
ଉଦ୍ଧଳ ଗଲ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ରଶିସ୍ତ ପ୍ରକାଶନ ଫର୍ମା ।

[ଏହି ବାକ୍ୟ ଗଠନରେ ଓଡ଼ିଆ ପଦବିନାୟାସ କାହିଁ ?]

ଗଲ୍ପଟିର ଶେଷାଂଶରେ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ସଚେତନତା
ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ତାହା ଗଲ୍ପଟିର ଗୌଣଙ୍ଗ :

[ଏଠାରେ ‘ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ନାମର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ସଚେତନତା
ପକ୍ଷିତ ହୋଇଛୁ’ ଏରେ କ’ଣ “ଚନ୍ଦ୍ରର ଶେଷାଂଶରେ ଆଜିର
ସମସ୍ୟା ବିଷୟର ଘରୁର ଶୈଶ୍ଵର ରହିଛୁ ?” ନାଁ ଆଉ କିଛି ?
‘ତାହା ଗଲ୍ପଟିର ଗୌଣଙ୍ଗରେ ‘ତାହା’ କାହାର ସନ୍ଦରାମ ?
ଶେଷାଂଶର ?’]

ସେ ଗଲ୍ପଟିର ଶେଷାଂଶ [ଲୁ] ବାଦ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଗଲ୍ପଟିକୁ
ଉପରେଗ କରୁଯାଇପାରେ ।”

[ଜୟେଷ୍ଠ ପୁଣି କି ଭଲ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା—ଉପରେଗ କରୁଯାଇପାରେ ?
ଏଥର କର୍ତ୍ତା କିଏ ?]

[ଗ] ଏକଦା ନିଜକୁ ଚତୁର ବୋଲି ଭବୁଥିବା କଷିତ୍ତଗାଳ
ଶୁଭ ଚୃଷ୍ଟାର୍ଥ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

[ଉଠିଲା ନାଁ ପଡ଼ିଲା ? ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତ ହେଲା ବା ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।
ତୃଷ୍ଣାର୍ଥ ହୋଇ ଉଠିଲା ଓଡ଼ିଆରେ ହୃଦ ନାହିଁ । ‘ନିଜକୁ ଚତୁର ବୋଲି
ଭବୁଥିବା’ କୌଣସି ଶୁଗାଳ ଅଛି କି ? ବରଂ ‘ମନେ ମନେ ଚତୁର
ଶୁଗାଳ ?’ ‘ଜଳାଶୟମାନ ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।’

ଏହାର ଅର୍ଥ ବୋଧନ୍ତୁଏ କଳାଶପୁମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ।
‘ଶୁଗାଳଟି ଗୁନ୍ତୁ ଓ କଳୁବିଶୁଦ୍ଧ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଏକ ବିଳ ମଧ୍ୟରେ ଶଶର
ଗୋପନ କରି ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ଲାଗିଲା ।’

[ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ? ନାଁ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ?]

[ଘ] ନରମା ସଜ ହେତୁ ଧାନ କିଆରି ତରି ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାଟ
ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିତ୍ତୁଏ ।

ଏଠାରେ ‘ନରମା ସଜ’ ବୋଧନ୍ତୁଏ ‘ମୁହଁ ସଜ’ ।

[ଡ] ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ଗଲେ ଆକାଶର ସବାଙ୍ଗରୁ ଅନ୍ଧକର
ବହଳିଆ ହୋଇ ଝରିବ ।

ଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ବେଶ ଚମର୍କାର ! ବୁଝି ହେଉଛି । ତାହା ହିଁ
ଲୋଡ଼ା ।

[ଚ] ‘ତା’ ହସରେ ବାଜି ଜିତିବାରଠାର ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ।’
ବୋଧନ୍ତୁଏ ‘ଶିକୟୀର ରଙ୍ଗିତ ଥିଲା’ ।

[ଡ] “ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ଶ୍ରେସ୍ତ ଶିଳ୍ପୀ ପାହ୍ଲୀ ପିକାଯୋକର
ଚିତ୍ରର ବିଶେଷତା ହେଉଛି କେତୋଟି ମାସ ସରଳରେଖାର ଦନ୍ତ ଓ
ଅକର୍ମିତ ରେଖାର ବିଚକ୍ଷଣତା ।”

ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ଦୁଷ୍ଟର । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକରେ ଏଥର
କୌଣସି ବିଶେଷତା ବି ନାହିଁ । ପୃଣି ଦେଖନ୍ତୁ :—

“ଆଧୁନିକ ଚିତ୍ରକଳାର ମୁରରିଯାନ୍ତିକମ୍ ଦେଉଛି ଗୋଟିଏ ଶିଶ୍ଚ
ଅଙ୍ଗ ! ନିର୍ଜାନ ମାନସଚକ୍ଷୁରେ କଳାକାର ଯାହା ଦେଖେ, ତାକୁହିଁ
ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏହାର ବିଶେଷତା । ଦିନୋଦବାବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ,
ଚିତ୍ରକାର ବଧୁ ନନ୍ଦିକୁ ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଆଶ୍ଵେ ପାଣିରେ
ପଣି ମାଠିଆ ବୁଡ଼ାଉଥିବା ବେଳେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟକାଯୁ ଜନ୍ମର ଛୁଟ
ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ କୌତୁକାଳୀ ହୋଇ ଆକାଶକୁ ରୂପିତେଲା ଏବେ
ରଗନ ମାର୍ଗରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଜୀବଟିଏ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଉଠି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲା ।
ଅବିକଳ ଛବିଟିଏ ମାଠିଆ ପିଠିରେ ଆଜି ଆଣିଲା । ସେହି ଛବିଟି
ଆଜି ସିଂହ ରୂପ ପ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଶାର ହିସ୍ତୁତି ସହିତ ବଡ଼ ପ୍ଲାନ ପାଇ
ଆସୁଛି ।.....”

ଏଠାରେ ପାରାଟି ଶେଷ କରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା
ଉଚିତ ଥିଲା ; କିନ୍ତୁ ସେହି ପାରାରେ ରୁକ୍ଷିଲା.....“ଏହା ଏକ ଲୋକ
କାହାଣୀର ବିଷୟକଷ୍ଟ । ମୋ ମତରେ ଏହା ନିର୍ଜାନ ମନର କାରସାଦି ।

ଆକାଶରେ ଭ୍ରମମାନ ମେଘଖଣ୍ଡ ଅନେକ ସମୟରେ ବହୁ ବିଚିତ୍ର ରୂପ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଦୁଇତ ତା'ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଚିତ୍ରକାର ବଧୁ ପାଣିରେ ଦେଖି ପାରିଥାଏ । ସେଇ ଦେଖିଥିବା ତୁମ ସହିତ ନିଜ୍ଞନ ମନର ସପର୍କ ଜଡ଼ିତ କର କନ୍ତୁନାର ରଙ୍ଗ ଲଗାଇ ସେ ସିଂହ ସୃଷ୍ଟି କଲା ।”

“ଆଉ ଅବଜ୍ଞନ କଳା ହିଁ ଗୁବୋଚକ କଳା—ଆମ ଲୋକ—ଦେବତା ଜଗନ୍ନାଥ । ଜଗନ୍ନାଥ ମୁଣ୍ଡିର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୟବ ନାହିଁ । ନିରକାର ପୁରୁଷକୁ ଏକ ଅବଜ୍ଞନ ରୂପ ଦେବାର ବନ୍ଦତା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଥିଲା । ଏହା କମ୍ କଳାପ୍ରିୟତାର ସ୍ଵାରକ ନୁହେଁ ।”

ଶିଳ୍ପୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର ନାନ୍ଦମୁଖ—ଓଡ଼ିଶୀ ଚିତ୍ର ।

ଏହି ପାରଗ୍ରାଫ୍‌ଟି ଗ୍ରବେଟି ତିନ୍ତା ମିଶି ହୋଇଛି । ଅର୍ଥ ବେଶ୍ ବୋଧଗମ୍ୟ । ଭାଷାର ସୁଥଂହତ ଓ ସାବଲୁକ ଧାର ଥିଲା କିନ୍ତୁ ‘ସିଂହ ସୃଷ୍ଟି କଲା’ ପରେ ଭାବଧାରା ଆଉ ଏକ ନୂତନ ଭାବଧାରକୁ ଲାଙ୍ଘ ଦେଲା । ଏତିକି ଘଟଣା ଆଧୁନିକ କବିତାରେ ଘଟୁଛି । ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ରଙ୍ଗବଳୀ ଜେମ୍ସ ଜେମ୍ସ ଲାତ୍ୟାଦି ‘ନିଜ୍ଞନ ମାନସରକ୍ଷଣ’ରେ ଦେଖିବା ଲୋକ ଏତିକି ଲେଖି ସେହି ଭାଷାମାନଙ୍କରେ କିନ୍ତୁ ତହଳ ପକାଇ ଫେଶପର କାହିଁ ମିଳାଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ପରିତ ଏବେ ଡି ଆଧୁନିକ ଚିତ୍ରକାରେ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଗଦ୍ୟ ଭାଷାରେ ଏ ହତି ଧରିଲେ ପାରର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୟବ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇଯିବ ।

ଗଦ୍ୟ ଭାଷାର ଉପଜୀବ୍ୟ ହେଉଛି ଦୁଇକୁ, ନିଜ୍ଞନ ମାନସ ହିୟା ନୁହେଁ । ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବି ଯୁକ୍ତ ଓ ହେଉ ହିଁ ପ୍ରଧାନ । କାରଣ ଗଦ୍ୟଭାଷା କଠୋର ।

ଏହି ପାରଗ୍ରାଫ୍‌ଟିରେ ଆଧୁନିକ ଚିତ୍ରକ୍ଷଳୀ ପାବଲେ ପିକାଷୋକର ପରିତର ତୁମ ପତିଥିଲ ପରି ଲାଗୁଛି । ଉଦାହରଣ, ପାବଲେ ପିକାଷୋକର ବହୁବର୍ଷ ତନର ‘ଗୁରୁନକା’ ନାମକ ଚିତ୍ର । ଏହି ଚିତ୍ରରେ ‘ଗୁରୁନକା’ ସହରର ସବୁ ଉପାଦାନ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମେନ୍‌ପୁ ଫାଣିଷ୍ଟ୍‌ପ୍ରାକୋକର ସେନ୍‌ବାହିମାର ଯୁଦ୍ଧ ଆହବର ବୋମାଷତରେ ଏହି ସହର ଏପରି ବିପର୍ଯ୍ୟୁତ ଓ ଅସ୍ତ୍ରବ୍ୟୁତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ କୌଣସି ଉପାଦାନର କୌଣସି ଉପାଦାନ ସହିତ ସମ୍ବାଦ୍ୟ ଯୋଗସ୍ଥ ରହିନାହିଁ । ଏପରିକି ପରିଚିତ ଜିନିସର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅନ୍ୟ ପରିଚିତ ଜିନିସ ଭଜିବୁକି ମିଶି ଏତିକି କିମାକାର ନୂତନ ଜିନିସ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଯେ ସେ

ଜିନିସକୁ ଜିନିସ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । କୁହାଯାଇପାରେ ଅସଂଖ୍ୟା ଉଗ୍ରପ୍ରମ୍ପ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଗୋଡ଼ାର ପଛଗୋଡ଼ ଆଉ ଫଢ଼ିଆ ଦୁଇଟା କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯାଇଛି ସେଇ ଶ୍ଳାନରେ ବୈଠକଶାନାର ତୌକର ଯୋଡ଼ିଏ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି ।

ଶିଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି ହିସାବରେ ‘ଗୁରୁନକା’ ଏକ ଅଭୁତ ମୌଳିକ ଚିତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ଗଦ୍ୟଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହଳି ପଇଥି ବନ୍ଦ ବିଷମ ।

ନିରୀହ ନିତିଦିନିଆ ଭାଷା

[କ] ସେ ସବୁ ଗାଁରୁ କେତେ ଗଲାଣି ; ତଥାପି କେତେ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଭଳି ବନସ୍ତ୍ର ଏବେ ଆଉ ନାହିଁ । ଘଟଣାଟା ତ ଏବର ନୁହେଁ, ତା'ପରେ ଅନନ୍ତ କାଳ ପାଇବାର ବନ୍ଦରେ ତରଙ୍ଗ ଶେଳାର ଶହେ ବର୍ଷ ଭାପରେ ଦିତି ଗଲାଣି । × × × ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ର ଲମ୍ବ କାଳିଆ ବୁଢ଼ା ଅଜଗର ସାପ ପରି, ଏପାଖ ସେପାଖ ବାକରେ ମୁଣ୍ଡ ଲୁହର, ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ତକଟାଏ ଶୋଇଛି । ମନ୍ତ୍ର ତାମଣା ସାପ ଭଳ ତା ସହିତ ଆସି ମିଶିଛି ପୁଣି ଏକ ଛେଟିଆ ନାଲିଆ ସତ୍ତକ । × × × ବାପ ଅଜା ଅମଳର ଅଭ୍ୟାସ ଯୋଗେ ବନ୍ଦୁଆ ହାତ ଭୁଲରେ ସେ ବାଟେ ଘୁଲିଗଲେ, ପରେ ଯାଇ ପୁଅ ଭରକ ପାଗେ ଅନୁତ୍ତାପ କରୁଥିବ ।

ଗୋଦାବରାଣ ମିଶ୍ର—ବିଂ ଡାକ୍ତାଣ [ଗନ୍ତୁ]

[ଖ] ତା'ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଉମେଦ ବାରି । ଯୁ' ପାଖ, ତା' ପାଖ, ଯୁ' ଦୁଆର, ତା' ଦୁଆର ଦୁର ଦୁର ସୁର ଦୁର ହେଲା ନାକେଦମ୍ । ଶବରକାଗଜର ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଖି ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିବା ହେଲା ତା'ର ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁଶା । ଶେଷକୁ ଯାହା କିଛି ଥିଲା ହାତରେ ସହରରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ମେସ୍ ଖରଗୁ ଆଉ ଦରଖାସ୍ତର ରେଜେସ୍ଟର ଖରଗୁରେ ତା ବି ହେଲା ଶେଷ । ଧାର ଉତ୍ତାର କାନିବାସିରେ ଚନ୍ଦିଗଲୁ କେତେବନ । ଦିନେ ଦେଖିଲୁ ବେଳକୁ ଶୁନ୍ଦାନ । ଡାକ୍ଟିକଟ କଣିବାକୁ ବି ନଦାରଦ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର—ମଙ୍ଗଳିଆ ଗନ୍ତୁ]

[ଗ] ଚିତ୍କାରମାନଙ୍କର ଅକଂପିତ ରେଖାର ନିଷ୍ଠା ଦେଖିଲେ ଆସୁଥିଁ ଲାଗେ । ରେଖାର ବନ୍ଦମା ଭିତରୁ ଛବିର ଗଡ଼ଣ, ଗତି, ଆୟୁରନ, ଓଜନ ଓ ପୁଣ୍ୟଗୁଣ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇବା କମ୍ ସାଧନାର କଥା ନୁହେଁ ।

(ଏଠାରେ ଭାଷାର ସ୍ଥଳୀୟ ଲକ୍ଷଣୀୟ)

ଲକ୍ଷନ ଶିଳ୍ପ ଚୀନା ଜାତିର କୋଠ ସଂପତ୍ତି । ପିଲାଟି ଦିନରୁ ଚୀନ ଦେଶରେ ପ୍ରତି ଛୁଟ ରେଖାର କୋମଳତା, ପୁଲତା, ଏବଂ ନତୋନ୍ତନ ବିଷମତା ସଂପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ । X X X

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳାରେ ମୋଗଲ କମ୍ବା ଚୀନ ସଂସ୍କୃତର ପୁରୁଷ କେତେ ପଡ଼ିଛି (ତାହା) କହି ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ‘ଚିତ୍କାବ୍ୟ ବନୋକୟ’ର ଧାର ଆସିଛି ଦସିଛି । ଶ୍ରୀୟ ଗମ ଓ ମମ ଶତକ ବେଳକୁ ଦାଷ୍ଟାତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଳଂକାରିକ ମନ୍ତ୍ରିଟ ଉଚ୍ଛକ ‘କାବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ’ରେ ବନ୍ଦକାବ୍ୟ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ଅଛି । ପୁଣି ଆଳଂକାରିକ ଆନନ୍ଦ ବଢ଼ିନ ‘ଧୂନ୍ଦାଲୋକ’ରେ ଶକାଳଙ୍କାର ଓ ଅର୍ଥାଳଂକାର (ମୟ) ସମୟ କାବ୍ୟକୁ ଚିତ୍କାବ୍ୟ କହିଛନ୍ତି । ବେଳରୁ କବି ଅପ୍ରପା ଲକ୍ଷନ ଶିଳ୍ପ ସହିତ ଆଳଂକାର ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମିଳାଇ ବନ୍ଦକାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ ବୋଲି ଜଣାୟାଏ ।

ବିନୋଦ ରାତରିଯୁ—ଓଡ଼ିଆ ଚିତ୍କାବ୍ୟ

[ଏଠାରେ ପାର ଗଠନରେ ସଂଗତି ଅଛି । ବନ୍ଦମା ଭିତରେ ଥିବା ଶରଗୁଡ଼ିକ ନ ଥିଲେ ଶୈଳୀ ଆହୁର ବଳସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଶୈଳୀ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ।]

[ଘ] ଏକା ପାଶକୁ ଝୁଲ ବବାବନ୍ଧ ଘର । ଦ୍ୱାରରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲାଣି । ତୁମେ ଯଦି ପଡ଼ୋଣୀକୁ କହ ଯେ ଝୁଲ ତୁମ ଝୁଲରେ ପାଣି ବାଲଟି ଧରି ବସିବା ସେ କ'ଣ ସେଥିରେ ଅମତ ହେବ ? ଯାର ନିଜ ଘର ପୋଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିବ, ସେ ତ ସେଥିରେ ଆଗ୍ରହରେ ହଁ ଭରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଫିନିଲ୍ୟାଣ୍ଟର ଶାସକଟ୍ରେଣ୍ଟୀ ଏବଂ ବେରନ୍ ମାନହାରିମ୍ ଏଥିରେ ବାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ତା’ର କାରଣ ଜ୍ଞାନପ୍ରଗେଚନା । ତା’ର କାରଣ ଆସଣା ଦେଶରେ ଶୁଣୀ ମୁଲିଆ ବିପୁଳ କାଳେ ଲାଲ ଫୌଜ ପ୍ରବେଶ ଖବରରେ ଚେକି ଉଠିବ । ତା’ର କାରଣ, ଲାଲ ଫୌଜ ସହିତ କାବକୁ

କାର ମିଳିଲେ ଆପଣାର ଉତ୍ସରିଆ ସୈନ୍ୟ କାଳେ ରୂପୀ ମୂଳଆ ପଟକୁ ଆଉଛି ଯିବେ । ତାର କାରଣ, କାଳେ ବିଲୁଚ ଏବଂ ଆମେରିକାର ସାହୁ-କାରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଲୋକ-ଦ୍ଵରେଖୀ ସରକାରକୁ ଆଉ ଟଙ୍କା ଦେବେ ନାହିଁ ।

ଏହି ଲେଖକ—ଗଲା ମହାୟୁଦ୍ଧ ଓ ତା' ପରେ

[ଡ] ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ ସାହୁତ୍ୟର ଆଦିମୟୁଗରେ ମଣିଷର ଜୀବନ ଚିରିତ ହୋଇଛି । ପାରିପାଶ୍ଵିକ ସଟଣାବଳୀ ଓ ପ୍ରକୃତିରୁ ଉପକରଣ ନେଇ ଅଳକାର ସାହୁତ୍ୟର ନିଗଢ଼ ନିୟମ-ଲୌହ-ଶୃଙ୍ଗଳ ଏତେବେଳେ ବାହାର ନ ଥିବାରୁ ଏ ଯୁଗର ସାହୁତ୍ୟରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସ୍ଵଭାବୋକ୍ତ ଅଳକାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଉପମା, ରୂପକ, ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ଅର୍ଥାଳକାର ଯେ କବିମାନଙ୍କୁ ଅଜଣା ଥିଲା, ଏହା ନୁହେଁ । ଏଇ ସ୍ଵଭାବୋକ୍ତ ଅଳକାରରେ କବିମାନେ ପ୍ରକୃତି ତିଥି ଯଥାୟଥ ଭ୍ରବେ ସାହୁତ୍ୟରେ ସନ୍ମ ବିଷ୍ଣୁ କରିଥିଲେ ।

ନଟବର ସାମନ୍ତବୟ—ସାହୁତ୍ୟାଦର୍ଶ ୧୦୭ପୃଷ୍ଠା

[ଚ] “ତିନ ରୂପିଟା ହେଲା” ବୋଲି କହିଲେ ସାଧାଗଣତଃ ଏହାର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ହେଉଛି, ଅପରାହ୍ନର ଚତୁର୍ଥ ତଣ୍ଣା ପୁରୁତ ସମୟ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଏଥୁରୁ ଜଣାଯା ଏ ନାହିଁ, ଏଣୁ ଏହାର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ମଂଖ୍ୟା ହେଲା ଏକ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୋତା ଏହି ବାକ୍ୟରୁ ଏହି ଅର୍ଥକୁ ସମାନଭାବେ ପ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଧୂନ୍ୟାଲୋକ ବିଶୁର ଦୃଷ୍ଟି ରୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ବାକ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତାର୍ଥ ଅସୀମ, ଏବଂ ସେହି ସବୁ ପକାର ବ୍ୟକ୍ତାର୍ଥ, ବାଚ୍ୟା, ‘ଠାରୁ ସମ୍ମଳ୍ମୀ ରୂପେ ପୃଥକ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତାର୍ଥ ଦେଶ, କାଳ, ବକ୍ତା ଓ ବୋଢା ଭେଦରେ ଫରିନ ରୂପ ଧାରଣ କରେ ।

ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ମିଶ୍ର—ଧୂନ୍ୟାଲୋକର ସୂଚନା

[ଭଣାର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ସୁଷ୍ମୃତ । ତେବେ ସଂସ୍କୃତ ଅପରାତିତ ଶବ୍ଦ ଯଥା ‘ବୋଢା’ ବ୍ୟବହାର ନ କରିଥିଲେ ଚଳିଥାନ୍ତା]

[ଛ] ଶୋପବନ୍ଧୁ କାବ୍ୟ ବା ଉପନ୍ୟାସ ଆକାରରେ ପଦ୍ୟ ବା ଗଦ୍ୟ ଅନ୍ତ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି, ମାସ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ‘ସମାଜ’ ସମାଦପତ୍ର ସାହାୟ୍ୟରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭଣାକୁ ଏକ ନୂତନ ରୂପ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟର ସରଳ ଲକ୍ଷଣ ଭଣାରେ ସେ ସମସ୍ତ ଆଧୁନିକ ବାଜନେତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଚିନ୍ତା ପ୍ରଥମେ ‘ସମାଜ’ ରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ସେ ଭାଷା ଏପରି ଜୀବନ୍ତ ଥିଲୁ ଯେ, ତାହା ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠକଙ୍କ ଚିତ୍ର ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ସମାଜ ପଢ଼ିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ସାଧାରଣ ଲୋକ ମନେ କରୁଥିଲେ, ଯେପରି ସେମାନଙ୍କ ଦରର ଲୋକ କେହି ଆସି କଥାକାରୀ କରୁଛି । ବିଧାନାଥଙ୍କ ପ୍ରବତ୍ତିତ ସାହିତ୍ୟ ଜନତାଠାରୁ ଯେତକ ଦୂରେ ଯାଇଥିଲା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରବତ୍ତିତ ସାହିତ୍ୟ ତେତିକ ଜନତାର ନିକଟବତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲା । × × × ତାପରେ ସେହି ଭାଷାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମାସ-କାଠି ହୋଇଗଲା ସେହି ସମୟରୁ ‘ସମାଜ’ର ଭାଷା ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ଲେଖକର ଭାଷା ପ୍ରଭାବିତ ହେଲା ।

ହରେକୃଷ୍ଣ ମହିତାବ ଓଡ଼ିଶା ରତ୍ନାସର ପରିଶିଳ୍ପ

[ବିଧାନାଥଙ୍କ ପ୍ରବତ୍ତିତ ‘ସାହିତ୍ୟ’ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରବତ୍ତିତ ‘ସାହିତ୍ୟ’ ପ୍ଲଟରେ ‘ଭାଷା’ ହେବାର ଥିଲା]

(ଜ) ଫୁଲରେ ରକେଟ ଭିତରେ ଥାଏ ଏକ ଭସାପୁନିକ ଜାଲେଣି । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲିଗେଇ ଦେଲେ ତାହା ଜଳବାକୁ ଲାଗେ । ଫଳରେ ରକେଟର ସେହି ନିବୁଜ କୋଠା ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଚୁର ଗ୍ୟାସ ଜନ୍ମେ । ଗ୍ୟାସର ରୂପ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେଇ ତାତିରେ ଅନେକ ଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ । ସେଇ କୋଠାର ଏକ ସୁନ୍ଦର ରାତ୍ରି ଦେଇ ଏହି ଗ୍ୟାସ, ଭୟକ୍ଷର ଗତିରେ ବାହାରକୁ ବାହାରେ । ଫଳରେ ରକେଟ ଆଗକୁ ଠେଳି ହୋଇ ଗତି କରେ । ରାତ୍ରି ଆକାର ଗ୍ୟାସର ପରିମାଣ ଓ ରୂପ ଅନୁସାରେ ରକେଟର ଗତି ବଦଳେ । ଏତେ ବେଗରେ ରକେଟ ଛୁଟିଲେ ପବନ ସଷି ହୁଏ । ଫଳରେ ପବନ ବାଧା କମେଇବା ପାଇଁ ରକେଟର ଆକାରରେ ଅନ୍ଦକ ବଦଳ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ରକେଟ ଦେହ ତିଆତି କଲିବେଳେ ଏଉଳି ପଦାର୍ଥ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼େ ଯେ ପବନରେ ଦପ୍ତ ହେଲେ ବି ତା ଦେହରେ ଯେଉଁ ତାତି ହୁଏ ସେଥିରେ ତାହା ଜଳିଯିବ ନାହିଁ ।

କୁଳମଣି ସାମଳ, ମହାଶୂନ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ

(ଝ) ସତରେ ନୂଆ ରଜଧାମରେ ରହିବା ଦିନଠାରୁ ମୋର ତେଇଁ-ବାକୁ ପ୍ରବଳ କଙ୍କା ହୋଇଛି – ରାତ୍ରି ତେଇଁବାକୁ, ବାତ ତେଇଁବାକୁ, ସେହି ବିରାଟ ସେଫେଟେଶନ୍ୟାଇର ଅସୁର ପରି କୋଠାଠାକୁ ତେଇଁବାକୁ । ବାତରେ ନିତ ହୋଇନାହିଁ । ମୋ ଘର ବାରଣ୍ୟାରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଲାଟର୍ ଆଡ଼କୁ ରୁହିଁଛି ଡଣ୍ଟା ଡଣ୍ଟା ଧରି । × × ×

କେଉଁ ପାପ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ମୁଁ, ଓ କେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ଦେମାନେ ? କେଉଁ ଯୋଗ୍ୟଭା ଯୋଗୁଁ ମନୋରମା ତାଙ୍କର, ମୁକ୍ତାମାଳା ତାଙ୍କ ଗଳାରେ ଶୋଘ ପାଉଛି, ଆଉ କେଉଁ ଅପକର୍ମ ପାଇଁ ଦୂନାରମା ମୋର ଓ ତାଙ୍କ ଗଲାରେ ଆମେରିକାନ୍ ସୁନାର ସରୁ ଚେନ୍ତିଏ ସୁନ୍ଦର ନାହିଁ ? ଫୁଲର ସମାଧାନ ମୁଁ କରିପାରିଲ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, କୀତଦାସୀର କାବ୍ୟ

(୯) ଭିତରେ ବାଣ ମରାମର ଲାଗିଥିଲ ବେଳେ ପଦାରେ ସମସ୍ତେ କାନ ଡେରି ଶୁଣୁଥାଆନ୍ତି । ପାଟିର କଥାଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ଅଣିଲୁ ନାହିଁ । କମେ ହାତ ଗୋଡ଼ ବି କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଶେଷକୁ ଚଉକର ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଏଥରକ ଅନ୍ୟମାନେ ଆନ୍ଦ ପଦାରେ ଲୁଚ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦର ଭିତରକୁ ପଣ୍ଡିତ ଅଟକା ଅଟକି କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳକୁ କିନ୍ତୁ ଦୁହିଁଙ୍କର ଲୁଗା ବାମିଜ ଲକ୍ଷଣାରେ ପରିଶର ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ଆମ୍ବୁଲନ୍ସରେ ଦୁଇ ରଣପା କବିଯାକ ବୁଝାହୋଇ ଢାକୁରଖାନାକୁ ଗଲେ । ଦରକୁ ଫେରିବାକୁ ଉଭୟଙ୍କୁ ପାପୁ ବଜର ମାପେ ଲାଗିଗଲା ।

ପତ୍ରବନନ୍ଦ—ମଙ୍ଗଳବାରିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂସକ

(୧୦) ଆକାଶରେ ଶୁଣ୍ଠା ତଥାର ଜହାଁ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା । ମାଛ-ନାତିଆ ଛୁଣ୍ଠା ଛୁଣ୍ଠା ବଉଦ ଉହାଡ଼ରେ, ଜହାଁଟା ମୁଣାଏ ନିଆଁ ରତ୍ନ ପରି ଅସ୍ତ୍ରଭାବକ ଭବରେ ଲାଲ ଦିଶୁଥିଲା । ବତର ଶଣିର ବିନ୍ଦୁ ଆଶ୍ରମ ପଡ଼ିଆର ଘାସ ଓ ଅରମା ଗଛପତି ଉପରେ ବୁଦା ବୁଦା ଲୁହ ପରି ହର ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଟମରେ ସମସ୍ତେ ନିଦୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଆମତୋଟାର ପଦ ଗହଳ ଭିତରେ କେତେଟା ବତର ପକ୍ଷୀ ବେଳେ ବେଳେ ତାର ସୁରରେ ତତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲେ । ପାଣିରେ ବୁଦ୍-ବୁଦ ମିଳାଇ ଯିବା ପରି ବନ୍ଦର ନିଶ୍ଚିତ ଭିତରେ ସେ ଶବ ପୁଣି ମିଳାଇ ଯାଉଥିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି—ଅନ୍ତ ଦିଗନ୍ତ

[ଶୁକ୍ଳା ତଥ, ତାର ସ୍ଵର, ବୁଦ୍-ବୁଦ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼କ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତରୁ ଆମଦାନ । ଏଗୁଡ଼କ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ବୁଝନ୍ତି କମ୍ ।]

(୧୧) ଯେତେବେଳେ ବଳଦଗାଡ଼ ଖଣ୍ଡକରେ ଜିନିଷପଦ ବୋଲେଇ କରି ଅଣି ବାପରରେ ପହଞ୍ଚିଲ ସେତେବେଳେ ବୁଡ଼ା ଦିଲିର ଖାଣ-ପିଣ୍ଡରେ ବସି ବିଜ ତିଆର କରୁଥିଲା ।

ଟିକାଏ ରହମଂ ହୋଇ କଞ୍ଚଣ ଗୋଟାଏ ସତେ ଯେମିତି ପକ୍ଷିଙ୍କ
ତାହା ଦେଖିବା ଲାଗି ଫଳର ଖୁବ୍ ଘର ଆହୁକ ରହି ରହି ଅନାଜୁଛନ୍ତି ।

ତା ଆଗରେ ସାକ୍ଷିଲେଇ ହେଉ ସବୁ କଥା ବୁଝାଇ କଲା । ସେ
ଓଳଟି ସ୍ମୃତି ପାଖରେ କେପିସ୍ତୁତ ଦେଇ କଥାଟାକୁ ସମ୍ବାଦ ନେବାକୁ
ଉପରୋଧ କଲା । ସତି ରାଜତ-ମାଟିର ତାଜ ।

(ଏଠାରେ ଜବରଦସ୍ତି ଗ୍ରାମ୍ୟତା ଭଣ୍ଡ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା
କରୁଥାଇଛି ।)

(ଡ) ସୁଧାର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତନାଦରେ ଦେଶ ଉଚ୍ଛଳ ପଡ଼ିଲା । ପଦ୍ଧତି ପାଇବା ମାତ୍ରେ ବାଦଶାହଙ୍କ ଚଷ୍ଟାରୁ ରକ୍ତ ବଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଗୁରରେ ପାଗଳ ହୋଇଗଲେ ।

ବାମକୃଷ୍ଣ ଦାସ- ଶତ୍ରୁଗୀ ବିଭାଗ

(ତ) ଶୁଣିଶାଳରେ ପଢିଲା ବେଳକୁ କାଳିନୀ ନମ୍ବର କରୁଥିଲେ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗାଁ ସିମିଳା ଓ କେଶରପୁରରେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଝରଗ ଦେଖିବାକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ଏହିପରି ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତ କ୍ଷମେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମାନ୍ତରେ ବିକାଶିଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାର୍ଯୁଣ ସାହୁ-କାଳିନୀ କମିଳା

(ଶ) ଏଥମଧ୍ୟରେ ମଧୁ ଉନ୍ନତି-ନିଶ୍ଚାଣୀର ଦୁଇ ତଳି ଫଳି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି । ମଧୁର ସେହି ଗୁରୁତ୍ୱ ବଳରେ ସାହେବ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ଜଣେ ଜମିଦାର ଆକଣ୍ଠ ରଣଗ୍ରହ୍ୟ ହୋଇ ସ୍ଥିର ବିଶାଳ ଜମିଦାରୀ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମୂଲ୍ୟରେ ମଧୁକୁ ବିକ୍ରି କଲା । ସେ ସମୟରେ ଜମିଦାରୀର ମଲ୍ଲି ଅଧିକ ନ ଥିଲା ।

‘ଟଙ୍କାରେତ୍ର’—(ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା, ଦୁର୍ଲକ୍ଷ ଶୈଳୀ)

(ତ) ‘କାହାକୁ କପରି ମଜୁର କରିବାକୁ ହୁଏ ଜାଣିରଖ ।
 × × × × × × ଏ ସ୍କୁଲ କଲେଜର ବାଇଜା ଟୋକା
 ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଦେଖୁନ୍ତି × × × × × ମୋ ଭେକାଳ ବୁଡ଼ିଲୁ ମଁ । ତୁ
 ଏ କେଲେଜାରରେ ପଣନା । × × × × ବଡ଼ ହାତ ଭାରି
 ମାଛପଟା ।

— ଯଥା ନଳସ୍ୟ ଦମୟନ୍ତୀ

[ଶେଳ] ଦୂରଳ । ଅହେତୁକ ଭାବରେ ‘ଘରୁଆ’ ଭାଷା ।]

(ଥ) ମାଳଣୀ ସାବର କୁଡ଼ିଆଘର ପାଖକୁ ପାଇ ଦେଖିଲୁ,
ଏହଟା ଖଣ୍ଡିଆଭୁତ ପରି ଦାନ୍ତନିକୁଟି କର ଛାଡ଼ା ହୋଇଛି । ଏରର ନଡ଼ା-
କୁଟା ସବୁ ପବନରେ ଚଳେ ଓଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ଘର ଭିତରେ
ଜର କର ହୋଇ ବର୍ଷାପାଣି ପଡ଼ିଛି । ରୂରିଆଡ଼ ଖାଲ ଖାଲ ଖାଲ
ହେଉଛି ।

ବାକନିଧ ପକ୍ଷନାୟକ—ଧୂପରୁଷୀ

(ଦ) ଶୈସନରୁ ଗଢକୁ ସିଂହଙ୍କ ବସ୍ତ ରୂପିଲୁ । ମାରୁଣୀର ଶଗଡ଼
ମଧ୍ୟ ରୂପିଲୁ । କିନ୍ତୁ ବସ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶଗଡ଼ ଖାଲ । ମାରୁଣୀ ଯେତେ ଆଗରୁ
ହାତ ଅଧରୁ ଶୈସନରେ ଶଗଡ଼ ହାଜର କଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଗଲେ
ବସ୍ତରେ । ଯେତେ ନୂଆ ଅଖାର ଗଢ଼ ପକାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଧାଇଁଲେ
ବସ୍ତମୁହିଁକୁ । ଯେତେ ହାତଧରି ଡାକିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ରୂହିଁଲେ ବସ୍ତ
ଆଡ଼କୁ । ଦିନେ ଗଲା, ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା । ସେ ଦୁଇ ଓଳି ଖାଇକରି
ଆସୁଥିଲା । ଓଳିଏ ଖାଇ ଅଇଲା । ସେ ଭାତ ଖାଇ ଆସୁଥିଲା, ତୋରଣି
ପିଇ ଅଇଲା । ସେ ଦୁଇଓଳିରେ ଥରେ ପିଇ ଆସୁଥିଲା; ଫମେ ତିନିଓଳ,
ଚାଲୁ ଜଳିଲା ନାହିଁ । କାଳିଆ କସରର ଛୁଟ ହାଡ଼ ଦେଖାଗଲା ।
ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ସେ ଯେତେବେଳେ କାନ୍ଦିଲା— କିଏ କହିଲା ପାଇଁ,
କିଏ ବା କହିଲା ବାସ୍ତ୍ଵ ।

ଗୋଦାବିଷାଳ ମହାପାତ୍ର-ମାରୁଣୀର ଶଗଡ଼ ।
‘ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି’ ବହିଛୁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଜିର ଜଦ୍ୟ ଭାଷାର ରୂପ କେଉଁ ଦିଗରେ ଗଢ଼
କରିବ ତାହା କଳନା କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଆଗରୁ କେବେ
ଉଦ୍ୟମରେ ପଡ଼ିନଥିବା ଭାବ ବା ଚିନ୍ତା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର
ଗଢ଼ ଏବେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ବେଳେ ବେଳେ ଅତି-ବୁଦ୍ଧିମାଦର
ଭାଷାରେ ପଡ଼ି ଆପଣାର ପାଠକ ବା ଗ୍ରାହକ ବା ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଭୁଲି
ଯାଇ ଭାଷା ଆପଣାର ବୋଧକା ସୀମା ଦୁଇଛି ଓ ବେରିରଣୀ ନମ୍ବା ପରି
କୁଳ ଲଂଘିଛି । ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁଠାରେ ଆଶ୍ୱନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକୃତି
ବିଜ୍ଞାନ ବା ମାନବ ବିଦ୍ୟା-ବିଜ୍ଞାନ-କଥା ଆସିଛି ଅଥବା ସେହି ବେଜ୍ଞନିକ
ପ୍ରଣାଳୀରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି (ଯଥା ଗୋପୀନାଥ
ମହାନ୍ତିକର ଲେଖା) ସେଠାରେ ଭାଷା ଠାର ସ୍ଵର୍ଗର ଗଢ଼ ହରାଇବାର
ଆଶଙ୍କା ଆସିଛି ଓ ତାହା ସଙ୍କୁତି ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଉଦ୍‌ବିଷୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଉଦ୍‌ବିଷୟରେ ଓ ଆମର ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଏତକ ବୁଦ୍ଧାଯାଇପାରେ ସେ [୧] ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସର୍ବନାମରେ ଦିଶ୍ୟ ପୁରୁଷରେ ‘ତୁ’, ‘ତୁମେ’ ଓ ‘ଆପଣ’ ତମୋଟି ନରହି ‘ତୁମେ ବୋଲି ବା ଆପଣ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ସର୍ବନାମ ରହିଯିବ । [୨] ତଥ୍ୟ ପୁରୁଷରେ ସେ, ତାଙ୍କ ଓ ସେମାନେ [କଟକ ସହରରେ ଏକବଚନରେ ବେଳେ ବେଳେ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ] ଉଠିଯାଇ ‘ସେ’ ହିଁ ରହିବ ଓ [୩] ସବୁ ତଥ୍ୟ ପୁରୁଷର ସର୍ବନାମ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ପଦର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଦିଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଯଥା, “ତୁ ଯେତେ ବୋଲିବୁ ବୋଲ, ସରକାରର ଦେହଟାଯାକ ପୋଲ ।” ଏଠାରେ ସରକାରର ମାନ୍ୟାର୍ଥ ଲେପ ପାଇଛି । ଅଥବା ଯଥା “ଏବେ ଆମର ଯେଉଁ ସାହେବ ଆସିଛି ସେଠା ବଡ଼ କଡ଼ା ଲୋକ ।” “ଏବେ ଆମର ଯେଉଁ ସାହେବ ଆସିଛନ୍ତି ସେ ବଡ଼ କଡ଼ା ଲୋକ” ଏକଥା ଆଉ ବ୍ୟବହାରରେ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଦିଶ୍ୟପଦର ଯାହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ତାହା ଭାଷାବିଜ୍ଞାନର ଆନ୍ତରିକନାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ସେ ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ଉଚ୍ଚଥାପନ କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜନ୍ମ କଥା

ଏ ଦୁନିଆ ଭାଷାର ରହାକର । ଏବେ ସେତେବେଳେ ତାର ଉଠିଲଣି ଯେ ଭରତରେ ଚଉଦଟା ଭାଷା ଚଢ଼, କାଳ ନିଶ୍ଚପୁ ଦାବ ଉଠିବ ଚଉଦଟା କାହିଁକି ସେତେ ଭାଷାରେ ଭରତଭୂମିର ଲୋକେ କଥା କହନ୍ତି ସବୁ ଭାଷା ଚଢ଼ ।

ସେତେବେଳେ ମନେ ମନେ ଏକଥା ଆସେ, ଏତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷା ହେଲା କାହିଁକି ? ହାତ, ଚଢ଼େଇ, ମେଣ୍ଟ, ଭଅଁର, ଶିଆଳ, ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ଜୀବ ଜନ୍ମକର ଗୋଟିଏ ରହା, ଗୋଟିଏ ଭାଷା । ସେମାନେ ଏକଭାଷୀ ; କେବଳ କୁଆଡ଼ା ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ବହୁଭାଷୀ । ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁକି ଏକଭାଷୀ ହେଲା ନାହିଁ ?

ଖୀରସ୍ତାନଙ୍କର ବାରବେଳର ବାବେଳ ଗମୁଜ କାହାଣୀରେ ଥିଲା ଯେ, ପୂର୍ବ ମଣିଷ ଏକଭାଷୀ ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଶିଶୁରକ ସାଙ୍ଗରେ ବାଦ ସାଧିଲେ ; ତେଣୁ ମହାତ୍ମ୍ବ ପରମେଣ୍ଟର ସେମାନଙ୍କର କଥାର ଭାଷା ଅଭ୍ୟାସ ଉତ୍ସାହ କରିଦେଲେ । ଏ ହେଉଛି ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବର ଛାନ୍ଦୋବିର କର୍ଷ ତଳର କଥା । ତେବେ ଏହି କାହାଣୀରେ ବୋଧହୃଦୟ ଏତକି ସତ୍ୟ ଥିଲା ଯେ, ପୃଥିବୀର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷାରେ କହୁତ ମେଳ ଥିଲା । ତେଣୁ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଜଣାବଳ ଠିକ୍ ଜଣାଯାଇପାରେ । କେତେକ ଭାଷା ପରମ୍ପରା ନିକଟ ସଂପର୍କ । କେତେକ ଦୂର, କେତେକ ବହୁଦୂର । ଭାଷା ଏବେ ପରମ୍ପରାରୁ ଚେହେବାରେ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ବି କେତେକ ସେମାନେ ଜ୍ଞାନ ଭାଇ ଭାଇଣୀ । ଏଠାରେ ଚେହେଲେ ବୋଇଲେ ଉଜାରଣ, ବ୍ୟାକରଣ, ଶବସନ୍ଧାର, ବାଜ୍ୟବିନ୍ୟାସ ଉତ୍ୟାଦିର ସମନ୍ଦ୍ର ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏଇଲି ଗୋଟିଏ ବଂଶାବଳର ଶାଖା । ଭାଷାଭକ୍ତି-ଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ମତରେ ପୂରେପର ଅଧିକାଂଶ ଓ ଏସିଆର କେତୋଟି ଭାଷା ଗୋଟିଏ ଗୋପନ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର । ଏବେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଗିନା ହିସାବରେ ବଗ, ଅସମୀୟା, ମେଥୁଳୀ, ବିଜ ଭାଷା ଇତ୍ୟାଦି-ମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼ି ପାରିବା । ତେବେ ଓଡ଼ିଆ ସାଙ୍ଗରେ କାଣ୍ଠୀର ବା ଏପରିକ ରଂଘଜ, ଜର୍ମାନ, ଫରସୀ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଷା ବି ଯେ ଏକା ଗୋପର ଏକଥା ବାହାରୁ ଠତ୍ତରଇବା କଷ୍ଟ । ତେବେ ପଣ୍ଡିତମାନେ ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ଏମାନେ ଏକା ବଂଶର । ଏମାନଙ୍କର ପିତୃପୁରୁଷ ଜଣେ ।

ଏହି ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ କେତେକ କହନ୍ତି ଆୟୈ୍ୟ, କେତେକ ହିନ୍ଦ-ଜର୍ମାନଙ୍କୁ, କେତେକ ହିନ୍ଦ-ଇଉରେପୀୟ । ତେବେ ଏବେ ଆଉ ଆୟୈ୍ୟ ଭାଷା ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ଚଢ଼ିନାହିଁ । ଆୟୈ୍ୟଭାଷା ବୋଲି କହିଲେ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଆଜିର ସଂସ୍କୃତ-ପ୍ରାକୃତର ଅପତ୍ରିଂଶ ଉତ୍ତର ଭରଣୟ ଭାଷା ଓ ପାରସ୍ୟର ଭାଷାକୁ ବୁଝାଉଛି । ତା' ଛଡ଼ା ହିଟଲର ଏହି ଆୟୈ୍ୟ ଶକକୁ ତ ଦୁଷ୍ଟି କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ଶକକୁ ଇଉରେପରେ ବ୍ୟବହାର ନ କଲେ ସାହି । ଆୟୈ୍ୟ ଶକଟା ବହୁ କାରଣରୁ ଏଇଲି ଗୋଟିଏ ବିଗଡ଼ା ଶକ ହୋଇଯାଇଛୁ ଯେ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାମାନଙ୍କର ବିପରୀତ ଭାବରେ ଆୟୈ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ଅନେକଙ୍କର ଶକ୍ତି । ହିନ୍ଦ-ଜର୍ମାନୀୟ ଭାଷା କହିଲେ ବି ଫରସୀ, ରଟାଲୀୟ, ଷେମାୟ, ହୁମାମାୟ ଭାଷାମାନେ ଓ ତୁଷ ଜାଣୀୟ ସ୍ଥାଭମାନେ ମୁହଁ ଶୁଣାଇବେ । କାରଣ ଏ ଦୁଇଟି ଗୋଷ୍ଠୀ, ରୋମାନୀୟ ଓ ସ୍ଥାଭ, ଜର୍ମାନ ପଞ୍ଜତରେ ବସନ୍ତ ନାହିଁ, [ଇଂରେଜମାନେ ବସନ୍ତ] ତେଣୁ ଏହି ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କର ନାମ ହିନ୍ଦ-ଇଉରେପୀୟ ବୋଲି କହିବା ସବୁଠୁଁ ନିଭୁଲ ହେବ ।

ପରପୁଷ୍ଟାରେ ଏହି ହିନ୍ଦ-ଇଉରେପୀୟ ବଂଶାବଳର ବଂଶବୃକ୍ଷ ଦିଆଯାଇଛି ।

ପିଶୁଣ୍ଡାସ୍ତ ଜନ୍ମ ହେବାର ୩୦୦୦ ଠାରୁ ଲୋକ ପୂର୍ବେ
 ଦଳେ ବାରବୁନ ଲୋକ କୃଷ୍ଣାଗର କୁଳରେ ଏଠା ସେଠା ହେଉ-
 ଥିଲେ । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ସେମାନେ ସାଇବିରିଆ ଷ୍ଟେପିସ୍ ପଡ଼ିଆ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଚମକି ଯାଇଥିଲେ । ଏମାନେ ଆପଣା ଚଲବାଟରେ ନିଜ
 ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ଓ ଉତ୍ତରେସିଆ ମହାଭୂଷଣରେ
 ଚତୁର୍ବିରରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଖେଳିଗଲେ । ଗଲ୍ଲବେଳେ ଅବଶ୍ୟ
 ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ପୌତ୍ରକଣ୍ଠା [ବା ମାତୃଭାଷା] ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରମରତୁ
 ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ସେମାନେ ଦେଶ-କାଳ-ପରିବେଶ-ପାତ୍ର ଭେଦରେ
 ଯେହା ବାଟରେ କଥାର ବାହା ମେଲିଦେଲେ । ଏଭଳି କେତେ ବର୍ଷ
 ପରେ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଉପଭ୍ରଷ୍ଟା ବି ଗୁଲୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯାହାକୁ
 ବୋଲିବା ଭାଷା ବା ଡାଏଲେକ୍ଟ କହୁଛନ୍ତି । ପୁଣି ଯେ ଦେଶେ ଯାଇ ସେ
 ଫଳ ଖାଇ ରାତରେ ସେମାନେ ବି ନୂଆ ନୂଆ ପଦାର୍ଥ ଆଇ ନୂଆ ନୂଆ
 ବୃତ୍ତି ବା ପେଣା ପାଇଁ ନୂଆ ପଦମାନ ଆପଣା କଥାରାଗାରେ
 ଯୋଡ଼ିଲେ । ଯେଉଁ ମାନେ ଆୟ ଦେଶକୁ ଗଲେ ସେମାନେ ଆୟ ଫଳକୁ
 ଆୟ ବୋଲି ନାଁ ଦେଲେ । ଯେଉଁ ମାନେ ବରପ ଦେଶକୁ ଗଲେ
 ସେମାନେ ବରପକୁ ଆଗେ ଚାହିଁ ତା'ପରେ ତାର ନାଁ ରଖିଲେ । ଯେଉଁ
 ଅଞ୍ଚଳରେ ଯିଏ ଯେଉଁ ଜୀବିକାକୁ ପ୍ରଧାନ କରି ଆବଶ୍ୟକ ସେହି
 ଜୀବିକାକୁ କେନ୍ତରୁ କରି ହିଁ ଯୀପଦ ତିଆରି କଲେ । ଯଥା—ମାତ୍ର ଧରିବା,
 କାଠ କାଟିବା, ଗାଈ ଦୁହିଁବା, ଜମି ରଖିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏତିକବେଳେ ଏହି ସାବକ ପୌତ୍ରକ ଭାଷାରୁ ସବମୋଟ ଆଠୋଟି
 ଦଲ ଭଉଣୀ ବାହାରିଥିଲେ । ଏମାନେ ସେ ଯାଏ ଉପଭ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ ।
 ଏମାନେ ବି କାଳନମେ ଛୁଡ଼ିବାଢ଼ି ହୋଇଗଲେ । ଏହି ଚିରତନ
 ଧାର ତ ଛୁଟିଲା । ଶେଷରେ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜ୍ଞାନ ଜ୍ଞାନରେ ସଂଦଧ
 ବା ବର୍ତ୍ତର ବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ନାନାପ୍ରକାର ଭେଦର ଭାଷା-ସର୍ଜନା
 ହେବାରେ ମୁଣିଲ । ପୂର୍ବରେ ଦିଆଯାଇଛି ବିଷୟ ଏହି ବଣାବଳ ବିଷୟରେ
 ଜିତ୍ତ ଧାରଣା କରିଛେ । ତେବେ ଦ୍ଵାରାତ୍ର, ଅଷ୍ଟିକ [ମୁଣ୍ଡା, ଓର୍ବୁଁ, ନାଗା,
 ମିଜ୍ଜା ଇତ୍ୟାଦି ଆଦିବାସୀ] ସେମିଟିକ [ହିନ୍ଦୁ, ଆରବ ଇତ୍ୟାଦି] ଓ
 ଚେନିକ ପର୍ବତ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଏହି ବଣ ସାଙ୍ଗରେ ସଂପର୍କ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି
 ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଏହି ବଣାବଳରେ ସାମିଲ ନୁହନ୍ତି ।
 ସେମାନେ ଏହୁରେ ସାମିଲ ନ ଥିବାରୁ ବି ଅନେକ ଭାଷାବିଦଙ୍କର ଧାରଣା

ଶ୍ରୀମଦ୍-କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର-ପାଠ

ବିଜ୍ଞାନ

କେତେ ଦିନ ଆମ୍ବାର ପାଇଁ ଆମ୍ବାର ପାଇଁ

卷之三

608

ଓଡ଼ିଆ

— 3 —

10

卷之三

1

ମାତ୍ରା ଏକମାତ୍ରା ସୋଇଥେବେଳ ପୋଶାତି ମୟୋ

卷之三

ତେବେ ଦୂରା ଅସମ୍ଭବ | କିମ୍ବା କଥା ସମ୍ଭବ ନେଥିଲା

卷之三

ପ୍ରକାଶନ କମିଶନ

କାହାର କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ପ୍ରକାଶକ

যে এমানে বোধন্তি পৃথিবীর বিভিন্ন প্লানেরে এক সময়েরে জন্ম হওয়ারথলে। কিন্তু একথা ঠিক্ যে এই রাষ্ট্রামানে কেবল হিন্দু-জৈবেপৌরী ঠারু ভিন্ন নন্দন্তি, এমানে মধ্য পরম্পর ভিতরে একা গোষ্ঠীর নন্দন্তি।

অଣ୍ଣାମାନଙ୍କର ସାହୁଶ୍ରୀ

ହିନ୍ଦ-ଜ୍ଞାନେପୌରୀ ଭାଷା ବିଷୟରେ ଆମର ଏ ଯାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସିଧାସକଣ ଧାରଣା ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଶବସମ୍ବାର ସୀମିତ ଥିଲା । ତେବେ ଏ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ସରଳ ଭାଷା ନ ଥିଲେ । ବରଂ, କହିବାକୁ ହେଲେ, ଜଟିଳ ଥିଲେ । ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ସରଳତା ଆଉ ସଳଖପଣ ଉଚିକୋଟିର ବୁଢ଼ି ଓ ସର୍ବ୍ୟତାର ଲକ୍ଷଣ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଷାର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶବରେ ଅନାବଣ୍ୟକ ବିଭିନ୍ନ ଯୋଗ, ଅନାବନ୍ତା ଓ ଉଲ୍ଲଟା ସିଧା ପଦ ଲୋପ ପାଇଥାଏ । ସୁରୁଣା ଭାଷାରେ ଲଙ୍ଘ, ବଚନ କାରକ, ବିଭିନ୍ନର ଯେତେ ଶାକୋଳ ଥାଏ ତାହା ଏବର ଭାଷାରେ ସେତେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଅଷ୍ଟୁଳିଆର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଭିତରେ ଚକ୍ରଥବୀ ଭାଷାସବୁ ଆଧୁନିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଠୁଁ ଜଟିଳ । ଜଣେ ଅଧାପାଠୁଆ ବା ଅଳ୍ପ ବୁଢ଼ିଆ ଲୋକ ନିଜ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଯେଉଁଳି ଗୋଲିଆ ପୋଳିଆ କରି କଥା କହେ ଜଣେ ପୂର୍ବ ପାଠୁଆ ବା ପୂରା ବୁଢ଼ିଆ ଲୋକ ସେଉଁଳି କହେ ନାହିଁ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ, (ଭାଷାର ଜଟିଳତାର ଗୋଟିଏ ନମୁନା) ଆଗେ ରଣ୍ଜୋ-ଜ୍ଞାନେପୌରୀମାନେ (ହିନ୍ଦ-ଜ୍ଞାନେପୌରୀ) ‘ମୁଣ୍ଡ’ ପାଇଁ ଯୋଗିଏ ଶବ୍ଦ ରଖିଥିଲେ । ‘ମୋ ମୁଣ୍ଡ’ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଓ ‘ତୋ ମୁଣ୍ଡ’ ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ । ତା’ପରେ ଯେତେବେଳେ ବିନ୍ଦରବୁଢ଼ିର ବିକାଶ ହେଲା ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ଜିଆଳ ହେଲା ଯେ, ‘ମୁଣ୍ଡ’ ଗୋଟିଏ ଜନିଷ । ବ୍ୟକ୍ତିରିଣେଷର ‘ମୁଣ୍ଡ’ ଭିତରେ କିନ୍ତୁ ଫରକ ନାହିଁ । କେବଳ ‘ମୁଣ୍ଡ’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ରଖି ସେଥିରେ ‘ତୋର’ ‘ମୋର’ ଲୋଡ଼ା ମୁଢାବକ ଯୋଡ଼ିଲେ କାମ ଚଳିବ ।

ଏବେ ବି ପୌତ୍ରକ ଭାଷାର ଚିତ୍ର ସବୁ ହିନ୍ଦ-ଜ୍ଞାନେପୌରୀ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଖୋଜିଲେ ମିଳିବ, ଠିକ୍ ଯେମିତ ମାଟି ତଳର ପଥର

ଦେହରେ ପ୍ରସିଲର ଚିତ୍ତ ମିଳୁଛି । ଆଜିର ପୁରୋପୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ (ଆଉ ସୁରୁଣା କାଳର ଭାଷାରେ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସବନାମଗୁଡ଼ିକ ଏକ-ବଚନରେ ପାଇଁ ଏକାଉଳ । ଆଜିର ରଂରେକି ଫିୟାର ‘to have’ ର ଆଧୁନିକ ଜର୍ମନୀ, ଓଲଦାଜ ଭାଷା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାର ସେହି କିମ୍ବା ମଙ୍ଗେ ମେଳ ଅଛି । ‘father’, ‘mother’, ‘brother’ ପ୍ରଭୃତି ସହିତ ପିତାର, ମାତର, ଭ୍ରାତର ଉତ୍ସାଦି ଶବ୍ଦର ମେଳ ବି ସମ୍ଭବ । ତେବେ ଖୁବୀ, କକେଇ, ଭଣଜା, ଭାଣି ପଢୁଇ ଟିକିଏ ଦୁଇ ସଂପର୍କ ବେଳକୁ ଏହି ମେଳ ଦୁଇ ହୋଇଯାଇଛି । ଏଥରୁ ମନେ କରିବାର କାରଣ ଅଛି ଯେ, ହିନ୍-ଭାଷାପୀୟ ଭାଷାର ପହଳି ଭୋର ବେଳେ ସେମାନେ ବାପ, ମା, ଭାଇ ପ୍ରଭୃତି ନିକଟ ସଂପର୍କ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସଂପର୍କରୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାକୁ ଶିଖି ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଏସବୁ ଦୁଇ ସଂପର୍କଙ୍କ ଲାଗି ସେତେବେଳକୁ ଶବ୍ଦ ଆହୁରି ତିଆରି ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏଠାରେ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ନାମକରଣ ବି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା । ଏକ, ଦୁଇ, ତନ; ବୁରି, ପାଞ୍ଚ, ଛଅ, ସାତ, ଆଠ, ନଅ, ଦଶରୁ ସମ୍ଭୁତ ଏକ, ଦୀ, ସି, ଚତୁଃ, ପଞ୍ଚ, ସତ୍ତା, ସପ୍ତ, ଅଷ୍ଟା, ନବ, ଦଶ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଟିନ୍ ଉନ୍ନୟ (ଗ୍ରିକ୍ ଆଇସ୍) ହୋ (ହୋ); ଟ୍ରେସ (ଟିୟୁ); କ୍ଲାର୍ଟ୍‌ଆର, ଟେସାର (କ୍ଲାନକ୍), ପେଣ୍ଟ; ସେକ୍ସ (ହେନ୍କେସ) ସିକ୍ସ; ସେପଟେମ୍ ହେପଟା; ଅକ୍ଷୋ, ଅନ୍ତୋ; ନୋଭେସ୍, ଏନ୍ଡ୍ରା, ନାଇନ୍; ଡିସେମ୍ବର, ତେବା ଉତ୍ସାଦି ପରପ୍ରତାରୁ କେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତାହା ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ନାହିଁ ।

ତେବେ ‘ଦଶ’ତେର୍ ‘ଏଗାର’, ‘ବାର’, ‘ଚେର’ ବେଳକୁ ଏହି ମେଳକ ଆଉ ରହୁନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ, ବଂଗକା, ଅସମିଯା ଉତ୍ସାଦିର ଜୁଣ୍ଣ କିନ୍ତୁ ମେଳକ ଅଛି ବାରଣ ଏମାନଙ୍କର ପାଦୁତରୁ ବିଭାଗ ହେଲା-ବେଳକୁ ତଣ-ପର ସଂଖ୍ୟାର ପଚଳନ, ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବୋଧତ୍ତୁଏ ଦଶରୁ କୋଡ଼ିଏ ଯାଏ ହିସାବ ପ୍ରଥମେ ଚକ୍ରଥିଲା । ତେଣୁ ଏବେ ବି ସାଧାରଣ ପାଠ-ଅପତ୍ତୁଆ ଲୋକେ କୋଡ଼ିରେ ହିସାବ କରନ୍ତି ଓ ଯୁବ କୋଡ଼ିକୁ ପଣ ପଣ ବୋଲି ଓଡ଼ିଆରେ ହିସାବ କରିଯାଏ । ‘କୋଡ଼ି’ ବୋଧତ୍ତୁଏ ହାତର ଦଶୋଟି ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ଗୋଡ଼ର ଦଶୋଟି ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଘେନ ହିସାବ ହେଉଥିଲା । ମୋଟ କଥା, ସେ କାଳ ମଣିଷମାନେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଗଣ୍ୟଥିଲେ ତେଣୁ ପହଳ ପ୍ରଥମ ଦଶରୁ ଆଉ ବେଶି ଦୁଇକୁ ଯିବାର ସୁନ୍ଦରୀ ନଥିଲା । ହିନ୍-ଭାଷାପୀୟମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ

ଛୁଡ଼ିବାଢ଼ ହେବାଯାଏ ଏହି କଣ ପରୀଯତ ଗଣି ଶିଖିଥିଲେ । ତଣ୍ଡୁ
ଉପରକୁ ଗଣିବାର ସତ ହେଉଛି ଏହି ଛୁଡ଼ିବାଢ଼ର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର
କଥା । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷା ସ୍ମରନ ଭାବରେ ଏଗାର, ବାର, ତେଣେ
ପାଇଁ ଯେଥା ଶବ୍ଦ ଉପାରି କରିଥିବେ ।

ଡକ୍ଟର ହେନର ବେଟ୍ ତାଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଗଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ
(୧୯୩୭) (Wandering Amongst Words) ନାମକ ପୋଥରେ
ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ଲୁବାଡ଼ିରରେ ‘ପାଞ୍ଜ’ ଆଉ ‘ହାତ’ ଏଇ ଦୁଇଟି
ଧାରଣା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ଶ୍ୟାମରେ ବି ‘ପାଞ୍ଜ’ ଆଉ ‘ହାତ’
ଏଇ ଦୁଇଟା ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । କାହିଁ
କାନାଡ଼ାର ଲୁବାଡ଼ିର କାହିଁ ଦର୍ଶଣ ପୂର୍ବ ଏସିଆର ଶ୍ୟାମ (ଆଇନ୍ହାଣ୍ଡ) !
କେବେ ଏଥରୁ ଏହି ଗୋଟିକ ସୁର ମିଳିଛି ଯେ ପାଞ୍ଜଯାଏ ଗଣିଲେ
ଗୋଟିଏ ହାତର ଆଗୁଠି ସରୁଛି । ତେଣୁ ‘ପାଞ୍ଜ’ ହେଲା ଗୋଟିଏ ହାତ
ଆହୁର କୌତୁକ କଥା ଯେ ଶ୍ୟାମନ୍ ମାନକର i, ii, iii, iii; ଏ
ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ଏହାର ଅର୍ଥ ପାଞ୍ଜ ପୂର୍ବ ହୋଇ-
ଗଲେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଥାକ ସରଲ ବୋଲି ଶ୍ୟାମନ୍ମାନେ ବୁଝୁଥିଲେ ।

ହାତରେ ଗଣିବା ଅଭ୍ୟାସ ଏବେ ବି ରୁକ୍ଷିଲା । ହାତୁଆ ବାଟୁଆ
ଲେକେ, ବାକୁତ ସ୍କୁଲ ପିଲାଏ ମିଶାଣ ଫେଡ଼ାଣ ବେଳେ ଆଗୁଠିପର
ଗଣିବାକୁ ଏବେ ବି ଛୁଟ ନାହାନ୍ତି । ଏହାଠାରୁ ଆହୁର ଜଟିଳ ଗଣନା
ପାଇଁ ପୂର୍ବ ବାଲଗରଡ଼ା ବ୍ୟକ୍ତିର ହେଉଥିଲା । ଏବେ ତାହାକୁ
ଗଣି ମାଳାରେ କରୁଛନ୍ତି । ଲଟିନ୍ରେ ବାଲଗରଡ଼ାକୁ କାଳକୁଦ୍ୱାସୀ
କହନ୍ତି । ଏଥରୁ ଇଂରେଜ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଛି ‘କାଳକୁଦ୍ୱାସନ’ ଯାର ଅର୍ଥ
ହେଲା ‘ହସାବ କରିବା’ । କାଳକୁଦ୍ୱାସ ଭଲ ଏକ ସରଳ ବ୍ୟାପାର
ଆଜି ଟେଣ୍ଟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସଫୋଟ ଗଣନାଶାସନର ନାମ ହୋଇଥାଇଛି ।
ଏହା ହିଁ ଶବ୍ଦର ଅଭୁତ କିମ୍ବାକଳାପ ।

ଭାରତୀୟ ଭାଷା ମାନଙ୍କର ଭଗ୍ନାତ୍ମକ

ଡକ୍ଟର ସୁମିତ ରୁଟଙ୍ଗ୍ ତାଙ୍କର ‘ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଓ
ସାହିତ୍ୟ’ ନାମକ ପୋଥରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ହିନ୍ଦ-ଇଞ୍ଜରେପୀୟ ମୂଳ
ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା, ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ, ହାୟ ଗ୍ରାମ୍ପିକ୍ ୨୦୦୦
ସାଲରେ ଏସିଆ ମାଲନର ଅଞ୍ଚଳରେ ବସନ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏଇଠି

ସେମାନେ ଏକ ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁ-ଇତିରୋପୀୟ-
ମାନଙ୍କର ଆଉ ଏକ ଶାଶ୍ଵତ ବିଲଟିକୁ ଆଉ ସ୍ନାଇ ଭାଷା ଉଚିତରୁ ପିଣ୍ଡ
୨୨୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ବେଳକୁ ମେଘୋପ୍ରାଟେମିଆ ବା ଆଜିର ଇରାକ
ବାଟ ହେଇ ଆସିଥିଲେ । ସେଇଠି କେତେକ ବସବାସ କରି ରହିଗଲେ ।
ଆଉ ସେମେହିକ ଭାଷା ଉଚିତରେ ହଜମ ହୋଇ ହଜିଗଲେ । ଆଉ
ଥୋକେ ପୂର୍ବକୁ ମାଡ଼ି ଗୁଲିଲେ । ବାଟରେ ପାରସ୍ୟ ବା ଇରାନ୍‌ରେ
ଥୋକେ ରହିଲେ । ଏମାନେ ମାଜା, ପାରସ୍ୟ ଓ ଶକନାମରେ ବିଦିତ ।
ବାକି କେତେକ ଉପଜାତି ଯଥା ଭାରତ, ଭିରୁ, ଧୂପୁ, ହିଷ, ସଞ୍ଜୟ
ଅଇକାସ ଭାରତ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥିଲେ । ଏଇଠା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧୫୦୦
ବେଳର ସଟଣା ।

ଏହିମାନେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ-
ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଭାରତ ଥିଲୁ ଅଣ-ଆୟୀମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତାର
ଲାଲାଭୁର୍କ । ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ନଗରରେ ଆଉ ଅଣ୍ଟି କମାନେ ଗଁ ଗହଳରେ
ସେତେବେଳେ କସନ୍ତି କରିଥାଆନ୍ତି । ଆୟୀମାନେ ସେତେବେଳେ
ବହୁ ପରିମାଣରେ ଗୋଗୁରଣ-ଜୀବ ଓ ଅଧା-ଯାଯାବର ଥିଲେ ।
ସାମାନ୍ୟ କୃଷି ବୃଦ୍ଧି ବି ଧରିଥିଲେ । ଭାରତାୟ ଅଣ-ଆୟୀ ସଭ୍ୟତା
ସହିତ ମିଶବା ପୂର୍ବରୁ ପାରସ୍ୟଠାରେ ସେମାନେ ସେହି ସଭ୍ୟତାର
ପ୍ରଭାବରେ ପଡ଼ି ସାରିଥିଲେ । ଭାରତରେ ତେଣୁ ଆୟୀ ଭାଷା ପାରସ୍ୟ
ଭାଷାଠାରୁ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବହୁତ ଫରକ ହୋଇ-
ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ବି ପୁରୁଣା ଭରାନାୟ ଭାଷାଠାରୁ ପୁରୁଣା ହିନ୍ଦ-
ଆୟୀ ଭାଷାରେ ପ୍ରଭେଦ ଏଇଠି ଆସି ଯାଇଥିଲା ।

ଏତିକବେଳେ ହିଁ ବେଦର ଉତ୍ତର୍ମାନୀୟ । ସିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ଏକ
ହଜାର ବର୍ଷର ପୂର୍ବକାଳ । ଆୟୀଭାଷାରେ ଲୋକେ ମୁଖରେ ପେଉଁ
ପ୍ରୋତ୍ସହ, ମନ୍ତ୍ର ଆଉ ନାନା କର୍ମକର୍ମଣିର ଶତପତ୍ରର ଧରି ରଖିଥିଲେ ସେଥିରୁ
ହିଁଷ୍ଟ ଦେହିପାୟନ ବ୍ୟାସ ଗୁରୁବେଦ ସଂକଳନ କରିଥିଲେ । ତକ୍ତର
ସୁନ୍ଦର ଗୁଟିଙ୍ଗ୍ କହିଛନ୍ତି ବ୍ୟାସଦେବ ଅଣ-ଆୟୀ-ରକ୍ତ-ସଭ୍ୟ
ଥିଲେ ।

ରକ ବେଦର ସହିତାର ଭାଷା ହେଉଛି ଭାରତାୟ ଆୟୀଭାଷାର
ପୁରାତନ ରୂପ । ଆୟୀମାନେ ଭାରତକୁ ପେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ଉପଭୋଗୀ
ଆଜଣା ମୁହଁଁ ମୁହଁଁ ଦେନ ଆସିଥିଲେ ବୈଦିକ ଭାଷା ହେଉଛି ତାହାର

ସାହିତ୍ୟକ ରୂପ । ପ୍ରାୟ ଶ୍ରାଷ୍ଟୁଙ୍କ ୨୦୦ ସାଲରେ ଗଂଗା କୁଳେ କୁଳେ ଏହି ଭାଷା ସମସ୍ତ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ବିପ୍ରରିଗଲା । ଅଣ-ଆୟ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟୁକ ଜ୍ଞାନମାନେ ଆୟ୍ୟଭାଷା ଆଗମରେ ବିଲୟୁ ଭଜିଲେ । ଆୟ୍ୟଭାଷା ବି ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ବଦଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଶେଷତଃ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟୁକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଏହି ଅନ୍ଦଲବଦଳରେ ବହୁପରିମାଣରେ ସହିୟେ ହୋଇଥିଲା । ଆୟ୍ୟଭାଷାର ଏହି ବିକାଶ-ବିବର୍ତ୍ତନରେ ପଞ୍ଜାବର ଆୟ୍ୟ-ଉଣିମାନେ ଆପଣାର ଭାଷା-ଶୁଣି ରଖା କଲେ । ଏପରିକି ଶ୍ରାଷ୍ଟୁଙ୍କ ୩୦୦ ସାଲ ଯାଏ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ ଆୟ୍ୟଭାଷା ଭାବରେ ରହିପାରିଲା । କିନ୍ତୁ ବହାର, ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଆୟ୍ୟଭାଷାର ବିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ରୁତ ଗତରେ ଘୂଲିଲା । ଶ୍ରାଷ୍ଟୁଙ୍କ ୫୦୦ ସାଲ ବେଳକୁ ହିନ୍ଦ-ଆୟ୍ୟଭାଷା, ପ୍ରାକୃତ ବା ପ୍ରକୃତର ଜନ୍ମ । ଏହି କଥାତ ଭାଷା ପ୍ରାକୃତ ସିନ୍ଧୁ, ରାଜହାନ, ଗୁଜରାଟ, ଉତ୍ତର ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ, ବିଜଳା ଓ ହିମାଳୟ ତଳ ଅଞ୍ଚଳଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ପ୍ରାକୃତ, ସଂସ୍କୃତ, ଓଡ଼ିଆ

ଏଣେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ଉତ୍ତର ଭାରତ ଓ ଉତ୍ତର ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ ପ୍ରଭାବ ଲାଭ କରୁଥାଏ । ତେଣେ ବୈଦିକ କଥାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟ ଭାଷାରେ ସଂଯୋଜନ କରିବା ଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନର ପୂର୍ବ ପଞ୍ଜାବ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଥିଲେ । ଏହି ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଭାଷା ବା ପୁରାଣ ହିନ୍ଦ-ଆୟ୍ୟଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ନାମରେ ବିଦିତ ହେଲା । ଏହି ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଷାର ହାନି ଅଧିକାର କଲା । ଭାରତୀୟ ଚିନ୍ତା, ଦର୍ଶନ, ଅନୁଭୂତି, ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୟା, କାବ୍ୟ ନାଟକ ଓ ଶିଳ୍ପକଳାର ବାହନ ରୂପେ ସଂସ୍କୃତ ୧୫୦୦ ବର୍ଷରେ ବର୍ଷରୁ (ବା ପଞ୍ଜାବରେ ଏହାର ଜନ୍ମର ପାଞ୍ଚଶତ ବର୍ଷ ଧରିଲେ) ୩୦୦୦ ବର୍ଷ ଯାଏ ନିଜର ଅପରିହତ ଆସନ ବଜାୟ ରଖି ଆସିଛି । ବୋଧହୃଦୟ ଲିଖିତ ରୀନ ଭାଷା ଆଉ ହିନ୍ଦୁଭାଷାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବୈଦିକ-ସଂସ୍କୃତ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତର ଭାଷା ରୂପେ ପୃଥିବୀରେ ଅଗ୍ରକ, ହୋମଶ୍ଵର ଗ୍ରୀକ ଓ ଆଟିକ୍ ଭାବରେ ଯେଉଁ ସପରକ ସଂସ୍କୃତ ସଙ୍ଗେ ବୈଦିକର ସେହି ସପରକ ବୋଲି ଧରିବିଆ ଯାଇପାରେ । ପୃଥିବୀର ଭାଷା ରଜ୍ୟର ସଂସ୍କୃତର ଭୂମିକା ବିଶ୍ୱରେ ପରେ ଆଲୋଚନା ଆପୁଣି । ଲେଖକର ‘ଚଳନ୍ତି ଭାଷାର ବିଜ୍ଞାନ’ ଦେଖନ୍ତୁ ।)

ଏହିଭଳି ଭାବରେ ଭରଣୟ ସଂସ୍କୃତ ଭରତର ହୁମ ମୁକେ ମୁକେ ପ୍ରରେ ପ୍ରରେ ସଞ୍ଚରି ଗଲା ଓ ତାହାର ବାହନ ହେଲା ସଂସ୍କୃତ । ଠିକ୍ ଯେପରି ବୀଶାର କାରର ପୁରୁର ମୁର୍ଦ୍ଧନା ଯାଏ ସେପରି ହନ୍ତର ଆସର, କର୍ମ, ପଦ, ପ୍ରୋତ୍ସହ, ପୁଜାପାଠର ମାଧ୍ୟମ ହେଲା ସଂସ୍କୃତ । ଏଥରେ ଅଷ୍ଟିକ, ମଜୋଲ ଏତ୍ତ ଦ୍ୱାବଢ଼ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ପବୁର ସମାହାର ଦିନିଲା । ଭରତ ଭୂମି ତେର୍ଲି ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଏସିଆର ଦୂର ଦୂରନ୍ତରେ, ଜାତୀ, କାଳ, ବୋଣ୍ଡିଓ ଦୌପରେ କେନ୍ଦ୍ର ଏସିଆ ଓ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଏପରିଳ ଚୀନ, କୋରିଆରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁଠି ଭରଣୟ ଧର୍ମ (ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶୈବ ବା ବୌଦ୍ଧ) ପ୍ରବେଶ କଲା ସେଇଠିକ ଗଲା ସଂସ୍କୃତ ଭଷା । ତେଣୁ ଏହି ଭଷାର ସାହିତ୍ୟ ହେଲା ଭରଣୟ ଭବଧାରର ପାଇବାର ।

“ଇତ୍ୟବସରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତ ଭଷାର ବି ବିକାଶ ଘୂଲିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର୍କ କେତୋଟି ପୁରାଣ ଭରତର ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ସପ୍ରଦାୟ ମାନଙ୍କ ଦାରୀ ଚାଲୁ ହେଲା ହାନପାନ ବା ଦକ୍ଷିଣ ବୌଦ୍ଧଙ୍କର ଧାର୍ମିକ ଭଷା ।”

ବହୁଳ ସଂସ୍କୃତାୟନ ପାଳଭଷାର ଇତିହାସ ପୃ ୨୨-୨୪୩୩

ଆର୍ଯ୍ୟଭଷାର ସରଳ ରୂପ ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦ-ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରର ପାର ହୋଇ ପ୍ରାୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୁବ୍ରତ ୭୦୦ ସାଲ ବେଳକୁ ଅପତ୍ରୁଂଶ ପ୍ରରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଆଞ୍ଚଳିକ ଅପତ୍ରୁଂଶରେ ବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । ୭୦୦ ରୁ ୧୦୦୦ ସାଲ ଉତ୍ତରେ ବା ୧୦୦୦ ସାଲ ଆରମ୍ଭ ବେଳକୁ ନୂତନ ହିନ୍ଦ-ଆର୍ଯ୍ୟ ଭଷା ଗୁଡ଼ିକର ଉପର୍ତ୍ତି ଦିଗଲା ।

ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଉତ୍ତର ଭରଣୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭଷା ମାନଙ୍କର ଆଜି ମୁଲ ହେଉଛି ବୈଦିକଭଷା । ସଂସ୍କୃତ ଏହି ବୈଦିକ ଭଷାର ସଂସ୍କୃତ ରୂପ । ତେଣୁ ଏମାନେ ପରମାରର ନିକଟ ଜ୍ଞାନ, କେତେନେକେ ଉତ୍ତର ଭରଣୟ ଭଷାମାନେ ଯଥା ବଂଗଳା, ଓଡ଼ିଆ, ଅସମୀୟା, ମେଥୁନୀ, ଭୋବନ୍ଦୀ, ଖଡ଼ିବୋଲି, ଅଉଥ୍ର, ବ୍ରାଜଭଷା, କଇଥୀ, ନେପାଳ, ଗୁଜରାଟୀ, ପଞ୍ଜାବ, ମରାଠି, ସିନ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରାକୃତ ଠାରୁ ଅଲଙ୍ଗା ହେଲେ, ପ୍ରାକୃତର ବିଭଗ କାନ୍ତରେ ହେଲା, ଏ ବିଷୟରେ ଏବେ ବି ଖୋଜା ଲୋଡ଼ା ଘୂଲିଛି ।

‘ବୌଦ୍ଧ ଗାନ ଓ ଦୋହା’ ରେ ଯେଉଁ ଭଷା ସଙ୍ଗରେ ଭେଟ ହୁଏ ସେ କେଉଁ ଭଷା ? ସେହି ଭଷାକୁ ବଂଗଳା, ଓଡ଼ିଆ, ଅସମୀୟା ଇତ୍ୟାଦି ସଭିଏ ଆପଣାର ବୋଲି ଦାବ କରନ୍ତି, ଏହି ଦାବ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଷା ସେବରେ ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ସେହି ଭଷାହିଁ ଆଧୁନିକ ପୂର୍ବ ଭରଣୟ ଭଷାଗୋଷ୍ଠୀର ଜନମ ।

ଓଡ଼ିଆଭଷା ଏଥୁମଧ୍ୟରେ ଥିଲା ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

କାତନ ଭାଙ୍ଗିର ଉପୁରୀ

ଅନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମୁ ଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଶବେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ତାହାର ଭଷା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଭଷାରେ କଥା କହେ । ମନୁଷ୍ୟ-ଇତର ଜନ୍ମମାନେ ନାନାସ୍ରକାର କଳରବ କରନ୍ତି । ତାକୁ ଆମେ ଗୁଣ୍ଠନ, ବୃଦ୍ଧି, ଖକାର, ନାଦ, ଧୂଳି, ତାଳ ଇତ୍ୟାଦି ନାମାବଦରେ ନାମିତ କରୁ, ଏଥୁ ଉଚ୍ଚରୁ କେତେବେଳେ ଯଦିବା ହେଉଛି ସୁତ୍ୟନ୍ତୁ ଆପବା ଅର୍ଥବ୍ୟାନ । କେତେକଙ୍କର ଅର୍ଥ ବାବା ଏ । ସେହି ନାଦ ଯୋଗେ ବହୁ ପ୍ରାଣୀ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତିଗତ ଭବ— ଯଥା, ଭୟ, କ୍ଲୋଧ, ଯୌନ ଆଶା, ଭଲାସ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ତେବେ ଅଧ୍ୟାପକ ଲାବନ୍ତି ଜେମ୍ସ ତାଙ୍କର ‘ଆମର କଥାତ ଭଷା’ ନାମକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସ୍ତରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛନ୍ତି ଯେ ବହୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟ ଉଲି ଆବଶ୍ୟକାୟ ବାତନ ଉପାଦାନ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତରେ ଖଞ୍ଚା ହୋଇରିଛି । କାହାର ଏହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ଏକାବେଳକେ ଭ୍ରୂଣ ବା ଅକୁର ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି । ଆଦିମ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ବାତନ ଯନ୍ମରୁତ୍ତରୁ ଯେଉଁଳ ବ୍ୟବହାର କରି ତାହାକୁ ପାକଳ ଓ ଉପଯୋଗୀ କରି ଆସିଛି ସେହି ଜନ୍ମମାନେ ସେକଥା ସେପରି କରିଥିଲେ ହୁଏତ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ପ୍ରକାର ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଆଜି ବି ଶୁଆ ସାବ୍ଦ ବା ଏଉଳି ପଣୀ ଜନ୍ମ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର କଥାକୁ ଅବିକଳ ଅନୁକରଣ କରି ପାରନ୍ତି ତାହା ବୋଧହୁଏ ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭଷା ମୁଖ୍ୟ ବାହାର କରିପାରିଲା ଆଉ ଏହି ଜନ୍ମମାନେ ଅର୍ଥବ୍ୟାନ ବୋବାଳିରେ ହିଁ ରହିଗଲେ ତାର କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ମନନଶକ୍ତି । ଅନ୍ୟ କଥାରେ ଯେଉଁ ଜନ୍ମ ମନନଶକ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରକଟ କରିପାରିଲା ସେହି ଭଷାର ଅଧିକାଶ ହେଲା । ତେବେ ଭଷା ମନନଶକ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ନାଁ ମନନଶକ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯୋଗୁଁ ଭଷାର ବିକାଶ ହେଲ ସେକଥା କହିବା ଦୁଇହ । ହୁଏତ ଉଭୟେ ଉଭୟୁର ପରିପୋଷକ, ତେବେ ସାର ଜର୍ଜ ଏଲିୟୁଟ ସ୍ଥିଥ୍ ନାମକ ଭଷାପଣ୍ଡିତ ଆପଣାର ଯୁକ୍ତିରେ ବୋଧହୁଏ ନିର୍ଭୁଲ । ତାଙ୍କର ସ୍ଵକ୍ଷର ହେଉଛି ଭଷାର ଆବଶ୍ୟକାର ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମକାଳରୁ ହୋଇଛି ।

ବିଭିନ୍ନ ମତ

ବାଚନଶକ୍ତି କିଭଳି ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ଏ ବିଷୟରେ ନାନା ମୁଦ୍ଦିକର ନାନା ମତ । ଗୋଟିଏ ମତ ହେଉଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଉଚ୍ଚା କଲା ସେହି ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁ ର ଧୂନି ଅନୁକରଣ କଲା । ବାକୁଠ ବିଷୟରେ ଶିଶୁ ବିଶିଷ୍ଟକୁ ମିଆଇଁ କହେ । ଏପରି କହିବାରେ ଶିଶୁ କେବଳ ସଜସ୍ତ୍ର ସହସ୍ତ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ତା'ର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ଶତରେ ବିଶିଷ୍ଟକୁ ନାହିଁ । ଦେଇଥିଲେ ତାହାକୁ ଆଉଥରେ ଦୋହରାଉଛି ।

ବାଚନ ଶକ୍ତିର ଉପର୍ଫି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମତ ଅଛି । ଏହାର ପଧାନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛନ୍ତି ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ ମାକ୍ସ ମୁଲାର । ତାଙ୍କର ମତ ହେଉଛି ଯେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଶବର ଏକ ଛନ୍ଦ ରହିଛି । ସମ୍ବନ୍ଧର ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ପରିପର ମର୍ମର, ପବନର ପିଞ୍ଜିତ । ସବୁ ଭିତରେ ଏଭଳ ଏକ ତାଳ ମାନ ଲାଗୁ ରହିଛି । ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଛନ୍ଦର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ । ଶବର ଅନୁକରଣରେ ନୁହେଁ ତାଳର ଲାଗୁରେ ମଣିଷ ଆପଣାର ବାଚନଶକ୍ତିର ଦକାଶ କରିଛି । ଏହି ମତ ଅନୁସାରେ ଆଉ ଜଣେ ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ ବୁତର ସାହେବ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଦିମ କଥା ଏକ ସରଳ ଗୁଜ୍ଜୋମୟ ଗୁଞ୍ଜନ ବା ମନ୍ଦ ଉତ୍ତାରଣରୁ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏହି ଗୁଞ୍ଜନ ରତ୍ୟାଦି ପାଦ ବା ହାତର ଗୁଲନା ସହି ତାଳ ଦେଇ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ମତ ଅନୁସାରେ ଲଥାର ଉପର୍ଫି ମନୁଷ୍ୟର ସେହି ପ୍ରେରଣାରୁ ଜନ୍ମ ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରରରେ ପାହାଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧନୃତ୍ୟ ବା ମଧ୍ୟାଗୀୟ ଗୀତିନାଟ୍ୟ ବା ପାଳିଙ୍କିଗୀତ ଇତ୍ୟାଦିରେ ପ୍ରତିପଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ବି କୌଣସି ସାମୁହିକ ପଣ୍ଡିତମ ବେଳେ କ୍ଲାନ୍ତି ବା ଅବସାଦ ରେକିବା ପାଇଁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗିତା ବା ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାରୁଏ ଏଭଳ ବାଚନ ଭଙ୍ଗୀକୁ ଆଦରିଥାଏ ।

ତା ଛଢା ଆଉ ଗୋଟିଏ ମତ ହେଲା ଯେ ବାଚନଶକ୍ତି ମଣିଷର ଭାବ ପ୍ରକାଶରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ । ବେଦନା, ଦ୍ୱୟାପା, ଆନନ୍ଦ, ଚମକାର ବା ସେଥିପାଇଁ ଆଗ୍ରହ, ବ୍ୟାକୁଳତା ମଣିଷ ମୁଖରେ ତ ନିଶ୍ଚଯ ପୁଣିଥିବ । ଠିକ୍ ପଶୁ ଜନ୍ମ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାତତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ନାଦ ଭଳି । ଏଭଳ ଭାବରେ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତଧୂନିଗୁଡ଼ିକ ଶେଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେ ଭଣାର ଛୁଅ ନେଲା ।

ସବାଶେଷରେ ବିଜ୍ଞାତ ଭାଷାଚତୁର୍ବିଦ୍ଧ ଉରଳିଯୁମ୍ ଉଣ୍ଡଟଙ୍କ ମତ ।
 ଏହି ମତ ସାର ରିରୁଞ୍ଜ ପେଜେଟ୍ ତାଙ୍କର ‘ମନୁଷ୍ୟର କଥା’ ବହିରେ ପ୍ରାଞ୍ଚକ
 ଭାବରେ ବୁଝାଇଛନ୍ତି । ଉଣ୍ଡଟ କହନ୍ତି ଯେ ପ୍ରଥମେ ଭାବର ଭଜମୟ ପାଇଁ
 ମନୁଷ୍ୟ ହସ୍ତ ସର୍ବକନର ଆଶ୍ରମ୍ୟ ନେଉଥିଲା । ଏହାହିଁ ଥିଲ ଭଙ୍ଗୀ ବା ଠାର
 ଭାଷା । ଏବେ ବି କୌଣସି ଲୋକକୁ ପାଖକୁ ଡାଳିଲ ବେଳେ ବା ବିଦାୟ
 ଦେଲୁ ବେଳେ ଆମ୍ବେମାନେ ଏହି ନିରାକ ଭଙ୍ଗୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଁ । ମନେକର
 ଏଇଲି ଭଙ୍ଗୀ ଆମେ ବ୍ୟବହାର କଲୁଁ ତଥାପି ସେଥିରେ ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ପୂରଣ
 କଲା ନାହିଁ । ଅଥବା ଏକଥା ବି ହୋଇପାରେ ଯେ ହାତର ଗୁରୁତମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
 ୫୦, ଜିର ବା ତଳ ଉପର ପାଟି ବି ଆପେ ଆପେ ତଳିଲ ରେଣ୍ଡ୍ ମଣିଷ
 ଭଙ୍ଗୀଭାଷାରୁ ବାକ୍ ଭାଷାରୁ ଘେନିଲା । ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଉଦାତରଣ ହେଉଛି
 ଏହି ଉପରର କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ବାହା ଟେକ ଦେଖାଇଲା ବେଳେ ଜିର ମଧ୍ୟ
 ଯାଇ ତାହୁରେ ଲାଗେ । ଏଇଲି ଅବସ୍ଥାରେ ‘ଆଲ’ ଧୂଳି ଉପରେ । ଏହି ‘ଆଲ’
 ହେଉଛି ଏକ ମୌଳିକ ଧୂଳି ଯେଉଁଥିରୁ ଉତ୍ତର ପ୍ଲାନ ବା ଉପରର ଭାବ ପୃକାଶ
 କରୁଥିବା ବହୁତ ଶକ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଭାଷାରେ ପ୍ରତଳିତ ଅଛି । ସାର ପରସ୍ମୀ-
 ନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ‘ଶିଷ୍ଟା, ଗୁରୁତ ବିଷୟ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ତତ୍ତ୍ଵ’ ବହିରେ ଏହି ମତକୁ
 ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କହିବାର ଏହି ଯେ ମୁଁ ବା ମୋତେ
 ବା ରଂବଳ ‘ଆର’ ବା ‘ମି’ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦରେ କହିବା ଲୋକ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ
 ୫୦କୁ ଖାଂକ ନିଏ । ଅଥବା ତୁ ତୁମେ ଉଲି ଶବ୍ଦରେ ୫୦ ବାହାରକୁ
 ପ୍ରସର ଯାଏ । ‘ଏଠି’ ବୋଲି କହିଲା ବେଳେ ନିକଟତା ଆଉ ‘ସେଇଠି’
 ବୋଲି କହିଲା ବେଳେ ଦୁରତା ସୁରୁଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା କଥା ଯେ କଥା
 କହିଲା ବେଳେ ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ସାହ ବା ଉତ୍ୱେଜନାରେ ଯେତେବେଳେ
 ବାକ୍ଶକ୍ତି ସମତାଳ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ କରିଲୁ ସାହାଯ୍ୟ
 କରିବାକୁ ଆମକୁ ହାତର ଭଙ୍ଗୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟର ବାକ୍ଶକ୍ତିର ଜନ୍ମ ବିଷୟରେ ଏହାହିଁ ଗୁରେଟି ବିଭିନ୍ନ ମତ ।
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ମତରେ କିଛି କିଛି ସାର ଅଛି, ଅସାର ବି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ପୂରସ୍ତ୍ର ବାକ୍ଶକ୍ତିର ଜନ୍ମଧାରଣା ଦେଇ ପାର ନାହାନ୍ତି । ଉଚ୍ଚର ଭାଲକର
 ଏମ୍ ଅରବାନ୍ ତାଙ୍କର ‘ଭାଷା ଆଉ ବାସ୍ତବ’ (୧୯୩୯) ପୋଥରେ ପ୍ରଥମ
 ତିନୋଟି ମତକୁ ଏକାବେଳକେ କାଟି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏପରିକି ଏହି ତିନି ମତକୁ
 ଏକଯୋଗ କଲେ ବି ସେମାନେ ବାକ୍ଶକ୍ତିର ଉପରର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ
 ଯୋଗାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ; ତାଙ୍କର ସ୍ଥିତି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ-ବିନିମୟ

ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଶକ ତ ଲାମିକା ନୁହେଁ । ଶକ କେବେ ଏକୁଷିଆ ବାରୁହା ଭଳ ହୋଇ ଦ୍ୱାବପ୍ରକାଶ କରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବାକ୍ୟ ବା ବାକ୍ୟାଙ୍ଗ ବା ତା'ର ଆଧିମ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ତୁମ୍ହି ପ୍ରଥମ କାଳ୍-ସ୍ମୃତିରେ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଶଦଗୁଡ଼କ ବିଶ୍ଵେଷଣ ପରେ ବା ଲିଖିତ ଭାଷାର ଉପାଦି ପରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛୁ ।

ଶକ ସ୍ମୃତିର ସ୍ମୃତି

ତେବେ ଏକଥା ସତ ଯେ ଆଜି ବାକ୍ୟ ତିଆରି ନ ହେଲେ ବି, ବାକ୍ୟକୁର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ନେଷ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମତଗୁଡ଼କ ଅନୁମାନ କରୁଥାଇ ଥିଲା ସେହି ଅନୁମାନ ଉପରେ ଏବେ ବି ଶକ ତିଆରି ବୁଲିଛୁ । ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ଭର ଭର ଜୀବ କରେ ତା ନାଁ ଭରଭର ଯେଉଁ ଅଳଂକାର ଖୁବ୍ ପାତଳ ତାହା ପିରପିର, ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ଗାଲ ଉପରେ ଫରଫର କର ଜେଣା ଝାଡ଼ିଯାଏ ତାହା ଫରଫର ବର୍ଣ୍ଣ, ଯିଏ କଥା କହି ନ ଜାଣି ଗାଁ ଗାଁ ହୁଏ ସେ ଦୁଇମା । ଏଭଳ ବହୁ ନାମ ଆଉ ଅନେକ କୁଦ୍ଦା ଆମେ ତିଆରି କର ଭାଷାରେ ସଂପାଦି ରଖିଛୁ । ତେଣୁ ବାକ୍ୟକୁର ଉପରେ ଏହି ତହିଁଗୁଡ଼କ ଭୁଲ ହେଉ ବା ନିଭୁଲ ହେଉ, ଆଜି କୌଣସି ବିଶେଷ ନୂତନ ଭବ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚଲିବେଳେ ଏଥରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକର ବା ସମସ୍ତଙ୍କର ତିନ୍ତା ଅନୁସାରେ ନାମ ବା କୁଦ୍ଦା ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛୁ । ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର “ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପୁରାତନ୍ତ୍ର” ରେ ଆମାସ ହକ୍ସିଲିଙ୍କର ମତ ଉତ୍ତାର କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ବାଚନଶକ୍ତି ତେଣୁରେ ଓ ମନୁଷ୍ୟର କଥାର ଜନ୍ମ ଦିଗ୍ବୟରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାସବୁ କୁଦାପାଇଛନ୍ତି ତାହା ସବୁ ନିଷ୍ଠଳ । ଜିନ୍ତ ଭାଷାବଢ଼ିଙ୍କର ମମାନ ଅନୁସାରେ ମୁଖ ଭିତରର ମନୁଷ୍ୟର ବାଚନ ନଳୀରେ ଧୂନି-ଲହଶର ଅଭିନୟ କୁଦ୍ଦା ଦେନ ଭାଷାର ପ୍ରକାଶ । ପ୍ରାନ ଓ କାଳରେତ ଅନୁସାରେ ଏହି ଅଭିନୟ କୁଦ୍ଦା ସମାନ ହୁଅରେ ପଢ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁପୂରି ଏକ ପ୍ରକାର ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏଣୁ ଭାଷା ପ୍ରକାଶ ବେଳରେ ଏକ ଶବର ଉଚାରଣରେ ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣର ଧୂନ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ ବିଭିନ୍ନ ଅବପ୍ଲାରେ ଫରକ ଫରକ ହୁଏ । ଏଥରୁ ପଣ୍ଡିତ ମିଶ୍ର ସାର ଉଚଳିଅମ୍ ଜୋନ୍ସକ ମତ ଖଣ୍ଡନ କରି ଗ୍ରୀକ୍, ଲାଟିନ୍ ଓ ସଂସ୍କର ବ୍ୟାକରଣରୁ ଯେଉଁ ଶତର ସୌଧା ଦୃଶ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭାଷାବିଜ୍ଞନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛୁ, ତାହାକୁ ଭ୍ରାତ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏକ ଆର୍ଯ୍ୟଜାତି ଓ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ରଜରେଷ ଓ ଭରତରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବା ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ପଣ୍ଡିତ ମିଶ୍ର ପାତ୍ରା ସବୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ତାହାର ମୋଟାମୋଡ଼ି କଥା ହେଲା ଭାରତର କେବଳ ଭାଷା ହେଲା ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାଚୀକରମ । ଏହା ଦେବଭାଷା ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଢ଼ିକୁ ଆସିଥିଲା । ପାଣିମଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ଥିଲା ଓ ପାଣିମା ଅର୍ଥମାଧ୍ୟ ପ୍ରାକୃତକୁ ଉପିମାଜି ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ପରିଣତ କରିଥିଲେ । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷାର ନାଟକରେ ବିଭିନ୍ନ ପାତ୍ର ପାତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେବଳ ପ୍ରଧାନ ନାୟକ ଓ ନାୟିକା ମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ କଥାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି ତାହା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ଅର୍ଥ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ସମୟରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଷ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତ ଚନ୍ଦ୍ରଥିଲା ତେଣୁ ମହାରଷ୍ଟ୍ର, ମାରଧୀ, ଅର୍ତ୍ତମାରଧୀ ସୌରଷ୍ଟ୍ରେମା ପେଣାଚୀ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରାକୃତ ଯେ କୌଣସି ଏକ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷା ଥିଲା ଏକଥା ମନେ କରିବା ଠିକ୍ ନାହିଁ ; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମତରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସିଧାସଳଖ ବୈଦିକ ଭାଷାରୁ ଆସିଛି, ସବୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଓ ଅଷ୍ଟୁକ୍ ଭାଷାମାନେ ବୈଦିକ ଭାଷାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ।

ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଗବେଷଣା ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରଶଂସାଯୋଗ୍ୟ । ତେବେ କଥା ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିପାଦନ କେବଳ ପୁରାଣ ଓ କେତେବୁଡ଼ିଏ ଜନଶ୍ରୁତିର ପ୍ରବାଦ ଉପରେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଆଶୋକ ଓ ଖାରବେଳ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର ଶିଳାଲେଖ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ସେ ଯେଉଁ ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା କେବଳ ଅନୁମାନ । ତାହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ସହାୟକ ସାମ୍ବନ୍ଧ କିଛି ଥିଲା ପରି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ବି ଯାହାହେଉଁ, ବେଦର ଭାଷା ପୃଥିବୀର ଆଦିମ ଭାଷା ଥିଲା କି ନାହିଁ ଓ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଭାଷାକର, କି ଆର୍ଯ୍ୟ ବା ଦ୍ଵାରିତ୍ ବା ଅଷ୍ଟୁକ୍, ଏକ ସମୟରେ ଏକ ଭାଷାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ଏହାର କୌତୁକି ମୂଳ ଯାହା ଆଉ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୂଳ ଅଳ୍ପ । ଏହି ସଂକାନ୍ତରେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଵର, ନାଦ, ଘୋଷବର୍ଣ୍ଣ, ଅଘୋଷବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅଣ୍ଣାଶ ଅଷ୍ଟର ଅଣ୍ଣାଶ ବାପୁ ଇତ୍ୟାଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଏକ ନୂତନ ଦିଗ ପାଇଁ ଦାର ଉଦ୍ୟାଟନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାରା ସମ୍ବାଦର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଭୁଲନା ବିନା ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଏକଚରଣା ହୋଇଯିବାର ଭୟ ରହିଛି । ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟର କଥା, ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ଅନୁମାନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରମାଣସିତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବୁଝିଗଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଅପୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଦେଶର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତ ପ୍ରାୟ ବୈଦିକ ବା ସମ୍ବୁଦ୍ଧରୁ ଆସିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଦ୍ରାବିଡ଼ ବା ଅଷ୍ଟୁକ୍ ଭାଷାର ସପର୍କ ହେଉଛି

ବୈଦିକ ଓ ସଂଧ୍ୟାତର ସଂପର୍କରୁ ନିଯୁତିତ ଏକଥା ପଣ୍ଡିତ ମିଶନର ଅନୁମାନ । ଏହି ଅନୁମାନ ଦାରୀ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ସବରେ କୌଣସି କଥା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଠିତ । ଏହି କାରଣେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଭୁଲନାୟକ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ପୃଥିବୀର ବିଜ୍ଞାନ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣକୁ ମୋ ଟାମୋଟି ଅନ୍ତର୍ମାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବଗନ୍ଧୀ, ଓପାବୁତ, ପୁରାଣ ଜାହାଣୀ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଲୋକର ସାକେତକ ଓ ରୂପକ ଅର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଗଣିତ, ଧୂନିତତ୍ତ୍ଵ, ସୁରନାତତ୍ତ୍ଵ, ପ୍ରତ୍ୱତତ୍ତ୍ଵ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ଵ ଇତ୍ୟାଦି ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ସହାୟକ ।

ଶଶେଷତଃ ଆଜିର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ଵରେ ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଏହଳି ପ୍ରରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ସେ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧିତୋର ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଗାଣିତିକ ଯୁକ୍ତି ନିର୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଦ୍ୟା ଗଢ଼ିବା କରିଛି । ପୃଥିବୀର ବହୁ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗକୁ ଏହି ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏ ଗାଣିତିକ ଯୁକ୍ତି ଓ ବିଜ୍ଞାନ କ'ଣ ତାହା ଜାଣିବା ଓ ତାହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସେବରେ ପରଖ କରି ବିଜନା କରିବା ଏ ଯାଏ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ । ସେବୁଡ଼ିକ 'ବିଜନ ଭାଷାର ବିଜନ' ର ବିଷୟ । ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆହୁର ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବ ଓ ଭାବପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଆହୁର ବିଜନ୍ତ ହେବ ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଭାବରେ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରେ ।

— — —